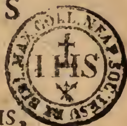
GLADIVS, AC PVGIO IMPIETATIS

Siuè

PERSECVTIONES ECCLESIAE CRVENTAE

AB IDOLOLATRIS, ET HAERETICIS, AC CETERIS ID GENVS HOSTIBVS EXCITATAE; ET IN SACRIS FERE FASTIS COMMEMORATAE.

AVCTORE
P. IOANNE BAPTISTA MASCVLO
NEAPOLITANO E SOCIETATE IESV.

NEAPOLI,

Ex Typographia Dominici Maccarani. M. DC. LI.

SCRIPTORIS
INSTITVTVM.

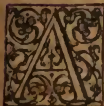
MOnstrum planè fuit illud immane Naturæ C. Caligula, qui Romanam Vrbem funestauit ciuium cæde. ferunt ab eius morte inuentos domi libellos duos: alteri titulus erat, & epigraphe, Gladius; alteri, Pugio. in ijs deuota continebantur præcipua capita Senatorum, & optimatium, quos destinauerat neci. Vterque titulus in hoc opus, quod de cruentis Ecclesiæ persecutionibus agit, accommodatè satis, & aptè cadere videtur: nam Gladius ad Ethnicos, & barbaros tyrannos pertinet; Pugio verò ad Hæreticos, atque alios idgenus hostes: quippe hoc armorum genere nō nisi proximè vulnus infligitur; ita Hæretici, quàm Ethnici, vicinius quodammodò vnius numinis Religionem tangunt. de ijs tamen Hæreticis hic tātùm mētio fiet, qui non modò prauitate doctrinæ eam inficere conati sunt, sed etiam internecione delere; tametsi aliquando, quòd inuiderent Martyrum gloriæ, intentatum duntaxat ferrum est, non penitùs impressum. numerantur etiam inter hostes nonnulli Cæsarum, non quòd ipsi nostros addixerint neci, sed quòd, cum impia superiorum Cæsarum decreta minimè, vt æquum erat, resciderint, ansam magistratibus dederint exercendæ sæuitiæ. meminerunt sanè de his omnibus ij, qui sacras scripsere historias, sed non adeò distinctè de singulis locuti sunt: multa intermiscentur, quæ seriem intercidunt. hùc accedit, quod sermonis elegantiam, vt rem minimè necessariam, etiam si forte possent, non admodum sequuti sunt: operæ pretium autem mihi visum est, cum ad cognitionis facilitatem distinctius singula digerere, tùm ad Religionis decus aliquem adhibere in dicendo nitorem, & pudentem ornatum. libenter sequor L. Florum scriptorem elegantissimum, qui mihi videtur ad hoc genus maximè accommodatus: quemadmodum enim ille Ro-

manæ, ita ego Christianæ Reipublicæ bella commemoro: uberior tamen esse volui, quia sicut noua Romæ in maioribus certaminibus longè præclarior virtus est, & diffusa latius gloria, quàm veteris, ita nullas admittere potest, aut debet angustias vel in dicendo. Porrò cum ego iam pridem Encomia Cælitum digesta per singulos anni dies in lucem ediderim, ex quibus plerique pro veritate pugnando strènuè ceciderunt, par erat, ipsorum quoque interfectores, hoc est veræ Religionis hostes proferre. Quidam certum, ac definitum numerum persequutionum, hoc est decem statuere voluerunt; at hoc commodè fieri non posse multis rectè visum est, cum tot fuerint bella, quot capita hostium; quanquam in quibusdam atrocius desæuitum. Bellatur & nostra ætate omnino egregiè cum apud Hæreticos, tum apud Barbaros: Verùm ego superiora tantùm bella, & eos hostes recensebo, de quibus eruditi scriptores, ac sacri maximè fasti meminerunt. itaque ea, quæ, & superiore, et nostra ætate vel apud Hæreticos in Catholicos, vel apud barbaras gentes in Christi cultores exarserunt odia, & adhuc exardescunt, quòd nondum Romanæ cortinæ accesserit auctoritas in decernendo, his attexere non sum ausus. præterquam quod ob multitudinem rerum gestarum proprium requirunt volumen. Iam nec eos commemorabo, qui priuato odio, quamquam in Religionis causa, in aliquem optimatium improbè desæuierunt: quod egit Eudoxia *Augusta in Chrysostomum ob argẽteam statuam in Circo positam; Boleslaus Poloniæ* Rex *in Stanislaum ob intemperantiam reprehensam; Henricus Angliæ in Thomam ob defensa iura sacrorum; sed tantùm eos, qui publicè, tanquam indicto bello, arma mouerunt. Age iam & Gladius, & Pugio è suis thecis educti, districtique, cruento spectaculo, at, si nostrorum virtutis ratio habeatur, pleno admirationis, & laudis, in medium producantur.*

LAV-

LAVREATO SS. MARTYRVM CHORO IOAN. BAPTISTA MASCVLVS. E SOCIETATE IESV.

Θριαμβεύειν

ADmirabilem illam veſtri animi fortitudinem (inuictiſſimi Heroes, ac bellicoſiſſimæ Heroinæ) quam in perferendis pro uera Religione cruciatibus, ac morte ipſa oſtendiſtis, quibus potui verbis in Encomiorum libro, quem edidi, commendare conatus ſum; reliquum erat, vt aduerſariorum impietatem, immanitatéq; acri oratione perſtringerem, ſed ſatis idoneas de ijs diuina Prouidentia pœnas vltrix ſumpſit; quamobrem hoc tantùm agam, vt monſtra illa crudelitatis velut adumbrata proponam, quò magis veſtrum robur appareat in ijs edomandis, atque frangendis: enim verò in vos tota vis Erebi, ſed fruſtra, totus ſe furor effudit; non perſtrinxit oculos teter aſpectus Tyrannorum, horrida ſupercilia minas intentantium, ac truculenta ſpecies. non exterruit vox cruentis imperijs aſpera, ira præceps, odium in bonos implacabile. inundarunt non rarò ſanguine campi; integræ legiones trucidatæ; lacerata ferrò corpora; diſperſa per agros feris ad paſtum: neque enim ſatis fuit impio fu-

torii immittere in viuentes euocatas ex intimis Africæ lustris belluas. quoties audita vox illa est in amphitheatro: Christianus ad Leonem! quoties commissi cadaueribus viui, hærentesque tabescere iussi! quanquam virtutis fragrantia spirastis suauius. quid commemorem squallorem carceris, exilia, latomias? ecquod verò fuit in illa veluti Cyclopea impietatis officina genus armorum, atque telorum, quod ad cruciandum expromptum non sit? proposita quippe sunt vobis coram ad terrorem omnia instrumenta pœnarum; quarum alia vinciendi, constringendiquè vsum haberent; compedes videlicet, pedicę, fidiculæ, nerui, manicæ, boiæ, catenæ; numellæ: cum tamen essetis inter hæc soluto animo, liberoque. alia ad exulcerandum valerent, vngulæ scilicet, vnci, pectines, scorpij, nouàculæ, forcipes, serræ, terebræ, stimuli, qui tamen erant incitamenta virtutis; adde flagra, virgas lora, spinosos fustes, hamatos vngues, ac plumbeos globulos pectori, tergouè impactos. quoties nobiles, & augustales viri lictoriæ virgæ strepentem sonum, ignotum gentilium vestrorum humeris, excepistis! cui tamen sono tanquam modulato, ac numeroso respondistis tripudio cordis. ignis verò quot, & quàm diris modis in vos exarsit? huc enim spectant ollæ, sartagines, crates, lebetes, ardentes laminæ, faces, lampades, ignitæ tunicę admotæ corpori; huc galeæ, crepidæ, claui, obelisci, ferrei lectì item igniti, denique æneí tauri igne subiecto. quid illa monstra pœnarum, equulei, catastæ, tympana, torcularia, trochleę, cochleæ quàm vos dirè vexarunt? at verò acuti calami

inserti

...llius quàm ... doloris morsu ... ... quod ijs calamis inſcribebantur à vobis in ... ...li victoriarum; quem item vſum habuere inſcripti quandoque vultus veſtri non ſeruilibus, ſed triumphalibus notis. illo, illo, inquam, cruento calamo, non hoc noſtro, tantæ virtutis, ac fortitudinis monumenta inſcribi deberent. Porrò quid in horridis cruciatuum inſtrumentis commemorandis demoror? quã do & mella in acerbiſſima tranſiere ſupplicia: quippe nonnunquam oblitis melle corporibus, atque ad Solem nudis expoſitis, apum, ac fucorum aculeos excepiſtis, tametſi aculei illi acuere conſtantiam: fruſtrà verò mel extrinſecùs adhibitum ad pœnam, cum nullum fuerit cruciatuum genus, in quo animus veſter incredibili ſuauitate non perfunderetur intrinſecùs. huc illa Tyrannorum tanta feritas recidit: ſcilicet ſeruierunt veſtræ vel voluptati, vel gloriæ; ceſſerunt in trophæa inſtrumenta pœnarum. ducti ſunt tanquam in triumphali pompa captiui, qui crudeliter in uos exarſerũt nonaginta & amplius Reges, ac Cæſares; ductæ, quæ præter alia incõmoda, in Religionẽ impiè mouerunt arma, integræ nationes, Iudęi, Gotthi, Hũni, Vãdali, Longobardi, Dani, Northmanni, Arabes, Agareni. ducti inſuper qui in ipſam (infeſtiſſimum genus hoſtium) non modò vipeream, ac ſacrilegam linguam acuere, ſed ferrum: Ariani videlicet, Manichęi, Donatiani, Eutychiani, ac ceterę perditorum ſectę. adeò labefactare cõſtantiã nulla vis potuit. imminebat ceruicibus cũ ſecuri lictor, robur animi minimè nutabat.

Et vt

Et vt cum lyrico Poeta loquar:

Duris vt ilex tonsa bipennibus
Nigrae feraci frondis in Algido
damna, per cædes, ab ipso
Ducit opes, animumque ferro.

Sed moram ponere tantæ virtuti non libet. euocabo velut è bustis hostes vnà cum armis suis. iam vos mihi prosilire videmini acres ad pugnam: collata sũt signa, inter se commissę sunt acies. solùm hìc haudquaquam dubius est euentus belli. licet iam cuique pęana pręcinere, ac designatorem esse certi triumphi.

SCRIPTORES

Quos Auctor consuluit in hoc opere.

Eusebius	Cedrenus
Sozomenes	Zonaras
Socrates	Scriptores Cæsarum: Suet.
Nicephorus	Lampr. Ammianus, &c.
Euagrius	Victor Vticensis
Augustinus de Ciu. Dei	Eulogius
Gregorius Naz. in Iulianum	Martyrologium Romanum
Gregorius Turonensis	Menologium Græcum
Gregorius Magnus PP.	Baronius
Sigebertus	& alij.
Sabellicus	

CATA-

CATALOGVS PERSECVTIONVM ECCLESIAE

pera-

Con-

c Hu-

Con-

Fran-

Franciſcus Maſcambrunus P. Prouincialis Societatis Ieſu in Regno Neapolitano.

CVm librum, cui titulus (Gladius, ac Pugio Impietatis, ſiuè, Perſecutiones Eccleſiæ cruentæ) P.Io.Baptiſtæ Maſculi, noſtræ Societatis Sacerdotis, tres eiuſdem Societatis Theologi recognouerint, & in lucem edi poſſe probauerint, poteſtate mihi ab adm. R. P. N. Franciſco Piccolomineo Præpoſito Generali facta, facultatem concedimus, vt typis mandetur, ſi ijs, ad quos pertinet, videbitur. In quorum fidem has literas manu noſtra ſubſcriptas, & ſigillo noſtro munitas dedimus. Neapoli 5. Nouembris 1650.

Franciſcus Maſcambrunus.

IMPRIMATVR.

Gregorius Peccerillus Vic. Gen.

D. Ioſeph de Ianuarius Deput.

Illuſtriſſ. & Excellentiſſ. Domine.

REuer. Patris Ioannis Baptiſtæ Maſculi Societatis Ieſu librum, qui nuncupatur (Gladius, ac Pugio Impietatis, ſiuè Perſecutiones Eccleſiæ cruentę,) perlegi; & quia in eo, nil, quod aduerſetur bonis moribus, neque Regiæ Iuriſdictioni, reperi; ideò poſſe typis mandari, V.E. refero. Neap. die 21. Decembris 1650.

Dominationis ſuę Illuſtriſſ. & Excellentiſſ.

Seruus humillimus
V.I.D. Ioannes Franciſcus Lombardus Can. Dep.

Viſa ſupraſcripta relatione IMPRIMATVR.

Zufia Reg. Caſanate Reg. Capicius Latro Reg. Garcia Reg.

DE PERSECVTIONIBVS ECCLESIAE CRVENTIS VNIVERSE.

VIx dum Christiana Religio tanquam è portu soluerat, ac velificari cœperat, Oceanum transmissura; cum statim vndæ quędam quasi conflictu ventorum commotæ, atque iactatæ efferbuerunt; tametsi ad quemcumque bonorum sunt illo furoris æstu,& agitatione delatæ, velut ad saxum elisæ resilierunt: quò immanius intumuerunt fluctus, eò altius extulerunt nauim. innumerabiles penè fuerunt tempestates varijs quasi turbinibus concitatæ, sed eas tantùm commemorabimus, quæ maiore quasi cum sonitu, ac fragore sæuierunt. ac fuit quidem illud tempus experimentis speciosius, quàm supplicijs atrocius: sic tonuerunt procellæ, vt coruscando nostrorum virtutem alijs conspicuam fecerint: etenim cum Cæsares, Reges, dynastæ, præfecti nouis edictis, ac toto impetu crudelitatis irruerunt, tunc maximè apparuit illa nostrorum virtus egregia, solo Numine tuente constantiam: agere gratias, si fas est, hostium immanitati libet: quippè ferrum illud quid aliud egit, quàm quod falcis instar messuit gloriam? quid flamma, nisi quod & crepitu quodammodo plausit, & vibrantibus linguis declarauit inuictos? quid verò machinæ rotarum? quid leones amphitheatri? quid cetera supplicia egerunt, nisi quod, & currum, & totam illam triumphi pompam adornarunt? quot, & quàm opima Erebi spolia, quot Deorum simu-

lacra ducta? quæ aliquando vel solo aspectu, vel solo spiritu, atque afflatu deturbarunt ex aris. quoties Iuppiter, qui dictus est Stator, corruit stratus? illi ipsi maiorum gentium Dij dicti, quàm parui habiti? illa magna Deorum Mater, vt tota cum prole iam perijt? quis non iure miretur triginta millia Deorum, ac trecentos Ioues, quos Varro commemorat, monstra prorsus immania, à nostris tam breui, tam strenuè fuisse confecta? & tamen Tyrannis, ac dynastis sicut animus fuit efferatus in nostros, ita & vultus ipse armatus maiestate, & districta supercilia potuerunt esse terrori; sed nimirum omnem illam Cæsarum, Augustorumque ferociam exarmauit horum virtus, & fortior, & augustior. quàm multi sæpe conferto agmine deuouere se neci? quamquam non vt olim more deuotorum, velato capite, sed aperto, vt frontis appareret hilaritas. iam belluarum terror exoleuerat; iam ferri acies hebescebat. quot vulnera corporum, tot trophæa constantiæ. plus è vulneribus gloriæ, quàm sanguinis manauit: inter fanorum ruinas, ac Deorum strages immortui sunt: relictus est in exanimatorum quoque vultibus ardor animi; spirabat sine spiritu vigor: & miramur tam præclara indole virtutis, vel tot elusa fuisse supplicia, vel victos erubuisse in alieno cruore magis, quàm in sua purpura Cæsares? sed hæc propiùs intueamur.

PERSECVTIO IVDAEORVM ET HERODIS AGRIPPAE.

Anno Christi circiter 16. & 34

PRimam in Christianam Religionem belli facem Iudæus accendit; enimuerò gens præfracto ingenio statim exarsit ad confringendum nimbo saxorum primipilum Stephanum. appetita est Religio lapidibus, antequam ferro: accepit omen: suffecta est materies ingentis substructionis ad fastigiũ gloriæ. à funditoribus primùm est oppugnata, sed qui fũda missi sunt lapides, cũ sãguis innocẽtis fecisset eis pretiũ, cesserunt in fundamentum. at verò non aduertit animum ea natio, nec cogitauit, eius fundæ more se per Orbem terrarum circumagendam; & cum tantam vim lapidum quæsiuit ad necem

cem illius, non meminit minarum, fore vt augusti Hierosolymitani templi nè vestigium quidem relinqueretur, hoc est, ne aceruus quidem lapidum. scilicet post elicitam sibi olim ex icta petra aquam, petrarum ictu non dubitauit elicere sanguinem. audita tamen non est vox illa Romani Ducis solita in bello: Parce ciui; sed insolita eius, qui necabatur: Parce hosti. nempe hic imitatus est eum Imperatorem, qui, ne iustitia paricidis diceret diem, moriens offusis tenebris abstulit diem. nouum Stephanus aperuit iter cæteris ad victoriam, semita sui sanguinis. quàm præclarus hic hieronices fuisse dicendus est, cui tam facilis, & expeditus fuit cursus ad gloriam, etiam inter lapides? quàm pius, cui tam liquida vox, & mollis excidit inter saxa? opposuit inuidiæ liuori sui corporis contusi liuorem. At non destiterunt postea Iudæi facere se reos; sæuierunt etiam ferro. exacuerunt Herodem, vt Iacobi ceruicibus impingeret secures; alterum item Iacobum lapidibus obruerunt, egeruntque præcipitem è culmine eius delubri, cuius irreparabiles ruinas etiamnum dolent. Quid mirum, quod multa præcurrerint ad exitium monstra, atque portenta genti tam monstrosæ, ac portentosæ perfidiæ? quod exarserit cælum nouo armorum genere ad perniciem, quasi cum armato in terris hoste conspirans? discurrere enim visæ sunt miro, horrendoque spectaculo per aerem equitum turmæ; nactus scilicet est exercitus ille amplissimum campum: prodijt apertius in Solem, tametsi non in puluerem; quamquam ominosus ille fuit aspectus excidio, ac pulueri Ciuitatis; adde aciem coruscantis gladij, qui toto prope anno arsit impendens iugulis omnium, Cometes videlicet Xiphius, ensis specie turbinati in mucronem; distrinxit in Iudæos gladium Cœlum, antequam Roma. scenicus quidem fuit in aere, atque vmbratilis apparatus belli, sed vera in terris data est tragœdia eius gentis, quæ ob infame probrum abijt in fabulam: adeò vbi destinatum, ac debitum fulmen in iusta Dei exardescentis indidignatione, quasi nube conflatum est, in ipsam irruens, perfregit omnia impetu, atque comminuit; nã præter nonaginta millia hominum iugo subiecta, dederunt iugulum ferro, & consumpta sunt fame vndecies centena millia. demum Vespasianus, ac Titus Imperatores ingressi sunt Romam onusti illorum spolijs; insigne spectaculum fuit, in primis parentem

ac filium vno, eodemq; triumphali curru vectos retuliſſe victoriam de ea gente, quæ Deo tum parenti, tum filio per ſummā impietatem intulerat probrum. At verò Agrippa, qui licet extranei ſanguinis, tamen vt Iudæis placeret, Chriſtianum ſanguinem fudit, nec ipſe abijt impunè: ſcaturigo enim Chriſtiani ſanguinis, quem elicuit, repēſa eſt ſcaturigine vermium, qui ex eius corpore ebullierunt. vlti ſunt hi ſæuiſſimè, & depaſti crudeli morſu impij hominis membra. extabuit lectulo affixus, & alligatus durioribus morbi catenis, quàm quibus deuinxerat Petrum in carcere. fuerat hic ipſe Agrippa, quod inconſultè nimis Tiberio mortem, Caio imperium exoptaſſet, eiuſdem Tiberij iuſſu addictus carceri vſque ad illius obitum; tūc à Caio nō modò catena ſolutus eſt ferrea, ſed donatus aurea, nec tamen eiuſdem pretij, quanti nunc eſt illa Petri ferrea, qua cum fruſtrà conſtrinxit, mox ab vno Cælitum liberè abire iuſſum.

QVAEDAM DE IIS, QVI NERONEM PRAECESSERVNT, AVGVSTIS.

NEmo Cæſarum ante Neronem quicquā aduerſus Chriſtianam Religionem egit immaniter; nam vt ab eo tempore incipiam, quo poſt triumphalem noſtri Liberatoris aſcenſum in Cœlum, illa ſe explicare per Orbem terrarum longè, lateque cœpit; Tiberius certè licet tranſmarinis Religionibus fuiſſe dicatur infeſtus, tamen hoc ipſo viam ſtrauit veræ, quòd circa falſorum Deorum cultum, vti narrant, negligentior fuerit. præterea quòd oblata ſibi quaſi Deo templa, atque flamines, & illam ipſam Domini appellationem non minus ſeuerè, quàm Octauianus Cæſar, à ſe reiecerit; ſed illud illuſtrius, quod cum Palæſtinæ Præſes certiorem ipſum feciſſet de noſtri Aſſertoris actis, atque prodigiis, Tiberius cum ſuffragio præcipui fauoris à Senatu contenderit, vt ille haberetur Deus; niſi quod Senatus indignatione commotus, quod delata res prius non eſſet ad Curiā, vt de ſuſcipiendo nouo cultu ipſe decerneret, apotheoſin denegauit. Ex patribus verò

An. Christi 34.

Scia-

Seianus maximè obstitisse dicitur; sed in promptu fuit pœna, quippe mox plurimi Senatorum à Tiberio variis criminationibus proscripti, & ad mortem coacti. Seianus in primis nouarum rerum molitor, & contemptor noui apud ipsum Numinis interfectus est.

Quid Caius Caligula? cum esset homo omnium flagitiosissimus, atque sæuissimus, in recentē tamen religionem, de qua iam anteà sub Tiberio fama percrebuerat, & in Senatu reclamantibus patrum sententijs actum, ferrum distringere non est ausus. & tamen quantum expalluit Roma illa furiali voce, cum Caligula exclamauit, vnum se habere votum, vt populus Romanus ceruicem haberet vnam, quam videlicet posset vnico ictu ferire? at hic ceruices nostræ gentis, quæ per Orbem terrarum disseminari iam cœperat, ferro non attigit. reperti sunt post eius mortem libelli duo, vt initio dictum est, quorum alteri Gladius, alteri Pugio erat inscriptio; neutrum tamen distrinxit in nostros. inuenta item arca est apud ipsum compluribus referta venenis, quibus statim Cæsaris iussu demersis, infecta maria traduntur, non sine ingenti piscium clade; ex tanta igitur veneni vi, quę maria quoque corrupit, nihil in nos redundauit. sæpe etiam Caligula conquestus est de conditione suorum temporum, quod nullis calamitatibus publicis insignirentur; adeò germina illa nascentis Religionis rerum humanarum agitationibus prǽualuerunt, vt Caligulæ crudelitas inaudita magis potuerit clades cupere, & quęrere, quā inuenire. Serui anteà peruicaces, & fugitiui gladiatores perterruerant Romàm, euerterant Italiam, omnia ferro flammisque vastauerant; at cum primùm Christiana Religio alumna pacis apparuit, quietem publicam Orbis terræ conuellere non potuit, vel Caligulæ monstrosa sæuities. ac certè mirum est, quòd, qui multa comminari solitus esset etiam ipsi Ioui, nihil minarum in Christianos effuderit; quippe insusurrabat subinde nescio quid Iouis simulacri auribus in Capitolio; auditus est aliquando iurgia in eum edens, ac minas illas intendens Græci carminis. ἐς γαῖαν Δαναῶν περάσω. Vel hoc ipso Religioni quodammodo fauit verę, quod spreuit falsam. In Iudæos quidem, qui recenti adhuc Dei sanguine manus habebant imbutas, Caligula sæuiit, in Præsidem maximè, qui eum addixit morti: quippe ob malè administratam Palæstinæ pro-

An. Christi circiter 41.

prouinciam, tam acerbè ipsum exagitauit, eòque redegit, vt suis sese ille transuerberauerit manibus: ita iniquus Iudex, manus, quas frustrà abluerat aquis, quasi diuini cruoris immunis, cruore infecit suo.

An. Christi circiter 50.

Consequutus est Claudius, cuius imperio Princeps religionis Petrus arcem illam omnium gentium intrauit Vrbem. Piscator humilis, atque pannosus nō exhorruit Curię purpuram, non expalluit aspectu fascium, atque securium; non illum prætexta, non trabea, non latus clauus, non denique ipsa Vrbs tot Regum dicta, quot ciuium, stupefecit; & erat eidem huic vni hoc propositum, tam multa, tam operosa Deorum fana, atque delubra euertere funditùs, disturbare aras, abolere ritus, innumerabilia penè simulacra diffringere; ipsum quidem inuadere Capitolium, & Christianę Religionis referre trophęa victricis. quid multa? potitus est voto: tunc primùm illa Roma, quæ catenatos viderat ante triumphantium currus exteros Reges bello captos, victa est ab inermi, & ab eo, qui antea Hierosolymis catena deuinctus fuerat, sed solutus diuinitùs, lætata est, se factam esse captiuam, sensit enim statim fidei suæ beneficium: quippe ciuilis belli periculo se statim explicauit non sine prodigio; siquidem Furius Camillus Scribonianus Dalmatiæ legatus bellum ciuile molitus, legiones multas, fortissimasq; ad sacramenti mutationē pellexerat; verū die dicto, quo die in vnū vndiq; ad nouū Imperatorē cōueniretur, neque aquilæ ornari, neq; conuelli quoquo modo signa, moueriq; potuerunt; visum est sapientibus è nostris, ciuile bellum, quo nihil tristius, ac perniciosius semper Vrbi fuit, propulsatum propter Petri aduentum, ne sacra illa religionis germina, quæ tunc ptimùm eruperant, subita procella percelleret; submiserunt quodammodo alas victrices aquilæ nostro principi, Ionæ, hoc est columbæ filio; & tanquam in solida, stabilique petra, defixæ hastæ, atque signa steterunt immota. porrò vt quasi nascenti religioni verè augustæ amplius pararetur imperium, seruiuit eius gloriæ quamuis nesciens Claudius ipse Cæsar, cum vlteriora Orbis terræ claustra perfregit, transuectusque in Britanniam est, quàm Iulius Cæsar occupare non potuit. nimirum iam tum quæsitæ sunt Britannici Oceani margaritæ, quibus tiara Romani Pontificis ornaretur. Orchadas etiam insulas ipso Oceano circumfusas ditioni adiecit; in

hec

hoc tantùm Claudius visus est minimè nostris fauisse rebus; quod omnes peregrinæ religionis homines abesse ab Vrbe iussit, Iudæos in primis; quamobrem suspicio certè iniecta est, quod Romam interdixerit etiam ceteris veri Dei cultoribus; abstinuit tamen cæde.

PERSECVTIO NERONIS IMPERATORIS.

NEro primus Cæsarum Christianum sanguinem hausit. hic ille Nero non sine præfatione crudelitatis nominandus. quid in illo irato non dirum, & ominosum? cuius vel pacati mensa è cælo tacta non caruit fulmine. quid ab illo non metuendum? cuius ne tripudia quidem sine trepidatione Naturæ fuerunt; trepidatum enim est Neapoli, cum pedibus saltantis pulsa tellus intremuit; communis parens, vel leuem pedum ictum grauata exhorruit, matricidæ etiam ludij; nempe timuit eos calces, quibus semel impactis in Poppeam coniugem Augustam intulit mortem; sed magis impius, quod calces in Religionem impegerit augustissimam; penè labem tunc fecit conuulsa tellus sub tanta labe vitiorum. excussit à se monstrum, cum se concussit; tantùm non trepidauerunt nostri, quia nihil ijs commune cum terra. Quid quod eius tempore flumina ipsa retroacta dicuntur? fortasse verita, ne inficerentur sanguine; at nostri homines non modò non inierunt fugã, sed occurrerunt etiam irato. Inuentæ sunt circa eius ceruices non sine domesticorum horrore, serpentis exuuiæ, quas in dextero brachio aureæ armillæ inclusas aliquandiu gestauit, ac demum abiecit, cum ipsum sæuitia iam fecisset anguem. in aurea quoque pyxide venenum habuit exitiale, non tamen æquè, ac illud quod habuit in corde: frustra in Paulum sæuire aggressus est, qui inhærentem sibi viperam excussit impune in ignem. piscari solitus est Nero hic aureo reti, ac purpurea linea, sed incidit in piscatorem Petrum, qui vili ad speciem reti aurum, ac purpuram, hoc est Reges ipsos, ac Dynastas excepit. submisere se piscatori fasces, trabeæ, curules, prætextæ palu- *An. Christi circiter 66.*

paludamenta, triumphales quadrigæ, togæ pictæ, tunicæque palmatæ, denique omnia decora, atque insignia, quibus eius imperij dignitas eminebat. non obfuit obscuritas generis illi, qui vel vmbra clarus sua ad prodigium fuit. Iam Nero cum sæuitiam fatigasset in matre in primis, ac patria, conuersus est in nostros; eos ferarum tergoribus induit, atque inuoluit, tum venaticos immisit canes: sed cum illos induit leonis spolio, Hercules fecit, quorum cōstantia quasi claua est domitus: alios oblitos pice, ac cera, quasi lychnuchos in usum nocturni luminis accendit: quid non modò immanius, sed stultius? videlicet, quorum inobscurare nomen, & quibus volebat eripere vsuram lucis, eos vertit in flammas; ijs quasi funalibus religioni, quàm à se ferro sublatam falsò putabat, visus est parentare. at verò nunquam nox fulsit illustrior, quàm cum nubis illis aucta siderum ignibus fuit: scilicet hoc ijs crimen obiecerat, quod ipse patrarat, incendium Vrbis. Iliadem ipse interea tragico habitu non cecinit modò, sed fecit: ac verè Neronis acta, Ilias fuit malorū, vt est in adagio. nihil tamen in illo tam absonum, & absurdum, quàm quod sono delectaretur, & cantu; didicit vocem flectere, non animum; vocem acuere, sed magis ferrum; modulari in odèo, at modum in suppliciis seruare nullum: librare se saltu, at nullo libramento vti iustitiæ. cantauit Nero hic in primis Oresten matricidam, & Oedipodem excæcatum. certè nihil aptius: nōn mimum tunc egit, sed talem verè se præstitit, quippequi & matrem necasset, & cæcus ferretur tum ira, tum libidine. tantam verò curam furialis illius vocis suę habuit, vt plumbeam gestare soleret in pectore laminam, nempe qui & plumbeum cor in pectore haberet. & ille ipse pugio, quo religionem ferire conatus est, quid nisi plumbeus fuit? adeò constantia nostrorum facile retusus est, & hebetatus: potuit quidem ceterorum hieronicarum memoriam abolere, nostrorum non item: cum enim extabesceret inuidia, vt solus ipse haberetur in certaminibus victor, omnes victorum in Olympijs statuas, atque imagines euerti iussit; nostros contra hieronicas, Petrum in primis, ac Paulum vel inuitus extulit ad gloriam. vnum ex domesticis suis, quem pro religione tradidit neci, Torpetē nomine, re, ac factis impigr[illegible]ensit; ac potius in eo cruciando flammam miratus est hac noxa torpentem. Ipso quoque imperante data sunt

illa

illa licèt immania, tamen constantiæ pręclara spectacula: Thecla ignem vicit, & belluas. Basilissæ, & Anastasiæ generis splẽdore clarissimis excisa lingua, libera vindex Religionis: Processo, & Martiniano post Mamertinum carcerem teterrimũ, os illud veritatis insigne præconio contusum, & fractum est saxo: admoti corpori scorpiones ferrei, admotæ lateri faces. nactus est autem Nero satis idoneos crudelitatis suæ ministros, Artoclem videlicèt inter ceteros: hìc in Dianæ celebritate cum Ethnici, tanquàm Hecates furore correpti, irrumperent in sacram ædem, arasquè euerterent; interriti verò nostri Deum precando persisterent, flagris eos acerrimè cædi iussit: & quod barbaræ planè sæuitiæ fuit, tumulari viuos, Philemonem scilicèt, Archippum, & Aphiam. Nec minor Anolini Præsidis immanitas, qui Nazarium, & Celsum puerũ in ipso ætatis flore (quanquam, & alteriùs quoquè nomen est floris) ferro, quasi falce demessuit: Deniquè Nero ipse, & conscientia maleficiorum, & horrificis quibusdam antè necem spectris consternatus obtorpuit: nihil quiete habuit inquietius; dormiens se in arctissimum carcerem trahi vidit; pennatarum quoque formicarum multitudine innumerabili se oppleri, qui videlicèt omnium gentium, ac Religionis ipsius parentes necarat; prætereà moriens tremore terræ, ac fulgure exterritus se ipsũ meruit habere lictorem; ferunt, dum animam efflaret, nihil fuisse eius oculis horribilius extantibus, ac monstrosè rigentibus, quos videlicèt oculos pauerat incendio Vrbis, ac cæde nostrorũ; ac ne fortiter caderet, impetrauit ab alio, cum ipse exhorruisset id facere, vt altius adigeret telum.

QVÆDAM DE GALBA, OTHONE, VITELLIO, VESPASIANO, AC TITO IMPERATORIBVS.

EXtinctis duobus Orbis terræ luminibus Petro, Pauloquè, horribilis se caligo temporum offudit; nàm adhùc viuẽte Nerone, subsequente autumno, tanta Vrbi pestilentia incubuit, vt triginta millia funerum in rationẽ Libitinæ venerint. *An Christi circiter 71.*

Ad hæc Britanica è vestigio clades accidit, qua duo pcipua oppida magno ciuium, sociorumquè malo direpta sunt: adde Romanas legiones sub iugum Parthicum missas, ac tres Asiæ nobilissimas vrbes, Laodiceam, Hierapolim, Colossen terræmotu collapsas: Ita Petro quasi fundamento ablato, statim moles ipsa Orbis terræ nutauit; deinceps verò dissidijs ciuilibus immaniter, ac turbulentè sæuitum: nàm ex Hispania Galba surrexit, qui vix septimestre post Neronem occupauit Imperiū; quo iugulato, Romæ Otho, Vitellius in Germania, Vespasianus in Syria Imperia simul, atque arma rapuerunt: & Otho quidèm paullò post cum sinistro Marte pugnasset, mortem sibi ipse consciuit: Vitellius itèm octauo, quàm in Imperium irrepserat, mense, apud Gemonias scalas crebris ferri ictibus excarnificatur, atque in Tyberim vnco tractus interijt: ità Roma luit statim recentes Christianæ Religionis iniurias; ac tot clade Regnorum iustitiæ litatum est. illæ aquilæ, atque signa, quæ vti dictum est, ineunte Vrbem Petro, ad excitandum ciuile bellum, quod per Scribonianum parabatur, miro prodigio, nulla vi conuelli, atque humo extrahi potuerūt; hinc post nostros à Nerone interfectos, statim emota toto se terrarum Orbe soluerunt; meritòque inexpiabile paricidium, quo Religionis Principes impiè Romæ necati sunt, cædes Romanorum ipsorum Principum, ac Cesarum est consecuta. Nihil autem à tumultuarijs illis Imperatoribus, tam breui tempore in nostros, sed in se ipsos sæuitum est: nequè Vespasianus, ac Titus, ad quos posteà peruenit Imperium, quicquam immane moliti sunt; quanquam enim Apollinarem sanctissimum præsulem ijs Imperantibus interfectum esse legimus, id Iudæorum potius inuidiæ, atque impiorum immanitati tribuendum videtur. quod autem ambo hi Principes in Iudæos exitium comparauerint, id à nobis facit: vlti enim sunt, quanquam aliud agētes, magni Liberatoris nostri indignissimā necem, vlti aliorū etiā, vt Stephani, ac Iacobi: extingui ea gens, tunc maximè debuit, cū maximè Religionis efflorescentis gloriæ inuidebat: ac Tito quidem imperante nō modò vera Religio vexata, & attrita non est, sed varijs euentibus, siuè prodigijs ad eam capessendam iter est stractum: nam Vesuuius Mons horribile illud incendium eructauit: quo tempore cum quidam Religionis exper-

expertes quærerent à nostris, ecquidnam sibi vellet illa vis tāta flammarum, audierunt, imaginem eam esse à Deo constitutam immortalis ignis, quo fontes vruntur Manes, præsertim ij, qui naturæ auctorē, à quo illi fiebant, noluissent agnoscere. quid quod sub eodem Tito, hoc est anno posteriore in ipsa Vrbe Roma nullius opera horrendum è Terra incēdium extitit? quo multa ædificia conflagrasse dicuntur, sed in primis præcipua Deorum templa, hoc est Iouis, Neptuni, Serapidis, Isidis, & Pantheon ipsum: vt commune domicilium, oppressis Dijs omnibus cesserit in sepulchrum.

PERSECVTIO.

DOMITIANI IMPERATORIS.

Mitia igitur omnia ferè sub Vespasiano, & Tito Religioni fuerunt, donec Domitianus acerbius quàm quod fratri propinarat venenum, in nostros euomuit: hic altera fax, & portio Neronis dictus, immò Nerone sæuior habitus: crudelis ille, sed oculos crudelitati subtraxit, si minus animū: imperauit scelera, non spectauit; præcipua sub hoc calamitas, aspicere, & aspici, cum denotandis miserorum palloribus (nostros excipio semper intrepidos) sufficeret teter ipsius vultus, & districtum supercilium. nihil Domitiano magis indomitum; sola constantia nostrorum domari potuit. Insectatus est eos, qui genesim haberent regiam: quid igitur mirū, quod inuiderit Religioni subijcienti sibi nationes, ac regna? Metiū quēdam interfici iussit, eo tantùm nomine, quod Orbem terrarum depictum haberet, veritus nè quem descripserat, sibi adscriberet; ac nè aliquando gestaret manu globum, quem gestiebat contemplari oculis: itaque Religionem etiam, quæ iam omnes sibi Prouincias, atquè Imperia vendicare cęperat, aggressus est extinguere: sed vano se labore consumpsit more araneorum; nempè hoc fuisse dicitur eius studiū, captare muscas, & stylo præacuto configere. ad hoc paullatim per omnes scelerum gradus creuit, vt veri Dei cultum, vbiq; gentium confirmatum crudelissimi belli edicto conuelleret. quinimmò eo prolapsus est audaciæ, vt Diuinos sibi vsurparet hono- *An. Christi circiter 91.*

honores, qui humanis erat indignus: parum ei fuerat Senatum, Populumque laniare, & malè circumacto exercitu, sub nomine superatorum hostiū, de extinctis legionibus triumphare, nisi ferrum madens cruore suorum distringeret in nostros: cum aspersas Romano sanguine aquilas retulisset, conatus est etiam cælestem illam, atque immortalem aquilam Ioannem perdere: in Pathmum insulam relegauit; sed ei, cui Vrbem clausit, superior patuit Mūdus, quo est elatus mente, cum patria illa Cęlitum se ipsi visendam obtulit in augustissimæ Vrbis speciem conformata, in qua calcatur aurum, cuius ex vnionibus constructa sunt menia. Ferunt antè Domitiani necem cubiculum eius tactū fulmine, immò verò octo ipsos menses arsisse cœlum, ac tot fulgura facta, nunciataque, vt ipse conscientia scelerum percitus exclamauerit: Feriat quē volet: quid mirum? cum ei aquam, & ignem interdixerit, qui filius tonitrui dictus, idemque aquila gestatrix fulminis. frustra ædem excitauerat Ioui, quem etiam custodem appellauit, cum eius fulmen haberet aduersum. Nec tantùm exercuit crudelitatem in exteros, sed in suos: Flauiam enim Domitillam, Flauij Clementis patruelis sui Romani Consulis ex sorore neptem ab Vrbe fecit extorrem, vnà cum pudoris custodibus Nereo, Achilleoque, quos deindè flamma fecit illustres. ac ne Domitianus à Phalaride vinceretur sæuitia, vir sanctissimus Antipas in candentem bouem est inclusus. quid quod per crudelis edicti ministrum Fescenninū, lumen illud Græciæ Areopagitā Dionysium extinxit? ausus est præterea nostri Liberatoris delere totam funditùs stirpem; ex quo id consequutus est, vt ipsius potiùs memoria post mortem omnis aboleretur, afflictis videlicèt solo statuis, & comminutis. neque illud omittendum videtur, quod scriptores adnotarunt, paullò antè necē, eius statuæ triumphalis titulū in sepulchrum proximum decidisse, vt tumuli cinere obrueretur ea gloria, quam collegerat in campi puluere. Addatur hoc extremum illius impietati, atque sæuitiæ; quod in summum Religionis antistitem, communemque parentem Cletum paricidale ferrum acuerit, & Romuli Fesulani præsulis infulas cruore imbuerit; neque veritus est certè nomen illud conditoris vrbis, qui Vrbem ipsam multorum ciuium sanguine resperserat. Accepit tamen moriturus somnium sibi

fata-

fatale, ceteris lętum: nàm, qui viuens delectatus est cruenti ferri præsentia, visus est videre se dorsum habētem aureum, quod coniectores itá interpretati sunt, fore, vt post illum meliora consequerentur tempora: fecit fidem non tàm vaticinatio, quàm euentus: consequutus est enim Nerua, qui Ioannem ipsum, ac ceteros, qui pro Religione ab Vrbe pulsi erant, reuocauit, quorum opera Orbis terræ ætatem habuit verè auream, vera scilicèt Religione longè, latèq; diffusa.

PERSECVTIO TRAIANI IMPERATORIS.

IMperāte Nerua exagitata diù vires, ac robur Religio sūpsit: nihil tūc Roma iucundius vidit, quàm illos fasces, ac secures, quæ sub Nerone, ac Domitiano ceruicibus nostrorum impactæ rubuerant, esse feriatas. quieuit etiam deindè Imperante Traiano decem ipsos annos, quasi residente mari; decimo tandem anno, quasi decumani excitati sunt fluctus: potuit Traianus hic decernente Senatu dici Dacicus, atquè Parthicus, sed maluit dici Optimus; virtutis titulum antetulit triūphali; nisi quod, qui optimus dici voluit, Religionis perdidit optimates; è nostris enim multos interfici iussit. Vidit, antequàm Imperium adipisceretur, per quietem quendam in tunica, & prætexta purpurea cum corona, qui signum annulo aureo nunc in sinistrum ipsius iugulum, nunc in dexterum imprimeret: quod ille omen accepit Imperij, sed acceperunt à Traiano nostri omen multò præclarius Regni, cum obsignauit iugulum ipsorum non auro, sed ferro. Falsum fuit illud promissum, quod ad Senatum scripsit; nunquā suo iussu quemquam bonorum occisum iri: at necati sunt ex optimatibus multi, hoc est, qui vero Numini cultum tribuebant. laudandus quidem, quod cum tribunatum traderet Surae Licinio, parazorium, quo pro dignitate accingendus erat, nudū porrexerit, & gladium; quem in ipsum stringeret, nisi imperaret iustè, sed indignus laude, immò detestandus, cū eundem gladium, quem iustitiæ fecit vindicem, distrinxit in iustos, qui scilicèt de Religione, vt Diuina postulabant iura, sentirent:

Chr. circ. 108.

rent:

rent. laudandus itèm, cum deficientibus ad obliganda militum vulnera fascijs, propriæ purpuræ non pepercit, quam in lacinias conscissam seruitijs partitus est; sed execrabilis, atq; impius, cum vulnera intulit nostris, quæ potius obligare debuit purpura, vt hanc ornaret. erexit militibus, qui strenuè in bello ceciderant aras, ac statuas; sed consultius fecisset, ac dignius, si erexisset sãctissimis Heroibus, qui de Neronis, ac Domitiani sæuitia triumpharant. miræ sanè potentiæ opus fuit, cum lapideum põtem in Istro extruxit impensa prorsus ingenti: vt vix percipi posset, quanam ratione, & quibus viribus, quouè artificio in illa gurgitis altitudine, tamque præcipiti flumine singulæ columnæ excitari potuissent, tantarumq; molium fundamenta stabiliri: testante posteris fama, nihil esse tàm arduum, quod opibus Romani Imperij effici non posset: sed hæc desijt, vel ostentare Traianus, vel Roma mirari, cum Clemente Pontifice maximo in mare deiecto, nõ opus ponte fuit, vt ad locum, vbi demersus fuerat, Populi cõuenirent; sed ingenti prodigio retroacto mari iter est stratum; nec minus prodigiosè marmoreum ibi inuentum est mausoleum, non humana arte, sed diuinitus extructum, quæ moles intra mare haud dubiè superior dignitate fuit illo ipso Traiani põte, qui eminebat Istro: ità cum Clemens à Traiano ad aureæ Chersonesi fodinas relegatus est, operabatur quodãmodo mausoleo suo: scilicèt materiã delubro sufficiebat, eruendo, vel auro, vel marmore. Nequè tamẽ expleta est impietas vno paricidio, addidit alterũ. Euaristum item Pontificem maximum nefaria cæde sustulit. & verò hic, qui paricidales secures parentum Religionis sanguine tingere ausus est, Cæsarium quoquè hierodulum insutum in culeo paricidarum more demergi iussit, non alio crimine, nisi quod Religioni quasi parẽti se pstiterat pium: sibi igitur debitũ suppliciũ irrogauit alteri. & illud quàm impiè factum ipso Imperante? quod Simeonẽ, vnũ è stirpe nostri Liberatoris, affecta iã ætate, confectũ legimus supplicio Crucis: admirationi quidẽ, ac stupori fuit tanta vis, ac vigor animi in senili corpore, quod tam intrepidus occurreret morti, trementibus tantùm æuo membris. In Quirino quoquè tribuno eandem ob causam, quàm crudelitèr sæuitum est? execta videlicèt lingua, adhibito equuleo, manibus etiam, pedibusque desectis,

sed

sed illud indignius, quod Hyacinthum aulicis honoribus efflorescētem, & cubicularium suum, dirum in modum excruciatum neci dederit, solo Religionis susceptæ nomine; quāquam in illo flammæ æstu,in quam est coniectus Hyacinthus non modò nō exaruit,sed euiruit,sed effloruit pulchrius. creuit tamen in Traiano immanitas, cum ipsum aulæ præfectū Romulum nomine,quod sæuitiam, quam ipse exercebat in nostros, detestatus esset,virgis accerrimè cæsum, securi percussit:respersit regiam cruore nō modò innocentis,sed optimè de se meriti.Spectaculis delectatus est Traianus,quæ sępè magnificentissima dedit: in eis aliquando iugulata decemmillia bestiarum: sed illo vno spectaculo Roma prorsus obstupuit, in quo hoc Imperante certauit Ignatius petitus ad leonem; vidit lacessentem clamore feras, vidit metuentem tantùm, ne istæ feritatem exuerent: sed pęnas sumpsit statim ipse Traianus acerbiore spectaculo pęnè ruētis Imperij: celeberrima quippè Vrbs Antiochiæ, cū ibi Imperator hiemaret, Ignatio eius Vrbis præsule quasi firmissima columna subtracta, repentino motu subruta est: enimuerò post horrifica fulmina, & immanes procellas,tellus vehementius succuti, domus ædificia contrario ictu arietari, dissilire alia, & supernè assultantia tecta concidere; interim audiri fragor immanis;elisi multi ex alto præcipites, plurimos prostrata tecta,& subuersi muri obruerunt. si qui verò lacero corpore conuerberati superfuissent,hi omnium miserrimi erant: Traianus ipse consternatus metu, & vix tam fœdo,diroque subtractus exitio,in hippodromo sub dio degit,teste cœlo Cæsaris luentis de paricidio pœnas:vidit ille interea rem miram, infantem scilicèt sub ruinis inuentum, qui è matris emortuæ mammis vitalem sugeret alimoniam viuens: intelligere potuit, si sapuisset,Religionem parentem, atq; vltricem quantumuis fauciā,& vt ipse putabat,extinctam, plenis vberibus nō defuturam proli suæ. Correxit se tandem certè Traianus, ac cęde abstinuit, cum, & Plinij literis esset admonitus de virtute nostrorum, & Tiberiani præfecti testimonio hæsisset attonitus, qui scripserat,magistratuum Romanorum fasces, ac secures omnibus nationibus metuenodas non esse tantarum vitium,vt nostris, qui se conferto agmine sponte,& alacriter deuouebant, vllo modo possent obsistere. sed illo maximè

ximè prodigio exterritus cessit: Virgines quinque Religionem palam profitentes comburi iusserat; tùm (facinus indignum, & inauditum) earum cinerem æri liquato commisceri, ac vasa ænea inde fieri ad publicas balneas, quas magno sumptu construxerat: ità in vsum lauacri intentus, inexpiabilem maculam ipse contraxerat; quid tum? quicumque eò lauatum ingrediebatur, cum primùm attigerat calidam, metu obrigescebat; caligine simul, ac vertigine corripiebatur, concidebat intermortuus: cum Traianus exhorriusset facto, statim vasa illa conflari iussit, & in statuas cōformari, Virginum combustarum habitu, atque forma; ità miro modo immortalitati consecratæ, nempè non tam ære ipso statuarum, quàm cinere æri commisto; minus est quicquid antiquitas honoris contulit in Hippiades, equestria illa veterum heroidum simulacra. Nec tamē Imperator ob vetera paricidia impunè abijt: sed qui piorum fuderat sanguinem, sanguinis ipse profluuio primùm diù vexatus, tandem intercute aqua miserè extinctus est.

PERSECVTIO HADRIANI IMPERATORIS.

An. Christi circiter 120. Hadriani furor in nostros immanis, at non perpetuus fuit: pridie quàm designaretur Imperator, huiusmodi somnium ei oblatum dicitur: ignis in humero sinistro insedit, deindè in dexterum transilijt, vagus, & errans: non dissimilis certè, qui in illo exarsit, visus est furor: nam modò grassatus est in suos, modò in nostros: multum habuit Hadrianus Imperatoriæ laudis, sed multum etiam acerbitatis; flagrauit inuidia maximè: Palmam in primis, ac Celsum eximios viros, quod opibus, & gloria præstarent cęteris, interfecit: quid mirum, quod inuiderit nostræ Religioni ad celsitudinem, ad palmas, & laureas natæ? multa Hadrianus egit aduersus illam improbè, sed haud scio, an quicquam improbius sit ab ipso factum, quàm quod Christi Religionem, quam nece bonorum extinguere non poterat, loci certè iniuria dehonestare conatus sit; in eo enim monte, eoque loci, quo salutis

Asser-

Aſſertor affixus eſt cruci, Veneris ſimulacrum collocari iuſſit, vt vbi ſpinis coronatus ille pependit, quas ſuo cruore ſacrauit, ibi Venus roſas præferret, quas fœdaſſe dicitur ſuo: apud ſepulchrum verò, vnde ille commota tellure rediuiuus emerſit, Iouis ſignum apponi iuſſit, vt veri Numinis maieſtatem, ac robur infringeret; niſi quod potius Capitolium fecit, quod ille deuicta morte, trophæis, ac ſpolijs Erebi dedicauit: denique apud eiuſdem cunabula Adonidem ſtatuit, vt Virgini Dei matri, inceſtæ Veneris amaſium opponeret; & vbi Orientis Reges obtulere cum ceteris muneribus myrrham, ad memoriam præclari facti abolendam, Myrrha genitus coleretur. Venio nunc ad immaniter facta. debacchari ſolitus eſt Hadrianus in Liberi patris orgijs, ſed amentius in cæde noſtrorum: nihil Roma vidit indignius, quàm eo imperante Alexandrum pontificem maximum vnà cum Euentio, ac Theodulo in carceris tenebras intruſum; excruciatum omni genere ſuppliciorum; equuleo diſtentum, pectinibus ferreis lacerum, deuotum flammis. Eleutherium quoque præſulem ſpoliauit non modò pontificijs vittis, ſed etiam vita. addidit Anthiam huius matrem, cui nomen à flore, qui tamen nulla potuit procella decuti: Fauſtini quoque, ac Iouitæ ceruicibus, cum ijs & belluę, & ignis, & mare pepercissent, ſecures adegit; Euſtachium cum coniuge, ac liberis, cum ab ipſo veræ abſtinuiſſent feræ, intra fictum ex ære taurum incluſit igne ſubiecto; ſed labefactare conſtantiam nullius potuit: luſere cum pœnis, illuſere Dijs. quid quod ipſa montium faſtigia extulere noſtros? ſcilicet decem millia in Arari monte confixa ferro: clarior ille Atlante mons fuit, qui nõ tam fabuloſè ſuſtinuit ſydera, quàm illos verè extulit ſupra ſydera. cum autem Symphoroſam virilis animi matronam vnà cum ſeptem filijs necauit, quid aliud egit, quàm quod ſeptem quaſi planetis Religionis cælum illuſtrauit? niſi quod mater admonuit potiùs filios, ne errarent: Cœlũ, inquam, hoc Hadrianus ipſe, quanquam hoſtis Cœlitum, diſtinxit aſtris, ijſque pulcherrimis, cum fœminam ornatiſſimam, Ariadnam nomine, tot ſtellis, quot ſupplicijs coronauit, Ariadneæ coronæ fabula in verum decus cedente. Effecit idẽ ne Religio indigeret alimento, quo adoleſceret, cum ceruices Antiocho fregit, e quibus pro ſanguine lac manauit: ſed ſuum tunc ſuffecit ſanguinem Cyriacus carnifex, qui eo ſpectaculo, prodigioque commotus,

fe obtulit neci.cum verò in tres Sophiæ matronæ filias acuit ferrum, fecit non minus impiè; conatus enim eſt & Fidem facere perfidam, & Spem de medio tollere, & Charitatem extinguere:ſed ita tres fecit Charites,cum nomen ineſſet vni: nihil igitur ijs accidere gratius potuit.Spectacula victor Hadrianus exhibuit Parthica magnifico ſumptu; ſed multò præclariora illa,licet ad ſpeciem acerba, in quibus nemo noſtrorum, quos ad cædem deſtinauerat, viſus eſt pugnare more Parthorum fugiens. Hieroſolymam vrbem illam antiquæ religionis ſedem appellauit ſuo nomine Aeliam Capitolinam: quæ vrbs tunc potius Capitolium dici poterat,cum Liberator noſter de Erebo victor, & ſpolijs opimis onuſtus trabale trophæum in ea ſtatuit.Iudæos ſanè perturbatione ſcelerum ſuorum exagitatos Hadrianus vltima cæde perdomuit, vltuſque noſtrós eſt,quos illi Corbeba duce,quòd ſibi aduerſus Romanos arma ſufficere nollent, miſerè, atque impiè excruciabant: peruicax genus hominum exegit è ciuitate, ius inhabitandæ conceſſit tantùm noſtris,reconciliata erga ipſos gratia; nimirum tempeſtas omnis,ac procella reſedit per Serenum quendam Granianum legatum,noſtræ gentis amantiſſimum; deſijt etiam agitari Religio,ſtabilita videlicet per Quadratum,virum ſumma doctrina, & virtute ornatum, qui de noſtra diſciplina librum ad Hadrianum ſcripſit, & tanquam concitatos Adriæ fluctus compoſuit; quod item egit pari laude Ariſtides Athenienſis; quorum libris inſtitutus Imperator præcepit per epiſtolam ad Minutium Fundanum proconſulem Aſiæ datam, ne cui liceret,noſtros ſine obiectu criminis,aut probatione damnare;& quod præcipuum eſt, in multis vrbibus templa ædificari iuſſit, quę noſtro Numini dedicare decreuerat; ſed abſtinuit poſtea,quòd vniuerſa ſuperſtitio,Flaminum in primis reclamaret; itaque diù ea templa ſteterunt ſine vllius titulo Numinis: adeò quaſi luminibus falſæ diuinitatis obſtruebat ſubſtructione quadam altius exaggerata Religio: repreſſit igitur ferrum Hadrianus, nec tamen ſigna ſecutus eſt noſtra, implicatus videlicet cum veteri more,tum vitijs. myſteria Cereris ſpectare,& execratis initiari ſacris voluit ceritus ipſe;quippe qui noſtra potius admirari debuit, & amplecti, cum videret,tanto cum prouentu religionis meſſem extitiſſe ſui ferri falce deſectam. Vrbem Antinoi nomine conſecrauit, quem

exi-

eximia specie oris adolescentem fama est vitro se immolandum obtulisse pro Hadriani felicitate; cum intellectum esset magicis sacris, amasij anima opus esse: quamobrem & illi statuas vbique terrarum erexit, & stellam ex Antinoi spiritu conflatam cęlo, vel affixit, vel affinxit; nec vidit eos potius immortalitati esse consecrandos, qui pro Religionis felicitate sponte suum obtulerant iugulum. idem cum Iouis Olympij ædem Athenis erexisset, imposuit in ea ex India deportatum anguem, nec intellexit superstitionem, qua tenebatur, non carere veneno. itaque cum propter hæc, tum propter primum illud hostile odium, eundem fere, quem Traianus, exitum habuit, extinctus videlicet partim profluuio sanguinis, qui fuderat nostrum; partim hydrope, qui intumuerat vel furore, vel fastu; nisi quod cum acerbissimo dolore morbi vexaretur, gladium, quem in promptu habuerat, aduersus nostros, à suis, vt vitam abscinderet, impetrare non potuit, conquestus se vni morti imperare non posse; designabat autem sibi ipse vulneris locum sub mammilla, nempe is, qui altricem Religionem conatus erat extinguere. exagitatus etiam in morte horrificis spectris; & qui iactare solebat, à se aliquando in venatione leonē occisum, moriens clamabat, videri se à leone opprimi: meruit hoc qui nostros, Eustachium in primis petierat ad leonem. sed illa vera vaticinatio quædam ipsi fuit; nam cum in Tiburtina villa, quam magno cum sumptu exædificarat, celeberrima orbis terræ loca describi, atque effingi voluisset, ad extremum regionem etiam, quò ipse tendebat, effingi iussit, Inferos.

PERSECVTIO

ALTERA IVDAICA.

Non semel ab hac gente, (vt est omninò præfracti, & peruicacis ingenij, & in Christianam religionem, quàm per incrementa gloriæ præstare videt, inuidia, ac furore semper armata) sæuitum est: subtexam igitur quæ aliàs impiè egerunt in nostros. Traiano enim imperante tantus eos furor inuasit, vt quasi Furiarum tædis ardentibus concitati Romanos, & Græcos inuaserint, atque immaniter mactatos rabiem exsa- *An. Christi circiter 130.*

turare cupientes, etiam adepulas adhibuerint, et eorum cruen tis pellibus extractis se præcinxerint. apud Cyrenum quidem ducenta, & amplius millia trucidarunt; in insula verò Cypro ducenta, & quadraginta capitum millia. ex quo colligi potest quantò crudelior fuerit inter illos, qui necati sunt, laniena nostrorum; quod genus impietatis Traiano ipsi tam detestabile est visum, vt eos acerrima cæde perculerit. Hadriani quoque tempore sæuissimè actum est; quo quidem tempore extitit ex illa fece hominum dux quidam Barchochebas nomine, quæ vox astrum significat; is cum esset natura ferox, atque nefarius, tantum sibi sumpsit audaciæ, tantum impudentiæ, vt quoniam in oraculis scriptum erat, orituram ex Iacobo stellam, se ipsum eam diceret; ac lucem, ne aliorum oculos hebetaret, humano corpore texisse; seque de cœlò delapsum, vt Iudaicæ gentis gloriam amplificaret; Romanis, qui se Marte progenitos iactarent, eiusque syderis quasi ductu bellarent, se multò præclarius astrum oppositum: denique in tanta caligine temporum se lucem daturum rebus, ac spem salutis. facilè insanus, ac vafer impostor hæc persuadere potuit suis, at nostris non item; nempè hi non ignorabant, oraculum illud in Liberatore humani generis iam impletum; sidus hoc aut confictum, aut certè perniciosum, & exitiale auersabantur. ille instare, vrgere, & pro potestate, & audacia, quam sibi sumpserat, mortem etiam intentare, vt Christum abiurarent, ac se vindicem, & assertorem libertatis agnoscerent; hortari etiam, atque compellere, vti arma in Romanos sumerēt, se duce. cum nostri omnino nefarijs consilijs repugnarent, multos ex ijs diris modis excruciat, multos interficit: sed euentus ostendit ementitum illud, ac falsum fuisse sydus, cometam potius prodigiosum, atque fatalem; sed qui non tam nobis, quàm sibi, ac suæ gentis cladem, exitiumque portenderet. luit mox pœnas prædo impius audaciæ, & crudelitatis acerbissimas: Hadrianus ipse nostram vltus est vicem; quippe cum ille coacta seruili manu omnia depopularetur, missus ab Imperatore est Iulius Seuerus cum exercitu, qui Iudæos interclusos oppressit; arces, quæ ad munimentum creuerant, dirutæ, oppida direpta, igni consumpta; ferè quinquaginta millia militum, quos ille armauerat, cæsa; reliqui, aut venundati, aut in Aegyptum amandati, eum, vt Aristopeleus narrat, vniuersæ genti deinceps interdi-

ctum,

ctum, ne pedes in patrios agros aliquando conferrent; & legis decreto, iuſſuque Hadriani cautum, nè vel ex edito loco paternum ſolum oculis proſpectarent: ita qui cęde noſtra pauerant oculos, vetiti ſunt eos paſcere vel patriæ aſpectu. denique Hieroſolyma ipſa deſerta non modò ciues amiſit ſuos, ſed nomen ſuum: in Aelij enim Hadriani honorem Aeliæ appellationem accepit; immundo quoque animante, ac pecude, quam ipſi oderant, ex marmore exculpta, ſupraque vrbis portas per ſummum ludibrium collocata. Porrò peruicaciam eius gentis hoc maximè declarat, quod Conſtantino Imperatore, qui Chriſti religionem non modò tueri, ſed ornare geſtiebat, auſa eſt in noſtros inſurgere, ac ſaxis appetere; ſed ita in Conſtantino eam ob rem religionis ardor efferbuit, vt impios parricidas damnarit igni. Præter hæc Honorio quoque, ac Theodoſio Imperatoribus, Iudæi ferrum acuerunt in noſtros; Alexandriæ patratum facinus: Cyrillo quippe ſacrorum antiſtite inprimis infenſo, Chriſtianos delere aggreſſi ſũt. teſſeram igitur ipſi ſibi dant, hanc videlicet, vt quiſque annulum ex cortice palmæ confectum geſtaret, tanquam omen illud futurum eſſet victoriæ, ſi manus cenſererent, quibus inſertus eſſet ex palma annulus: itaque nocte quadam ſigno dato in ſacras ædes, & aras irrumpunt, ſarmenta comportant, faces admouent. re cognita aduolant noſtri, atque incendium proprio ſanguine conantur extinguere; trucidati enim multi tanquam victimæ ceciderunt: non tamen impune impia cædes abijt; multi Imperatorum edicto necati; tota verò gens Alexandria excedere iuſſa. neque tamen ſicira reſedit, ac furor: rurſus impiè debacchantur, atque odium nefario facinore expromunt; nam in oppido quodam inter Chalcidem, & Antiochiam, vbi exulabant, cum more ſuo ludos facerent, & inter ludendum multa admitterent abſurda, atque nefaria, tandem lymphati non Chriſtianos ſolũm, ſed Chriſtum ipſum conuicijs appetere, contumelijs onerare, maledictis inceſſere; tum innocentem è noſtris puerum (fuit ſemper hac genus ſceleris illis familiare) clam arripiunt, cruci alligant, in ſublime ſuſpendunt, cædunt verberibus, flagris conſcindunt, ferro exulcerant, quoad totus ſanguine diffluens animam exhalaret; ea de re Imperatores certiores facti (neque enim tegi potuit tantum facinus reclamante natura) auctores meritis ſupplicijs, ac morte mactarunt

runt. Post hæc in ea Hispaniæ regione, quam Minoricam vocant, turbatum est: infelicissimo quidem bello, sed euentu religionis felici. cupido Iudæos incessit acrior instaurandi vetera sacra, & instituta; & simul asserendi se in pristinam libertatem, nostris cæsis, ac trucidatis. ad condictum diem conueniunt ferentes saxa, sudes, iacula, ac cætera omnia telorum genera; fit primùm lapidatio in nostros: nempe præduro ingenio genus atque præfracto sic fuere initio ipso nascentis religionis occœpit; sed mirum dictu, cum lapides Iudæi de superiore loco iacerent quanta vi poterant, ac super confertissimam multitudinem grandinis instar inciderent, nemo nostrûm non modò non necatus, sed ne vulneratus quidem dicitur: quo spectaculo obstupefacti, cum alij, tum princeps ipse coniurationis ac dux, ad nostra signa transierunt. rē item inauditā, & plenam prodigij narrant: visum tunc in aere globum quendam candidissimi luminis, qui cum Sole de splendore certaret; hic se intra delubrum, vbi Iudæi, qui resipuerant, consederant, lento se lapsu demisit; agnouerunt statim antiqua prodigia, columnam videlicet illam igneam viæ ducem; atque vt præclarum factum alijs prodigijs cumularetur, paulò post grando depluit; quam cum fortè ori admouissent, senserunt esse mellei saporis, ac cœlestem verè ambrosiam præferre. dici non potest, quàm sit ea gens in suscepta Christi religione confirmata, & quantis gaudijs incesserit, cum clarè perspexerunt, eum à nobis Deum coli, qui ipsos admirandis olim factis, præsertim deserta loca peragrantes, effecisset insignes. spectata in hoc est etiam mira nostri Liberatoris pietas, qui eos, à quibus fel accepit, pauit cœlesti melle: quadringenti, & quadraginta hæc experti nostra instituta secuti esse dicuntur: Sed quia peruicax est hoc genus hostium, non defuere postea, qui Theodosio iuniore imperante, insitum in Christianam religionem odium expromerent. quotannis in celebri conuentu pyram extruebant, in eamque crucem conijciebant, quæ cum incenderetur, tripudiabant ipsi, remque cachinnis prosequebantur; ac ne ad Principum aures delata periculum crearet, hanc excogitarunt vafritiam, vt dicerent, crucem illā Amani esse, in quā hostis olim Iudaicæ gentis, ac Mardochæi potissimum infestissimus ab Assuero rege meritò actus fuisset: eius facti memoriam se repetere; sed cognita fraude pœnis acerbè affecti, ex cruciatique

sunt;

sunt, Denique, vt ab his monstris, quæ iam pridem animus refugit, abeamus, cum Heraclius Imperaret Antiochiæ incredibili furore grassati sunt, ac cædes piorũ egere crudelitèr. Anastasium ipsum Patriarcham de sede deiectum necarũt, & cruẽtum cadauer in forum traxerunt; quod tantum scelus nè Phocas quidẽ, qui suapte natura immanis erat, ac barbarus, ferre potuit; sed legionibus immissis partim eos interfecit, partim oneratos ferro in alias regiones expulit, amputatis artubus; nec passus est, eos, qui integritatem oderant animi, esse integros corpore.

PERSECVTIO
SVB ANTONINO PIO IMPERATORE.

SVb Antonino quoque Pio locum impietas habuit, & aliquandiù in Religionem sæuitum: quid enim magis contra iura pietatis fieri potuit, quàm, vt Telesphorus Põtifex maximus eo Imperante fuerit necatus? aut quid ea ætas crudelius vidit, quàm septem Felicitatis matronæ filios ipsa matre inspectante mactatos? à præfectis quidem hæc agebantur, verùm, & Imperatoris fuerat, quæ iniustè à ministris fiebant, inuestigare; & Pij, vetus edictum in nostros impiè editum antiquare. quid quod Sibyllarum, ac vatum Oracula, quibus nostra confirmabantur, edicto sustulit? appellatus hic Imperator est Pius ea de causa, quæ ipsum potius reddebat impium: quod videlicèt Hadriano incesto homini, & qui nostris aliquando rebus aduersarius fuerat immanitèr, templũ excitasset, Sacerdotes instituisset: fauit certè posteà hic Imperator Pius nostris institutis, nimirum à Iustino Philosopho de Christiana disciplina libro perlecto; sed veræ pietati nomẽ ipse nõ dedit; quamobrèm propter fusum Telesphori, aliorumque cruorem, eius Imperium diræ calamitates funestum fecere; fames, Circi ruina, terræmotus maximi, quibus Rhodiorum, & Asiæ oppida corruerunt, Romæ incendium, Narbonensis quoquè Ciuitas, & Carthaginẽse forum vastatum flammis, inundatio Tyberis, lues Arabiæ, Cœlum ardens crinito sydere, iubati angues ingentes existentes è terra, caudamque morsu carpẽtes; sed dispar *An. Christi circiter 138.*

spar

ſpar prodigium fuit leonum, qui è ſiluis egreſſi mites potius, ac lenes ſe ſponte capiendos obtulerunt; ſiuè,vt noſtrorum carnifices ipſi quoque ſæuitiam dediſcerent;ſiuè vt animi magnitudo,quæ in noſtris vnà cum inſigni manſuetudine, ac tolerantia coniuncta erat,exprimeretur.deniquè illud Antonini huius Imperium habuit abſurdiſſimum, quod ſub Pio noſtris non licuit eſſe pios.

PERSECVTIO.

M.ANTONINI VERI,& LVCII VERI IMPERAT.

Anno Christi circiter 198.

ANtoninus Verus,Philoſophus falſus,hoſtilem in modum inſecutus eſt noſtros.ab eo certè vera Religio oppugnari non debuit,quis enim ſibi in animum induceret,aut veritatem oppugnari poſſe à Vero, aut ſapientiam à Philoſopho? cũ hic non libentius trabea, quàm pallio indutus incederet, vita ſpoliauit optimates, Anicetum in primis communis Orbis terræ parentem; & tàm impius paricida dictus tamen eſt patrię pater.Videre ſibi viſus eſt aliquãdò humeros habere eburneos,& ad Imperium ſuſtinendum idoneos; ſed eboris candor in humeris,cruoris color in manibus fuit.audiuit Apollonium Chalcedonium; audiuit Sextum Cherõnenſem, & Claudium maximum,& Iunium,quorum imagines aureas in larario habuit;& ſepulchra victimis,& floribus ornauit: ſed vtinam ad ea applicuiſſet animum, quæ veræ ſapientiæ magiſtri docebãt;ab ijs vel hoc dididiſſet,quàm multa Stoici ipſi,è quorum diſciplina erat,ſub porticu delirarent: tolerantiam,quam verbo iactabant,re,ac factis vidit in noſtris:diſceret potius ab ijs ipſis,quos impiè cecidit,beatam vitam aſcendere poſſe etiam in rotam: eo quippè ſæuiente mira dedit Religio ſpectacula tolerantiæ;Hermias enim miles ità permouit carnificem conſtantia,vt vnà iugulum eidem obtulerit ferro.Alexander item Præſul incredibili animi robore præditus Herculanum ipſum peruicit,ac ſecum ſponte traxit ad necem;cũ ſpreuiſſet anteà catenas,virgas,equuleum,lampades,belluas. Quid illa Geruaſij,atq; Protaſij fratrum par pietas,& gemina fortitudo,quàm admirabilis fuit? nec iſta caruere prodigijs: Pontianus ignem impunè

impunè calcauit, à feris intactus: nec tanta nostrorum, quanta Deorum ipsorum strages fuit: Iulianus certè cum stans cæderetur, delubrum, quod ante ipsum erat, euertit, ac Deos oppressit: ità vnus aceruus est factus, & lapideorum Deorum, & lapidum: quod in Melitina puella est admirabilius visum: nihil illa Dij experti sunt acerbius, & si nomen à suauitate duceret; nam circumducta sępè, ac sępiùs per multas ipsorum ædes, ac fana, tantam vim solo aspectu præsetulit, vt superstitio consistere nullo modo posset, ac fana omnia statim à culmine collaberentur: quis hæc, quanquam interdum per Præfectos acta, neget Antoninum Cęsarem latuisse? neget tam inaudita prodigia, atq; ipsum delubrorum ruinæ sonitum ad aures peruenisse? is nè aut Verus dici debuit, qui per hæc falsos non agnosceret Deos? aut Philosophus, qui tàm firmis argumentis, tum cum præceps superstitio rueret, non cedebat? quin etiam ausus ipsum veritatis Ducem, ac Religionis magistrum Higinum Vrbi, ac terrarum Orbi ferro eripere; atqui hic Imperator, & Stoicus, & alumnus licèt tam tetricæ disciplinæ, in Saliorum tamen collegium est adlectus; Ancilia per Vrbem tulit, in saltus sese librando; scilicèt in eo clypeo, quod de Cęlo delapsum Verus falsò putabat, spem imperij positam habuit; sed admirari potius debuit fortissimum nostrorum clypeum, fidem, quo armati alacrius quàm ipse saltatione Saliari, ac Pyrricha, properabãt ad necem: Habuit Antonius hic Verus fortunæ aureæ simulacrũ in cubiculo, ab Antonino Pio sibi traditam quasi hæreditariam, sed fortunatos potius fecit nostros ipsa nece, quã intulit. delectatus est spectaculis amphitheatri, & strage ferarum; cẽtum aliquando leones vna missione exhibuit sagittis confectos; sed apud ipsum magnificentiora de se dedere spectacula nostri, cruciatus, & mortem superante constantia; in primis Alexander, ac Pontianus, qui cum leonibus, ac cęteris Africæ belluis penè lusere; at Germanicus adolescens clamore feram prouocauit in se, accenditquè torpentem. picturæ operam ad oblectationem idem Antoninus dedit, nec tamen horum virtutis lineamenta potuisset exprimere: Faustinæ Augustæ vxori, quæ scilicèt pudicitiæ fama laborauerat, à Senatu appellari Diuam gratulatus est: eidem decreuit Faustinianas; item Sacerdotes instituit, cum ipsam infesto omine apud mõtis Tauri radices subità vi morbi exa-

nimatam amisisset: eandem appellari voluit Castrorum matrem:atqui non tam ea fuit appellatione digna Faustina,quã Felicitas sanctissima matrona neci tradita,quæ vnà cum prole aduersus hostiles cruciatus, atque ipsa naturæ tormenta tam strenuè militauerat: hæc, inquam,mater verè Castrorum dici debuit.afficiendi erant honore inter cęteros Victor,& Corona mulier ipso Imperante vnà necati,ne victoria seiuncta esset à laurea: ambo inter cruciatos visi supernè coronis duabus ornari.Sed quid indignius,quàm quod,cũ Antoninus hic,& Philosophus vocaretur,& Verus,Iustinum tamen singulari sapientia præditum, ac tam præclarè de veritate philosophantem ferro sustulerit? quanquam posteà cum eius, & aliorum è nostris scripta perlegisset,vagina gladium condidit: sed maximè extinxit odij flammam imber ille, nostrorum militum votis in castra deuocatus è Cœlo;nàm cum bellum Antoninus contra Quadros gereret, aciemque contra hostes instrueret, ferũt exercitum eius omnem propter sitim grauem,& diuturnam penè enectum desperasse prælio; tùm legionem vnam è nostra disciplina procubuisse in genua,ac Dei opem implorasse: tum repente quasi Panicum terrorem hostibus incussum; ac præterea crebris fulminum ictibus pulsos; apud nostros verò desam imbris vim profusam, quo exercitus recreatus, ac restitutus fit; tùm Antoninũ statuisse,vt legio illa prærogatiua quadam principem obtineret locum,cęterisq; præesset copijs,cui item nomen κεραυνοβόλον, hoc est fulminatricis impositum: nempè idcirco ei legioni vis tanta tributa diuinitùs, vt euocaret è Cœlo fulmina,quia Diuinitatẽ denegauerat fulminatori Ioui.

Iam antequam Antoninus hic, & nostrorum libris, & prodigioso illo imbri commotus à cæde desisteret,Lucium Verũ collegam habuit,vt Imperij,sic sæuitiæ:qui Lucius eodem natus est die, quo fuerat Nero, ijsdem videlicèt ominibus natalium,quibus cædis in nostros: mirum est, quod cũ hic tã effusus esset in voluptates,tãtũ tamẽ effuderit sanguinis. gladiatorum pugnas in conuiuio ipso exhibuit, solitus non minus cruoris oculis haurire,quàm gutture meri: circumferebat secum fidicinas,tibicinas, mimos; idem tamen cum cruenta securi lictores: capiti auri roramenta resperfit, vt magis coma illuminata flauesceret;sed aureo capiti ferrea mens fuit,& cogitatio de cæde bonorum; cęterùm effœminatus, & incestus;

hunc

hunc habuit collegam Antoninus: scilicèt alter è Zenonis porticu, alter ex Epicuri hara fuit; alter è gymnasio, alter è gurgustio; vt in vtroq; genere aduersariorum Religio victrix existeret. Deniquè Lucius hic apoplexia repentè correptus cum triduo obmutuisset, interijt: impeditiore illum lingua natura fecerat, nè videlicèt prona decurreret ad edicendam nostris necem; sed penitùs eius vsum amisit in morbo, pœnas videlicèt pronunciatæ impiè sępè sententiæ luens.

PERSECVTIO SVB COMMODO IMPERATORE.

ANtonino Vero successit Commodus filius, sed incertum verùm vetus ex Vero, an nothus ex adultera: quantum hic esset allaturus non modò incommodi, sed exitij, significatum est Faustinæ matri: quippè videre sibi visa est parere insigni feritate anguem, ac veneno tumentem: adultus tamen Hercules dici voluit, certè minus congruè, cum ille potiùs, vt aiunt, statim natus angues eliserit: acerbitatis quidem suæ virus non tam in nostros, quàm in suos effudit: est ea vis in Religione, vt etiam inter venena, & quicquid est exitiale posita, detrimento vacet; immò verò ij maximè Commodum iratum habuerunt, qui Religioni incōmoda molitis sūt: Senatus is fuit, ex cuius consulto, qui Christo nomen dedisset, reus peribat; sed incidit Curia in eas secures, quas cruentauerat cæde nostrorum; multos enim ex Senatoribus, vel suspicione, vel inuidia, vel odio Commodus de medio sustulit: hoc tantùm ipse exarsit in nostros, quod diuinos vsurpanti honores illuserant; processit enim aliquando in theatrum Herculis habitu, indutus leonis spolio, clauamquè manu gestans: irrisus est meritò, ac spretus in primis à Vincentio, Peregrino, Romano, Eusebio: quamobrem suspensi sunt in equuleo, ac fustibus cæsi; admotæ etiam lateribus faces; quod maximè supplicium vindicatum est prodigio, quod Commodi necem præiuit: nàm, & Cœlum ardere visum; & auis, quæ Incendiaria dicitur, peruolitare; at verò dum illi ferro sauciarentur, delapsi de Celo Celites visi sunt vulnerum cruorem spongijs abstergere: quo spe-

An. Christi circiter 191.

ctaculo commotus carnifex, & religioni nomen; & securi ceruices dedit: Eusebius autem, resecta licet lingua, & verum Numen fateri, & scenico illi Herculi obloqui prodigiosè non destitit: ità Religio cum omnia domuisset monstra, etiam hũc Herculem est aggressa; nec tamen, vt monstrorum domitorem, sed quo nihil esset inter monstra ipsa monstrosius. sudasse dicitur in eius nece æneum Herculis simulacrum, quasi non sine labore omnium maximò hoc tantum monstri confici posset; quid enim immanius, quàm quod egit, cum sumpto Medici habitu, nõ vt curaret ægros, venas aperiebat, sed vt feriret lethalitèr? scalptris videlicèt feralibus, & profundo ictu conficiens. Ceterùm in ijs, quæ ad religionem pertinent, seù potius ad superstitionem, ridendus potius fuit, quàm metuendus; vt cum victimarij habitu ad aram accedebat, secespitam gestans, sed futurus ipse aliquãdo victima, hoc promptior, & ornatior, quòd infulata, vel quia Imperator, vel quia Sacerdos Isiacus; Isidis enim sacris initiari voluit fanaticus, ac lymphatus cum crepitantibus sistris. Anubin quoque portauit, cuius simulacri ore Isiacos ceteros per ludibrium grauitèr contundebat, vt constaret cuiusmodi essent illa Numina; quorum ipsa oscula vulnerarent: at præter eos, quos diximus, à quibus Commodus ob susceptum Herculis habitum, ac præcipuè ob diuinum cultum impiè vsurpatum, est spretus, in reliquos è nostris non tàm Commodus ipse, quàm Senatus, ac Perennius in primis admissarius eius voluptatum sæuijt: ità Iulius, & Apollonius Senatores ambo nece sublati ornarunt, hi certè clauatam auro tunicam ipso ferro, quo ceciderunt, ac purpuram sanguine, quem fuderunt: at verò crudelitatis ministros Commodus victimatium agere solitus, illis aliud agens dedit inferias; nàm Perennius propter coniurationis suspicionem iussus est interfici: atq; hoc tãtum Perennius sæuiendo egit, quod sibi mortem, nostris vitæ perennitatem comparauit: ob eius necem Commodus appellatus est felix; quanquam, & felicitas ad Religionem potius pertinuit, quemadmodum, & sæculum aureum, quod se imperante factum esse dicebat: hoc enim iactare solitus, is videlicèt, qui in sanguine versabatur, ac ferro, aurum pristinum à se terrarum Orbi redditum; immò se ipsum Aureum dici voluit; sed propriè laus illa Religionis est, quæ tunc temporis vigebat: au-

rea, inquam, dici potuit Religionis ætas, & alumni ipsi aurei, qui tam libentèr se subijcerent ferro: Incessit non semel Commodus Amazonio habitu cum securi aurea, hæc enim eius gentis insigne regium fuit: sed ferreæ potiùs secures, quæ nostrorum sunt impactæ ceruicibus, cesserunt in Religionis sceptrum: expertus est hanc verius dicendam esse Amazonem, cuius ipse virtute victus cederet pugna: quid enim hæc sibi timeret ab effæminato homine, atque eneruì? natus est ex Antonino Stoico Epicureus: minus hic habuit virium, minus parente sæuijt, quia mollior: plus incommodi accepit Religio à pœcili, quàm à ganea; acrius in ipsam destinauit ferrum philosophus, quā gladiator, quàm lanista, vel arenarius, sed eneruis; vtrumque tamen illa contempsit: denique circumuentus fraude suorum Commodus venenum obbibit, quāquam nihil est læsus, quia statim illud euomuit: quid autem venenum noceret ei, quem mater per quietem viderat se parere speciē anguis? strangulatus igitur est intercluso spiritu, vt respirarent à calamitate qui ipsum oderant; vsi autem sunt ministro necis Narcisso: neque aptius defloratam rempublicam vicisci seē posse putarunt, neque potuit pudor ab incesto Impetatore fœdissimè violatus commodius reflorescere.

PERSECVTIO

L. SEPTIMII SEVERI IMPERATORIS.

POst Commodum Ælius Pertinax trimestre occupauit Imperium, quod mox emit venale Didius Iulianus, Imperator titulo potiùs, quàm maiestate: ambo maduere suo potius cruore, quàm nostro. consequutus est Septimius Seuerus ipso nomine armatus ad cædem: addidit etiam cognomentum Pertinacis, nè qua spes esset, vt in Hadriano, & Antoninis, mitigandæ seueritatis: sed admiratus est Pertinax nostros propositi tenaces: Seuerus est dictus, quod ipsi fraudi fuit, quia ob crudelitatem à Senatu declaratus est hostis. non defuit omen puero: videre visus est se lupinis vberibus inhiantem, quod de Romulo narrant, nisi quod ille vnum necauit fratrē, hic plurimos è conscriptis patribus. accessit alterum omen *An. Christi circiter 204.*

tetrius,

tetrius: cum dormiret in sabulo, frontem diadematis loco cinxit serpens: quibus ominibus indicari visum est, quàm seuerū, immò crudele futurum esset eius Imperium, ꝙ videlicet ferino lacte pastus, & vipereis infulis coronatus capesseret. atque initio quidem Imperij nihil est in nostros admodum immane molitus; sed cum Religio toto iam Orbe terrarū diffusa oculos impiorum splendore perstringeret, non tulit hoc communis hostis: accēdit in primis suorum Flamninum iram, armauit Cęsarem: narrare solitus erat Seuerus, antequàm inueheretur in nostros, sibi per quietem oblatum tanquam ex altissimo montis vertice despectanti vniuersum terrarum Orbem, in primis tripudiātem Romam; concinentibus tanquàm in chorea Prouincijs omnibus, cū voce, tū sono lyræ, vel tibiæ: quod nisi ludibrium somni fuit, quid aliud adumbrabat, quàm commune illud Orbis terræ gaudium, cum Religio tanquam triūphalibus quadrigis inuecta per omnes regiones victrix excurreret, concinētibus pæana Prouincijs, atque plaudentibus? huic scilicèt glorię magnitudini inuidit hostis, nactus occasionē inflammauit furore Seueri animum: nam cum victori, & ouanti ceteri omnes superstitione imbuti offerrent lectisternia, suffitus, lumina, & alia exhiberent id genus officia; cumque hæc vt à Religione abhorrentia, qui erant è nostra disciplina denegarent; habiti sunt tanquam Imperatori infensi. accedebat, quod per eius Genium nullo modo iurare vellent, sed per verū potius Numen. Nihil autem ille acerbius tulit, quàm quod videret magistratus ipsos à nobis facere, nec alitèr de Religione sentire: itaque Philippum Præfectum augustalem eius honoris insignibus spoliauit, suffecto Terentio Læto, per quem Philippus necatus est animo lætissimo, Habuit itē Seuerus ministrū huius crudelitatis in primis Flautianū, sed hic vbi spontaneo nostrorum sanguine satis maduit, fudit inuitus suum, à genero interfectus: consequuta sunt prodigia imbrium excrescentium, horrendorum tonitruum, & portentosi Solis defectus: consequutū Vesuuij Campani montis incendium; nempè obiecti erant à Seuero nonnulli nostrorum flammis Religionis nomine, in primis Serapion, Potamiena quoque cum matre Marcella illustri generere. reclamauit igitur ipsa Naturacrudelitati, quà mugitu montis, quà crepitu flammæ: Origenis item pater Leonides ferro sublatus: quo tempore mira

pror-

prorsus extitit Origẽis ipsius adolescẽtuli virtus, & ardor animi, cum affectaret deuouere se neci, & Seueri securibus obiectare ceruices, prodigus magnæ animæ ætate parua; atque vtinam tunc suo potitus esset voto: sed ei mater sustulit indumenta, nè exueretur vita.

PERSECVTIO

M.A.MACRINI, & ALEXANDRI IMPERAT.

Mirũ est, q̃ à Bassiano, siue Caracalla nihil ferè in nostros impiè sit actũ, qui manus, & Getę fratris, & plurimorũ Ciuium cruore infecerat: nisi quod Helionides Corinthia crudelem in modum pro Religione mactata, mammis exustis, & feris obiecta: siuè id actum sit per præfectos ipso ignaro, siuè calumnia Religioni adhærẽte. Bassiano posteà interfecto, Opilius Macrinus humili loco natus, ac penè opilio irrepsit in Imperium, cuius consortem fecit Diadumenum filium nouẽnem. quàm verò alienus esset à pietate Macrinus, vel hoc indicauit, quod cum Senatus illi titulos offerret, & Felicis, & Pij; Felicis retinuit, Pij repudiauit; & sanè neutro potitus; nam breui vnà cum filio infeliciter necatus: Mezentio par crudelitate dictus mortua corpora committẽs cum viuis; Macellinum pro Macrino vocabant. occupatum huius ferrum in cæde suorum vix distringi potuit in nostros; præsertim cum annum vix expleuerit in Imperio. Asclepiadem certè præstãtissimum præsulem Antiochenum eo Imperante necatum esse constantior fama est: nihil nisi impium, & immane ab ea bellua expectari poterat; immò neque ab eius catulo: Diadumenus enim puer licet omnium formosissimus, nõ alia causa cum parente interemptus, nisi quod in sermone, ac litteris ansas quasdam præbuisset crudelis indolis: ferunt eum Diadumenum, siuè Diadematum idcircò vocatum, quod quasi vittata fronte prodijsset in lucem; ita tamen, vt natiuum illud diadema referret sagittarium neruum, quo quid ominosius esse poterat? nam cum Alexander Macedo ad Lysimachi vulnus obligandum diademate vsus pro fascia dicatur, hic contra sagittiferum diadema armauerat in vulnus: quàm igitur faustum Religioni fuit, vt *An. Christi circiter 212.*

mor-

morte præriperetur is, cuius Imperium in ipsam, tanquam arcus esset intentus?

Excepit deindè immanissimum Imperatorem impurissimus Heliogabalus: mirum planè visum est, quod cum esset hic effusus in omne vitiorum genus, nihil nostri sanguinis effuderit: initiatus est Sacerdos Solis, quem Helagabalum Phœnices vocant, sed Imperij splendorem, lustrorum tenebris inobscurauit: ipsum purissimi planetæ nomen inquinatissimæ vitæ sordibus infecit: in vnum Helogabali templum, quod erexerat Vestæ, Ignem, Palladium, Ancilia, Sacra deniquè execranda omnium gentium inferri voluit; cætera Deorum templa vacare iussit: hoc à nobis ex parte fecit, quod superstitionē latè diffusam certè contraxit; sed illud planè ingens acceptum est incommodum, quod Christiana respublica parentem, & moderatorem suum amisit Callistum: nempè sub turpissimo monstro, iactura facta est eius, cui ab insigni pulchritudine erat inditum nomen.

At Alexander Mammeæ filius inter nostros est educatus, à quorum consuetudine præsertim Origenis mater non abhorruit: quamobrèm Imperator creatus, illam in primis è nostra disciplina sententiam sępè laudauit: nemini imponendum, sed aliena eodem libramento, quo nostra, pendenda; Idē locū ædiū controuersum adiudicauit nostris; & in magistratu creando, ac deligendo Præside, eam adhiberi voluit diligentiam, quæ adhiberetur apud nos in Præsule: sed illud potissimū argumentum animi procliuis in res nostras fuit, quod in larario imaginem magni Liberatoris habuit; nisi quod illum inter Apollonium, & Orpheum statuit: quanquam Dei filius à nostris sapientibus quasi Mundi phonascus, ac præcentor est dictus. exædificare illi etiam templa voluit; sed reclamatū est, quod forent ceterorum Deorum planè deserta. Iam verò, quod multi pro Religione Alexandro Imperante necati sint; id tribuendum videtur potius præfectis, in primis Vlpiano, cui amplissimam fecerat potestatem, cum esset animo in veram Religionem infensissimo: cunque humana iura diligentissimè scrutaretur, diuina impiè violauit: itaque cùm Romæ, tùm in Prouincijs plurima nostrorū millia per ministros crudelitèr interfecta: vbique terror iniectus impauidis: carceres, catastæ, equulei, vngulæ, atque alia cruciamenta proposita: Inter ce-

Clem. Alex.

teros

teros: Palmarius vir consularis vnà cum prole, ac familia lictorios fasces, ac secures, quas prætulerat, pertulit. Calepodius Tyberim consecrauit: Titiana obiecta flāmis, ac belluis, sed impune. Martina plurimis confossa vulneribus, sed acerba cum strage præcipitantium Deorum: Cæcilia cum Valeriano sponso, superato igne, quæ nuptiales respuerat tædas, ceruices ferro subijcere maluit, quàm aureo monili; deniquè, vt reliquos omittam, ne quid ornamentorum Religioni deesset, Auream nomine Virginem mors fecit etiam cruore gemmātem: Interdixerat Alexander Deorum fanis aurum, illud Satyrici vsurpans: In sacris quid facit aurum? nempè eo ipso tempore, quo Vrbanus hierarcha inter cętera, quæ laudabilitèr sanxit, sacrorum ornatum auxit: vt vno, eodemque tempore, & superstitio spoliaretur, & Religio afflueret ornamentis; porrò quamquam excitata illa tempestas in nostros præfectis adscribenda est; tamen illud ipsius Alexandri iussu impiè factum, quod genethlicos, & apotelesmaticos ex Senatusconsulto exilio mulctatos reuocauerit; contrà verò Pontianum Pontificem maximum ex Vrbe pulsum, & magnis incommodis affectum in Sardiniam Insulam relegarit; quamobrèm meritò pœnas impietatis dedit, à Maximino per insidias interfectus: seueritatis nomē, quod vltro affectauit, ipsi fraudi fuit: narrant eo nascente apud aream Cęsaris stellam, suprà domū quoque paternam facem clarissimo ambitu visam; cum interea mater somniaret, se dracunculum parere; quod imperatoriam laudem non carituram crudelitatis veneno visum est indicare: sed ob seueritatē inuisus militibus, ab alteris Cęsaris draconarijs dracunculus est necatus: nimirū, ferro perire debuit is, sub cuius Imperio sublata erat Aurea, vti diximus.

PERSECVTIO.

C. IVLII. MAXIMINI IMPERATORIS

QVÆDAM DE GORDIANO, & PHILIPPO IMP.

An Christi circiter 237. & 346

SVccessit Alexandro Maximinus, hoc est Seuero crudelis: nempè Trax gente, ac penè notis compunctus Threicijs.

vtrumque parentem habuit è media barbaria, cuius ignobilitatis causa omnes conscios sui generis interfecit. Immani mole corporis fuit, immanissimo furore animi; quid mirum quod more gigãtum diuinitati indixerit bellum? Antæus est dictus, nisi quod cum tellus, quam nostrorum infecit sanguine paricida, nõ adiuuit; victus est in palæstra, tot Hercules nactus, in quot è Christi disciplina incurrit; verius alij, & expressius appellarunt Cyclopem, eum videlicèt, qui arma cudit in nostros, licèt incassùm; & qui altero careret oculo, quo scilicèt veritas cernitur: fuerunt & qui ipsum Busiridem appellarent, qui Scironem, qui Phalaridem, qui Typhonem: his titulis insignis accessit ad carnificinam bonorum: ac statim in Alexandri familiares, quorum complures erant è nostris institutis, est inuectus; Religionis in primis magistros, ac duces de medio sustulit: Romanum ipsum hierarcham Pontianum, quem Alexander tantùm extorrem facere ausus erat, vita priuauit; eius humeros, quibus verius, quàm Atlanticis Mundus nitebatur, concidit flagris; addidit alterum paricidium, Anthero item hierarcha necato, eo nomine, quod eorum, qui pro Religione ceciderant, acta conscribi iussisset: at non dubitauit ille pro atramento sufficere sanguinem. sed quid mirum, quod is, qui communis habitus est hostis, etiam insequeretur nostros? Senatus certè vota in templis publicè, priuatimque mulieres cum suis liberis vota faciebãt, nè ille vnquã Vrbem Romanam videret, quam fœdaret aspectu antequam cæde: interfectus igitur est tanta cum omnium gratulatione, vt cum caput præfixum conto, tanquam deuictæ crudelitatis trophæum per Italiam circumferretur, ad publici gaudij spectaculum confestim accurrerent: ac recitatis in curia literis de eius nece laureatis acclamatum fit: Maximini nomen non modò è tabulis, sed etiam ex animis eradendum, & caput in profluentem abijciendum; cautumque nè quis trunco, & inhumato corpori, quamuis terræ filius, & Antæus alter fuisset habitus, vel leuem terræ inijceret puluerem.

Post Maximinum interfectum tanto cum impetu ille Imperij conuersus est orbis, vt vix impressam orbitam quisquã videre possit: Pupienũ enim, siuè Maximũ, atq; Balbinũ tumultuariò creatos Augustos statim ipse tumultus oppressit. suffectus est Gordianus Cęsar; is Iani portas aperuit, pila com-

mouit, arma suscepit, sed in Parthos, qui pugnare soliti fugiẽdo, non in nostros, qui occursando; nec mirum, quod nullam hic aduersus Romanã Religionem excitauerit tempestatem, qui coniugem Romæ acceperat nomine Tranquillam. Helconides tantùm Corinthia insigni constantia matrona, eo Imperante, sed vel inscio, vel adhærente Religioni calumnia, varijs cruciamentis vexata traditur; in primis ei auulsæ sunt mammæ, ne in tuenda Religione deficeret genus Amazonum. Ceterùm Gordianus rebus bellicis implicatus eundem sortitus est exitum, quem olim apud Macedonem Alexandri nodus ille eiusdem nominis, gladio videlicèt sectus.

Audita Gordiani morte, creati Principes duo, Marcus, & Seuerus Hostilianus breui superfuerunt: Philippus Imperij habenas suscepit, per omnes militiæ gradus ad fastigiũ eius honoris euectus, qui filium item Philippum Imperij participem declarauit: ambo anno quarto primi Cæsarum initiati in nostram disciplinam venerunt: tum primum Religio augustissima versari cœpit inter Augustos: nihil vidit Roma magnificentius, quàm Imperatorios fasces, & secures, quæ antea nostrorum cruore madebant, Religioni submissas, atque subiectas: erat is natalis annus Romæ millesimus; itaque à Philippo celebratus est magnificentissimis ludis: nihil auspicatius accidit, quàm vt perfectus ille numerus sæculorum Christiano Imperatori reseruaretur ornandus: tunc se Roma verè renasci sensit: cõmendatus est in primis Philippus, quod exoletos, ac cinædos eiecerit, vrbemque quasi Augiæ stabulum, Hercule laudabilior, repugarit: nempè debuit Religio, qua nihil castius, in pudore fundari: quid autem tam coniunctum cum purpura, quàm pudor? Porrò mirum non est, quod in nostris Hispaniarum Regibus Philippis tanta sit Religio, cum illa in horum Imperatoria stirpe agnoscat veteres primitias eius nominis Augustorum.

PERSECVTIO DECII IMPERATORIS.

NVnquam antea tam conferto agmine, à nostris spontè deuo- *An. Christi circiter 253.*

deuotis itum ad necem; aut tam apertè apparuit illorum virtus, quàm ſub Deciano lictore. hic cum primùm inuaſit Imperium, quaſi claſſico, ita fetalibus edictis Religioni ſtatim intulit bellum, omnium, quæ fuerunt, infeſtiſſimum: nempè homo ſuperſtitione imbutus exarſiſſe dicitur ira, quod Philippus Imperator noſtrorũ diſciplina, quā impensè ipſe oderat, fuiſſet initiatus, ac religio inter honores auguſtales educaretur: ac primùm quidèm Philippis è medio ſublatis, ferrum in primates armauit: Fabianum Romanum hierarcham ſtatim ſecuri percusſit; Alexandrum Hieroſolymitanum præſulem, & Babylā Antiochenum necauit: qui Babylas catenas illas ferreas, quibus in cuſtodiam datus fuerat, ſecum inferri voluit in tumulum, tanquam inferias, quibus Tyrannicum conſtringeret furorem, minas retinens vel in morte: multa Decio Imperante, atque immania tanquam ex impietatis luſtris erupere monſtra pœnarum, quæ à noſtris conſtantiæ claua perdomita, ac ſuperata ſunt: immò ſupplicia ceſſerunt in decora. Metrano heroi fortiſſimo acutis calamis perforata facies eſt, quibus calamis ſanguine diffluentibus inſcriptum eſt in ipſo vultu virtutis inſigne trophæum: Iulianus æger cū pedes incedere non poſſet, camelo per ludibrium impoſitus inter verbera per Vrbem circumductus eſt. Conon verò pedibus clauo confixis currum præire iuſſus: vtrique hoc pro triumphali pōpa fuit. Pompeio autē, ac ſocijs nihil felicius accidere viſum eſt, quàm ſub Fortuniano Decij Præfecto, fuſtes, equuleum, ſecures perferre. Olympiades, etiam ſi graui plumbo humeros lictores onerarent cædendo, tanquam nobilis pancratiaſtes retineri non potuit, quin initum ad gloriam curſum ſine offenſione conficeret. Fauſto nihil iucundius fuit, quàm affigi cruci; inde dies ipſos quinque pependiſſe dicitur: denique ad eum quaſi firmisſimum cōſtantiæ ſcopum ſagittarij ſe exercuerunt. Serapioni compages corporis disiungi potuerunt, à Religionis propoſito diuelli ipſe non potuit. omitto penè innumerabiles, qui vt ſe Decij crudelitati ſubtraherent, dum huc illuc oberrant, vel in deſertis locis in voraces belluas, vel in inſidiantium ſatellitum manus crudelius inciderunt; quorum item plurimi fame, atque incommodis omnibus affecti, oppreſſique interierunt. illud autem non modò immanisſimè, ſed ingratisſimè factum, vt Mercurius militari virtute clariſ-

ſimus

simus post partam Cælestium præsidio de hoste victoriam, dū redit ad Decium exuuijs onustus, Religionis nomine spoliaretur vita. quid quod habuit ipsa crudelitas illecebras suas? alter melle oblitus ad Solem acerbissimis apum aculeis expositus: alter inter flores, & lenocinia cum solā haberet liberam linguam, eam in impudentem lenonis faciem expuit. Iam nō vno vsus est Decius impietatis administro: vsus est Promoto, quo iubente Marcellinus, & Verianus flagris, equuleo, ferreis vngulis, facibus vexati sunt: adhibuit & Quintianum, qui Agathæ inhians sanguini, etiam lactis fontes exhausit: sed cum amouit impedimenta mammarum, quam expugnare volebat, contra se armauit Amazonem. Perennio verò præside Bassus antistes, cum frustra laminæ ignitæ, virgæ, facesq; fuissent admotæ, clauis confixus stabilior factus est in suscepto de Religione consilio. Aquilinus quoq; præses inauditæ sæuitiæ fuit, qui quasi vncis ad prædam vnguibus, ita feritate animi vsus Parmenonem cum trecentis septuaginta tribus è nostris vno impetu lacerauit; sed omni sæuitia maior alacritas morientium fuit: ostendit hoc Apollonia, cum carnifices cursu præcucurrit, paratum insiliens in rogum; ostendit & Themistocles, Atheniensi illo longè præclarior, qui, cum Dioscorus quæreretur ad necem, nec statim esset inuentus, obtulit se vltrò lictoribus, nè tantisper vel à pugna, vel à triumpho videretur feriata Religio. mira profectò extiterunt hoc tempore in nostris argumenta constantiæ; ac ne deessent ornamenta triumphalia, Laurentinus puer vnà cum Pergentino fratre perrexit in campum: non extimuerunt aciem, neque hostium, neq; ferri: Iam ne præclara illa nomina suorum alumnorum fabuloso sapientiæ titulo fucata iactaret antiquitas, Nestor vir sanctissimus cùm in equuleo, tùm in cruce altè suspensus, tanquam è suggestu de nostra disciplina ità loquutus est, vt dum manaret mero suauior è venis cruor, ex ore melle dulcior manaret oratio. at verò ne misera, & calamitosa videretur Religionis exulceratæ conditio, eam & Faustinus, & Faustus sanguine consecrarunt; eam & Amaranthus, & Florentius in procella pulchrius efflorescentes ornarunt: ei Victoria virgo triumphi dedit auspicium; quæ cum in corde vulnus accepit, amoris sedem, ac thronum purpura constrauit. At contrà Decius ab his primùm, deindè ab hostibus victus, cum in paludem incur-

currisset; demersus est aquis post fusum nostrorum sanguinem: non est inuentum cadauer; neq; enim palus tot paricidiorum maculas eluere poterat, quas neque Oceanus immensis suis fluctibus eluisset: hoc egit conceptum illud in religionem odium, vt paludatum Imperatorem in palude demergeret.

PERSECVTIO.

GALLI, ET VOLVSIANI IMPERATORVM.

An. Christi circiter 255. Acclamatus est Decij loco Imperator Gallus, qui militaribus præerat legionibus, ipso vigilantiæ nomine commendatus: assumpsit hic collegam Volusianum filium: ambo indictum à Decio religioni bellum infestis prosequuti sunt armis; quamobrem Decianæ procellæ nomen etiam sub his retentum: tanta verò illa cum sonitu, ac fragore concitata est, vt vltima perituri Mundi naufragia putarent; vbique intenta supplicia, & plurima mortis imago. statim excussus è gubernaculis Cornelius, quod Marti sacrificare nollet, moderator sūmus, & tanquā ad littus eiectus ad Centumcellas; tū traditus Cereali custodi: acceperūt nostri omen; mox ampla Religionis extitit messis, Cornelio, & Cereali ipso, itēq; viginti ferè militibus Volusiani iussu ferro necatis, & quasi falce desectis. Lucio deinde, qui Cornelio hierarchæ suffectus erat, fractæ ceruices: additus Isidorus in Chio insula, qui in puteum iniectus est; nisi quod morte vitales reddidit aquas, hoc est salubres ægris: obijt intercepto spiritu, vt cum cæteris impertiret. Sed reclamauit tam impijs Natura paricidijs, ac totum penè terrarum concussit Orbem, quà prodigijs, quà cæde, quà clade; iterū recrudescere vulnera Persici belli cœperūt, quod Armeniā occupauit; Tiridates rex è manibus elapsus, filij ad hostiū signa conuersi. Scytharum quoque multitudo penè innumerabilis effusa in Italiam impressionem fecit; Macedoniam, Thessaliam, & Græciam inuasit; eorundem porrò pars Mæotide palude superata, per Bosphorum in Pontum Euxinum irrupit, atque omnia ferro, flammaque vastauit. inter hæc pestis immanis Prouincias occupauit, quæ ab Aethiopia exorta, atris ominibus Orientem, & Occidentem peruagata, cum serpe-

serperet, multas vrbes ciuibus orbauit, nec ante terna Iustra desæuijt; inuasit hoc malum quocumque impia Cęsarũ edicta peruaserant. nec impunè Gallus cum Volusiano filio abijt: etenim dum in Aemilianum nouis rebus studentem arma moliũtur, ambo victi prętio sunt, ac necati, & merito iure: quippè edixerat Gallus, ne quis è nostris vota, quæ pro inominatis habebat, pro Imperatoris incolumitate faceret; interdixerat videlicèt piorum votis deuota ipse hosti victima: ad hęc qui Cornelij hierarchę dexteram thure implere conatus fuerat, quod adoleret *Marti*, sinistro Marte pugnauit: denique Gallus hic, cuius proprium fuit non euocare, sed eripere lucem nostris, sempiternam se ipse abdidit in noctem.

PERSECVTIO.

VALERIANI, ET GALLIENI IMPERATORVM.

VAleriani animum cum nostris antea coniunctissimum abalienarunt pręstigię; siquidem Aegyptius quidam in magicis eruditus pollicitus ei est felicitatem Imperij, modò nostræ disciplinæ alumnos extingueret; quippè videbat, eam artem ijs superstitibus nihil habere virium, à Religione exarmatam; hoc esse aduersus veneficia præstantissimum amuletũ; igitur ad nefaria sacra statim animum appellere, impias offerre victimas, innocentium sanguine aras inficere, spirantium tenera viscera ferro extrahere, iecinorũ inspectare fibras, varijs excantationibus, & imposturis illaqueatus; nec cõsiderabat amentissimus Imperator, inter illa licia, nodosque ferales se implicandum ijs difficultatibus belli, quibus se non posset exoluere, ac daturum catenis manus; non præsensit in versatili rhombo volubilitatem Imperij; nec præuidit inter illa Circea pocula sibi mox non sine magno acerbitatis sensu degustandum Saporem: ab hoc quippè Rege Persarum Sapore post fusum nostrorum sanguinẽ Valerianus cum exercitu fusus, & infęlicitèr captus, pœnas impietatis dedit: apud hunc Imperator Populi Romani fœdissima seruitute consenuit: hoc infamis officij perpetua damnatione sortitus, vt ipse accliuis humi Regem in equum ascensurum non manu sua, sed dorso per

An. Christi circiter 258.

sum-

summum dedecus, atque probrum attolleret: hoc debebatur impio paricidæ, vt cum fugere non liceret, dorsum tamē cum ignominia præberet hosti; cum contra illius ferro nostri cum laude aduersa obtulissent pectora. quanquam ecquod supplicium par excogitari poterat eius sceleri, qui Stephanum sacrorum antistitem summum facientem ad aras mactauerat? qui Eugeniam Philippi filiam cum pudoris custodibus Proto, atque Hyacintho; qui Basillam è regia stirpe virginem crudelitèr interfecerat; qui Theogenis præsulis infulas, qui Asterij Senatoris purpuram infecerat sāguine? aut cur non omni dignitate priuatus traderetur hosti, qui Emeritam, atque Dignā acerbissimis excruciatas pœnis indignissimè necauerat? quid ni bellum infelicitèr gereret, qui Felicem vnum, & alterū obtruncarat? qui Victorem ipsum de medio sustulerat? denique quid ni Romani exercitus exarescerent laureæ, in ignem iniecto Laurentio? nisi quod hic viriditatē non amisit. equidem haud scio an quicquam sub Valeriano ad Religionis veræ laudē actū sit illustrius, quā quod vidit Roma spectaculum inuictæ fortitudinis in Laurentio; quāquam enim noctu ea res gesta est, quod inobscurare hostis conaretur eius gloriam; tamē nihil fama celebrius canit: nequicquam illa impij Cæsaris aquila in eum iaculata est igneum fulmen, nempe in militem laureatum: quàm verò alacrem, ac lætum inter cruciatus fuisse putamus, qui ad epulas vstulati sui corporis conuiuam inuitauit ipsum tyrannum? scilicèt illa vna vox generosi spiritus inter strepentes, atque vibrantes ignis linguas tam liberè edita silētium indicere potuit, vel Romanis Scæuolis, vel Indis Calanis; quid aliud Valerianus egit, quàm ne deesset in Religionis castris ille πυρφόρος dictus, hoc est Ignifer; qui, & præiret exemplo constantiæ, & ad eius generis prælium cæteros bellatores accenderet. Ad hæc cum Hippolytum equis distrahendum, raptandumque tradidisset, meritò in probrosum illud hostilis equi ministerium est adhibitus. sed hæc priuata calamitas, illa communis: latius enim se diuina vltio fudit: soluuntur repentè vndique circumfusæ nationes, laxatisque habenis in omnes Romanorum fines inuehuntur: Germani Alpibus, Rhetia, totaque Italia penettata, Rauennam vsque peruadunt: Alemanni Gallias peruagantes, etiam

in Italiam irrumpunt: Græcia, Macedonia, Pontus, Asia Gothorum inundatione deletur; Dacia trans Danubium in perpetuum aufertur. Quadi, & Sarmatæ Pannonias depopulantur. Germani vlteriores abrasa potiuntur Hispania. Parthi Mesopotamiam auferunt, Syriamque corrodunt, relictis vestigijs cladis, magnarum Vrbium ruinis: cum bellum Odenatus inferret; cum Aureolus perurgeret Illyricum; cum Aemilianus occupasset Aegyptum; denique cum Tyranni prope triginta fragore armorum circumtonarent imperium: calamitosa isthæc omnia, sed illa etiā horribilia: inter tot bellicas clades terræmotus ingētes facti, offusæ diei repentè tenebræ, audita tonitrua, irato cœlo, mugiente terra. ædificia multa cum habitatoribus deuorata sunt, multi terrore ipso mortui; quod quidem malum tristius in Asiæ vrbibus fuit: mota est & Roma, mota & Libya. hiatus terræ plurimis in locis immanes fuerunt; maria etiam multas vrbes occuparunt, ac fluctibus obruerunt; præter vim pestilentiæ tantam vel Romæ, vel in Achaicis vrbibus, vt vno die quinque millia hominum pari modo perijsse dicantur: quę omnia in primis in vltionem Christiani sanguinis impiè fusi meritò accidisse sapientes è nostris putarunt; & illud maximè quod Valeriano cædis autori, apud Saporem inter tot dedecora, & probra versanti, nec Gallienus ipse filius aliqua ratione succurreret: scilicet inter ludos hic versabatur Circi, cum pater inter ludibria hostium spectacula dabat populo, cum ille barbaris spectaculum calamitatis esset. tum equestria celebrabat, cum pater insilienti in equum Regi seruiret; ingemiscente Roma, quod signa legionum nemo repeteret; quod victrices, ac deprædatrices antea populorum aquilæ, abiecto fulmine exarmatæ, ac deplumatæ inter vngues accipitrum constringerentur. nihil probrosius visum, quàm inter spolia captiuorum iacere augustalibus ornamentis spoliatum Cæsarem; quàm eum, qui Orbis terræ habenas regebat, equitanti regi tam fœdum exhibere ministerium, vt dorsum illud, quo antea tanta moles imperii nitebatur, infimum faceret gradum deiectus ex summo.

His igitur commotus, ac territus Gallienus, hoc est tot, tantisque prodigijs Mundi penè nutantis; & simul quod animaduertebat, Valerianum fœdissimas illas pœnas luere ob commissa paricidia in nostros; si minus parenti, at certè

ſibi conſuluit;enimverò nō modò deinceps abſtinuit cęde noſtrorū,ſed eos domicilia repetere,ad ſacra cōuenire,&que ipſis in more poſitum erat,liberè exequi iuſſit,quinetiam ad ſacrorum Antiſtites literas dedit munificentiſſimas, in quibus(tunc primùm verè) ſe pium, ac fortunatum vocabat. in ijs edixit, ne quis ſuorum moleſtię quicquam faceſſeret noſtris, eiuſque edicti exequendi curam Aurelio Cyrenio delegauit: quanquam hic,quod videbat Gallienum totum in voluptarijs rebus poſitum minimè obſeruare quæ de his maximè præfecti agerent,imperata paruipendit; nam mox Marinus pro religione,& militari dignitate, & vita priuatus eſt: itaque cum propter cætera immania ſcelera, tum propter exercitam aliquando vnà cum parente ſæuitiam in bonos, Gallienus non caruit pœna. ſtudioſiſſimus in cultu corporis, amantiſſimus auri fuerat, aurata tunica, & aureis fibulis vſus: fulgens etiam procedere ſolitus, aſperſa crinibus auri ſcobe; ſed victus ab Aureolo Impetij æmulo,periit ferro. ſtatuam quoque ſibi magnitudinis prorſus ingentis, & coloſſo maiorem, Solis habitu fieri præceperat; ſed nondum perfecto opere,ante amiſit vſuram huius lucis,quàm circumdaret fictos capiti radios.

PERSECVTIO

M. A. CLAVDII IMPERATORIS.

An Chriſti circiter 269.

POtitus eſt rerum Claudius,non minus auidus noſtri ſanguinis,quàm hoſtilis.ſed diuino nutu factum videtur, vt procliuem in Chriſtianorum cædem animum bella diſtraherent,agitati imperii curæ diſtinerent: feriatum apud noſtros Claudianum ferrum fuit, quia occupatum in hoſte feriendo: nunquam antea tam immenſis copijs aduerſus Romanum imperium ſe tota barbaries fudit: laborat hiſtoriæ fides, vt tanta vis hoſtium conflatis animis,collatiſque ſignis in vnum coiuiſſe credatur: armatarum gentium tercentū viginti millia fuerunt: adde ſeruos, adde carrucas, & epota flumina, conſumptaſque ſiluas; laboraſſe denique ipſam, quæ tantum barbarici timoris excepit, terram ſcriptores narrant: traie-

cta

cta quoq; sunt maria inaudita classe nauigiorũ omninò duorum millium, duplici scilicet numero, quàm fuisse dicitur ille, quo olim tota pariter Græcia, omnisque Thessalia Vrbes Asiæ expugnare connixa est. inter has igitur belli difficultates implicatus Cæsar, tempus nancisci vix potuit, quo furorem solueret in nostros: nec tamen ita contineri potuit, quin aliqua ex parte erumperet: centũ, & amplius è nostra disciplina Romæ supplicio addixit. Cyrillam quoque ex Tryphonia iunioris Decij coniuge natam impiè iugulari iussit: quorum sanguine efferatior factus edixit, vt quicunque huiusmodi religionem profiterentur, etiam indicta causa dederentur neci. eo edicto cum alij complures, tum qui ad arenam fodiendam damnati fuerant, tumultuariò inde educti, ac theatro clausi militum telis confossi, confectique sunt. Sed nunquam in suis militibus Cæsar tantam animi magnitudinem est expertus, quantam in nobilissimis Persis, Mario, eiusque coniuge, ac liberis; quorum eò admirabilior fuit victoria, quod præcisis manibus pro religione pugnarunt. consultius Roma fecisset, si clypeum illud aureum, quod Claudio in Caria collocauit, his potius in Capitolio dedicasset; qui cum carerent manu, qua se clypeati tuerentur, tamen altero verè aureo instructi scuto, hoc est fide, vicerunt; & si columnam illam cum palmata eius statua superfixa, his, ac cæteris, qui summa constantia præditi victricem adepti sunt palmam, erexisset. Demum Quirinus tribunus gladio percussus, & in Tyberim proiectus est: eum cruentum vnda eluit; at contra Claudius fœdè perijt ea, quæ tunc Vrbem infecerat, lue.

PERSECVTIO.

AVRELIANI IMPERATORIS.

AVreliani natalia tam clara fuerunt, vt in ijs illustrandis ipse quodammodo se Sol effuderit; nisi quod splendorem tantorum ominum superstitio falsi Numinis inobscurauit: matrẽ habuit tẽpli Solis Antistitã, & eius cultu initiatã; quæ vt nato filio fausta crepundia faceret, è fano palliolum accepit purpureum, quod Imperator eius temporis votiuum *An Christi circiter 272.*

obtulerat Soli; ita pro fascijs augustalem habuit purpuram, immò ipsum Solis amictum, vt quodammodo radiare videretur in cunis: huic tamen neque adulto veritatis lumen affulsit, sed inter ipsum Solis cultum in nocte, ac tenebris versatus est, quinetiam veri Solis cultui prorsus infensus fuit; hinc illa in eodem puero quasi quædam significatio futuræ crudelitatis in nostros: narrant enim in eius peluim irrepsisse serpentem, eamque tortuosis spiris, atque orbibus præcinxisse; matri vero quasi familiarem habitum eum anguem: nempe Aurelianus postea tanquam serpens ex erroris latebris erupit, & virus acerbitatis in bonos effudit. sed quicquid impiè molitus est, in illorum gloriam cessit: quod portendere quodammodo visus est ille, qui ipso nascente, in paterno armento natus dicitur vitulus: sanè mirus is incredibili candore fuit, sed purpurantibus distinctus maculis: habuit autem in latere impressam à natura ipsa pulcherrimæ coronæ speciem: en cuiusmodi vitulos ille ferro mactauit, cum hoc in nostrorum ceruices adegit; en quàm gratè Deo litatum eorum victimis, quas & virtutis candor ornaret, & purpura sanguinis, & maximè corona insigniret: quid enim aliud egit, cum supplicijs, ac morte affecit, quàm quod coronauit? data est Aureliano, cũ legatus ad Persas esset, patera, qualis solet Imperatoribus dari à Rege Persarum, in qua insculptus erat Sol, eoque radiato poculo vti solitus, quasi ad symposij splendorem: at lõgè illustrius fuit illud mortis poculum, quod propinauit nostris, vnde illis Oriens veræ se extulit gloriæ. sed illud nascentis Aureliani prodigium potuisset non neminem fallere, quod ipsum infantem, ac fasciola deuinctum aquila dicitur è cunis extractum super aram collocasse: quis non sibi persuasisset illum fore defensorem ararum, atque templorum? ita sanè, nisi super arã inuentus esset falso Numini dicatam. In Deorũ cultum præter bellicas curas se totus effudit; quicquid è spolijs hostium, quicquid è Zenobiæ thesauris accepit, in magnificentissimum fanum Soli dicatum contulit: tercentum auri libras, mille octingenta auri pondo, ac regias omnes gẽmas, & Palmyrenorũ gazas impẽdit. nec minus supstitiosus fuit in ceteris, præsertim in Amburbijs, atq; Ambaruualibus celebrandis; in euoluẽdis, cõsulẽdisq; fatalibus libris, reprehendisq; ijs, qui ipsis nõ haberent fidem, perinde ac id genus diuinationis

in

in nostrorum conuentu, qui ab his longè abhorrent, non in Deorum fanis, atque delubris ageretur: sed fuerunt Aureliano ii libri verè fatales; nec intellexit, aut præuidit necem per insidias sibi paratam vltricem nostri sanguinis: Illud verò quantæ non modò crudelitatis fuit, sed amentiæ, quod cum imperij sui felicitatem scrutaretur in libris, Felicem ipsum antistitem summum, ac religionis magistrum de medio sustulit; insuper alterum quoque eius nominis Felicem hierodulum necari iussit, vt omni ex parte felicitate careret. ferunt inter cætera eius natalium prodigia, in matris corte flores enatos purpurei coloris, miri odoris, folijs aureis: at hic postea Narcissum omni virtutum genere efflorescentem ferro demessuit: quo potius infregit ipse sibi augustalis gloriæ florem. aduersus Columbam quoque virginem immisit aquilam Imperij, sed eam deprædari non potuit: è peristerotrophio in prostibulum, ac lupanar frustra coegit. putatum certè est monstrosum sæuitiæ genus, quod conatus sit ex Columba facere lupam. nihil porrò tàm Aurelianus sibi cordi esse iactabat, quàm iustitiam, quamobrem ad tribunum scripsit, opes colligendas de hostium præda, non de prouincialium lacrymis; atqui ipse sanctissimum virum, Iustum nomine, securi percussit: præterea cum deditus esset Solis cultui, Heliodorum, cui græcè à Sole nomen est, neci dedit; carnificem verò, qui ex eius constantia veritatis conceperat lumen, demersit in mare. Athenodorus item sapientissimus præsul, & Gregorij Thaumathurgi frater interfectus est: vterque supra naturam egit, vterque planè admirandus, sed ille inclytus mobili monte, hic stabili mente; ille saxa peruicit, hic ferrum; illè clementis imperauit, hic domuit Imperatorem; denique ille prodigiosus inusitatis factis, hic prodigus sui sanguinis. Præter hæc quantum Aurelianus fortitudinis expertus est in Mamante? quantum in Symphoriano? quid illa magnitudo animi in Agapito adolescente, quàm præclarum dedit spectaculum? cum neruis crudeliter cæsus, neruosior fieret ad pugnam; cum ad immanem leonem petitus, ab eo blandè expeteretur ab oscula, quæ molliter libauit lingua. omitto Cononis, & filij adhuc pueri incredibile robur animi in perferendis candentibus cratibus, equuleis, malleis; omitto Synesion anagnosten, græcis, latinisque literis celebratum; ac præterea centum

tum,sexaginta,& amplius milites pro religione deuotos. celebrauit Aurelianus Solis agonem:commisit pugiles, qui ex eius planetæ ludis acciperent lucem nominis, sed nostrorum agone nihil fuit illustrius. triumphauit in primis de Zenobia Palmyrensium Regina; sed ornatiores fuere nostrorum triunphi; immò Zenobia ipsa Aureliani triũpho superior fuit cum ad summi Imperatoris signa se contulit: multorum enim scriptorum coniectura est, hanc Iudaicis antea imbutam ritibus, postea nostris initiatam: itaque libet eam in conspectũ dare non sine honore captiuam, vt spectemus laudabilius à superstitione iam liberam. Inter præcipua quæ in ea pompa tenebant oculos, erant insignes regij currus quatuor:Odenati vnus,auro,argento, gemmis operosus, atque distinctus;alter,quem Rex Persarum Aureliano dono dederat;tertius,quo inuehi Zenobia solebat, magnificentissimè exornatus, & affabrè elaboratus; quartus Gothorum Regis ceruis iunctis, quos deinde Aurelianus in Capitolio Ioui mactauit.præibant elephanti multi,feræ Libycæ ducentæ, Tigrides quoque, camelopardales, alces, ac cæ... id genus per ordinem ducta; gladiatorum item paria octingenta, præter captiuos gentium barbararum:trahebãtur inter ceteros, Blemyes,Axomatæ,Roxolani,Indi,Bachmanes,Iberi,Arabes, Getæ,Alani, Sarmatæ, Sueui, Vandali, Germani:ad hæc Palmyrensium proceres ducebantur,& mulieres virili habitu armatę, quæ de Amazonum genere esse dicebantur. ferebãtur in pompa,& vexilla castrorum, & eminentes tituli deuictarũ gentium, & coronæ aureæ omnium Ciuitatum, & opes regiæ;consequebantur cataphractarij milites, & omnis exercitus;sed nihil spectabilius, quàm Zenobia ipsa,incredibili venustate prædita, ac tanto dentium candore, vt margaritas plerique putarent habere,non dentes;tametsi nihil in illa venustius, quàm pudicitia: ducta est autem per triumphum ea specie, qua nihil magnificentius, aut augustius vnquam Roma viderit: quippe incedebat tot clarissimis gemmis ornata, vt ornamentorum onere laboraret. vincti erant auro pedes;manus item catenis aureis,quas alij sustẽtabant; iniectũm collo erat vinculum, & ipsum aureum. ita in Capitolium ducta:huic deinde ab Aureliano & viuere concessum est, & Tiburtina possessio data. vixit autem nostris aut insti-

institutis, aut certè moribus; vero simillimum autem quidam è sapientibus putant, eam, quod incredibili prudentia esset, & ea pudicitia, vt præter conceptum abstineret etiam à viro; eaque sapientia, vt Alexandrinam, ac totius Orientis historiam in epitomen cōtraxisse dicatur, nostris institutis excultam, ad veræ religioni virtutum omnium magistræ nomen dedisse, nimirùm commotam præsertim constantia nostrorum, quos Aurelianus impiè neci dabat. accedebat consideratio ipsa humanarū vicissitudinū, vt ad diuina, & immortalia traduceret animum, cum scilicet se de Regno, ac fastu omni deiectam videret: adorari quippe à suis solebat Regum more Persarū; conuiuari Imperatorum more Romanorum; quatuor ferè millia peditum in itinere circumferre; ad conciones galeata procedere, cum limbo purpureo, gemmis per fimbriam dependentibus: nihil autem ad commouendum animum tantam vim habet, quantam è sublimi dignitatis gradu deiectio: quæ de hac matrona eò libentius dixi, quod ex eius familia fuisse credatur Zenobius ille Florentinus antistes, omni genere virtutum ornatissimus, æqualis Ambrosio; quamobrem si nostris est Zenobia hæc imbuta institutis, hoc egit Aurelianus, licet inuitus, vel aliud agens, quod captiua cœpit ipsa triumphum agere de impietate, de superstitione, de fastu. vidit in vrbe laureatos è nostris milites, qui de Aureliani sæuitia triumpharent; vidit insuperabilem esse religionis vim, atque robur. Porrò vsque adeò superstitiosus Aurelianus erat, vt cum imperij collegam admiserit neminē, Herculem tamen, & suum esse consortem dixerit, & nominauerit Augustum: vnde illa in marmoribus epigraphe: Herculi Aug. Consorti D.M. Aureliani inuicti Augusti. scilicet putauit, Hercule ad consortionem imperij adscito, se inuictum: sed didicit à nostris vinci; immo verò nec suorum effugit manus; fuit enim seueritatis immensæ, & gladiator antequā Cæsar; sororis filiam, vel leui, vel non satis causa discussa, necauit; cumque essent in exercitu eodem nomine Aureliani duo, ambo tribuni, huic, vt distingui posset exercitus, apposuit signum, manu ad ferrum: vt si fortè quæreretur, cur Aurelianus aliquid gessisset, suggereretur Aurelianus, manu ad ferrum; sed cum hoc distrinxisset in nostros, expertus est aliena manu ferrum: quamquam quia & in Cœlites impius fuerat, cum

cœle-

cœlesti quoque telo, hoc est fulmine afflatus, ac si miuiuus relictus fuisset, in aduersariorum arma incidens confectus est; ita qui in triũpho de Regina curules ceruos Ioui Capitolino mactarat, dum venaticum hostem instar cerui fugit, Iouis ipsius tonantis mactatus est telo.

PERSECVTIO.

SVB PROBO IMPERATORE.

QVÆDAM DE TACITO, AC FLORIANO IMPERAT.

An Christi circiter 279. Nihil Romanis tam fuit in ore, quàm Tacitus; nemo tam clarè acclamatus Imperator: nihil non egit, vt delatum honorem à se repelleret: diceres recusasse augustales illos fasces, ac secures, superborum Cæsarum iussu cruentatas innocentium cæde: fauisse enim visus est rebus nostris, adeo vt statim atque adeptus est imperium, datis literis in omnes prouincias rescripserit, iusseritque præfectos abstinere à cæde, doctus videlicet cum aliorum Imperatorum, tum Aureliani ipsius exemplo, in quem non modò vt sanguinarium sæuierat ferrum, sed etiam vt in religionis hostem armauerat se cœlum fulmine: itaque Chariton, qui multa dira passus, dedendus iam erat neci, ex Taciti edicto carcere ipsi, ac cœteris è nostra disciplina patefacto, vel inuitus iussus est exire; quod mirum fuit in homine, qui Deorum fanum extruxit, ac principũ signis ornauit, vbi libamina offerrentur. quanquã in ipsius morte omnes, qui erant in larario Dii, siue terræmotu, siue casu aliquo conciderunt: vt idem fuerit, & eius qui coleret, & eorum qui colerentur, occasus.

Delatum postea est imperium Floriano Taciti fratri, quem tamen vix efflorescere incipientem subitus seditiosi exercitus turbo decussit: vtrique erectæ sunt statuæ, sed eæ mox deiectæ fulmine, ità contritæ sunt, vt membratim dissipatæ iacerent: meruit hoc certè Tacitus, vt ipsius imago eodem periret fato, quo Aurelianus, quia hunc, qui religionem tam acriter insectatus fuerat, ita post mortem honestauit, vt eius imaginem ab omnibus pictam haberi, ac gestari iusserit. porrò hoc ipso tempore, quo hæc agebantur, totam Vrbem concusserunt

arus-

aruſpicum,ac diuinaculorum, vel reſponſa, vel ſomnia: dictitabant enim,rem interpretati ex fulminum iactu,naſciturum aliquando ex Taciti, & Floriani familia Romanorum Imperatorem,qui daret iudices Parthis, ac Perſis; qui Francos,& Alemannos ſub Romanis haberet legibus; qui per omnem Africam barbarum non relinqueret; qui Teprobanæ præſidem imponeret;qui Sarmatis omnibus inijceret frænúm, qui terram omnem,quàm Oceanus ambit, captis omnibus gentibus,faceret ſuam; ipſum autem Imperatorem victurum annos centum,& viginti, & ſine hærede moriturum; futurum autem eum dixerunt poſt annos mille, à quo Taciti, ac Floriani ſtatuæ iactu fulminis præcipitatæ erant, atque confractæ; ſed non difficile negotium fuit aruſpicibus in has impoſturas,& nugas abire,quia talem Principem poſt mille annos vaticinabantur futurum, vt obrueretur ipſa vetuſtate mendacium: vaticinatio ea fuit digna certè ſilentio de Tacito.neque verò aliud huiuſmodi imperium fuſum per omnem Orbem terrarum agnoſcimus,quàm ſummi Imperatoris, eiuſdemque Liberatoris noſtri,quod æternum eſt cum ſempiterno manſurum.

Poſt hæc Probus ità imperauit, vt ferè omnium vna vox eſſet,eum dici debuiſſe Probum, etiam ſi illud inditum non eſſet nomen. is iam tum,cum in bello Sarmatico tribunum ageret,quod multa ſtrenuè geſſiſſet, donatus eſt vexillis, & haſtis puris; donatus coronis vallaribus, ac ciuicis; armillis quoque aureis,& torque aureo: niſi quod & pateram ſacrificalem dono accepit, qua Dijs libaret; quod certè fecit ex Probo improbum,immò impium: Aurelianum tamen dicitur à crudelitate ſępe reuocaſſe; quamobrem fieri potuit, vt ferrum etiam ab ipſo noſtrorum ceruicibus intentum repulerit. ac licet Probo imperante nonnulli necati fuerint è noſtris, id tamen Sapientum iudicio, præfectorum potius odio in religionem inſito tribuendum videtur;itaque Antiochiæ in Trophimum, atque Sabbatium impiè ſæuitum, qui cum ſuperſtitioſum Apollinis Daphnitici feſtum clamoribus interturbaſſent,ab Attico præſide quæſtioni ſubiecti ſunt; ac Sabbatius quidem ſtatim victor in pœnis de Daphnitico adeptus eſt lauream; Trophimus verò ad Perennium Phrygiæ præſidem ductus, ac dirius exagitatus, dum miræ conſtantiæ ſpecta-

culum præbet, auctus est collega Dorimedante, homine Senatorij ordinis, qui addidit purpuræ etiam sanguinis decus: hæc, inquam, quanquam à præfectis acta, non tamen omni culpa vacare dixerim Probum; est enim Imperatoris proprium, præcipua cura, & studio indagare etiam ea, quæ circa religionem à magistratibus actitantur, nec ignorare impiam cædem certè Senatoris. itaque in vltionem recens interfectorum nonnulli putant, vt mox concitati in Romanum imperium Franci, totum armorum fragore concusserint; qui à Ponto vsque correptis nauibus, Græcia, Asia, Libyaque decursa, & immenso itinere prouecti, prætervectique, quà terras abrumpit Oceanus, ostenderunt, nihil esse magnitudini animi clausum, quò nauigijs pateret accessus: ac fuit quidem illud egregium planè Francorum antiquæ gloriæ monumentum, quos Christiana Religio postea longè clariores effecit: tanto igitur tumultu perturbatum fuit imperium Probi, quia nostrorum cæde cruentatum. ac certè Probus ipse improbitatis, immò impietatis labe non caruit, cùm multa fictitijs Dijs extruxisse fana dicatur, labore militum scilicet, vt discerent non minus pro superstitione, quàm pro imperio dimicare. ac videtur eius nefarij studij, atque cultus omen habuisse, cum appellatus Imperator, ornatus est statim pallio purpureo accepto de statua, quæ in fano Dijs dicato collocata erat: deinde potitus insigni victoria, vbi quadringenta millia hominum cæsa, & septuaginta vrbes nobilissimæ extortæ hostibus, atque in libertatem assertæ; supplicationẽ iussit veteri more decerni ad puluinaria Deorum, post collectũ videlicet feliciter belli puluerem: tum coronas aureas ipsi oblatas à Galliæ ciuitatibus *Dijs* obtulit; à quibus certè id mox accepit præmij, vt pro aureis haberet ipse cupressinas, à suis infeliciter interfectus: nec ignoranda causa necis, quæ in primis illa fuit; quòd eam gloriam, quæ solùm veræ religionis est, sibi vsurpare sit ausus; dictitabat enim, sibi breui militum operam necessariam non futuram, nec eis gratuitam annonam concessurum: quo indicabat, (vsque eò processerat arrogantia) breui fore, vt sua virtute omnes barbaras nationes subijceret pedibus, vt Orbem terrarum omnem faceret Romanum, vt vbi vis ipse regnaret, vt iam secura Respublica non fabricaret arma, non bellicus lituus audiretur; sed vbique

que pax, vbique Romanæ leges vigerẽt: a qui Religionis hæc tam magnifica eſſe vox debuit, quæ verè eſt & proba, & aduerſis probata: ita dum ille totum Orbem terrę ampleƈtitur animo, vix breuem vrnam impleuit corpore; nec terram modò, cuius cupiditate ardebat, viuens non occupauit, ſed mortui ſtatua Cœli fulmine conflagrauit.

PERSECVTIO

NVMERIANI IMPERATORIS.

QVAEDAM ITEM DE CARO, ET CARINO IMP.

SVffeƈtus eſt Carus Probo, à quo ille ſtatua ornatus fuerat. Carus ex liberis, quos Cæſares fecit, Numerianum adoleſcentem ſecum habuit, Carinum natu maiorem ad Gallias tuendas miſit; & Carus quidem non modò non videtur abhorruiſſe à noſtris, ſed potius cum ijs charitate coniunƈtus: quippe legimus ab ipſo tributum noſtris piè remiſſum, datis literis ad Præfeƈtum prætorii beneuolentiæ teſtibus: cur igitur eo imperante tantum Chriſtiani ſanguinis fuſum? quia vel à magiſtratibus id aƈtum, vel etiam à Numeriano Cæſare filio: non igitur omnino vacare videtur culpa Carus, qui nec inuaſtigaret aƈta magiſtratuum, prǽſertim in religionis cauſa; & ſineret filium, qui ſecum erat, adhuc adoleſcentem exagitare ſatra, & in nos crudeliter debacchari. Igitur non caruit pœna Carus; nam cum Meſopotamia capta vltra Cteſiphontem, qui terminus erat imperij, auidus gloriæ conaretur excurrere, iƈtus dicitur fulmine; aut certè cum ægrotaret, atque in tentorio iaceret, ingenti exorta tempeſtate, & immani coruſcatione, horrendo præter ſolitum tonitru exanimatus eſt: tanti enim turbinis vim exortam ferunt, vt caligarent omnia, neque alter ab altero dignoſci poſſet; deinde tonitruorum fragor immanis, & fulguris tanquam igniti ſideris continuata vibratio cunƈta concuſſerit, atque perculerit. at verò aruſpices ideò Carum abſumptum fulmine dixerunt, quod eos imperij fines tranſgredi auſus eſſet, qui erant fataliter conſtituti: putabatur enim vis fati quædam eſſe, vt Romanus

An. Chriſti circiter 284.

manus Princeps Ctesiphontem transire non posset;sed sibi habuerit sua somnia timida superstitio à vera religione calcanda:licuit enim huic, & licebit non modò vltra Ctesiphontem,ac Persas progredi, sed vltra circumfusum extremis littoribus Oceanum. Ergo religioni reseruabatur hæc gloria, quam infeliciter affectauit Carus.

Nec abijt Numerianus filius Cęsar inultus,quando siuè ipsius impio iussu, siuè ipso non inhibente à Præfectis, tam crudeliter sæuitum est in nostros. disertissimus hic vel adolescens est habitus, eique ex Senatus consulto statua excitata in Bibliotheca non quasi Cæsari, sed quasi rhetori; verùm qui aureo dicendi genere, & flore orationis delectabatur, Chrysanthum tamē ab aureo flore dictum cum Daria de medio sustulit; nec tam suauiter styli, quàm immaniter gladij aciem strinxit. sæuissima omnino sub hoc Cæsare fuit laniena nostrorum,inter quos vir sapiens Marianus anagnostes,& Diodorus, & Alexander, Claudius item tribunus cum coniuge,ac liberis,septuaginta quoque milites interfecti; et quod non modò crudelitatis fuit, sed etiam amentiæ, cum Numerianus hic bellum appararet in Persas, inauspicatò id agere quodammodo visus est, quipe è viuis sustulit Nicephorum,et Victorinum, atque Victorem: adde Felicem, adde Eutychianum ipsum Pontificem maximum:vt mirum non sit infortunatum fuisse: parentem Carum breui amisit, quo nihil habuit in vita charius, ac dulcius: ob eius quippe mortem tantam vim effudit lachrymarum, vt ex vigilijs sit penè confectus,et visus iacturam fecerit;nec mirum quod mœrore extabuerit,cum inter ceteros & Hilarus Præsul, & Hilaria cum Claudio nece sublati essent: denique cum amisisset oculorum vsum, breui amisit etiam huius lucis vsuram, nam factione soceri imperium affectantis, cui Apro nomen erat, interemptus est:ita Numerianus,cum ministros, ac lictores tanquam venaticos canes immisisset in nostros, ipse in acrem Apri morsum incidit.

At verò Carinus ideo,vti reor,aduersus religionem apertè arma non mouit,tum quia vt erat debilitatus stupris, & ganeis imbellem se sentiebat,atque eneruem;tum quia similem Numeriani fratris,qui id egerat, exitum timebat.Caro certè parenti adeo non fuit charus, vt ille potius eius flagitia execra-

cratus non semel exclamauerit: Non est meus. à paterna autem nece liberior augustalem domum scortis, mimis, pantomimis, lenonibus impleuit: inter tot autem inquinamenta vitæ frustra incessit ornatus: habuit enim in calceis gemmas, quas fœdissimis morum vestigijs inquinauit. in scæna Cyclopem adornatum exhibuit, eò tamen visus est ipse fœdior etiam in purpura: fuit enim in hac quasi Carina sentina vitiorum, quæ non nisi ferro exhausta est, cum à tribuno, cuius coniuge abuti volebat, cæsus. Marinum quidem Senatorem sub hoc Principe necatum legimus; sed eam necem fratri potius, quàm ipsi tribuunt, cui nihil minus negotii facessebat, quàm causa Religionis.

PERSECVTIO
DIOCLETIANI IMPERATORIS.

A Diocletiano concitata in Religionem procella, vt grauissima fuit, ita videbatur quodammodo timeri non posse, quia coniugem habuit nomine Serenam, & ipsam è nostra disciplina: sed nimirum indicari visa est pacata illa nostrorum sub ipsa tēpestate serenitas, & imperturbatæ mentis quies: Natus est Diocletianus libertino parente, genere seruili. cum gregarius miles esset, dicitur audiuisse de Druyde anicula, futurum ipsum Imperatorem, si aprum occideret: itaque elatus cupiditate regnandi venationi se dedit, campum mutauit syluis, vt mirum non sit induisse animo feritatem: in primis interficiendis apris intentus fuit: tandem in hominem incidit Aprum nomine, qui Numerianum Cæsarem interfecerat: hoc igitur parricidij nomine tegens ambitiosum consilium, quasi necem vlturus, hunc Aprum tanquā illum Erymanthium iaculatus est ferro; nec tamen sibi Herculis, qui id egerat, laudem adsciuit, sed arrogantius se Iouiū dixit. Maximilianum quidem, quem sibi fecerat collegam imperij, vocauit Herculeum, quo indicabat se Ioui similem, vt sicut ille, quò Cœli regiam defenderet, gigantes sustulerat, ita ipse quò Romam quasi Orbis terræ regiam tueretur, tyrannos insurgentes delere esset aggressus; ac sicut ille ab al-

An. Christi circiter 279.

tissima Cœli arce vndique suum diffunderet numen; ita ipse vni loco hęrens, prouidentia sua vbique præsto esset: quid igitur mirum, quod Iouius eis, qui Iouis ipsius cultum aspernabantur, tam fuerit infensus? sed illud indignissimum, quod telum illud aprugno, ac ferino sanguine infectum intorsérit in nostros: sæuissima certè omnium hæc incubuit pestis; & fuit in Diocletiano, atque Coll ga, quod post Neronem, & Domitianum timeretur immanius: nunquam antea magis rubuerunt ceruicibus nostrorum impactæ secures: tandiu sæuitum, donec admoniti Cæsares sunt, viuere aliquos debere, vt essent, quibus imperarent. propositum est ferale illud edictum, & acerbissimæ voci præconis subiecta Religio: cautum in primis, ne cui liceret quicquam emere, aut vendere, nisi antea thure, aut libamine aliquo, propositis vbique Deorum simulacris oblato; insuper ne quis frumentum molere, aut aquam haurire (inauditum crudelis edicti genus), aut aliud quiduis humano vsui necessarium perciperet, vitæ scilicet commercio prorsus ablato, nisi vitæ auctorem abiurasset. ferunt antequã Orbi terrarum tam impium significaretur edictum, arsisse cœlum, atque horribili fragore facta tonitrua, natura reclamante feralibus iussis; enimverò tot, ac tam immania proposita sunt vbique genera, vel potius monstra pœnarum, vt ea neque vltima barbaria possit agnoscere; cum plurimi securi caderent, quod maximè accidit in Arabia; nonnullis crura infringerentur, sed stantibus in proposito, sicut in Cappadocia factum; quidam pede altero ad caput alligato in sublime sublati, igne subiecto, & fumo ex viridiore materia edito suffocati, non tamen amissa viriditate constantiæ: multis labia, aures, manus, pedesque præcisi, & in partes victimarum more dissecti, quod Alexandria vidit; quis verò Antiochena supplicia memoret? vbi ignes, & crates eò grauiorem inferebant mortem, quò lentiorem: multos ea vrbs habuit Scæuolas, qui ne ad Deorum aras adolerent tura, manus ipsas veri numinis fecerunt aras: illa verò, quàm non modò sæua, sed horribilia, quæ nostri in Ponto tulerunt? quibusdam enim in summis digitis præacutis calamis vngues confixi, atque perfossi, quibus tamen is calami fuit vsus, vt exemplo constantiæ expiscarentur multos. alij ebullientem picem, liquatumque plumbum scapulis excipiebant, ac dorso, sed eo

onere

onere facti leuiores ad pugnam. alios è ligno suspensos ita vexabant, vt machinis quibusdam dirum in modum membra distraherent; deinde in latera sæuirent vel flamma, vel ferro: illi ex fornice manu vna alligati pendebant, quibus cruciatu omni grauior erat articulorum omnium, membrorumque distentio, nisi quod fornix eiusmodi ditus cessit in triumphalem: alij porrò ad columnas vultu ad eas verso (appositè id quidem, vt ante oculos constantiæ simulacrum haberent,) ita deuincti erant, vt pedibus non insisterent; quò fiebat, vt corporum mole deorsum vergente, vincula ipsa constringerentur magis, ac magis, cũ acerbissimo sẽsu doloris: fuerunt qui post cruciamenta, in catasta quadam supra quatuor foramina pedibus distenderentur ambobus, ac necessariò supini iacere cogerentur: cum toto corpore ab ictibus plurimis recentia adhuc haberent, & intima vulnera, testis sibi substratis. horret animus ire per singula, hæretque calamus, quà immanitate suppliciorum, quà admiratione virtutis. sed illa in primis omittenda non est nostrorum cum agrestibus feris lucta: Pardi namque, vrsi, apri, leones, taurique syluestres, ferro, & igne ad feritatem excitati in eos immittebantur: in quibus omnibus admirandum prorsus erat amphiteatri, Circique spectaculum, tanta generosorum, ac nobilium heroum fortitudo, atque constantia. verùm & illud maximè fuerit miraculo, quod belluę illæ longa fame efferatæ abstinerent à morsu; atque in illos potius, qui extra arenam stantes ipsas prouocabant in nostros, cum stridore, & impetu multo irruerent. at verò pios athletas nudos licet, & exarmatos, etiamsi manibus suis attraherent, præterirent. quod siquæ incurrere in eos cœperant, statim ac proximè accesserant, è vestigio, tanquam vi repulsę, attonitis, & consternatis prodigio spectatoribus, retrocedebant; quippe cum in vnum sæpius multæ immitterentur belluæ, infecta tamen re earum ductores abirent. nec minori admirationi erat strenuorum quorundam infractus animus, & in imperfecta adhuc ætate constantia supra senilem. vidisses enim adolescentem vinculis liberum, manibus recto statu in crucis speciem extentis, intrepido corde deuotum neci, in preces effusum, inhiantem cœlo auidius, quàm inhiabant in ipsum belluę; neque se mouẽtem, neque genibus vacillantem: cum interea cir-

ca

ea illum Aphricanæ belluę crudelitatem spirarent, grauiterque rugirent, ac iam penè insilirent, inuaderent, laniarent: nisi quod repente coelestibus quibusdam ora frænis coercebantur, ac veluti catenis in eos, qui post illos stabant, retrahebantur. vidisses alium tauro obiectum, qui quidē ex impijs spectatoribus cornibus in sublime iactasset, atq; immanibus in partes varias ictibus disiecisset nō neminē: at cū minacius, ac ferocius cuipiā è nostris appropinquasset, ne stringere quidem eum posset, sed sensim tantummodò, ac blandè cornu peteret, lingua pedes lamberet; ac demum veluti religiosa quadam imbutus pietate discederet; nec prius eripi vita potuit nostris, quàm humanitatem, quam induerant feræ, exuerent homines: è cauea enim educti, aut ferro iugulabantur, aut deijciebantur in mare. vidit præclara hæc nostrorum pugilum spectacula in primis Tyrus: & satis commodè factum, vt ea Vrbs triumphalem exciperet sanguinem, in qua intexebantur purpuræ: Quid hic ego commemorem quā alacritate, quo sensu voluptatis ferrentur ad necem? quoties uel constantia, uel prodigijs commoti etiam carnifices, atque lictores illas ipsas secures, quas alienis ceruicibus immergere parati erant, exceperunt suis? quid illa conspiratio animorum quàm admirabilis fuit, cum conferto agmine occurrerent neci? constat intra mensem vnum septendecim millia nostrorum hominum cæsa; constat non solùm plurimos cateruatim, sed integrum Phrygiæ oppidum, ciues scilicet omnes vnà cum coniugibus, ac liberis, iniecto ab armatis copiis igni, pro religione consumptum; ut omittam quam plurimos qui cum Liberatoris nostri natalitijs templum compleuissent, dque malleolis esset circumdatum, proposita Iouis ara, maluerunt ipsi adoleri igne, quàm ad thus adolendum adduci. Iatque hæc strages tam immanis, ac barbara per decennale spatium ducta, quanquam diuersos habuit Cæsares, ac ministros crudelitatis, tamen vnius Diocletiani nomine nuncupari solet, quod ipse fons, & auctor, & architectus tantorum exitiorum fuerit. libet autem ex innumerabili cœtu nonnullorum tantùm delibare constantiā: enituit in primis Pantaleonis virtus inuicta, depugnauit enim is cum ferro secante, cum plumbo feruente, cum rota membra comminuente; prodigiosè innatauit in fluctibus, lapidem molarem secum euehens,

hens, atque attollens; bestijs quoque, ac ferro vnà cum Hermolao, Hermippo, & Hermocrate superior fuit, quid in Eustachio, ac socijs? quantum fortitudinis fuit? ille cum impiorum amentiam coargueret, in sublime extensus concidendum se flagris obtulit; illi adusta viscera, & acerbissimo cruciatu ad condimentum sale, atque aceto perfusa: ad hæc fragmentis testarum, sed infracto animo, ita corpus obtritum, vt vnum in plurimis videretur hiare vulnus: vt autem diuino nutu, atque ope dilapsis plagarum squamis ad pristinum formæ statum est reuersus, idem stadium cum Eugenio, cum Auxentio, ac Mardonio inijt: atque hic quidem per talos altè suspensus, subulisque ignitis perforatus, atque dispunctus, & facibus insuper exustus generosam effudit animam. Eugenius autem quod in impietatem acriter, ac liberè esset inuectus, abscissa lingua, manibus quoque, pedibusque confractis, admirandum sui spectaculum dedit: Eustachius denique ipse è flamma euolauit ad Superos: Quid verò Georgius? magnus, inquam, ille inter certatores pugil, & præclari huius agminis antesignanus: is in Cappadocia adhuc adolescens forma præstanti, & qui nondum primam protulisset lanuginem, captus quod spurios derisisset Deos, ac Cæsari impietatem exprobasset, supra naturæ conditionem perquàm acerbos pertulit cruciatus; namque post carceres, & vincula, vngulæ acutæ eum excepere, sed quæ acuere cõstantiã; calce cãdẽte est adustus, sed qua fastigium virtutis extructum est; fidiculis rursum distractus, sed quæ confirmarunt fidem; deinde conscissus ferri mucronibus, ac plurimis alijs pœnis attritus, eximiam indolem, ac magnitudinem animi nostræ disciplinæ propriam declarauit: postremò cum impostoris cuiusdam magicum bouem euertisset, Alexandramque reginam iam dudum vita functam precibus ab inferis excitasset, non tam adolescenti similis, quàm heroe maior gladio percussus occubuit: Accessit his Procopius, quem Diocletianus ipse ad honorum gradus euexerat, atque in Oriente constituerat Ducem: is diuino monitu accersitus è Cœlo, atque euocatus ad nobiliorem pugnam, statim acre superstitioni indixit bellum: aureis namque, & argenteis Diis, quos sibi fabricandos curauerat, comminutis, eorum pretium in egenos distribuit, vt ditescerent exuuijs Erebi; quamobrem captus quàm alacriter se subiecit

supplicijs? aut quæ quantumuis immania non exhausit? quam non subijt carnificinam? quibus vngulis cutis eius concisa non est? quæ non hæserunt lateri faces? quorum ferramentorum, mucronumque acies admota corpori hebetata non est? Iam Sebastiani fortissimi Ducis prætorianæ cohortis virtus maior est, quàm vt laudatione egeat; qui ideò sagittarum excepit nubem, vt, quemadmodum in hanc rem quidam veterum Ducum dixit, commodius sub vmbra pugnaret: cœperunt spicula non tam veneno, ac felle, quàm sanguine, qui fluebat, melle dulcior tingi: fons ille gloriæ tot habuit, vnde manaret, ora, quot vulnera: mox curatus diuinitùs, ante attonitum Cæsarem stetit: confixit hunc ipse verbis, quasi telis, quæ tantò acrius vulnerarunt, quantò acutius procusa erant cote virtutis. consequuti Sebastianum sunt domestici ipsi Imperatoris, ac familiares: Dorotheus, & Gorgonius; in primis verò Petrus cubicularius: hic per mediam Nicomediam per ignominiam tractus, tum vsque eo diuerberatus est, vt ossa flagrorum, fustiumque ictibus nudata perstringerent horrore intuentium oculos: atque vt exaturari crudelitas posset, condimentum adhiberi à lictoribus iussit, sed acerbissimum: salem enim aceto mistum in diffluentia membra infuderunt, atque in uulnera intriuerũt: quo tàm immani cruciatu cum superior extitisset, constratus est etiam ignis, & posita cratis, vt eo tanquam edulio auida sæuities pasci posset: quibus in supplicijs tanta cùm sociorum, tùm ipsius Petri firmitas, ac soliditas est visa, tam diuina virtus, vt cum essent à nostris sepulturæ mandati, Diocletianus effodi iusserit, atque in mare proijci, hac tantùm de causa, quod vereretur, ne, si quid eorum extaret, haberentur Dij. enimverò si quis Clementis Ancyriani Præsulis insuperabilem, & infractum malis animum consideret, non mirabitur Diocletianum in hanc suspicionem venisse occultæ diuinitatis in nostris, cum supra naturam ad stuporem agerent: etenim per quæ Clemens supplicia circumductus non est? primùm quidem Romæ, deinde Nicomediæ: quoties destitere defatigati lictores? stante illo in pœnis, ac præstolante alios, qui recentes, vegetique succederent: quàm longum illud fuit stadium, quod excurrit sine vllo lapsu, etsi multo lubricum sanguine? viginti ipsos & octo annos exagitatus est, incredibili virtute

con-

concertans cum ferro, cum igne, cum saxis, cum Aphricanis belluis; ac diuersis modis in terra, in aere, in aquis exercitus, natura superior; eum si adamantinum dixeris, parum dixeris, neque enim hircino frangeretur sanguine, qui tandiu frangi non potuit suo: at verò Tiburtius ne in igne thus imponeret manu, ignem impunè calcauit pedibus: Marcellianus, ac Marcus confixi clauis, immobiles non animo tantùm stetere, sed corpore. nec desiderata in fœminis, ac puellis virilis quædam virtus est; nam, & Aquilina virgo per præfectos ferro confossa, victricibus ipsis Diocletiani aquilis generosior fuit: & Febronia auulsis mammis euasit Amazon. Eulampiæ, atque Eulampio fratri, quorum ipsum nomen fuit illustre, facta est splendoris accessio per flammam; & Eulalia virgo quid non pœnarum exhausit? equuleum in primis, dentes ferreos, crucem. sed hæc & alia multa, immanitatis, illud etiam peruicaciæ, quod Anastasiam Diocletianus per Iulianum à morte excitatam iterum addixerit morti: immò Iulianum ipsum, à quo vitam illa receperat, neci dederit; sed Anastasiç reuiuiscenti omen fuerat in nomine, & bis extinctam vna, eademque excepit æternitas cum cumulo gloriæ. huic porrò immani facinori affine est illud, quo, & Zoe matrona lectissima, cui nomen à vita, & Vitalis ipse addicti sunt morti. satis autis autem idoneos crudelitati suæ ministros, Diocletianus elegerat, Dacianum in primis in Hispania præsidem; qui in ea regione, quæ sēper fœcunda fuit parēs heroū, penè innumerabiles diris excruciatos supplicijs neci tradidit; in quibus Lucretiam heroinam, Romana longè illustriorem numerauit: Aquilinus verò tribunus in fortissimum Ducem Azam vnà cū centum quinquaginta millibus militibus laureatis, tanquam in hostes gladium distrinxit: quod idem facinus Veturius tribunus militum in suos est aggressus: Anolinum quoque proconsulem secundùm votum suum Diocletanus est nactus, à quo Crispina nobilissima matrona securi percussa. de Rectionaro quid dicam? nihil ad eius sæuitiam accommodatius: nouo hic crudelitatis inuento Victorini, & Fusciani naribus, atque auribus ardentem resinam infudit: clauis ignitis transuerberauit tempora; exculpsit oculos; alligatum tanquam scopum sagittis obiecit: Quid quod contra ius, fasque etiam in Iusto puero non abstinuit ferro? quod item Marcia-

 nus

nus imitatus est in Celso penè lactente, in fratribus quoque; & matre mactatis. adhibuit hic Imperator ad necem in primis Lysiam præsidem immanissimum, cuius monstrosa sæuities cũ in multos ostensa est, tũ in Oresten, pietate alteri fabuloso oppositũ: is & in ignito lecto collocatus, vt qui locus ad quietem datur, vsum mutaret ad pœnas. Sempronio autem Vrbis præfecto quid immanius reperire Diocletianus potuit? qui nobilissimam Romanam virginem, ætate tenerrimã, cui flamma pepercerat, sustulit ferro. At verò Paschasius cum Luciam feruenti oleo perfudit, pugilem fecit; & cum lupam facere non potuisset, ipse leonem feritate induit: sacrum illius guttur, quo religionem liberè profitebatur, inuadẽs: His adde Laodiciũ, à quo Papias, & Maurus; adde & Agricolaum, à quo Blasius antistes; & Firmilianum, à quo Adrianus, & alij impiè necati: quoties ausi sunt, per summam impietatem, eorum sanguinem, quem belluæ veneratæ non attigerãt, elicere ferro? sed prçclarè res cecidit: nam & hic omẽ fecit firmitatis, & ille amplæ segetis ex ferro quod exercuit, & ex cruore, quem fudit: Quid quod illa ipsa magistratuum nomina, quæ lenitatem videbantur ostendere, in nostros sæuitiam prætulerunt? ab Vrbano quippe præside præter ceteros, Alexandri duo immanissimè interfecti sunt; à Dulcitio Irene acerbissimis affecta supplicijs, igni addicta, & sagittarijs obiecta: nam duo illi Diocletiano familiarissimi præsides, quorum alteri ab inquinatissimis moribus, Turpilio nomen fuit, alteri ab insigni sæuitia, Barbaro; mirum non est quod re præstiterint, quod nomine præseferebant: sed Turpilius dum deturpare nostrorum gloriam putat se posse supplicijs, potius decorauit: Barbarus dum barbariem exercet, alacritatem addidit; omitto cæteros Iudices, ac magistratus, Lysimachum, Stratonicum, Priscum, ac reliqua portenta sæuitiæ; sub quibus Olympiades consularis equuleo tortus; Castulus augustalis curator arena obrutus: Pancratius, & Venantius adolescentes ita exerciti, vt alter Pancratiastes haberetur, alter domitor belluarum. longum est agmen laureatorum militum; & in laniena nostrorum obstupefactus hæreo. Sed quanto cum fragore tempestas illa Diocletiani, ac Maximiani concita detonuerit, vel ex eo coniici potest, quod in Ianuario sanctissimo Beneuenti præsule actum est,

nacti

nacti erant Imperatores administrum suæ crudelitatis acerrimum Timotheum, quem Campaniæ præfecerant; nihilque ei tam impensè mandarant, quàm vt in Christi cultores omnem sæuitiam exerceret. ab eo igitur Ianuarius in primis dirissimè excruciatùs est. in ardentem caminum iniecit; sed hoc tantùm egit flamma, vt illæsum faceret illustriorem. in amphitheatro quoque feris obiecit, sed spectaculum in cauea nouum dedit, feritate illarum in humanitatem versa, quam ipse Timotheus exuerat; qui dũ cæcus fertur ira, repente oculorum vsu priuatur: tum demum sensit se frustra cum virtutis splendore luctari, quæ sibi visum hebetaret: itàque veniam petit; & ad eius pedes, ad quos bestias ipsas immanes piè accidere viderat, supplex se prouoluit. sed mox subit recordatio de Cæsarum edictis in nostros, quæ si exequi detrectaret, ipsorum in se sæuitiam concitaret. quamobrem immanior quàm antea factus, capitis sententiam in Ianuarium, ac socios impiè pronunciat. detestati sunt omnes ingrati hominis barbariem, qui aciem ferri in eum distringeret, à quo aciem visus recuperarat. adeo Cæsarum edicta implacabilia Timotheus timuit, vt Naturam ipsam reclamantem repulerit. sed diuinitùs sanè factum, vt tanta immanitas cederet Neapolitanæ ciuitati in beneficium: sectis enim è Ianuarij ceruicibus ille sanguis effluxit, qui veluti semper recens & sibi vitalis est, & nobis; quem toties vel incendiarij montis cinis, vel hostilis gladius expauit: sectus est autem vnà cum ceruicibus etiam digitus, qui videlicet calami præberet vsum ad epigraphen tantæ victoriæ testem, ne verbosa cantu laudum suarum Græcia Othryadem illum suum inculcaret, qui strenuè cadens in bello, proprio sanguine scriptis literis tantùm non post fata sua in sinum patriæ cruentum trophæi titulum retulit. nouũ profectò atq; præclarũ Ianuarius sortitus est genus interitus, dum sic extinguitur, vt perennet. Ad hæc Marcellinum ipsum Pontificem max. Orbis terræ parentem, religionis magistrum ausus est amentissimus Imperator Diocletianus ad suam sententiam minis adducere: cuius Marcellini si fortè contremuit fides, atque infirmior cessit; fixa deinde, & stabilita ferro refigi nulla vi potuit. Quid quod altero etiam paricidio se obstrinxit? quid miramur, quod sæuierit in alienos, qui consanguineorum sanguine secures infe-

infecit? Caium namque Romanum: item hierarcham, & Gabinium fratris filios ferro sustulit; Susannam verò Gabinij filiā, quia respuerat Galerij, quem adoptauerat, nuptias, pudoris, & religionis amantissima, domi necari iussit: paternas ipsas ædes, ac parietes respersit cruore. potuisset hæc dici Augusta, nisi Caium patruum sequi maluisset sacrorum antistitem augustissimum: fasces, ac secures perferre maluit, quàm præferre: hoc tantùm Diocletianus egit, quod Susannæ, cui ob virginitatis candorem nomen erat à lilio, adderet per necem decorem etiam rosæ. atque hic tam impius paricida, quod supplicium sibi debebatur, eo religiosissimum virum Callistratum affecit; in culeum namque paricidarum more insutum abiecit in mare; quem tamen vnda ipsa deuexit in littus. Sed iam obruor multitudine, ne ad ceteros excurrere possim: perfunditur etiam horrore animus, & cruenta ferri acies vincit acumen styli. quid mirum? quando in eo decennali bello tantum est nostri sanguinis fusum, tot millium in præcipuis Vrbibus facta strages, vt Sol ipse (siue significatio illa quasi mœroris, siue detestationis fuerit) aliquando radios contraxisse dicatur: nempe hoc propositum cùm cęteris hostibus, tùm Diocletiano fuit, vt Christianum deleret nomen: hoc sibi gloriæ, sed falsò dabat, hoc titulis inscripsit. excepit posteritas, vt argueretur ille mendacij: hoc igitur fuit in columna inscriptum,

Diocletian. Iouius Maximin. Herculeus Caſſ. Augg.
Amplificato per Orientem, & Occidentem Imper. Rom.
Et Christianorum nomine deleto.
Qui remp. euertebant.

Sed euentus ipse ostendit postea, quàm mendaces illæ notæ essent, quæ indicabant gentem nostram deletam, cum potius ipsæ deletæ sint; & infame monimentum per pios Imperatores euersum, in quo per nostros euertj rempublicam erat inscriptum: immo verò cum hæc siue incidebantur in ære, siue insculpebantur in marmore, tum maximè Religio in reipublicæ bonum propagabatur, viresque capiebat; nostrorum autem virtus columnis ipsis æreis, atque marmoreis firmior resistebat. numquam Religionis campus tam fœcundus fuit, ac frugifer, quàm cum irrigatus piorum sanguine? Sacrificabat aliquando Diocletianus in campo Cereri pro abundantia

tia

tia frugum.increpitus est à Zenone milite;iussus est hic occidi.sed illud non modò impiè,sed ineptè factum,quod qui pro frugibus faciebat, Abundios duos, ac totidem Abundantios sustulit:nisi quod ferrum,& his, & ceteris cessit in falcem, vt meterent abundè gloriam:quin etiam tanta tum fœcunditas fuit eius gentis, quam Diocletianus se deleuisse putabat, vt non modò in templis incensis exardesceret pietas, vt Nicomediæ accidit, sed è theatris, ac spectaculis pullularet: vidit hoc Imperator ipse vel inuitus in Genesio mimo, qui cum ludificandi causa simulatè ageret Christianum,repentè cœpit se profiteri; certè clausa est fabula, vt in præceptis est, agnitione, sed veri numinis: nullus actus tam scitè perfectus est,quàm extremus: nom solùm hic Roscius non peccauit in gestu,sed peccare destitit in sensu, ex histrione, ac mimo serius testis fidei factus:submotum est non tàm scænæ, quàm veritatis obtectæ syparium: plausit Genesio cœlum, confectanti non falsæ,sed veræ gloriæ choragium:factus dici posset ex comœdo sui tragœdus, nisi felicissimus fuisset eius occasus; ac Diocletiano potius contigisset claudere tragico, ac tristi fine fabulam vitæ: enimuerò siue metu rerum humanarum,quæ nunquam consistunt; siue de statu mentis deturbatus,& correptus insania; siue,vt sapientes è nostris putant, successu rerum nostrarum,& prospero cursu religionis,quam frustra conatus erat extinguere,consternatus, ac de spe deiectus,abdicare se imperio statuit,quod facere collegam etiam Maximianum coegit: igitur eodem die (nam ita conuenerat) Diocletianus Nicomediæ, Maximianus Mediolani rem monimentis Romanorum incognitam peregerunt: spoliarunt se purpura,quam inquinauerant sanguine; abiecerunt de capite diadema gemmatum,quod deturpauerant, cum religionem affecerunt ignominia: submouerunt à se fasces, ac secures, quas tot millium bonorum cæde frustra cruentauerant: Inter cæteros, qui Diocletiani edictis ceciderunt, Chrysogonus fuit,cui ab aureo genere nomen,cum esset ille vili, atque seruili:voluit autem antequam insaniret,immò tunc cum maximè esset insanus, dici parens aurei seculi; nam iccirco supra omnem superiorum Cæsarum fastum totus incedebat ornatus auro,præsertim post deuictos bello Persas;quippè tunc eò processit arrogantiæ, vt sibi diuinum etiam cultum exhiberi

vellet;

vellet, atque ad oscula porrigeret pedes; auro, atque gemmis calceamenta ipsa radiata gestaret: quàm igitur non modò impius, sed amens fuit, qui cum tam impensè amaret ad pompaticum fastum aurum, de medio tolleret Chrysogonum? meritò igitur se ipse auro tandem exuit, & cum se in domunculam abdidisset, cœpit priuatus, qui nunquam fuerat vrbanus, agrum excolere; scilicet is se agriculturæ dedit, cuius edicto fuerat etiam interfectus cum Vitali Agricola; sed tractauit rastra, ne omnino dedisceret tractare ferrum; & cū omnia aurea ornamenta abiecisset, ferrum, inquam, tantùm, sibi reliquum fecit ad effodiendam terram, quo frustra confoderat destinatos cœlo; sed auersante humo inhumanum aratorem, & vomerem cruentatum; liras, ac sulcos agere cœpit, qui prosciderat piorum corpora sulcis vulnerum; aquarum elices, atque incilia ducere, post tantum cruoris elicitum, post incisa ferro innocentium membra: neque tamen illa horti amœnitas Diocletianum vllo voluptatis sensu mulcere potuit; sed ferunt conscientia immanium facinorum in morte ita excruciatum, vt animam inter gemitus, & suspiria exhalarit: narrant alij, eum à Constantino magno accersitum, cum timeret ne ab ipso vt Maxentij fautor neci traderetur, veneno hausto periisse; certè non nisi miserrimè perire debuit is, cuius immanibus edictis præter cæteros innumerabiles, sublati sunt, & necati Feliciani duo, Felices quatuor, denique Felicissimus.

PERSECVTIO

MAXIMIANI HERCVLEI IMPERATORIS.

An. Christi circiter 297. CVm tanti imperij sustinendæ moli Diocletianus imparem se videret, Maximianum adlegit collegam, de quo vetus illud extat elogium Victoris, atque Eutropij: Maximianus, inquiunt, natura ferox, ardens libidine, consilio stolidus, ortu agresti, Pannonioque, inciuilis ingenij, asperitatem suam, vel vultus horrore significās. quin etiam Iulianus, & ipse religionis hostis eundem insignibus ignominiæ notis sigillat, quod acerbus, quod rerum nouarum cupidus, quod per-

perfidiæ plenus esset; ac propterea Silenum fingit, qui ipsum à bonorum principum consortione excludat: hunc sibi Diocletianus non minus crudelitatis, quàm imperij socium adlegit; cumque in Gallia noui tumultus orirentur, ipsum aduersus Amandum, & Aelianum, qui in Bagaudanorū nomen audacia seruili arma cōmouerāt, destinauit: hic, Gallici, credo, Herculis æmulatione quadam, Maximianus vocari se iussit Herculeum, vt Diocletianus se Iouium; nisi quod Hercules Gallicus aureis catenis alios ad se trahēs exprimebatur; cum contra Maximilianus Herculeus ferreis catenis nostros traheret ad supplicium; quamobrem meritò dictus est etiam à suis ferrei seculi parens. atque Hercules quidem ille ἀποτροπαῖος, hoc est malorum depulsor est appellatus, quod vrbes, oppida, regiones, agros, ac syluas horrēdis, ac perniciosis monstris, aerem infestis alitibus liberasset; latrones exegisset, mortalesque tutatus esset; cum contra hic strage bonorū delectatus sit: in hoc tantùm imitatus Herculem, quod ille & furore percussus, & incestis amoribus implicatus à Poetis fingitur; hic crudelitate furens, & libidinis œstro actus ab historicis dicitur, vt nè obsidum quidem pudicitiæ parceret. Hoc igitur imperante, ac Circenses spectante ludos, conclamatum est ab impijs duodecies: Christiani pereant: vt quoniā Herculeus dici volebat, Herculis more quasi laboribus fungeretur duodecim, hoc est religionem per duodecim Duces propagatam, ac totidem præcipuis legum fundamentis nixam extingueret; & Augustalis sceptri potestate, quasi claua conficeret, quo haberetur alter ipse monstrorum domitor; cum potius ob vitiorum fœditatem nihil haberet Orbis terræ monstrosius: Ceterùm par Maximiano, ac Diocletiano propositum consilium fuit gentis nostræ delendæ; gemina impietas, & audacia: duo quasi vulturij ad lacerandam Religionem sæuissimis armati vnguibus conuolarunt: & cum ambitio habere consortem honoris minimè patiatur; hi tamen, fœdus imperij nostro sanguine sanxerunt: quod vnus Imperator tantarum virium videretur esse non posse, vt inuictum nostrum genus opprimeret, nisi sed nimirum communis hostis inuidia conflauit hoc malum; hæc clamorem illum aduersus nostros excitauit in Circo; hæc impios

Cęsares iunxit: hæc Flamines, ac Hierophantas incendit: iam enim haud sibi diutius tolerandum videbatur, huiusmodi invisum ipsis, ac Dijs genus hominum, vbique gentium longè, latèque feliciter propagari; auitamque religionem ab ijsdē haberi ostentui pariter, atque contemptui, proscindi conuicijs, exponi ludibrijs, totque scriptis in ipsam commentarijs omni ex parte labefactari; èiusdemque cultores vt vecordes, atque insanos, quod colerent lapides, derideri; fanaticos putari, q extruerent fana; immò hæc ipsa iā dirui, aras euerti, simulacra confringi; cum deniq; res nostras in immensum auctas, & amplificatas viderent; suas cōtra collapsas vndique, atque prostratas: vt iā crederetur affore illud tempus, quod ab oraculo iam inde ab Hadriani ætate ferebatur esse prædictū; nēpe omnes ferè mortales nomen daturos Christo; Deorum templa penitùs deserenda, atque illi vendicāda, noua etiam excitanda; cum Hadrianus ipse quasi pręscius futurorum, templa erexisset multa absque Deorum imaginibus; ac primū se tā præclari operis præbuisset quodāmodo architectum: quamobrem ad tot ignominias Dijs illatas vlciscēdas, senatus Romanus insurgit; Imperatores primi bellum omnium maximum indicunt, promulgatis edictis, quasi classicum personantibus; et perinde ac de summa rerum acturi, & pro Dijs, eorumque delubris, ipsaque patria, ac denique libertate essent dimicaturi, magno se apparatu armorum instruunt ad extinguendos, prorsusque delendos nostræ disciplinæ homines, quibus vigentibus patriam religionem, verius superstitionem, & vnā cum ea coniunctum Romanum imperium videretur planè collabi, atque consumi; itaque omnes comparant vires, cunctas admouent machinas: in hoc versantur consilia, circa hoc laborat industria, studia vigilant: nostram in gētem vniuersi coniurant, exardescit perpetuum, & implacabile bellum, quod religione patria sacrum adeo formidolosum erat, vt eius primo congressu viderentur quiq; fortissimi posse prosterni; eòque ferocius, & vehementius, quod magno dedecore totius imperij vna gens nostra nunquam visa sit tot superioribus Imperatoribus, Nerone in primis, ac Domitiano in eam insurgentibus, ac totis viribus oppugnantibus, potuisse domari; quæ sine armis dimicans semper inuicta permanserit; quæ & de cultoribus Deorum maiorem

iorem in dies prædam ageret: Ad hos, inquam, penitùs conuellendos Diocletianus, & Maximianus, addito etiam Galerio Cæsare, accinguntur: vetera sacra restituunt, armant leges, pœnas decernunt; atque vt omnibus constet, hoc se profiteri, Deorum nomenclatura se signant; alter Iouius, alter Herculeus dicuntur. stimulos porrò addidit nouum Apollinis oraculum: à quo cum sciscitatum esset, qua tandem ratione Deorum cultus amplificari posset, edita vox est, infami illo tripode, atque cortina sanè digna, oportere Iustos interfici; habiti autem sunt etiam hostium iudicio Iusti non alij, quàm nostri; ita & commendata religio est, & vituperata superstitio; quid enim à Dei natura, quæ omnis iustitiæ fons est, & origo, tam alienum, quàm damnare iustos? statim igitur quasi signo dato ab impijs arma suscepta in nostros. Incidit autem in Maximiani furorem in primis Thebæa legio, non minus religione, quàm robore præstans: Alpibus itaque superatis, cum Maximianus hostes obuios aggressus esset, primùm de more lustrandi exercitus consilium init: ad hæc agenda sacrificia instituuntur, quibus milites apud Deorum aras expientur: hic Thebæa legio, quod execrandis illis sacris se non lustrari, sed inquinari arbitraretur, obfirmatis ad pietatem animis secessionem facit. tum misso ab Imperatore nuntio, *M*auritius tribunus legionis, Exuperius vexillarius, & Candidus ex ordine senatorio purpuratus, nomine omnium responsum dant plenum fortitudinis, atque constantiæ: paratos se quidem in cæteris omnibus Imperatori parere, præter hoc vnum nefarium iussum, summo Imperatori Deo aduersum: quo audito cum ille excanduisset ira, decernit, eos in publicum ire supplicium, hoc est decimumquemque sortitò feriri gladio: potuisset ea legio, vt constabat ex sex millibus sexcentis sexaginta, & amplius militibus, obniti, resistere, depugnare: sed gloriosius est visum, si armati caderent, non quidem abiectis armis, ne viderentur imbelles; nec tamen ijs vsi, ne cadere viderentur inuiti: itaque iterum, atque iterum decimantur. non alius metus fuit, nisi ne cui moriendi sors nō obtingeret: mœror tantùm ad superstites pertinuit, qui tamen breui est occupatus gaudio: quippe Imperator facto non semel periculo, cum satis compertum, exploratumque immotos esse omnium animos vidisset, totum immisit exer-

citum, à quo singuli trucidarētur: innatauit latè campus sanguine triumphali, ac relictus etiam in mortuis vultus in Deos minax; adhuc virile quiddam, ac generosum spirante constantia. porrò cum haud multò post eò aduenisset alterius legionis veteranus miles Victor nomine, cumque se forte iam diù expetita priuatum videret, ingemuit; meruit fusis lacrymis, vt potiretur statim voto fundendi sanguinis; sed nihil ineptius ab Imperatore factum: nam cum in bellando victoriam attenderet, sustulit de medio Victorem. Iam antequam Romanus exercitus superasset Alpes, Thebæa legio præmiserat ad Capitolium laureatos nonnullos milites; Secundum videlicet, qui primus fuit ordine præstitutus ad lauream, & Alexandrum: adde Octauium, Solutorem, & Aduentorem: hac tamen immani cæde facta, haudquaquam Maximiani exaturatus est furor, sed in alias quoque legiones, ac ceterum exercitum sæuit; iubet inquiri, ecquis reliquus è nostra disciplina esset; tum Cassium, & Florentium sponte oblatos apud Veronam securi subijcit; quo tamen spes est iniecta nostris, fore vt Religio perfusa eo cruore commodius efflorescerct. præstolabatur tum in campis Agrippinæ vrbis laureas fortissimus Dux Gereon cum trecentis, & amplius commilitonibus, qui omnes eadem animi magnitudine deuouere se neci: Laureaci quoq; (oppidū id erat fausti nominis) eiusdem sententiæ milites quadraginta reddidit constantia laureatos. Atque hæc in Occidente acta, cum interea vt Oriens item explendesceret nō minus præclara nostrorum virtute, quàm Sole. Veturius militiæ magister materiam gloriæ per immania cruciamenta sufficiebat nostris, maximè verò militibus: cum enim hoc esset hosti propositum, vt Christianam Religionem planè conuelleret, sic eius primùm vires infringere aggressus est, vt Christianis militibus sublatis, inermis Religio se tueri non posset: at nunquam eorum virtus enituit magis. singulos percensere, nisi penè innumerabiles essent. Sed illa Marcelli Cēturionis è legione Traiana eximia fortitudo animi omittēda nō est, q. natali die Imperatoris, cū in epulo publico ceteri Dijs facerēt, statim abdicauit se honore, proiecit arma, & balteū, & ipsū Cēturionis insigne, vitē: Cēturionis .n. manu vitis gestabatur, q̄ & opimo præmio tardos ordines ad beatas producebat aquilas, & aliqua ex

parte

parte delicti pœnam honeſtabat: at verò Marcellus Centurio non tam honorificum putauit ferre vitem, vnde vini liquor, quàm venas offerre, vnde ſanguis exprimitur. Itaque victus tandem Maximianus conſtantia noſtrorum militum, aliud init conſilium: non eos deinceps gladio ſtatim demetere, ſed diuturno labore domare, atque atterere ſtatuit: aggreſſus erat excitare ingentes ædificiorum moles in prouinciarum modum: Thermas videlicet Romę Diocletianus; in Africa verò ſuo nomine Maximianus: huic operi Chriſtianos milites tāquam adſcriptitios ſeruos addicit, in primis ſtrenuiſſimum Ducem millenarium, Maximum, qui centum, ac viginti è ſuis ad religionis ſigna traduxerat; ſed Maximiani crudelitate ſuperior fuit conſtantia Maximi: demandata eſt carnificina tribuno; qui dum huius cædit humeros, priuatus eſt oculis: indignus quippe fuit, qui triumphalem videret ſanguinem, & manantem ex vulneribus gloriam. ceteri in arenarijs collocati, qui eam, quam effodiebant arenam, ad reprimendos, reſtringendóſque fluctus, quos impietas concitabat, adhibuerunt. porrò illud diuino nutu factum videtur, vt cum aliorum Imperatorum Thermæ Romæ collapſæ redditæ ſint ignobiles, ac ferè inutiles, Diocletianæ tantùm magna ex parte in vſum templorum ceſſerint; nec immeritò, cum labor is à noſtris fuerit pro Religione ſuſceptus: nobilitatæ, inquam, ſunt Thermæ illæ non tam aquis calidis, quàm noſtrorum vel ſudore multo, vel lachrymis. Sed quemnam immaniſſimus Imperator Maximianus tandem habuit exitum vitæ? planè miſerum; interclusus eſt laqueo ſpiritus: nimirum, quia ipſo imperante Religioni reſpirare non licuit: enimverò non tàm ſcelerum pœnitens, quàm facti, quod ſponte ſe cum Collega abdicaſſet imperio, reſumpſit arma, contulit ſe ad Vrbem tanquam exploraturus militum animos erga Maxentium filium; inde profectus est ad Conſtantinum generum, cui filia nupſerat Fauſta; clandeſtinas verò parabat inſidias: quibus patefactis ſtrangulari iuſſus eſt: ita contaminatum ſpiritum intra ſe continuit, qui diu communem aerem violauerat venenato redditus corde.

PERSECVTIO.

GALERII MAXIMIANI IMPERATORIS.

CVm belli fax multis Orbis terræ partibus adhæresceret, ad incendium extinguendum Diocletianus, & Maximianus Augusti duos creant Cæsares; alter Galerius fuit Maximinus, seu potius Maximianus; alter Constantius Constantini magni pater: dictus est Galerius hic Armentarius, humili videlicet, & seruili genere natus, cui res pecuaria curæ esset, sed ex armentario factus est etiam victimarius; nam cum antea ex armento sufficeret hostias Dijs immolandas, postea etiam homines è nostra disciplina impiè iugulauit. & Constantius quidem à nostris rebus minimè abhorrens, Hispanijs ferè, & Gallijs contentus fuit; quodam quasi auspicio, quod vtraque regio habitura esset addictissimos religioni Reges: Galerius verò, qui infestis signis in bonos ferebatur, ceteras sibi regiones deposcit, atque ad eorum cædem quasi descripsit: ergò qua Constantius imperabat, quà nostrorum cõstantia, sed latius hæc, generosiusq; regnabat: itaq; tunc miro modo immunis cædis Occidens fuit; occasum Oriens habuit, iccirco quod eorum mors erat verè natalis, & quidam quasi orientis gloriæ nitor illustris. simulauit quidem Constantius semel se impium, non vt alii iacturam, sed vt ipse periculum faceret de pietate: iussit domesticos aut abiurare Christum, aut exauctoratos abire; sed secus egit, atque edixit; nam in proposito firmos secum retinuit, cæteros exegit: cum diceret, qui summo Imperatori Deo fidem non præstitissent, eos neque constanti fide in Constantium imperantem futuros: At Galerius accepta de Parthis, ac Persis insigni victoria, nihil antiquius habuit, quàm vt ferrum illud cruẽtum de barbarorum strage conuerteret in nostros; sed antea (vt erat versutus, ac vafer) tanquam adhuc exultans de victoria, dissimulans odium, habere voluit ad populum concionem de cultu Deorum, tantò magis impius, quantò tectius videbatur niti pietate; persuadere conatus, non nisi Deorum spe rem bellicam præclarè gestam: theatrum igitur frequentissimum est constitu-

stitutum atque habitum. intellexere statim nostri occultè sibi graue comparari certamen.aureis,& argenteis Deorum simulacris theatrum erat ornatum; Dij ipsi in sublimè, ac regia sede collocati: coronæ clarissimis illuminatæ gemmis capita redimita cingebant; tauri, ac cetera hostiarum genera immolabantur. tum lustrari iubet Imperator populum, nactus eam occasionem, cum totus inhiante ore ad festa theatri acroamata lymphatus attenderet; cum interea boni mœrerent. tum cœpit Galerius magnificè,& clara voce commemorare signa hostibus erepta, spolia opima relata, trophæa excitata, imperij fines longè latèque productos: ciuitates alias captas, alias tributo adactas; denique catenatos nationum, ac gentium Reges: quæ omnia non nisi Deorum beneficio, ac præsidio acta essent; atque ijsdem tribuendas esse dicebat, temporum, quibus tunc fruerentur, commodissimas temperationes, fructuum prouentum, terræ fertilitatem, cœlique clementiam: Hæc Galerium in theatro de Dijs impiè, stultèque iactantem, ac plura dicere conantem immane prodigium intercepit; cũ enim serenus esset dies,& Sol regionem exureret meridianam, repente tenebris inuolui cœlum, immanibus mugire tonitruis, exardescere elisis è nube ignibus; tum densa grandine vastari agros, & conflictu ventorum succidi arbores: theatri spectatores diluuiè, fulminibus, grandine penè opprimi; atque alij quidem ingenti procellæ fragore consternati cadere intermortui; alij in fugam se, latebrasque coniicere, relictis, ac desertis in theatro simulacris Deorum, quibus naturæ benignitas falsò adscribebatur. Imperator ipse parum abfuit, quin inter multos, qui in fuga cõculcati sunt, periret; ac fortasse periturus, nisi grauiori reseruatus fuisset supplicio: nihilo tamen melior factus, sed amens, ac furore præceps non iam tectè, sed palam agere cœpit in nostros. Glycerium, qui ipsum ea, qua affluebat suauitate nõ modò nominis, sed sermonis, auertere ab impio cultu conabatur, boum neruis acerrimè cædi iubet, quo Glycerius cruciatu ita est delectatus, vt vix constet vtrùm ex eius vulneribus plus nectaris manarit, an sanguinis. Inter hæc Indes, ex Augusti Custodibus præcipuus, cum ceteri de more candidati libarent Dijs, atratus ipse, ac mœrens pro rei indignitate iacebat: itaque statim abripitur, ac Cæsari sistitur

stitur: adducta est etiã Domnina Dianę sacerdos, quę cum ea, quæ acciderant, in theatro vidisset, cõmota prodigijs ad nostros transfugerat, ac se in parthenonem, seu virginum ascetorium ritè contulerat: re cognita, ea sedes statim solo æquatur: Virgines prostribulo damnatæ, sed diuinitùs pudori consultum: quod in Theophila maximè ostensum est; nam quotquot inflammati libidine accessere lenones, hebetati luce, ac timore correpti conciderunt; quo prodigio impudentiam omnes, multi etiam impietatem abiurarunt. ac Domninę quidem illustre certamen fuit, quanquam enim Dianæ Sacerdos fuerat, nõ modò in perferẽdis pœnis nõ fuit incõstãs eius planetæ more, sed hanc sibi curam depoposcit, vt proiecta nostrorum corpora in maris fluctus reti exciperet, piscatione religiosior, quàm sacerdotio; ac demum incredibili constantia necem & ipsa subiret: Age porrò, illud quàm barbarè à Galerio factum, vt fortissimum tribunum militum Andream, qui ipsi in Persico bello operam strenuè nauauerat, indignissimè addixerit neci, non alius criminis reum, quàmquod nollet esse impius: is cum milites sibi subiectos veri Dei cultu erudijsset, ab eoque vno implorãdum docuisset auxilium, hac fiducia, hostiũ copias numero superiores inuasit, profligauit, obtriuit; qua re tam præclarè gesta, milites abhuc hostili sanguine madentes lustrali aqua per Sacerdotem expiauit, initiauitque; tum apud Tharsum secessit: re cognita Galerius in illos immittit exercitum, qui in Tauri montis angustijs interceptos trucidaret; ita nuper à victoria laureatis altera religionis defensæ nobilior accessit laurea: neque verò felicius cadere potuerunt, quàm inter erepta vexilla, & spolia, & pæanes. Iam non modò per Galerium ipsum, sed per eius ministros sæuitũ est in nostros; Romano enim religiosistimo uiro, quod Asclepiadem prçfectum à superstitione reuocare conatus esset, excisa lingua est; sed prodigiosè relicta vox, qua conuicijs incesseret Deos: raptus etiã in equuleum, ac depexus; tum in vincula coniectus, vtroque pede ad quintum foramen distracto; ac demùm sæuissimè strangulatus. at Agapitus cum ipso Galerio luctatus est, quem feritate insignem vbi ille constantia vicit, ceteras contempsit feras, vrsoque immisso se libenter obiecit. multa sunt à Galerio impiè acta, multa crudeliter; sed illud etiam indignissimè, cum integras nostrorum

rum

rum familias ex Thebaide accersiuit; quibus non statim vitam eripi, sed dexterum exculpi oculum iussit; deinde ignem in vulnus iniici, vt velut errabundi circumirent; alijs sinistrum pedem ignito ferro aduri, vt eum post se traherent, quasi telluris inutile pondus facti; quo vita ludibrio affecta acerbior nece ipsa foret, & longo illi mœrore extabescerent. denique tantus fuit Galerij furor in nostros, tam multos oppressit, vt in monumento, quod excitatum Diocletiano est, quanquam mendacibus notis inscripto, socius ipse ad Christianorum nomen extinguendum citetur. in Hispania certè nuper columnæ plures extabant, quæ huiusmodi continebant epigraphen.

Diocletian. Cæs. Aug. Galerio in Oriente adopt.
superstitione Christi vbique deleta,
cultu Deorum propagato.

Sed quàm hoc palmare mendacium? conati quidem sunt id agere, sed labore vano: verè enim à sapientibus dictum, Christianorum sanguinem fœcundam Religionis esse sementem: deleta potius impietas est: extincti ipsi Cæsares infelici exitu, propagata Religio feliciſſimè. ac de Diocletiani quidem obitu miserrimo dictum est: Galerij verò Maximiani mors sine horrore narrari non potest: enimverò toto primùm corpore tumorem ingentem ex ingluuie concepit, quo deinde varie dirupto, lentè ita emarcuit, atque extabuit, vt impia lingua, quam immanibus iussis in Religionem armauerat, intra fauces horribilem vermium vim proferret, qui cum ex ore eius prorepserent, grauiſſimum, ac teterrimum odorem inhalabãt; nempe ipso imperante, resecta, vti dictum est, Romano fuerat lingua, qui tamen miraculo vocis docuit muta Deorum simulacra carpi posse etiam ab elingui. itaque cum vltra horrorem humanæ miseriæ Imperator ebulliret in vermes, putrefacto introrsum pectore, & vitalibus dissolutis; cumque Medici quod vltra iam graueolentiam ferre non possent, iussu eius necarentur, à quodã ex illis, cõstantiam ex desperatione sumẽte, increpitus intellexit, iram nostri numinis esse pœnam suam, atque ideo curari nõ posse. collegit se tãdẽ Galerius, & penè correxit; ac statim alia edicta, quæ palinodiam continebant, pro Christianis scribi, & promulgari iussit: solutus est dolore, sed beneficio mortis. retexuit acta impiè, sed filo vitæ dirupto; serò ipsum poenituit, at non seriò. tunc superstitioni silentium

indixit, cum emarcidam, ac tabidam ſenſit linguam. denique more canis, quàm maximè latrans execrandam efflauit animam; quo canino latratu, ac rabie ſatis declaratum eſt, quid ſit in Religionem ſæuire.

PERSECVTIO

MAXIMINI IOVII CAESARIS.

An. Chriſti circiter 308.

GAlerius imperium adeptus molem rei ipſe ſecum reputans, duos ſibi adſciuit Cæſares, Seuerum, & Maximinum ex ſorore nepotem: Seuerus paulò poſt extinctus, relictus crudelis, Maximinus videlicet, qui ſe Iouium dici voluit, imitatus Diocletianum, ne ſe eius nominis à nobis contempti vltorem eſſe obliuiſceretur. alter igitur hic Maximinus eſt à Iulio Maximino item Religionis hoſte. Cum palinodiam, vti dictum eſt, cecinisset in morte Galerius, diuinam expertus vltionem, ac noua promulgari iuſſiſſet edicta pro noſtris, repreſſit ea Maximinus, atque edere noluit; refragari tamen ſtatim non eſt auſus: texit odium tantiſper, furoremque continuit: itque poſt illam caliginem temporum, noua lux oborta religioni videbatur, tamen vix ſemeſtre ocium fuit; & quaſi abortione quadam impietatis parturijt citiſſimè Maximinus, quod conceperat in nos odium; nouum illud, quod effulſerat in Oriente (nam eam Orbis terræ partem regebat) lumen, auerſatus: bellum immane reſtaurat; flammam illam ſacro cruore ſopitam, ac penè extinctam quaſi flabello furoris exuſcitat; Deorum fana vel diruta, vel vetuſtate collapſa reſtituit; ſingulis in vrbibus Flamines, Regemque ſacrorum conſtituit: reuocantur haruſpicum diſciplina, augurales litui, libationes, & ſacrificia. conuentus interdicit noſtris, ne de amplificanda religione conſilium incant: iterum minæ, terroreſque ſæuiunt. ſoluuntur iterum lictorij faſces, expediuntur ſecures, proferuntur è caueis Africanæ belluæ, proponuntur numellæ, ſcorpii, vngulæ, laminæ, & quicquid cruciamentorum aut excogitare potuit impietas, aut ars fabricari: tum per vaferrimos, ac perditos viros Maximinus facit, vt Antiocheni ab ipſo maximi beneficij loco flagitent vel exilium, vel exitium: eius porrò frau-

fraudis, ac technæ dux, & architectus Theotechnus quidam nomine eligitur, quasi diuinus artifex dictus; sed ab illa appellatione maximè alienus, ac potius κακότεχνος, hoc est malorum artifex; is igitur posteaquam omnia ad calumniam, & criminationem inferendam nostris molitus est, magicum quoddam simulacrum Iouis φιλίου, qui amicitijs contrahendis præesse putabatur, (quem scilicet Iouem nostri potius hostili odio insequebantur) palàm colendum proponit: præstigias omnes confert; adumbrata quædam, & ficta prodigia edit, ad eiusque cultum nefaria mysteria, initiationes impuras, & impias expiationes excogitat; eiusdem vanis oraculis, & ad assentationem compositis in animum Imperatoris influit; inter cætera responsa magici simulacri, ac Iouis φιλίου, hoc est, vt ita loquar, amicij, hoc editum fingit, vt inimicitiæ communi odio contrahantur in nostros, & instituta nostrorum: sed Theotechni technæ breui ipsi fraudi fuerunt, imo exitio. interim ne crudelitas etiam ignominia careat, famosi in nostram disciplinam eduntur libri, conuicijs in auctorem pleni: tum literæ à Maximino ad magistratus, ac præfectos, atque edicta missa, quibus iubebat omnino, nostrum genus excindi. res ipsa me admonet, vt illustre illud nostrorum athletarum theatrum constituam: præcipuam sibi laudem in eo comparauit Pamphilus, decertans quà virtute, quà sapientia. admiratus item Cæsar Porphyrium est, adolescentem eximia specie, post longa supplicia erecto animo gradientem ad mortem; & cum in ambitum, orbemque rogus exardesceret, hinc, atque illinc flammas tanquam auido ore rapientem, attrahentemque: denique Porphyrius hic nomen, quod habuit à purpura, suo consecrauit sanguine: eius constantiam imitatus Seleucus miles Cappadox florenti ætate, robore proceritate, firmitateque corporis reliquis antecellens, sed animi constantia maior. at verò Philemoni choraulæ quiddam admirabile, & inauditum accidit: nam Apollonius anagnostes vnus è nostris cum diritatem pœnarum expauesceret, Philemoni cuidam tibijs ad Deorum aras, quas colebat, accinere solito, quatuor obtulit aureos, vt mutato habitu se Apollonium fingeret, & coram Præside, suo loco, sisteret immolaturus Dijs; conditionem accepit: accessit ad sacrificandum fictus, & scenicus Apollonius: penè iam thus iniiciebat in focum, cum subitò, qui mutato

erat habitu, mutatus est animo; exuit personam, ac laruam, Philomenem se dicit, Christianum fatetur; vix fides habita, donec cruciatus adhibiti; at ille seriò idipsum asseuerat: itaque addicitur morti: constantissimè ceruices subijcit ferro. puduit tum Appollonium facti; pudor exclusit metum; statim sistit se præsidi: se verum Apollonium dicit, & commori paratum; hoc tandem lætior fuit, quod auro dato non se à morte ipse redemerit, sed vitam & sibi, & socio emerit: ac Philemon quidem numquam tam scitè in theatro choraulen égit, quàm cum morte obita tripudium egit. Sed illa proposita maiori theatro fuerunt, cum Maximini iussu Mennas, & Hermogenes, Aegypti præfecti Augustales è sublimi illo gradu pro Religione deiecti, spoliati eius honoris insignibus, excruciati supplicijs, addicti morti. quo tempore multorum quoque Præsulum infulæ respersæ cruore rubuerunt; Petri imprimis Alexandrini, quem Religio defensorem, ac propugnatorem habuit inuictum. hæsitasse primùm dicitur lictor, reueritus eius maiestatem oris, ac trepidasse; cum ille irretorto oculo vibrantem aciem cerneret ferri: itaque alii suffecti sunt lictores, ac vix tandem repertus vnus, qui non nisi pretio, hoc est quinque nummis aureis acceptis, adductus est, vt paricida fieret: non ante ferrum, quàm aurum sumpsit; nec ille nisi profuso auro venalem profudit sanguinem; sed mirum dictu: sacro capite in terram delapso, post vulnus stetit reliqua pars corporis, vt erat innixa genibus, recta, immobilis, firma index constantiæ: dictum est à suis alumnis in pompa funeris non epicedium, sed epinicium. Sit hoc certamen heroũ, illud heroidum; inter quas Alexandrina virgo nobilissima eminet Catharina: quid in illa non egregium, & præstans? quàm Aspasiam commemoras? philosophata hæc est non in porticu, vel lyceo, sed in rota, fuit hoc ipso tempore Fortunæ numen in honore, præsertim Romæ, cui Fortunæ, dum hæc à Catharina agebantur, quid infortunij acciderit, omitti non debet; quippe eius templum conflagrauit, ac simulacrum vnà cum rota in cineres abijt; irrisum est propterea, & iure numen illud à nostris, & probris agitatum, quod Flamines acerbè tulerunt, & ea de re magnas tragœdias excitarunt; eodem igitur fermè tempore Fortuna instabilis, & inconstans Dea consumpta est, quo Catharinæ constantia admirationi erat; experta illa est exitia-

tialem rotam suam, cum hæc habuit triumphalem, quippè in sublime illud sacri montis Capitolium eue&ta: operæ prætium autem est indagare causam tàm eximij honoris; nam præter illam, quæ afferri potest de celsitudine animi, ob quam Catharina meruit in excelsum eius montis cacumen attolli; videtur afferri posse altera, vt nimirum sanctissimum Virginis cadauer subtraheretur etiam post mortem Maximini furori; quippè hic non contentus nece nostrorum, sæuire solebat etiam in mortuos: ità enim belluinam acuerat rabiē, atque adeò extra naturæ leges egressus erat, vt exanimatis quoque sepulturam ipsam inuideret; ac propterea cadauera sub dio, vt à bestijs dilaniatētur, proijci iuberet, obseruantibus excubijs ex alta specula, ne quis ea subriperet: itaq; agrestes belluæ, cānes, & aues carniuoræ nostrorum membra discerpere, huc illuc dispergere; ac tota Ciuitas vndique visceribus, ossibusque constrata cruentari, adeò, vt ijs ipsis, qui infesto erant in Religionem animo, ea laniena nihil crudelius, eo aspe&tu nihil horribilius videretur; neque tam eorum calamitatem, in quos isthæc admissa erant, quàm communis parentis naturæ ignominiā deplorabant; spe&taculum enim horribile non vno in loco deuoratarum carnium, sed vbique miserè dissectarum; quod omnem tragœdiæ speciem longè superabat, & circa mœnia, & intra Vrbem cuiuscunque oculis subie&tum erat, reclamāte natura tām immani facinori; quæ certè visa est rei indignitatem ingenti prodigio notasse; laboraret historiæ fides, nisi res versata antè omnium oculos esset, & monumentis consignata firmissimis. cum serenum esset, ac purum à nube cœlum, & pacata omnia, repente Ciuitatis columnæ, quæ publicas, & communes porticus sustentabant, nō quouis modo exudarunt, vt aliquando in marmoreis signis fa&tum esse legimus, sed multas veluti lachrymarum guttas profuderūt: parum hoc: plateæ ipsæ arente cęlo, subitò, perindè quasi imber decidisset, maduerunt: obstupefa&ti prodigio omnes, ac dum liquescerent lapides, visi sunt ipsi stupore penè lapidescere: nec sine causa rumor afflatus, tellurem, vtpotè rerum id temporis gestarum scelere, ac impietate commotam, inexplicabili quadam ratione vim eam lacrymarum profudisse; & lapides, naturamque inanimem immane illud in nostros patratum facinus defleuisse; & Maximini animum ferum,

rum, ac ferreum quadamodo coarguisse: cum igitur solitus hic esset, quos addixerat neci, eos exanimes addicere etiam ferarum morsibus, opportunè, ac diuinitus factum est, vt Catharinæ corpus post necem eiusmodi laniènæ subtraheretur, immò potius insigni cũ pompa in sublime ab ipsis Cœlitibus deferretur. Iã nihil videtur his Maximini sceleribus addi posse; sed mox hæc alijs etiam flagitijs cumulauit. Cum in eo exardescerent non minus libidinis, quàm crudelitatis faces, nostrarum quoq; matronarum, ac virginum pudicitiæ insidiari cępit: enimverò cum esset immanitate leo, quærebat ad prædam lupas: iubet igitur eas, aut falsa numina colere, aut certè imitari, hoc est esse impuras, atque incestas; sed nunquam maior cura fuit tuendi pudoris; & in quibusdam admirãdum potius consilium, quàm imitandum. Pelagia quippè se sponte dę rupè deiecit, sorores se in pelagus: fertur illa matris in gremio prius ornasse caput, splendidam induisse vestem, quod ornamento sibi duceret mortem pro pudore susceptam; at sorores vnà cum matre consertis manibus, tanquam choros ducerent, in mediũ progressæ sunt alucum, vbi vnda torrentior, vbi profundum abruptius: nulla pedem retulit, nulla suspendit incessum, nulla tentauit, vbi gressum figeret anxia: stringebat mater nodo manus dux Virginum, & magistra constantiæ: ferunt religiosum illũ, quẽ constrinxerat, nodũ, nec à morte laxatum; & vndam ipsam consuluisse pudori cadauerum, quæ neque eas distraxerit, neque nudauerit; vt aliquando desineret suas Roma iactare Lucretias, vim passas, antequam necem: verùm hæc tuendi pudoris constans ratio fuit; illud etiam ingeniosum inuentum: Nicomediensis virgo Euphrasia cum cogeretur aut abiurare Christum, aut pudorem perdere, statuit neutrius facere iacturam: introducitur in lupanar virgo, immittitur auceps, qui prædam lenocinijs quasi laqueis capiat; hoc enim ferè proprium impiorum fuit, petere viros ad leonem, fęminas ad lenonem: quid tum illa? procacem adolescentem mirà quadam arte circumuenit: veneficam se esse, ac præstigiatricem profitetur; ac modò ille à se abstineat, mercedem ingẽtem conseruatæ pudicitiæ pollicetur; esse apud se ait singulare medicamẽtum ac pharmacum, quo ille delibutus, atq; perunctus, deinceps in bellorum certaminibus, ac prælijs etiã inermis nullo prorsus telo, ac ferramenti genere violari, aut

con-

confici poſſit; ac ne ipſum diutius per ambages teneat, hortatur, vti rei periculum primùm in ſe virgine faciat: annuit ille percupidus explorandæ tam prodigioſæ rei; tum Virgo cera oleo permixta, ac digitis ſubacta collum ſuum circumlinit, atque inungit; quod vbi perfecit, collũ ipſum profert, ac ferro ſubijcit; iubet, quibus poſſit viribus adacto telo eiusmodi medicamenti vim, & efficaciã experiri: credulus ille, quàm potuit validiſſimè ferrum imprimit: ſed quod expreſſum eſt è cera, vtrùm mel fuit, an ſanguis? certè Euphraſiæ illibatæ nihil fuit ea nece ſuauius. plus collum ſplendoris accerſiuit ex illo monili è cera compacto, qua lumen accenditur, quàm ex torque gemmato; ſed aliquis hoc iure mirari poſſit, ꝙ in tanto æſtu, atque ardore pietatis non colliqueſcéret cera: quàm enim ardens ſtudium fuit ſeruandi pudoris in virgine? obſtupuit ipſa Natura, vel induſtriam, vel animi magnitudinem admirata: cum enim illa per medicinã cerato vtatur ad curandum vulnus, hæc eo potius vſa eſt ad procurandum; niſi quod inſano amore lymphatum, ac ceritum iuuenem cerato curauit; ingreſſus quippè eſt, vt de ea ætate cecinit quidam, cereus in vitium flecti; Virginem etiam quodammodo fecit ceream, ſed inuenit adamantinum animum: plus amauit cũ feriendo egit hoſtem, quàm cum blandiendo amaſium: factus eſt pudicus ex proco: itaq; victo cupidine cruentũ ſuſpendit gladium in fornice iã nõ meretricio, ſed triũphali: ingemuit quidem primò, deindè laudauit in compingenda cera Virginis tanquam caſtæ apis ingenium: commendauit in cereo ſtratagemate, ac molli artificio ſtabilitatem mentis, ac firmitatem: parata fuit illa ceræ modo ceruices flectere, non propoſitum: eluſit arte naturam: nam quod conglutinat, & compingit, hoc illa contulit ad diſtrahendum videlicèt ab humeris caput: commẽta eſt nouum genus defendendi vulneris, vt acciperet vulnus: maluit præſtigiatrix videri, quam meretrix fieri: ſagax potius dicẽda, quàm ſaga; emit ficto veneficio beneficium: ſatis aptum habuit nutrimentum, quo explendeſceret pudor, ideò aptè addidit ceræ oleum: quanquam hoc etiam ſe velut in agone pugilem declarauit; ecquod igitur illuſtrius facinus, quàm ꝙ in ſe habet, quo lumen accendat? habent quoq; ſapientes, quo in elucubratione nocturna præclaræ huius hiſtoriæ deſcribendæ vtantur. huc calamum deflexit Maximini libido, nunc ad in-

inſtitutam de eius crudelitate narrationem redeamus.Quantas hic de noſtris ediderit ſtrages, vel ex eo coniectare licet, quod vno die recenſentur in ſacris faſtis Alexandriæ ſexcenti ſexaginta,& amplius eius iuſſu necati;quanquam illi quàm auſpicato ceciderint, is indicare viſus eſt, qui eos in beatiſſima nece ſociauit Fauſtus. Alexandriæ, inquam, Maximinus ſæuitiam maximè exercuit ſuá:nullum certè theatrum magnificentius fuit virtutis,gloriæq;noſtrorum: nempè ea vrbs,quæ ab Alexandro condita,ampliſſimum erat terrarum Orbis emporium; quàm Dimocrates architectus metatus fuerat ingenio mirabili,ad effigiem Macedonicæ chlamydis,orbe gyrato laciniofam, angulofo dextra,læuaque procurſu,vt aſpectus ipſe vrbis conformatus videretur ad ſpeciem bellicæ fortitudinis,& chlamydati militis: atq; hoc ſpecimen inuictæ virtutis nunquàm prætulit magis, quàm cum Maximini ſæuitiam vicit,ac fregit: itaq; cum videret hic eludi minas,ſperni ſupplicia,vt erat ingenio vafer,aliò ſe vertit; edictum edit non tã minarum,quàm mendaciorum plenum;quod potius magnificum quoddam de Dijs videri poſſit encomion: in quo felicitatem eius temporis, ac bona omnia Deorũ beneficio adſcribebat: qui videlicèt idcircò propitij eſſent, quod Chriſti nomine penè deleto,eorum cultus apud ipſos vigeret: hinc fieri dicebat, vt ſemina terræ mandata redderentur tanto cum fœnore;vt Martis tubæ,ac litui ſilerẽt; vt in commune commodum. elementa omnia conſpirarent; non corrupto cœli tractu,vt ſæpè fit,graſſaretur lues; non trepidaret tellus,aut facta labe dehiſceret:vt maria quieſcerent,feriati eſſent venti, procellæ pacatæ;ac proindè conſultò ſe curaſſe Chriſtianorũ genus excindendum,per quos calamitates in Orbem terræ omnes importabãtur; meritò Deos honorari,quorum tã beneficum numen agnoſcerent: hæc cum magnificentius iactata, quàm verius de Dijs prædicaſſet, atque in columellis æreis incidi iuſſiſſet;ſtatim eum mendacij vltio diuina coarguit:cõſequuta eſt fames ſæuiſſima: abſtinuit à tempeſtiuis imbribus cœlum; & dum impium edictum in ære incidebatur, æreum factum:grauiſſima quoque incubuit peſtis,morbo velut igneo depaſcente artus,qui antrax dicitur:oculis maximè is erat infeſtus, quamobrèm multi luce priuati; vt quia verum Mundi temperatorem intus mente non viderant,ac cæca mente fereban-

bantur, etiā extrinsecus oculis cęcutirent: iacebant passim in foro cadauera; qui verò superstites sūt ad lacrymas, & mœrorem relicti, tanquā laruata simulacra, & macie horrida: hanc porrò sibi prouinciam deposcerant, vt canes suorum cadaueribus inhiantes abigerent, veriti etiam ne efferati rabie in se ipsos semiuiuos inuaderent; quo maximè tempore clara fuit, atque perspecta nostrorum hominum pietas, quæ hostibus ipsis admirationi fuit. Nàm, & eorum libitinarios esse non puduit, & in eosdem penè enectos fame, qui parcere noluerant ferro, prodigi fuerūt auri. Neq; tantùm post falsam illam Maximini prædicationem de Deorum prouidentia, fame, ac peste sæuitum est, sed etiam bello: ingentem enim ab Armenis ipse accepit cladem, Romano exercitu fuso, ac penè deleto: denique tam aperta fuit vltio, támque prompta, vt dubitare Maximinus non posset, quin ille calamitatum concursus diuinitus esset factus sui causa: quamobrem priora edicta rescindere statuit, ac noua, quæ à nobis facerent, edere: quod, vt quā primùm ageret, alterius insignis calamitatis accessit stimulus: nā cū Imperij consortes, vt erat ambitiosus, & arrogās, ferre non posset, confidenti mente facinus audax aggreditur; eoq; procedit amentiæ, vt amicitiæ fœdus, quod pactus cum Licinio fuerat, rescindat, ac violet: tum statim omnia seditionibus permiscere; Ciuitates, ac Prouincias perturbare, exercitum perditorum multitudine infinita cogere, aciem contra Licinium instruere; sed anteà magicis quibusdā sacrificijs initiari voluit, vt non minus præstigijs, quàm armis instructus hostē inuaderet; ratus ità sibi certissimam obtingere posse victoriā: at vbi ad manus ventum est, vltore Deo, partim concisus exercitus, partim profligatus: Maximinus ipse penè desertus, atque nudatus vix sibi turpi fuga consuluit: tum vbi in Imperij angulum se abdidit, vt erat totus ignominia, & dedecore perfusus, & furore ardēs, falsos vates, ac diuinaculos, quorum oraculis, siue ineptijs potius bellum susceperat, ad se accersit, eosq; tanquam præstigiatores, ac veteratores, & salutis ipsius proditores trucidari, ac mactāri iubet: deinde egregium pro nobis decretum edit, quo eos, qui è Christi disciplina erāt, non modò immunes esse iubet à cęde, sed copiam ijs facit sacras extruendi ædes, ac priuatas etiam repetendi, quæ erāt ademptæ: ità mirum in modum diuino nutu factum

est,vt is,qui nobis non modò Ciuitates, aut agros,sed solitudines,ac lustra ipsa ferarum interdixerat, leges pro libertate conderet:& quos igne, ferro, bestiarum, ac volucrũ laniatu, & quouis suppliciorum genere insequebatur, eosdem sineret esse liberos,& indemnes;sed quia metu hæc agebat, non aliquo vero sensu pietatis,pœnam non effugit; nàm præterquã quod in secundo belli conflictu à Licinio victus,ac penè oppressus est,mox in horrendum morbi genus incidit, quo miserè perijt: incredibli ardore intùs totus incanduit;flamma haudquaquam adspectabilis diuinitùs immissa viscera depascebatur non sine grauissimi doloris morsu; vultus extabuit; exesa,absumptaque sunt membra;ipsa hominis effigies prorsus euanuit,quanquam antea iam ipse humanitatem exuerat; tanquam simulacrum quoddam in modum laruæ relictũ exiccatis ossibus,atque adesis,vt qui id spectarent, nihil aliud esse existimarent, quàm sepulcrum animæ,quæ in eo quasi in cadauere penitùs putido defoderetur; & cum æstus adhùc vehementior ex intimis medullis ebulliret, ei exilierunt oculi, atque è propria sede elapsi cęcum omnino reliquerunt: deinceps ægrè animum ducens partim,mortem accersens, partim se tot paricidiorum reum incusans, luctantem spiritum expulit: statim verò hostis omnium infestissimus est declaratus,& per edicta publica insigni notatus infamia: imagines aliæ è sublimi in præceps deiectæ,aliæ vultu ipso deleto, luto oblitæ,tituli obliterati,statuæ confractæ,& comminutæ,ac ludibrio expositæ; tùm Maximini ipsius familiares omnibus honoris insignibus spoliati, Peucetius in primis, quem per multos gradus euexerat, & quo in Ægypto ad nostrã cędẽ impiè vsus erat administro,interfectus est: at verò Theotechnus pstigiator ille, qui Iouis φιλίου, hoc est amicij magicum simulacrum fabricauerat, vt inter Imperatorem, & nostros conflaret inimicitias, vnà cum socijs eius artis, post multas plagas morte mulctatus.

PERSECVTIO MAXENTII IMPERATORIS.

An. Christi circiter 308.

MAxentius, siuè is Maximini Herculei verè filius fuerit, siuè

ſiuè ab Eutropia vxore ſuppoſititius, atque vt dicitur, terræ filius (ſi modò terra ab eo fœdata, & cruentata dixerit ſuum) cum primùm occupauit imperium, eos, qui erant è noſtra diſciplina ſibi maximè demerendos ficta pietate curauit, quod putaret eſſe ab re ſua, eam gentem, quæ iam in immenſum excreuerat, ſibi adiungere; verùm nulla vi coire poſſunt quæ maximo diuortio diſſident; nec vlla tam fidelis eſt copulatio, quæ in diuerſa tententia nexu teneat ſuo: non potuit ille cum noſtris quicquam habere comune, quia nihil habebat ſimile. Maximino fratri par fuit impietate, præſtigijs, ſæuitia, libidine: nihil ea tempeſtate Sol vidit impurius, quàm duos hoſce Tyrannos, qui Orientem, Occidentemque fœdarunt; ac *M*axentius quidem ita fuit Herculij filius, vt monſtrum potius ipſe haberetur, dignum, quod Hercules claua mactaret: omnia in illo inceſta, fœda, nefaria: nullius matronæ pudicitia fuit tuta: effecit, vt lectiſſimæ fœminæ, cum nollent illici auro, in ſeſe ſponte adigerent ferrum; Sophroniam in primis id inire conſilij coegit, vt non modò inſignis indito prudentiæ nomine, ſed etiam pudicitiæ facto eſſet: atque, vt ea, quæ vellet, conſequeretur, ad magicas artes, atque præſtigias ita delapſus eſt, vt quaſi Circæo aliquo poculo in immanem belluam videretur eſſe conuerſus, enimverò grauidarum mulierum diſſecti vteri, extracti ferro immaturi partus; recentium infantium viſcera, iecorum fibræ, & præcordia notata; leones quoque mactati, quos feritate anteibat; infandæ adiurationes ad impios Manes excitandos, euocandoſque adhibitæ. dici verò vix poteſt quàm crudeliter in cæde ſuorum graſſatus ſit; quot humeros lictorum faſcibus, quot colla ſecuribus obnoxia fecerit; quantam multitudinem ciuium *R*omanorum non Scytharum, atque id genus barbarorum, ſed domeſticorum ſuorum gladijs trucidauerit; quanta cædes facta ſit in ſenatu, vel leui rumore, ac ſuſpicione pertenui. ſed nihil acerbius, & indignius ab hoc monſtro factum, quàm vt Orbis terræ rectorem, ſacrorum antiſtitem, paſtorem populorum *M*arcellum per ſummum dedecus faceret armentariũ; vt publicorum iumentorum curam ei demandaret, cui adminiſtratio humani generis commiſſa diuinitùs fuerat; vt impuriſſimus helluo ad impuram haram abijceret præfectum ſanctiſſimis aris, atque delubris: vidit Roma in illo ſqualore, ac

sordibus extabescentem parentem suum, Religionis magistrum, cœli clauigerum: ægrius hoc tulit probrum, quàm immensam ciuium stragem. & fuit Maxentio filius, cui nomen indidit Romulo, quem etiam Cæsarem fecit; renocauit nomen conditoris, atque auctoris, scilicet is, qui Vrbem lacerauerat, atque euerterat: ingemiscebat his malis Roma; Constantium appellabat, qui ad obliganda tot vulnera pro fascia diadema gemmatum adhiberet: fuerat verò Constantinus ad hoc diuinitùs præstitutus, vt caliginem illorum temporum pietate discuteret: Constanti enim patri, cum ipsum ex Helena suscepit, admirabilis quædam species oblata dicitur; quippe videre sibi visus est in cubiculo, vbi iacebat, præter morem ab Occidentali Oceano orientem Solem, quæ rei futuræ præsensio fuit; quamobrem in aliquot eius nummis Solem videmus excusum. educatus autem Constantinus est à pueritia in Diocletiani augustali domo, quod fortasse mirabilius superiore prodigio videri possit; vt consuetudine vsus eius Imperatoris, qui tantum hauserat nostri sanguinis, ac tam impensè superstitioni addictus fuerat, non modò acerbus, & impius non extiterit; sed Religionem summis auctam honoribus in Vrbe velut in regia sede, suis ornatam infulis collocarit, aliò ipse secesserit: dederat verò Constantinus adhuc adolescens ansas eius pietatis in ipsa aula, cum auersari cœpit Diocletiani, ac magistratuum sæuitiam, manusq; nostro sanguine respersas. itaque primùm Diocletianus ipse, deinde Maximianus Galerius eum interficere conati sunt; ac parum abfuit, quin vnus Herôum esset, qui in Religionis causa ceciderunt; sed diuinitùs eorum furori subtractus, atque elapsus ex impiorum manibus ad Constantium parentem traiecit in Gallias, commodùm is de hærede Imperij cogitabat æger ac penè animam agens: itaque statim iucundissimè exceptum coram senatu, ac principibus Constantinum augustalibus insignibus, & imperij corona ornat: mox vbi parentalia egit, cum tanquam ex alta specula in vniuersum Orbis terræ ambitum aciem mentis intendisset; obuersata in primis ei est Ciuitas illa, quæ princeps reliquarū: totius Imperij moderatrix, & arx quædam omnium gentium esset; nisi quod amentissimo Domino, ac potius immanissimo monstro subiecta: quam Vrbem cum nemo auderet in libertatem asserere, statuit deuouere caput suum. videbat se rem

aggre-

aggredi speciosissimam, sed maximè arduam; quippe Maxentius præter infinitas copias militares armauerat se maleficijs magorumque prestigijs; itaque multò firmiore presidio, quàm quod arma sufficerent, opus erat. cum illi mens est haud dubiè iniecta diuinitùs, vt Deo propugnatori primas; armis, ac militibus vix secundas tribueret; sed vt nondum erat initiatus, cũ Deorum multitudo se offerret, animaduertit Diocletianum, & reliquos Imperatores Deorum cultores infelices rerum exitus plerumque fuisse sortitos; contra verò Constantio parenti, qui Deum vnum huius vniuersitatis auctorem, conseruatoremque coluisset, atque omnium bonorum parentem, fontemque putasset, omnia faustè, ac prosperè successisse; constituit igitur, eius, vt Imperiũ, ità hæreditariam habere pietatem: hæc Constantino agitanti, atque numen obtestanti, vti consilia ipsius, & facta dirigeret, diuina quædam prorsus, & admirabilis se species obtulit; nam die in pomeridianum tempus vergente, ignea columna in cælo circumfusa radijs, ac species Soli imminens efformata in crucem visa est, ac stellis quasi literarijs notis efficeret, atque componeret epigraphen, quæ declarabat eo signo in prælijs vsurpato Constantinum fore victorem. nec diu æstuauit ancipiti cogitatione distractus; mox enim per quietem ipse eius signi auctor, visendum se præbuit, iussitque exemplari ad illius instar affabrè facto vti: itaque statim perito artifici effingendum datum: hastile illud fuit oblongum, erectumque, auro vndique obductum, transuerso cornu: in operis fastigio corona affixa aurea, gemmis illuminata clarissimis, in qua magni liberatoris Christi nomen compendio inscriptum, media littera decussata, tanquam decennali bello termino constituto; quod item nomen Imperator in galea incisum habuit, quo frons augustior, quàm ipsa maiestate oris, ac diademate gemmato fuit. iam ad cornu illius particulam, quæ ex aduerso erat per hastile traiecta, pertenue velum oppassum pependit, magnifico prorsus, ac regio textu, quod micantium lapillorum commissura pascebat oculos: pars porrò hastilis inferior basim versus longius ducta ad fimbrias aureas ipsius Imperatoris, ac liberorum effigies, ad pectus vsque concinnè depictas habuit: hoc igitur accepto præsidio, explicatoque signo, quod olim fuerat insigne trophæum victoriæ de Erebo partæ, in Maxentium, qui Romam inuaserat,

ac

ac maleficijs, cæde, & omnibus flagitijs inquinauerat, Constantinus insurgit. aggressus fuerat antea datis litteris demulcere illius animum, ac sibi adiungere, sed frustra: intemperiæ quippe illum agebant; primum occultas est molitus insidias, deinde aperte se hostem declarauit, deiectis Constantini statuis, imaginibusque deletis; infestis etiam armis, signisque collatis. igitur Constantinus collectis copijs ex redactis antea in potestatem barbaris, & Germanis, & alijs Celticis nationibus, itemque de Brittania coactis militibus, qui omnes erant ad nonaginta millia peditum, & octo millia equitum, ex Alpibus in Italiam mouit, conflicturus cum Maxentio, qui longè maioribus copijs erat instructus; quippe adiunxerant se illi Romanorum, & Italorum octoginta millia, itemque Tusci quotquot vniuersam oram maritimam incolebant; præbebant & Carthaginenses exercitum quadraginta millium, & præter hos alij: adeò, vt totus hostilis exercitus centum, & septuaginta millibus peditũ, & decẽ, atq; octo millibus equitũ cõstaret. tũ Maxẽtius totus ad fraudẽ cõpositus pontem supra Tiberim fodi iubet, non connexum prorsus à ripa, quæ vrbem spectat ad alteram vsque repam, sed duas in partes diuisum, vt in medio flumine ea, quæ partem vtramque pontis explebat, inter se quodammodo concurrerent, fibulis ferreis, quæ reuellebantur quoties pontem quis iunctum nollet. simul imperat fabris, cum primùm videant Constantini exercitum iuncturæ pontis insistere, fibras reuellant, pontem dissoluant, vt quotquot huic insistant, in flumen delabantur. his imperatis ipse interim intra muros inclusus *Dijs* victimas offert, extispices de belli euentu consulit, vatum oracula peruestigat, augurales lituos adhibet, antequam bellicos. editum est oraculum, quo significabatur in fatis esse, vt qui ad perniciem populi Romani tendentia consilia agitaret, is miserè periret; Maxentius, vt qui amentia ferebatur, Constantinum periturum interpretatus est, à quo Roma petebatur; cum potius hæc nihil Maxentio ipso haberet hostilius; & quoniam his auspiciis ducebatur, meruit vt mala aui exiret in prælium; infinita enim quædam multitudo noctuarum deuolans in muros compleuit, quæ ipsi sempiternam prænunciare visæ sunt noctem. cum exercitus vtrinque cornibus aduersis staret, equitatum Constantinus immisit suum, qui hostilem adortus fudit, peditibus quoque signo dato. ritè, compoli-

positèque in hostem illi tendebant, acri conferto prælio. qui erant à Maxentio Romani, & Itali, quod omninò eius tyrannide se liberari optarent, segnius rem gerebant; reliquorum verò militũ multitudo innumerabilis partim ab equitibus proculcata, partim à peditibus interempta perijt. Maxentius fuga cum reliquis arrepta per fluminis pontem à se constructum ad vrbem contendit; tignis autem minimè sustinentibus eam vim oneris, adeoque ruptis, repentè ipse vnà cum suis ruit in præceps, atque ita haustus est gurgite, suo, vti dicitur, laqueo captus: renouatum est antiquum illud de Aegyptio hoste prodigium, quem obruit mare: fuit autem hic pons ex lintribus dolosè confectus iuxta alium pontem, qui Miluius dicebatur, qui nomine ipso rapacem Maxentij prædonis animum designabat; sed ipse potius hosti cessit in prædam: ita qui superstitiosè consectatus est auguria, & auium volatus, sinistros, & ominosos habuit non coruos modò, sed Miluios. neque hic illud omittam, quod sapientes animaduerterunt; commodè factum, vt ne vnius Maxentij causa Constantinus sacrum Romanis omnibus bellum videretur inferre, admirabili quadam prouidentia Deus tyrannum ipsum tanquam catenis quibusdam ex Vrbe extraxerit, suis armis interimendum: non, inquam, casu, non fiducia factum est, vt vltro exercitum educeret; sed illum excindendæ vrbis visceribus inhærentem, ex assuetis latebris occulta vis diuinitatis excussit: eum pugnæ locum cepit, quo ipsum mente perdita, implicatoque consilio pereundi maturitas perpulit, vt interclusa fuga moriendi necessitas interciperet: apud Tiberim ita suos instruxit, sic ripę applicuit, vt vltimorum vestigia, præsagio quodam euenturæ cladis, vnda quasi fatalis allueret. longum est commemorare tectas continuis stragibus ripas, oppletum aceruis corporum Tiberim, & inter congestas altè cadauerum moles ægro nixu, ac vix eluctantibus gurgitibus exeuntem; denique tyrannum ipsum digno sæuitiæ exitu è ponte præcipitem, & inter sanguineos fluctus miserè volutatum: tantam labem non eluit vnda, sed auxit; quem sitijt sanguinem, tam affluenter habuit, vt in eo demersus non tam hauserit, quàm sit haustus. perstringi hæc satis est, ne pugna raptim gesta, diutius narrata, quàm confecta videatur: ita vis illa diuina, & maiestas, fandi, atque nefandi discriminatrix, quæ omnia meritorũ momenta perpendit, ad libram examinat, nefariam

fariam Maxentij fregit amentiam, Conſtantini pietatem texit, ac numine adiuuit, vt horrendas acies, & ſuperiores numero facilè profligaret; & quicquid inſtruxerat diuturni ſceleris longa molitio, ſubita, & felici congreſſione conſumeret, nihil, vt fit in rebus lætis, agglutinatum eſt triſte, quod victorum lætitiam vulneraret; ſed tanta hoſtium, & tam ampla cædes, tam incruenta ſimul, ac celeris victoria fuit, ut non bello ancipiti dimicatum, ſed ſola impiorum pœna expetita uideretur: uix habita fides dicto, ac nuncio tam repentino uictoriæ, donec expiſcato cadauere, reciſum caput, & palo affixum circumlatum, & oſtentatum omnibus. potitus eſt pius Imperator nouo more uictoria, non tam armis, quàm uexillo fretus: immò trophæum illud erat crucis. non draconarijs fidit, non ijs, qui minotauros, ac lupos, cæteraque ſigna legionum ſequebantur: de cœlo habuit, quod Romanam vrbem hoſti eriperet & Religionis regiam conſtitueret: non facta eſt auctior præda, ſed eſſe præda deſiuit; & quæ ſeruiebat, recepit imperium: Ingreſſus eſt Conſtantinus cum ea pompa, qua nullam antea vidit Roma iucundius; nouum fuit triumphi genus quia nouo armorum genere reportatus: non agebantur vincti ante currum Duces, ſed ſoluta nobilitas: non captiua barbaries, ſed Roma ipſa iam libera: trahebatur ſcelus domitum, victa ſæuities, impietas catenata, libido ferreo nexu conſtricta: ſequebatur ipſius Tyranni teterrimum caput, & vti narrant, ſupererat adhuc in ſupercilijs diritas, in ore crudelitas: adeo frontis horrendæ minas mors ipſa non vicerat: miſſum deinde eſt ad permulcendam Africam, quo nihil antea viderat illa monſtroſius, & ſi monſtrorum altrix; ferunt nondum tempeſtiuo mari, afflaſſe tamen nauigantibus felices auras, detumuiſſe fluctus, ac beatiſſimam de religionis hoſte victoriam elemẽta ipſa adiuuiſſe: inijciebantur in illum contumelioſiſſimæ voces; execrabantur os illud immane; poſt quæ ludibria hoſtis, ac Diras, ad victoris laudes conuertebantur. Interim noluit ingrata videri Roma liberatori ſuo, ſed rei geſtæ memoriam monumentis ampliſſimis conſignauit cum hac epigraphe.

Imp. Cæſ. Fl. Conſtantino Maximo.
P. F. Auguſto S. P. Q. R.
Quod inſtinctu diuinitatis
Mentis magnitudine cum exercitu ſuo

Tam

Tam de Tyranno, quàm de omni eius factione
Vno tempore
Iustis rempublicam vltus est armis,
Arcum insignem triumphalem.

Hanc epigraphen Senatus apposuit, qui quòd sciret Constantinum vnius Dei cultorem, de instinctu diuinitatis meminit, non personæ: quia tamē alienus ipse à nostra disciplina erat, de eius vexillo in crucis formam fabricato siluit. at verò Constantinus, qui huic præsidio victoriam adscribebat, statim vexillum illud in statua inseruit Romæ in loco celebri, ac præclaram hanc incidi iussit epigraphen.

Hoc salutari signo, vero fortitudinis indicio,
Ciuitatem vestram tyrannidis iugo liberaui.
S. P. Q. R. in libertatem vendicans
Pristinæ amplitudini, & splendori restitui.

Ceterùm hic ille Constantinus est, quem Roma parentem, Religio amplificatorem; aræ, ac templa patronum suum appellant; qui cum à Maxentio Marcellum Romanum hierarcham tam probrosè ad iumentorum curam abiectum, & in sordibus, & squalore confectum secum reputaret, vbi tam impium deuicit hostem, hoc sibi in primis proposuit, vt Pontificem maximum, ac Religionis principem summo afficeret honore, obseruaret, atque omnia illi officia magnificentissimè deferret: illi ingentes ædium substructiones, illi ornamenta, cultusque sacrorum tribuenda, quot verò, & quantas dimicationes pro nostris institutis, ac legibus piè, constanterque suscepit? quoties nostrorum Præsulum accepta ab hoste osculatus est vulnera? quàm nobilem stragem de nationum omnium Dijs edidit? quot fana demolitus euertit? quot mendacibus oraculis silentium indixit? neque enim illum adeò nobilitarunt debellati Scythæ, Sauromatæ, Getæ, quàm deuicta superstitio, penitusque deleta: quippe æditui omnes, ac hierophylaces quæ apud ipsos erant magno in honore simulacra, ac præsertim ea, quæ διοπετῆ, hoc est à Ioue delapsa protulerunt, & ex occultis fanorum adytis deprompserunt, cum populi suffragio carerent; statuæ autem, quæ ex pretiosa materia constabant, igni diffictæ sunt, pecuniaque inde collecta in vsum egenorum collata. direpta, & spoliata delubra, cum ceterorum Deorum, tum Apollinis, & Musarum signis: extracti è cortina

Delphici tripodes, & Pan ille semicaper naturę Deus habitus, & à Gręciæ ciuitatibus dedicatus; ludibrio est expositus: fana vel ianuis nudata, vel tectis; quędam deserta sponte corruerunt: fana in primis Aesculapij, quod Aegis; & Veneris, quod in Aphacis circa Libanum montem, & Adonidis fluuium situm; funditus euersa sunt; quæ scilicet celeberrima populorum studijs frequentabantur, & superstitione maxima colebantur; siquidem Aegeatæ iactabant ægra hominis corpora vi, & potestate genij, qui se subinde videndum offerebat, solui morbo solere; sed eam accepit Aesculapius à Constantino plagam, cui mederi ars nulla posset. In Aphacis autem memorabant, certo die per magicos quosdam susurros euocari ignem, qui instar syderis à summo Libani vertice procurreret, atque in vicinum se fluuium immergeret; quam igneam stellam, Vraniam, quo nomine Venerem nuncupabant, esse existimabant: sed Constantini religione factum est, vt demersa Venus iterum non emergeret: etenim in illo vertice Libani constitutum diuersorium omnium turpitudinum, & officina nequitiæ: adeo eius montis nomen, quod vel à candore, vel à thure inditum est, superstitio infecerat; & inter incorruptas cedros, quibus abundat, corruptelarum illecebræ versabantur: expurgauit hoc velut Augiæ stabulum alter Hercules Constantinus; aut maiores reliquos vero Deos ex ære fabricatos per summum dedecus funibus stracteis constrictos quasi captiuos ex adytis extrahendos curauit: itaque cum eorum cultores fractum Iouis fulmen, cuius nutu, ac supercilio omnia regi putabant, cum reliquorum Deorum turbam afflictam, atque humi iacentem viderent, quibus hecatombas, ac thura afferebant; in eam cogitationem venerunt, nullarum esse virium eos, quos vnus Imperator sine exercitu, solo nutu prosterneret, ac deleret: obsoleuerunt præ hoc omnes veterum triumphi; siue tres illi, quos Augustus egit continuo triduo, Dalmaticus, Actiacus Alexandrinus; siue quinque, quos Iulius Cæsar, Gallicus, Alexandrinus, Ponticus, Africanus Hispaniensis: hic enim vnus omnes gloriæ splendore præiuit: tale ille speciosissimum trophæum crucis, quod è cælo acceperat, nouo consilio, in cineribus sepultæ impietatis, atque in ipsorum Deorum busto constituit.

PERSECVTIO
C. VALERII LICINII IMPERATORIS.

DEcennalis incendium belli aduersus nostros Constantini Religione sopitũ, flabello ambitionis pariter, & impietatis exuscitauit Licinius, & fortassè non minore flãma, quàm quæ exarserat anteà. creatus fuerat hic à Galerio Cæsar: eum, ne quid in Imperio noui moliretur, conatus est Constantinus sibi allicere, arctèq; adiũgere; ac ne inconstãs esset, vel in amore in ipsum, vel in pietate in Deum, Constãtiã sororem in matrimonium collocauit: at ille, vt erat veteratorius, & Constantini gloriæ inuidus, dissimulauit aliquandiù quod impiè agitabat; immò verò vnà cum illo edictum edidit pro nobis verbis amplissimis, quibus sacras ædes extruendi facultas dabatur; vis, & iniuria propulsabatur; mox tamen ità transuersum egit amentia, vt in eundem illum gurgitem, in quem superiores Cęsares veræ diuinitatis hostes, ageret se præcipitem; nec eorum, quorum imitabatur facta, infelicem exitum perhorresceret. hic cum esset illiteratus, immò adeò literis infensus, vt eas publicam pestem vocaret: ausus est perscribere aduersus nostros leges maximè pestiferas, quibus sacrorum Antistites de Religione inter se conferre vetuit; studuitq; ab eorum congressione, & consuetudine alios abstrahere; matronis, ac virginibus aditum ad pudicitiæ magistros interdicere, vt eum ad se, hominem impudentissimum, apertum haberet: deindè contra quàm Constãtinus fecerat, omnes, qui è nostra disciplina erant, exturbat è regia; & qui ob res præclarè gestas amplos apud ipsum honoris, ac dignitatis gradus erãt adepti, eos seruitio destinat: ità prælusit impietati: mox tortuosi serpentis instar, ac lubrici, venenum omne diffundit: in Ammonem hierodulum, & quadraginta Virgines, quas ille ad pudorem instituebat, toto impetu fertur; atq; ille quidem dũ ab Hadrianopolis præfecto iussus Dijs immolare, rẽ detestatur, dirum in modum excruciatur; sed multò dirius intereà excruciari cępit simulacri Sacerdos, ac minister impietatis; quippè subitò arreptus à malo genio, suspensus est in aere; tum

Anno Christi circiter 316.

magna vi in terrã afflictus, toto corpore illisus interijt: digna Deo suo victima, à quo est ipse mactatus. Ad hæc combustæ quidẽ Virgines igne sũt, sed illustriores effectæ, quã Vestales illæ, ignis immortalis dictæ custodes: spectata in primis est Glaphyræ virginis in pudicitia tuendã cõstãtia: hæc cũ inter puellas aulicas versaretur, eximia nõ minus forma, quàm virtute præstans, Licinij flãmæ, qui in eam incesto amore exardescebat, subtracta diuinitùs est: nam Constantia Constantini soror, & ipsius Licinij coniux, re cognita, eam regiè ornatam clam in Armeniam ad Basileum Præsulem prudentissimum, atque sanctissimum mittit, qui tum commodè augustissimam ædem sacram extruebat: ad eius igitur exedificationem Glaphyra totũ, quod acceperat ab Augusta aurum, atq; argentũ, cõtulit: sed re cõperta, veteratorij scilicèt hostis arte, Licinius furoris simul, & libidinis œstro percitus, statim ad prouinciæ Præsidem datis litteris, Glaphyram, & Basileum ferreis vinculis constrictos ad se adduci iubet. dum hæc aguntur, Glaphyram beata mors tyranno prædoni eripuit: Basileus resecto capite in mare proijcitur: fuit in vtroque nominis omen illustre: nàm Glaphyra exculpsit ipsa sibi rei præclarissimæ gestæ monimentum æternum: Basileus verò Glaphyræ custos, cum eius pudoris, tum sui sanguinis purpura, se regem inaugurauit. Quid illud mortis genus, quàm impium, & immane fuit, & vix apud tragœdos auditum? cum nostrorum corpora acie ferri minutatim in multa frusta dissecta, atque concisa primũ sunt, deindè in profundos maris gurgites ad piscium pastum proiecta: quo factum est, vt hæc à Licinio excitata in nos procella nonnullorum iudicio visa sit superiores anteire sæuitia: is igitur à sanitate, ac mente penitùs deturbatus in sacrorum antistites in primis impetum facit: vel quod Religionem màximè tuerentur, vel quod essent Constantino chari. in milites quoque grassari cępit furor, quos illi studere ob eundem cultũ sciebat, vt his sublatis facilius inuaderet in Imperium. meruerat apud Licinium stipendia magna cũ laude Auxentius: erat apud regiam lucus cum Bacchi statua, & vite patulis diffusa ramis, quæ totum complexa locum opacabat: eò cum venisset Licinius, delectatus arbore, iubet vuam prægrandem, ac maturam ab Auxentio decerpi, atque offerri Baccho: detestari ille rem impiam, ac paratum se dicere potius ad venas, quàm

ad vnam exprimendā: statim balteum militarem soluit, abdicat se honoribus, ab augustali aula proripit se fuga; nō metus ipsum, sed iusta exegit ira: nihil magis sobriè factum ab Auxentio in Licinum Bacchi cultorem, & ebrium cæde nostrorum: sed huius furor, tanquam è sæuo incendio ignis, ità creuit in flammam, vt in immensum auctus circumcirca cuncta depasceret: deligũtur ad prouinciarum præfecturas eiusmodi magistratus, quos, & immanissimos sciret esse, & maximè impios: constituuntur noui Busirides, atque Phalarides; Lysias videlicet, & Agricolaus. proponũtur fasces, secures, numellæ, rotæ, cruces, equulei, vngulæ, scorpij: quin etiam vbi crudelitas arte destituitur, armat elementa; & quæ inter se diffident, in nos conspirare coguntur, ignis, aqua: admirata est minor Armenia magnitudinem pietatis Cappadocum militũ quadraginta, quæ nunquam flagrauit magis, quàm in frigidario illo Thermarum gelu; corũ coronis visis custos allectus simul est, & loco eius, qui defecit, adlectus; ac ne coronis illis clarissimæ gemmæ, quibus illuminarētur, deessent, inter eos Smaragdus fuit: auspicatissima quoque fuerunt cetera magna ex parte nomina, Alexandri videlicèt, Valentis, Leontij, Eutychij, Candidi, itemque Theoduli, atque Theophili. denique in eiusdem Sebastanæ ciuitatis antistitem Blasium immanitèr sæuitum est: sed nihil aliud Agricolaus egit, quàm quod, vel alienum habens animum, illo ferro fecundissimum Religionis agrum excoluit; qui quàm pulchrè efflorescerct, indicare visus est is, qui eodem tempore in Ponto succisus est ferro, Narcissus; sed quod in aquas deindè proijci iussus est, & amentiā arguit tyranni, & Narcissi ipsius viriditatem indicauit non amissam. fuit etiam illud non modo furentis, sed amtiēs, quod Abibum hierodulum eo supplicij genere affecerit, qui climax dicitur, scalarum instar, & graduum; quibus illigatus, atque suspensus inter ferreas vngulas lacerato corpore torquebatur: itaque nostris, vt ad veræ gloriæ culmen ascenderent, hostis ipse suffecit scalas, & gradus. at non tulit Constantinus tātam nostrorum stragem; commotus indignitate rei, simul & quòd de insidijs sibi paratis diuinitùs fuerat monitus, coactus est in Licinium arma sumere, vt vnius cæde plurimorum innocentium vitæ consuleret; nàm cum videret nihil se profecisse non modò beneuolentia, sed etiam affinitate; ac nullam esse reliquam

quam spem salutis, statuit armare dexteram, quã frustra iunxerat fœdere; itaque bellum apparat necessarium: vniuersa agmina tàm peditum, quàm equitum cogit, ità tamen, vt non tàm armis fideret, atque hastis, quàm hastili illo crucis, quod sibi è cœlo fuerat oblatum, præsidium paritèr, atq; auspicium certæ victoriæ. Interim Licinius augures potius, & Ægypti uates; immò etiàm veneficos, & præstigiatores consulit: tum victimis immolatis, ac iecinorum fibris inspectis, sciscitatur, quem esset habiturus exitum belli; vno ore respondent, superiorem fore Licinium: idem carminum ambagibus oracula asseuerant, in primis Apollinis Dindymi cortina, quæ Mileti erat: indè enim suscitanti de belli euentu responsum hoc ex Homeri versibus editum ferunt.

Te iuuenes (grandæue Pater) vexare feroces
Certum est, te infirmum manet ærumnosa senectus.

Cum autem esset prælium initurus Licinius, satellites, ac cæteros, quos eximiè charos habebat, in locum quendam, qui sacer habebatur, conuocat, in quo nemus erat irriguum, ac densis arboribus cõsitum, vbi etiam statuæ lapideæ vario artificio insculptæ Dijs erectæ: quibus cum cereos accẽdisset, & consuetas immolasset hostias, orationem habuit impietatis plenam, qua Constantini exercitum peregrini Dei ope confisum eleuaret; suum verò patrijs Dijs innixum ad spem excitat indubitatæ victoriæ; sed quàm præceps Licinius ferretur amẽtia, quàmque vana esset illa iactatio, admirabilis quædam species oblata de cœlo significauit; ferè omnes enim, qui eius ditioni subiecti erãt, videre sibi visi sunt varias turmas militum armatorum, qui sub Constantino Imperatore dimicassent, ipso meridie per vrbes, tãquam victoria potitas, & opimis spolijs onustas ducere triumphalem pompam, & tanquam in Capitolium tendere: quæ ità sunt adumbrata, vt diuiniore quadã specie, & excelsiore virtute, id, quod breui futurum erat, portendi videretur: pugnatum igitur est ad Cybalin Pãnoniæ oppidum; fusus Licinius cũ exercitu; pugnatum in Thracia: penè feriata fuerunt arma: iterum illud vexillum, atque hastile crucis pro hastatis, ac cæteris armatis fuit: qua illud fuisset in parte perspectum, inde statim exterriti hostes fugam capere; nostri vires sumere: ea re intellecta Imperator, sicubi partem aliquam sui exercitus languentem videbat, ibi subsidium illud

ad

ad victoriam pro Triarijs collocabat: quinquaginta militibus mandat, vti vexillum circumsistant, atque obuallent. quantum in eo esset virtutis, atq; præsidij miro prodigio confirmatum est: nam cum in media belli dimicatione ingens fortè fremitus, ac perturbatio repentina exercitum occuparet, is, qui sacrum hoc vexillum gestabat humeris, inter præliãdum exhorrescere cœpit, telorum videlicèt, ac iaculorum multitudinem reformidans: itaq; illud alteri tradit, vt periculo se expediat. quid tum? nempè postquam alter accepit, atque ille ex acie egressus, & extrà vexilli præsidium locatus, statim telo coniecto confixus interijt; atque, vt hic timiditatis, ac diffidentiæ pœnas dedit morte; ità is, qui salutare trophæum sublime, & erectum gestabat, nulli vulneri fuit obnoxius; nec sine magno prodigio; nàm cum tela creberrimo iactu in ipsum intenderentur, nõ ipse tela, sed hastile excipiebat: quod planè omnem admirationem superat, vt tam densa iaculorum nubes intra exiguũ, & angustum tenuis hastilis ambitum ferretur, in eoq; fixa herescerent, vexillifero semper intacto, atque incolumi, aduerso quantumuis pectore; quod sicut fuit metu, ità & dãno vacuum: sed nimirum simile quiddam in ipso Liberatore nostro visum erat, qui omnia diuinæ indignationis tela illi se libentèr excepit, quæ in nos meritò contorquebantur. hæc videlicèt magno, & erecto animo Constantinum esse iubebãt: quanquam & alia multa ei per speciem oblata, quibus confirmabatur: vt cum armatus eques è cœlo augustum crucis antè aciem præferens vexillum est visus; & rursus cum Hadrianopoli adolescentes duo longè præstantiores, quã Pollux, & Castor, quos Soteres, & Apotropæos in bellis habuerat Roma, hostium phalanges acritèr visi sunt cædere: & cum circa Byzantium noctu conspectus est ignis, qui fulguris instar vallum exercitus sui collustraret; quibus ostentis in eam sententiam adducebatur, vt crederet, successus illos rerum, atque victorias sibi diuinitùs offerri. victus igitur Licinius, ac diffisus rebus suis à Constantino pacem exposcit; ille quãquam ingenium nouerat hominis præfractum, ac varium, libentèr dat, præsertim affini: tandem iterum noua molientem, ac sępè fœdifragum, ferro, quod in ipsũ, ac Religionẽ resumere conabatur, interimendũ curat; tametsi nõ desunt, qui narrent cũ simili, qua Maximinũ diximus, affectũ diuinitus pœna interijsse.

hoc est insanabili vlcere, quo extabuit: sc licèt non alitèr extingui potuit tam immane illud, quod in nos excitatum erat incendium, quàm Licinij rogo: facilis fuit illi transitus è præstigijs ad Stygios. triumphauit omni ex parte Religio: resedit tempestas omnis: reddi sibi visus est Oriens, ac verè splendescere: distractum in partes Imperium tanquam vno capiti agglutinatum, ac sub vno diademate constitutum: nunquam Religio altiores radices egit, vt eam deinceps conuellere nulla vis posset: præclarissimo Imperatoris edicto vbique superstitio dānata; aruspicina, ac vetus Hetruriæ disciplina antiquata; fanis Deorum interdictum; excitata vni, ac vero numini templa; pudicitiæ consultum; reuocata quasi postliminio virtus; denique aureum seculum partum; quia non tàm ferro, quàm pietate pugnatum.

PERSECVTIO.

TIRIDATIS ARMENIAE REGIS.

An. Christi circiter 311.

Tiridatem militaris virtus ad Armeniæ regnū euexit: qui si totum illud robur à natura tributum aduersus hostes contulisset, nec veram quoque Religionem ferro appetiuisset, næ vir fortissimus, & ab omni laude nobilissimus dicendus esset: sed dum patria sacra tuetur, oppugnat nostra: pro diuina Triade tria coluit in primis vana numina, Iouem, Dianam, Herculem: à Ioue regnum accepisse se ratus: Dianam, quasi gloriæ obstetricem arbitratus: Herculē ad fortitudinis auspicium veneratus: ad horum cultum, quorum erat studiosissimus, cęteros quoque, vel promissis alliciebat, vel minis cogebat. præcellebat tunc fama virtutum, Gregorius antistes Armeniæ: hunc cum nulla ratione peruertere potuisset, ad extremum dirissimis supplicijs agere constituit; ac primùm eius humeros onerari iubet glebis salis, qui est apud Armenios fossilis; sed nihil aliud egit, quàm quod hinc condimentum accepit ille pietatis; contrà verò ipse vano crudelitatis inuento habitus est insulsior. tum eū suspendi præcipitem iubet altero pede, ac decem lictores circa eum statui, qui virgis acerbissimè cæderent; subijci quoque ignem, fimo ad eius materiam

sub-

substrato, vt densum, & continuum anhelitum, quem effundere cogebatur à plagis, fumus impediret, atque obstrueret; & simul fuliginosum, ac tetrum illum fimi vaporem visceribus exciperet: sed ignorabat Tyrannus, viros sanctos solitos, vt est in adagijs, ex fumo dare lucem: nunquam enim illustrior apparuit virtus, nunquam fragrantius redoluit: hæc sicut Gregorij constantiam acuerunt, ita Tiridatis pertinaciam: ad alia supplicia gradum facit, excogitat aliquod immanius; & cum tabulis anteriores tibiæ partes per carnificem comprehendisset, ac deinde eas fune constrinxisset, sic exprimit, vt ex ipsis etiam summis pedum digitis guttæ sanguinis stillarent: cū ergo vix tandem pedes inde eduxisset, in plantis pedis ferreos infigit clauos, & cogit sic athletam currere: conficiebat ille virtutis stadium vnctus cruore, non oleo, & ad metam contendebat verę gloriæ: nemini athletarum in Olympijs magnificentius plausum. cum autē Tyrannum, & eos, qui aderant, à superstitione ad vera sacra inter ipsa supplicia traducere non desisteret; infunditur ori liquidum plumbum, quo factum est, vt eius verba maius haberent pondus: omitto reliqua monstra pœnarum à Tiridate nequicquam excogitata, atque adhibita; venio ad infames libidines. Rhipsimen insigni specie, & pudore virginem è parthenone cum alijs non sine vi extractā, adoritur. regias protinùs ad eám vestes, & mundum muliebrem auro, gemmisque exornatum mittit, vt pudicitiam labefactet: cum munera, blanditias, lenocinia expertus esset irrita, totus, amore in furorem verso, bacchatur; tradit lictoribus, qui linguam ei vindicē pudoris excindant: tum admotis corpusculo facibus adurant; denique per summam immanitatem ferrum in pectus adigant, eximant viscera; socias quoque Virgines eiusdem propositi septem, & triginta dirum in modū excruciatas interimi iubet: Gaianę verò parthenonis antistitæ, ac Religionis magistræ viuæ detrahi pellem; cui nihil gratius accidit, quàm more victimæ immolari. porrò illud hic admodum notādum videtur, cur tanta esset in hoc Tiridate sæuitia: nempe hic genus ducebat ab eo Tiridate, qui item Armeniæ Rex ad Neronem se contulerat, ab eoque regni diadema acceperat, qui & Neronis ipsius consuetudine delectatus, & theatricis spectaculis non sine ferarum, quarum Armenia ferax est, & gladiatorum cruore ab eo datis interesse soli-

tus erat: Neronianum præsertim odium, quo ille exardescebat in nostros, facile fuit ex ea consuetudine concipere, atque in reges posteros deriuare: Iam verò, quia nostra disciplina magistra est etiam pudicitiæ, Tiridates hic, & pudori pariter, & Religioni bellum indixit, cum desæuijt in Virgines. at non siuit diuina Prouidentia improbitatem tantam longius progredi: Tiridatem insigni pœna affecit, mente subitò motum, & in insaniam versum: qua se non hominem, sed fœdissimum animal putabat: itaque exuit purpuram, abijcit diadema, nudus se cœno, limoquo oblinit, turpiter volutatur. attoniti omnes, qui aliqua de nostris acceperant, renouatum Babylonij Regis factum agnoscunt, quem in similem amentiam compulit arrogantia: nemo fuit, quin existimaret, id non tam carminibus, aut Circæo aliquo poculo actum, quàm Numinis spreti vindicta: non omittam rem admiratione maiore dignam. nam qnod nonnulli de altero putant, illum extrinsecus etiam formam accepisse ferinam; hoc de Tiridate sunt, qui autumēt; nimirum vt eadem esset imago pœnæ, quæ vitæ: vox illa, qua Virgines morti, Antistitem cœno addixerat, meritò abiit in grunnitum; tetra supercilia in hispidos pilos, sericæ vestes in setas, diadema gemmatum in luti crustam, purpuræ decus in sordes. residere iam non potuit in angusta eius pecudis fronte augusta Regis maiestas: nihil erat illi iucundius cœno: cum interim Gregorius, qui ab ipso in limoso lacu damnatus tenebatur, contemplatione diuinitatis cœnum sibi verteret in cœlum. at verò ceteri purpurati, satrapæ, atque proceres, qui Regi de Virginibus trucidandis, & Gregorio vexando consilium dederant, quanquam humanam formam non amiserunt, certè de mente deturbati sunt; & quod horribilius est, in tantam insaniam reciderunt, vt efferati rabie se inuicem morsu appeterent, ac dentibus lacerarent. nihil Armenia, quanquam inter belluas posita, aut prodigiosius, aut immanius vidit; obstupuit planè eo spectaculo, atque exhorruit, cum regiam conuersam videret in haram, ac Regem ipsum, vt quidam veterum loquitur, factum Epicuri de grege porcum: sic autem iudicatum est, maius hoc de Tiridate fuisse supplicium, quàm quod de Babylonio Rege diuinæ litteræ tradunt: quià hoc & atrocius, & probrosius: siquidem alter ille veluti conuersus in bouem, delectatus est fœno, hic fimo; ille herba pastus, hic glande; il-

le mugitum edidit, hic grunnitum: adde ſpectaculum illud immane purpuratorum, ac principum, qui amentia correpti, ac furore perciti ſe inuicem dentibus arrodebant, regia in carnificinā verſa: itaque obſtupefacti Armeni ingentibus monſtris, quid remedij, quid conſilij caperent, ignorabant: tandem Tiridatis ſorori (fortaſſe virginitatis hoc præmium fuit) per quietem diuinitùs ſignificatum eſt, non aliter oſtenta illa auerruncari poſſe, vel expiari, quàm placatis Virginibus occiſis, & Gregorij precibus. itum igitur ad hunc ſtatim, quem tamen putauerunt ipſo cœnoſo foueæ, odore teterrimo, fame etiam, ac pedore extinctum: euocatur, extrahitur: fit omnium gemitus, contendunt lachrymis, vt veniam Regi à ſuperis petat; commotus eſt horum precibus ſanctiſſimus præſul, ſed maxime fœdo illo, horrendoque ſpectaculo conuerſi Regis in pecudem, & ſatraparum mutuo in rabiem exardeſcentium; itaque ieiunium dierum ſexaginta ritè populo indicit: exiſtimauit enim communi fame ſponte perlata, & Regem à glandis paſtu, & ſatrapas à mutua lanicna temperaturos: tum votum Virginibus interfectis nuncupatum de ſacra æde ipſis extruenda, deinde de Numinis poteſtate, ac maieſtate verba facit. bono animo Regem, ac proceres eſſe iubet: ſuperat planè omnium expectationem, quod contigit; ac videretur fidem excedere, niſi res acta eſſet in oculis clariſſimę prouinciæ, & grauiſſimorū ſcriptorū litteris conſignata: enim verò poſt Gregorij preces, ac vota, non ſtatim Tiridates omni ex parte belluinam exuit formam, ſed conceſſum, vt priſtinum pedum tantùm, atque manuum vſum reciperet, quibus non ad imperium, ſed ad miniſterium exædificandę ſacræ ædis vti poſſet; ceteri quoque vt eidem operi incumberent, amentia ſunt liberati. igitur Rex Tiridates nouo ſpectaculo effodere terram manibus, ac ſurſum iacere: Aſichene uerò Regina (erat hoc coniugi nomen) purpura excipere puluerem, atque efferre: ille lapides etiam conuectare humeris eius magnitudinis, quæ nemo alius poſſet: poſt hæc Virginum occiſarum corpora, quæ adhuc madebant ſanguine, in loculo reponuntur ornatiſſimo: cerei accenduntur, venia expoſcitur; tātum effuſum lacrymarum, vt Tiridati abſterſerint cœnum; ac lutum, quo pecudis more erat oblitus, eluerint; denique priſtinæ omni ex parte reſtituitur formę: tum verò ille animum quoq; maculis, & ſordib⁹

einer: statuit, hoc est sacra ritè ablui aqua. eligitur ad hoc Euphrates, vt prima labes expietur eo flumine, quod inde ortũ habet, vbi primũ cõtracta est: erat tũ ibi magnificũ templũ Herculi dicatum; opus autem erat magno, ac longo labore quo euerteretur; sed vnum Gregorij os plus habuit virium, quàm plurimæ operarum manus: nam cum se effudisset in preces, repente ingenti fragore delubrum à summo corruit: Herculis ipsius simulacrum sui domicilij puluere tumulatum est; & qui cœlũ dictus est sustinere humeris, ędis suę ruinis oppressus est;: sileri cœpit domitor ille monstrorum, posteaquam Tiridates per Gregorium maiore solutus est monstro. confluxerat ad illud spectaculum penè omnis Armenia, ac tantus iniectus est stupor, vt ijsdẽ aquis certatim ablui ritè voluerint: initiatæ sunt intra hebdomodam vnam ferè quadringentæ hominum myriades. insigni ea res nobilitata est prodigio: ferunt enim dum Rex, ac satrapæ, cęteraque illa multitudo aquis expiaretur, Euphratem tantisper stetisse immoto fluento, vt recens initiatis esse quodammodo videretur vnda ipsa res tam instabilis, magistra constantiæ. dedit de his Tiridates ipse literas ad Leontium Cæsarêæ præsulem, in quibus fatetur sibi, licet Oriẽtis Domino, tum primùm verum affulsisse lumen discussis tenebris; Gregorium verò præclarissimo titulo Solem appellat: quin etiam ferunt Gregorium hunc vnà cum Tiridate ipso Rege ad Imperatorem magnum Constantinum venisse, eumque rebus tam admirandis auditis summopere lætatum. certè Antistes hic maiore laude dignus, quod ex apro Regem Armenię refecerit, quàm Hercules, quod Erymanthium aprum confecerit.

PERSECVTIO
SAPORIS PERSARVM REGIS

An. Christi circiter 344.

QVæ de Tiridate Armeniæ Rege ob contemptã Christianam Religionem, in pecudem verso, celebri sermone fama vulgauerat, Persidem in primis penetrarunt, quam gentem postea Gregorius magna ex parte instituit, & erudiuit: administrabat ea tempestate Persarum Regnum Sapores,

cuius tam effrænata fuit audacia, vt ascẽsurus equum pro suppedaneo subijceret sibi curuatos, & humi reptantes Romanos Imperatores, ac Cæsares: meruit quidem hoc ob scelera, & in nostros homines sæuitiam Valerianus, vt ab hoste conculcaretur, qui Religionem ipsam subiecerat pedibus. illud Tiridatis exemplum magno poterat esse Sapori condimentum, sed diuinę sapientiæ suauitas ingrata fuit eius palato, quo se potius ostendit insulsum: quicquid excogitari potest acerbitatis effudit in nostros: cum enim horum numerus in dies fieret auctior: cũ vero Numini tẽpla excitarẽtur, Deorum fana euerterentur, superstitio omnis aboleretur, non mediocrem ea res hierophantis, ac Magis, qui apud Persas sacra curabant, attulit plagam; exuscitarunt porrò in eis aris flammam Iudæi, qui tum ibi degebant, accensi videlicet inueterato illo odio, atque inuidia, & rebus nostris semper infensi: itaque Magi Saporem Regem adeunt, & Simeonem Seleucię, & Ctesiphontis, principum in Perside vrbium antistitem, per calumniam deferunt, ac traducunt, quasi Romanò Imperatori addictum, & hosti Regni arcana prodentem: Rex fide illis habita, statim exardescere in nostros, diris eos modis exagitare, atque vexare; tributis onerare, præfectos sæuissimos constituere, quibus premantur: Sacerdotes in primis, ac Præsules, iugulare, templa diruere, aras euertere, sacra donaria publicare; tum Simeonem ipsum, perinde atque Persarum institutis infensum, & Regno insidiantem corripi iubet, ac ferreis compedibus vinctum ad se trahi; stetit ille onustus ferro coram Rege, qui auro fulgebat, hoc est Persico apparatu, sed Rege ipso superior, & augustior fuit: honorem illum, quem antea ipsi deferebat adorando more Persarum, haud quaquam iam exhibuit: indignanti Sapori, ac sciscitanti, cur ita secum ageret? respondit, sibi iam integrum non esse veteri more vti, quia de veritate, ac Religione certamen erat: Deum vnum in ea causa summum Imperatorem, ac Regem à se agnosci; eius vnius numini se, maiestatique deuotum: proinde si velit, se ipsi, vt antea, obsequi, desinat Deum insequi: immane quantum excanduit hìc Sapores: acerbè pronunciat, aut Solem Simeon veneretur (hic Planeta præcipuum apud Persas fuit numen) aut pereat; interim in obscurissimum carcerem detrudit; quò certè nihil à Sapore fieri potuit insulsius; nam vt ad Solis cultum inuitaret, amandauit

cum

eum procul à Sole: dum igitur in carcerem trahitur, Vasthazani nutricio Regis occurrit, qui Simeone ipso familiarissimè vtebatur; sed vt Regi placeret, iratumq; effugeret, Solem adorauerat, quamobrem cum auersatus est Simeon: ille causam sciscitatus abalienati animi, vbi audijt infẽsum sibi, q̃ superstitiosè egisset: arsit dolore, abiecit purpuram, iacuit sordidatus, ac reus: interrogatus ergo Vasthazanes à Rege, quid tãdẽ aduersi acciderit, vt in tanto luctu esset? illacrymans ille, indignum se esse dicit, qui sub Sole viuat, qui vt viuere posset, Solẽ adorarat: quid multa? nutricius Regis, alijq; centũ coram Simeone trucidantur: praeclarissimi planè viri, & nunquam occasuri cum Sole, quia eum prosequi diuino cultu noluerunt: porrò ex ijs vnum trepidantem, cum Pusices quidam aulicus, ac Regijs artificibus praefectus cohortaretur ad subeundam constanter necem, peregrino, ac diro genere supplicij est affectus; collo namque circa tendinem perfosso; lingua inde eius extracta, sed linguis celebrari coepit alienis: indignum quippè Pusici videbatur, eum, qui abiuratis Solis radijs hebetatus non erat, stricti mucronis fulgore perstringi. haec tum immaniter acta; nec dum finis caedis: anno post, peruigilio reuiuiscentis Christi, toti Persidi propositum est immane Saporis edictum: eo quotquot essent è nostra disciplina, de medio tolli iubebat; sed tantum abest, vt nostri exterriti sint, vt innumerabilis penè multitudo sponte se obtulerit neci deuota: sexdecim millia capita numerata sunt. in ea tumultuaria caede, dum efferati carnifices in vnumquemque irruunt, Azades vnus è satrapis apud Regem maximè gratiosus dum se offert, interimitur: acerbè hoc tulit Sapores, ac tum huius causa, tũ infinita multitudine, quę se deuouerat, permotus, ne deeſſet aut domestici, quibus fideret, aut subditi, q̃bus imperaret tẽperauit aliquãtulũ ferro, eosq; tantùm è nostris necari iussit, q̃ duces ac primarij essent, hoc est sacrorum aut operatores, aut p̃sules. inter haec Tarbula Simeonis soror delata est Regi quasi venefica, quod vltrix interfecti à Sapore fratris magicis artibus coniugem alligasset: & sanè iacebat tum Regina aegra, ac diro admodum affecta morbo: id uidelicet fidem fecit; itaque ipsam vnà cum sorore virgine per summam impietatem in partes duas serra discindunt, Reginamque morbo affectam per medias illas quasi victimas deducunt, vt abominandum

dum piaculum in ipsas transferretur: erat porrò Tarbula eximia forma præstans; eam cum Magorum quidam, qui astabat, deperiret, hortatur, vt ipsius cupiditati assentiatur; promittit se suis artibus effecturum, vt calumnia, & criminatio de veneficio aboleatur: sed restitit illa constanter: ita diuisa est ferro, vt incolumis maneret integritas; maluit videri venefica, quā venerea. Igitur accepto Saporis edicto, Magi, ac satrapæ Christianis infensi Persidem totam incredibili celeritate percurrunt; quotquot è nostra discipilina sunt, morti addicunt; quasi venatici caues omnes latebras odorantur, inuestigant; multi se sponte prodūt, ne uiderētur abiurasse, dum silent. cùm in alijs locis, tùm maximè in Adabenorum regione sæuitum est, quod ea pars Persidis se tota iam superstitione abdicasset. sub idem tēpus Acepsimas Præsul comprehenditur, & crudis loris cæditur, vt diuinos honores Soli tribuat: qui quidē nunquam fuit illustrior, quàm cum auersus à Sole: videbat enim Planetam, hoc est erronem coli non posse, nisi ipse aberraret à vero; plus manauit ex eius vibicibus, quàm à Sole lucis. sed haud scio an quisquam pręclarior extiterit, quàm Milles præsul, vel constantia, vel prodigijs, enimverò & concisus acerrimè flagris, & distractis membris sæuissimè excruciatus, non solùm hoc æquo animo tulit, sed alacri, & læto: illud tamen ægrè ferebat, quod post multos exantlatos à se labores, tam præfracto ea gens esset ingenio, vt ne vnus quidem esset à Mille permotus; sed non claudicauit pœna: mox cum primarij eius vrbis in Regem deliquissent, exercitus cum trecentis elephantis eò immissus, à quibus omnia sunt vastata, atque protrita cum Ciuium strage miserrima: ita illorum sanguine sanctissimo Præsuli parentatum est. Iam Constantinus Imperator ad Saporem literas dederat, quibus testatam nostrorum innocentiam declarabat, instituta commendabat: sed veritatis lucem intueri requiuit hic, qui obcæcatus erat à Deo, quem colebat, Sole: quapropter non modò in suo Regno has edidit strages, sed exteros etiam insecutus est armis: Constantio quippe imperante Nisibis, quæ etiam Antiochia Mygdoniæ dicta est, vrbs celebrabatur, non minus Religione, quàm opibus florentissima, Iacobo præsertim sacrorum Antistite: hanc vrbem Sapores oppugnare aggreditur: tormenta per ambitum disponit, vallo in immanem altitudinem excitato,

&

& omni genere armorum machinarum comparato; fossa itē, & aggeribus ductis. vbi autem res omnes expertus nihil egit, Mygdonium fluuium, qui mediam interfecabat vrbem, longius à muro aggeribus ex vtraque parte præaltis, qui vndas inhibeant, constructis, arcem occupat; tum exaggeratum vndis, quasi tormentum quoddam cum impetu mœnibus immittit; quæ quidem mœnia cum irruptionem, ac vim vndarum sustinere non possent, cessere protinùs, & concidère: Persa igitur aditu patefacto spe potiundæ urbis erectus, postridie lutosis, vdisque locis exiccatis, ad muri, qui conciderat, partes cum copijs vniuersis accedit; sed statim obiectū oculis mirū prorsus, inauditūque prodigiū; mœnia enim integra, vt antea fuerant, vrbi circumducta videt: nempe Iacobus Præsul ea diuinitus statim restituerat: vnius manus dum in Cœlum erectæ tenduntur, ingentem illam molem prodigiosè extruxerant: ex illis ipsis ruderibus, & ruinis murorum muri ipsi redditi sunt: silentio pressit Græcia quod de Thebanis muris fabulata est, extructis testudinis sono, testudineo certe, ac lento opere, cum audijt Nisibis mœnia fabricata momento temporis, nempe sono precum. consternatus hoc spectaculo Sapores est, sed non minus altero: vidit enim in ipso muro quendam regio planè amictu, ac trabea ornatum, cum purpura, ac diademate gemmis explendescente: quem Imperatorem Romanum esse suspicatus, comminatus est mortem ei, qui ipsum abesse nunciauerat; cum tamen ille constanter affirmaret, verum esse quod dixerat, nempe Constantium Imperatorem tum Antiochiam inhabitare: intellexit videlicet Rex significationem tanti ostenti, ac Deum ipsum pro sanctissimo Præsule, ac ciuibus dimicare; at non modò non resipuit, vt debuit Sapores, sed tunc maximè visus est desipere; percitus enim ira, telum cōiecit in cœlum, irritum scilicet, & sine ictu; non quod Deum ferire se posse speraret; nisi forte Solem, quem colebat; sed vt insaniam, ac furorem quoquo modo expromeret: at verò Iacobus exoratus à suis, turrim ascendit, atque ex alta specula barbaros conspicatus, tela & ipse contorsit, nec tamen incassum, tela, inquam, execrationum, atque dirarum in impios; sed quæ tandem illa fuerunt? si molem spectes, minimarum virium; sin molestiam, maximarum; non aliud est ferro armatis copijs imprecatus, quàm exercitum cyniphum, atque culicum; qui

certe

certè tot habuere tubas, quot ora obmurmurabant; vim, potestatemque numinis eo susurro bestiolæ quodammodo prædicarunt: simili armorum genere debellati sunt Persæ, quo olim peruicaces Aegyptij: igitur vix à Iacobo fusæ preces, cũ repetè illa cyniphum, & culicum examina se hostibus circumfundunt; elephantorum proboscidas, equorum, ac cæterorum iumentorum aures, naresque peruadunt, exagitant, extimulant; itaque cum morsus ferre nõ possent, fræna rumpere, sessores deijcere, aciem disturbare cœperunt: denique exercitu dissipato, & in fugam verso, non alia spolia Persa retulit ex Nisibi, præter dedecus, & ignominiam. stetit postea semper ea vrbs incolumis, non modò quandiù Iacobus vixit, sed quandiù habuit eius in vrna cineres; quibus à Iuliano perduelli postea extractis, cessit in prædam primùm Iouiniani, postea barbarorum. ita miro quodam modo faciebant eam sacri cineres immortalem: ceterùm vt solutis obsidione ciuibus nihil fuit dulcius quàm libertas, ita nihil Sapori amarius, & acerbius quàm fuga de prælio.

PERSECVTIO

ARIANORVM.

FRacto iam Iouis fulmine, & comminutis lapideis Dijs; pro quorum defensione superiores Cæsares ferrum nostro sanguine imbuerunt; subsecuta est sub Constantino breuis sanè, & quasi ad recipiendum spiritum quies à bellis cum incremẽto gloriæ: tunc primùm vexata Religio abiecto squallore splendidam induit purpuram, vectigalemque terrarum Orbem sibi fecit: sed ne magnitudo animi, pietas, ac cætera quasi arma rubiginem, ac situm diù feriata sentirẽt, domestici hostes insurgunt; post ethnicos hęretici, vt vtroque genere hostium quasi cote Religio suam acueret virtutem: eruperant huiusmodi pestes ab initio; sed neque tam latè grassatæ sunt, neque, cum infecissent animos, vulneratis item corporibus, infecerant cruore ferrum: Ariana pestis tantum potuit, quæ præter prauæ doctrinæ contagionem, Cæsarum fasces, ac secures armauit in nostros, & quod perniciosius est, sub nomine

An. Christi circiter 319. 341. & 9

pietatis tempestas sæuit;ne scilicet parenti Deo fiat iniuria, si filio sit omnino par, & æqualis: tanta vnius hominis amentissimi vafritia fuit, per nouam quandam, atque imp am nomenclaturam: græcæ quippe voculæ veteratorius artifex factus, fraude circumuenit terrarum Orbem, qui se summo Imperatori fœdifragum factum esse miratus est:hic ille Arius, qui vt Petrus Alexandrinus Antistes per speciem se vidisse testatus est, nostri Liberatoris tunicam, quam sæuissimi ipsi lictores illo moriente integrã reliquerunt,per summam impietatẽ discidit; ac parũ illi visũ est sæuire verbi veneno,nisi armatus potestate Cæsarũ sæuiret & ferro: sed iugulata est eius sẽtẽtia nõ semel à nostris; in Nicæno maximè Senatu acta Religionis causa;confirmata quoq;prodigijs; quippe Alexander, vnus Præsulũ vitæ sanctimonia magis,q̃ doctrina munitus,cũ insultantem ex Arij disciplina Philosophum quendam, & multa impiè blaterantem aliter inhibere non posset, digito indixit ei silentium;repentè factus elinguis, vsum vocis amisit:mirati sũt omnes ex loquaci mutũ, ex Peripatetico Pythagoricum, vel inuitò. sed illud omnem admirationem superat, quod sãctissimi eius Senatus decreta etiam ab ijs, qui silentes dicuntur, hoc est à vita functis tã mirè probata sunt, vt nihil prædicauerit fama vocalius: cum enim priusquam eius acta conuentus essent absoluta, atque perfecta, sacrorum Antistites duo è vita decessissent, neque subscriptionẽ apponere potuissent suam;Patres ad eorum tumulum accesserunt, & tanquam ad viuentes, & audientes locuti, orarunt, vt, qui commilitones tam strenuè, constanterque pugnarant, obligatam summo Imperatori fidem liberarent, atque vnà se quoque subscriberent, vt veritatis, ac diuinitatis splendor etiam è sepulcralibus vmbris existeret; tum obsignatum libellum deponunt ad tumulum, totamq; agunt peruigilio noctem: postridie ad locum cum redeunt: mirum dictu; signa quidem inuiolata inueniunt, at libello explicato subscriptiones illorum reliquas insertas vident recentes adhuc in hæc verba conceptas: Chrysanthus, & Musonius (hæc Præsulum fuere nomina) qui cum Patribus omnibus in sãctissimo Nicæno conuentu consensimus, quamuis euocati è corpore, manu tamẽ propria nos quoque dictis subscribimus.) ita & Chrysãthi hoc est aurei floris testimonio Religio probata est, omenque habuit ab arido ipso sepulchri

pulue-

puluere efflorescentis inter aduersa gloriæ; & elegāti illo Musonij scripto tumulus abijt in Musæum. non poterant hæc inficiari Religionis hostes, ardebant ira, lacerabantur inuidia. quid tum Arius? studuit tortuosi serpentis instar irrepere in animos hominum, ac blando morsu venenum infundere: cantionem quandam excogitauit, quam Thaliam inscripsit, quasi germinantem dicas, florentem, ac viridantem; nisi quod cū Patrum decreto, & Constantini magni iussu coniecta est in ignem, viriditatem omnem amisit: multi crapulam interpretati sunt; nam apud Græcos ea vox huius etiam rei significationem habet, quod eam Arius cantionem corruptelarum illecebris plenam, quasi turpissimus ganeo è gurgustijs, ac lymphatus illo perfidiæ mareotico eructaret, atque alijs inhalaret: quamobrem Ariana hæc obsonia meritò, & commodè igni sunt tradita, vt decoqui possent. aut certè specioso illo Thaliæ, quæ vna Musarum fuit, nomine tegere voluit infames libidines, & incestam scribendi licentiam; cum Musæ potius virgines fuisse dicantur, & illecebrosis infensæ Sirenibus. prauam igitur illam de diuinitate contracta sententiam Arius obscœno carmini inseruit; & vt animos irretiret, illigauit metris, & Satadicis rhytmis attemperauit; quo factum est, vt Arius Aegyptius Sotades vulgo diceretur: fuit autem Sotades iambographus poeta, qui Phyacas, siue Cinædos Ionica lingua scripsit. at verò Arius non est veritus diuina tractare, quasi Theologus, eo stylo, quo Epicureus tractare dedignatus est prophana: Porrò Ariani carminis, vt totus ferè tractus fuit procax, & lubricus, ita principium tumidum, & iactatione plenum hoc erat: (Ex secundùm fidem, inquit, electis Dei, peritis Dei pueris, sanctis, rectigradis, qui sanctum Dei spiritum acceperant, ista didici. ego ex sapientiæ consortibus, ab hominibus Dei discipulis per omnia sapientibus horum per vestigia cum eadem doctrinę opinione incessi. ego ille admodum inclytus multa passus propter meam de Deo existimationem: à Deo autem sapientiam condidici, & cognitionem hausi.) hęc ex Athanasio; qui confert hanc Arij Thaliam cum Herodiadis filiâ saltatrice, vtpote quę lasciuò, solutoque numerorum gressu, hinc inde tripudians, ludensque se conuerteret, vt animos eo lenocinio caperet. Constantinus autem ille magnus non modò Thaliam ipsam igni damnauit, sed in quemlibet, qui ip-

sam apud se haberet, supplicio capitis animaduerti iussit. quin etiam in ijs literis, quas quasi ad Arium datas publicè Alexandriæ recitari iussit, detestabilem hanc odam carpit, ipsumque Auctorem modò salsius mordet, & lepida dissimulationis specie acrius pungit; modò ipsa styli acie ferit, & cruentat. libet aliquam certè earum litterarum partem exscribere, vt appareat, quantum degenerarit à Constantino Constantius, vt eum hic complexus sit, quem ille abominatus est; sic igitur præloquitur Imperator. (*M*alus interpres, negotium antiqui hostis est eius effigies, & imago; nam quemadmodum illum callidi artifices ad escam fraudis effingunt decorum, & venustum, cũ re vera turpissimus sit, sic iste audaciæ suæ virus propinat: cur igitur nos, Christe, cur nos quotidie impius hic latro sauciat? stat ex aduerso violenta quædam audacia, rugit, ac frendet dentibus, deformis iam præ ignominia, & varijs percussa criminationum telis: modò linguam vibrat, modò miserorum studijs, quos decepit, elata fertur.) Post hæc dialogismus quidã instituitur inter Imperatorem ipsum, & Arium tanquam in quodam belli conflictu: sic enim Arius: (Multitudinem, inquit, habemus;) respondet Imperator: (Ipse igitur exiguus propius accedam, vt insanorum bellorum spectator sim: ego ipse, inquam, propiùs accedam, qui hominem dementium bella sedare consueui.) Illudit videlicet procaci homini Ἰσαυικῶς. tũ Homericis salibus, nomine occasione captata (Ἄρης enim grecè Mars est) *A*rium exagitat, vt furentem hominem, & nihilominus Veneri inhærentem, ut de Marte Poetæ fabulantur: ducebat enim secum Arius lupas, & scorta, quas tamen ipse Virgines appellabat: recitat autem hunc Homeri uersum ex Iliade.

Ἄρες, Ἄρες βροτολοιγὲ μιαιφόνε τειχεσιπλῆτα

Mars, Mars hominum pernicies inquinatè cæde, murorum oppugnator:) Constantinus igitur illudens, alludensque Arij nomini: (Agedum, inquit, Mars Ari, clypeis nunc vtendum est; nè hoc, quęsumus, facias; cohibeat te Veneris certè cõgressus; atque vtinam sicut armis egregiè instructus videris, ita erga Christum pietate floreres.) Pergit deinde Imperator; recitat verba Arij humiles spiritus simulantis: nihil enim illo versutius: (En rursus supplex venio, & armorum copia pugnare nolo.) tum Constantinus irridens, quod Mars simulet lenitatem,

sub-

ſubdit. (Cur tandẽ agis ea, quę tuis moribus non conueniunt? at quali quiete, aut potius qua temeritate?) Poſt hæc Conſtantinus toto impetu orationis inſurgit (.O audaciam, inquit, dignam, quæ fulminibus deponatur: audite enim, quæ nuper mihi ſignificauit, calamo venenum inſtillante ſcribens. ſic, inquit, credimus. tum neſcio quæ adiungẽs accuratè, atque ad faſtum meditata, nihil mali reticuit, ſed vniuerſam amentiã exprompſit. ò inſignem calamitatem: ſic vetus hoſtis Arium nobis exhibuit ſcelerum officinã.) Mox vbi impiam Arij ſententiam carpſit, ac veram de Filij diuinitate protulit, alludens Imperator ad obſcœnum illud, & procax poema, quod Thaliã inſcripſerat (.Depone, inquit, depone hãc ſceleris dementiam ò prędite vrbanis moribus, & ad inſipientium perfidiam mala, decantans; ac nonnullis fortaſſe iucundum hoc videtur; eſt autem vſquequaque perniciosũm malum:) Tum addit Conſtantinus quiddam ſanè animaduerſione dignum: oſtendit enim monſtroſam hanc Arij perfidiam Africæ, quæ monſtrorum ferax eſt, in Sibyllinis libris multò ante prædictam (.E vetuſtiſſimis ſcriptis, inquit, inſaniam Arij apertè demonſtrabo: ante tria millia circiter annorũ ab Erythræa præſignificatam, quę ſic fata eſt. (Væ tibi, Libya, in maritimis poſita locis, tibi enim obueniet tempus, quo vnà cum Populis, ac ſobole tua graue certamẽ, & crudele, & perdifficile ſubire cogèris, ex quo fidei, pietatiſque iudicium in omnes demanabit; tu verò ad extremum vergis exitium: vos enim cœleſtiũ florum receptaculum conuellere, morſuque dilacerare auſi eſtis, atque adeo ferreis dentibus temeraſtis.) Quid igitur, homo vaferrime, affirmas omnem Libyæ Populum tibi ad ſalutem ſcilicet aſſentiri? ac ne iſta perneges, vetuſtiſſimos Erythreæ pugillares Alexandriam mitto, quò citius pereas: ò pernicies, ò lues.) Omitto reliqua, quibus cũ Imperator perſtringit acriter; tantùm pauca ſubijciam, quibus graphicè effigiem, & habitum corporis ipſius Arij, vultumque deteſtabilẽ prorſus, teterrimumque deſcribit (.Videte omnes, inquam, videte, vt lamentabiles prætendat voces viperæ morſu læſus: videte, vt venæ eius, vt occupata veneno membra excrucientur; vt corpus tabe diffluxerit, vt attenuatum, & ſqualore, ſordibusque obſitum; gemitu, pallore, horrore, infinitiſque malis conficiatur; vt deformis ſit illuuie capillus: videte ſemineccem, obtutu

iam

iam languido, vultu exangui, mœsto, tabido, teterrimè, vt in eum propter mali diuturnitatem confluxerint furor, insania, vanitas, eumque immanem, efferatumque reddiderint; at ne sentit quidem quibus sit in malis.) Hæc habet in ijs literis Constantinus. & sanè quæ de monstri huius fœditate scribit, conueniunt cũ ijs, quæ habet Epiphanius (Erat, inquit, Arius statura admodum longa, subtristi specie figuratus, veluti dolosus serpens, qui decipere versutia facilè alios posset: dimidium pallium semper indutus, & stolam. colloquij blandimento, ac lenocinio prorepebat in animos.) nẽpe viderat eum Epiphanius, cum adolescẽs in Aegypto esset. cæterùm tam turpi mõstro non nisi turpissima mors obtingere debuit, vt videlicet vitiorum omnium sentina in publica Vrbis sentina fœdissimè periret; fæx hominum inter corporis fæces; in quo illud fortasse quispiam mirari possit, quod homo non modò impius, sed immanis, qui Religionem parentem petiuit etiam ferro, egessit viscera, quæ non habuit; sed nimirum hunc exitum vitæ habere meruit is, qui Dei filium, quantum in se fuit, omni honore spoliauit, diuinitatẽ abstulit, de hereditario regali solio deiecit, rebus conditis cõditorẽ fecit æqualẽ. Iã ex præstanti illa Constantini, egregiaque virtute, qua Arium detestatur, apertè constat, quàm acri dignus vituperatione Constantius filius sit, quod Arianis fauerit: quanquam hac in re non modò parenti, sed fratri etiam Constanti dissimillimus fuit; qui & hoc genus hominum auersatus omnino est, & Athanasium ab ijs exagitatum, & expulsum è sede, à Constantio primum fraterna prece repetijt; deinde etiam hostili terrore extorsit, cõminatus arma, & integras legiones, ni vnum illũ redderet. sed de Constantio Imperatore seorsum: hæc nunc indicasse satis est. eius igitur patrocinio, & beneuolentia fultum hoc genus hominum tantum hausit audaciæ, tam insolenter egit, tot, ac tantas tragœdias excitauit; vt sub Ario, hoc est sub Marte se militare ostenderet: & Ariani quidem, non vt cæteri ferè Religionis aduersarij, pugnarunt tantùm voce, sed etiam gladio; leuior visus est calamus, nisi & distringerent ferrum: Athanasium terra, marique ad necem speculis scrutati sunt; latuit diu ille vt sapiens, in cisterna, excepturus videlicet diuinæ sapientiæ imbrem non nisi de cœlo: latuit quoque vt pius, in patris tumulo, quasi pietatis ignem, qui tempesta-

ti erat obnoxius, seruaturus sub cinere paterno: penè bis genitus, semel è matris vtero editus in lucem, iterum ex obscuro patris tumulo redditus luci. nihil porrò Sol vidit indignius, quàm illam Arianorum incursionem in Athanasium factam; cum eum ex Alexandrina sede per summum dedecus, & impietatem deiecerunt; quanta tunc lapidatio facta? quæ in Virgines contumeliæ illatæ? quę ararum euersio? quæ templorum spoliatio? quãtum probrorum, præter sæuitiam, fuit? sed contineri diutius iusta Numinis iracundia non debuit: effudit se, ac repetijt pœnas; nam cum quidam temerè, atque audacter in ipsum Athanasij Præsulis thronum sessum se recepisset, atque inter sedendum fornicarios rhoncos de naribus insonuisset, aggressus etiam per vim thronum conuellere, atque distrahere, repente ligni fragmentum excussum in eius ventrem resilijt; eoque mucrone ligni, quasi ferri penitùs impacto ità perforata sunt viscera, vt effusa sint vnà cum vita; alius item Baccharum more lymphatus, & iactans orgia, cũ frondes, ac thyrsos in Athanasium per ludibrium agitaret, statim obortis tenebris, ita oculis caligauit, vt de mente deiectum eum cæteri è templo extulerint. nec tamen Ariani, vt erant præfracto ingenio, tot, ac tantis prodigijs absterriti; sed furiatum instar circumcursare, in obuium quemque nostrorum irruere, atterere calcibus; concidere flagris, sauciare ferro: nihil Scythia, ac reliqua barbaries fecisset immanius: Eutychium hierodulum scuticis sæuissimè exulceratum, adhuc cruentum in eas latomias amandant; quæ paricidis destinatę erant, vbi tetro odore, atque intolerando labore conficiebantur breui. Hermiam quoque verberibus laceratum, atque concisum in carcerem detrudunt: eadem immanitate in reliquos è nostra disciplina grassantur; & quod omnẽ feritatem superat, etiam in mortuos sæuiunt; membra concerpunt, ac distrahunt; atque vt verbis Athanasij loquar, vincit immanitas rationem eloquendi omnem: quid enim tantum dixeris, vt rem ipsam dicendo assecutus videare? aut cuius primùm mentionem facias, vt non inuenias primis secunda, secundis tertia, ac deinceps posteriora quæque efferatiora? adeo omnes eorum conatus, cæde, & impietate redundarunt; vt illa olim quantumuis immanis Maximiani procella præ hac mitior haberi possit. In hac porrò vexatione Religionis

nis hoſtes Imperatoris auctoritate ſe magnificè iactabant; Conſtantium in ore habebant, eiuſque terrorem, & minas denunciabant. prorſus acerba commemoratio eſt incommodorum, quæ per Syrianum, Heraclium, Georgium, ac cæteros impietatis vel duces, vel adminiſtros importata ſunt; triginta & amplius ſanctiſſimi Præſules extorres facti, & in tranſmarinas regiones abire iuſſi: ferunt ingreſſos mare reueritum eſſe, concitaſſe ſolito vehementiores fluctus, ne nauim exciperet, in lictus reiectam obſiſtentibus ventis, & obluctantibus; adeo ipſe Oceanus excitatæ in noſtros procellæ oppoſuit ſuam. neque ſegnior fuit tellus in vlciſcẽdis iniurijs; nam cum Ariani omnia perturbarent, atque miſcerent, Orbis terræ penè totus concuſſus eſt nutante natura; enimverò terræmotus horrendi per Macedoniam, Aſiamque, & Pontum aſſiduis impulſibus oppida multa propè ſubruerunt, & montes; ſed inter monumenta ruinarum Nicomediæ clades præcipua fuit: cum enim Ariani decem, & amplius conuentus opponerent ſubinde Nicæno; ac Nicomediæ quoque indictus eſſet. conſilia diſturbauit euentus; quippe inclinante Auguſto menſe, primo lucis exortu repentè concreti nubium globi nigrantium lætam paullò ante cœli ſpeciem confuderunt, & amandato Solis ſplendore, neque contigua, neque appoſita cernebantur, ita oculorum obtutu perſtricto, inuolutus vaſtæ caliginis ſqualor inſederat: deinde veluti numine ventos ab ipſis excitante cardinibus, ingentis procellæ vis incubuit, cuius impetu pulſorum auditus eſt montium gemitus, & eliſi littoris fragor: conſequuti ſunt typhones, & præſteres. cum horrifico tremore telluris, quo Ciuitas, et ſuburbana euerſa ſunt funditus: ædes accliuitate collium pronæ aliæ ſuper alias conciderunt, reclangentibus cunctis ſonitu ruinarum immenſo, & vlulatibus cuiuſque quæritantis ſuos. poſt duas horas ſudus, & liquidus aer futuras retexit ſtrages; nonnulli enim ſuper ruentium ruderũ vi conſtipati, ſub ipſis interiere ponderibus: quidam collo tenus aggeribus obruti, aut colliſis capitibus, vel humeris præſectis, aut cruribus inter vitæ, mortiſque confinia auxiliorum inopia necati; nonullos licet domorum inclinata veſtigia conſeruaſſent, angor, & inedia conſumpſit ab omnibus deſertos; ac ne quid ſupereſſet, aut ædium, aut incolarum, reliquias ruinarum ignis exuſſit, tam

inma-

immanis, ac pertinax, vt non ante quinquagesimam diem, cum omnia depastus esset, resederit: etenim prodigiosa incendij flamma è caminis, è balneis, ex officinis artificum, qui ad ignem operantur, repente coorta, & ruderibus decidentium culminum circumclusa, materiaquè proxima, & sarmentis, vt fieri solet, ei admistis, tabulatisque resinam exsudantibus, & ad concipendum, propagandumque ignem commodis aucta, tanta alimenti copia, in partes omnes proserpens, & ad se ipsam reuertens, velut vnum ardentem rogum Vrbem totã effecit: præuidisse dicitur hanc calamitatem Arsacius vir sanctissimus, genere Persa, qui cum antea miles esset, & Imperatoris leones nutriuisset; & Licinio, qui feras immanitate vincebat, fortior, ac leonibus ipsis generosius restitisset, relicta tandem militia, in arce Nicomediæ intra murum secesserat, diuinarum rerum contemplationi intentus; quo in loco diuinitùs est admonitus, vti Vrbe excederet, quò vitaret imminentem cladem; ob quam auerruncandã cum irato numini frustra vota fecisset, incolis rem denunciauit: sed & hæc pro ludibrio habita, & ipse fanaticus. tum ad arcem reuertitur; Deum orat, nè tantum exitiorum oculis sibi cernere liceat; neuè sinat ipsum superuiuere funeratę Vrbi. tandem omnia terræ motu quassante, ac funditus euertẽte, inter ingentes ruinas sola turris inconcussa stetit, & integra: ibi Arsacius inuentus est precantis habitu mortis voto potitus: mitiores hic viuens habuit leones, quàm Arianos; nam illos condocefacere potuit, hos non item. multa etiam supra vim, & captum hominum fecerat: draconem in primis, siue alterius reptilium generis veneno tumentem belluam viæ publicæ incubantem, & afflatu solo viatores necantem è latibulò extraxerat; & vt ipsam interimeret, capite semel, atque iterum terræ illiso, vi precum effecerat: ita cum Arij venena proserperent, ad malum illud indicandum terra quoque immania monstra, & venenatos angues proferebat; tametsi facilius fuit his, quàm illis obsistere. porrò ingentem illum teræmotum, quo Nicomedia maximè corruit, vbi noui conuentus agitabantur, Arianis vlciscendis factum fuisse vel hoc indicauit, quod Cecropius ex ea fæce hominum, qui eius Vrbis pontificiam occupauerat sedem, inprimis oppressus est; nutauit natura, cum nutauit fides; & cum in hac mortales stare nollent, consistere ipsa non

P potuit

potuit:ac certè, vt Nicæni Senatus sententijs, atque decretis starent, confirmauerat ea miris prodigijs Deus: etenim dimisso senatu, ac Patribus eum obsecrantibus, vti omnia feliciter, pspereque succederent, in eo loco, q dicebatur μεσόμφαλος idest medius vmbilicus, ad Orientem repente puri, ac liquidi scaturierunt fontes circa medium absidis, vbi Patrum cœtus constiterat; vt intelligerēt ceteri inde hauriendam diuinam sapiētiam, ac veritatem; ex ijsque fontibus Religionis agrum irrigandum: siue aquæ illæ iccircò manarint, vt Arianorum, qui tunc maximè exardescebat, furor posset extingui. nec minus illud prodigiosè factum: dicuntur enim eius conuentus Patres, diu posteaquam vita functi, atque humati sunt, inuenti esse corporibus integris, & incorruptis: neque enim in cinerem abire debuerunt diuinitatis patroni; atque par erat, qui Dei filium æternum esse aduersus Arium acerrimè contenderant, etiam ipsos de æternitate quodammodo aliquid degustare: denique vel in tumulis integri, vegeti, ac spirantes visi sunt, tanquam in aciem iterum descendere parati, atque exilire de bustis ad pugnam; quando nec omen victoriæ desideratum est, quippe hæc & in vrbe victrice acta sunt, hoc est Nicæna: νίκη .n. Græcis victoria est; & cœtus ille habitus est præfecto, ac duce Vincentio, qui Hierarchæ Romani nomine legatione functus est. nec illud vacare videtur omine, quod cum Romanorum triumphi omnes numerentur trecenti, ac viginti; totidem penè Patres in eo senatu conuenerunt; hoc est trecenti, & duo de viginti, quorum tamen multò præclariores triumphi de Ario, cæterisque hostibus parti nulla sunt ratione cum illis veteribus conferendi.

PERSECVTIO

CONSTANTII IMPERATORIS ARIANI.

An Chri- SVperioribus procellis, & multis, & magnis tandem supe-
sti circi- ratis, secundum iam, & sine offensione cursum Religio te-
ter. 350. nebat; cum subitò in Constantium Imperatorem tanquam in durissimum scopulum incidit; sed concussa tantùm nauis est, non item collisa. Igitur ex tribus Constantini magni filijs, Con-

Constantino ad Aquileiam, Constante ad Helenam oppidum per insidias interemptis, Constantius rerum potitus est, vir bellica laude florens, & à nostris aliquando laudatus in multis; nam & aduersus falsorum Deorum cultum seuerè rescripsit, & aduersus præstigiatores, ac Magos legem sanxit; & cruenta gladiatorum spectacula sustulit, & nefaria vitia repressit; nisi quod hæc omnia inexpiabili labe fœdauit; & illud ipsum, quod in bellis erat adeptus, martiale decus, dum Martem sequitur, hoc est Arium, dedecorasset. enimuerò vbi noui erroris auctori, ceterisque ipsius auditoribus, & asseclis ad Constantij familiaritatem patuit aditus, statim ei suadetur, vt quosdam in diuinitate gradus constituat, vnde deiiciat Deum. is igitur qui Patrem secutus, Deorum multitudinem auersabatur, in huic similem incurrit insaniam, in Deo Deos quærens, & tanquam per pseudothymum inducens. itaque prauis consilijs perditorum Imperatoris illusa maiestas armatur in nostros. atque ea quidem omnia, quæ supra ab Arianis impiè, & crudeliter gesta commemorauimus de proscriptionibus, exilijs, ac nece bonorum, non nisi Constantij Imperatoris, quem ad suam sententiā traxerant, auctoritate, ac nomine nitebantur; ipse verò de sede pios deiiciebat Antistites, alios ex Arij disciplina substituebat; Paulo in primis infúlas dextraxit, Eusebio contulit, & Macedonio. immò verò ausus est Liberium Romanum hierarcham primò terrere minacibus litteris, deinde ad se accersere, ac Magistrum Orbis terræ etiam pecunia euertere conatus, vt praua doctrina populos inficeret; deníque ex Vrbe pellit: ipse Arianorum Antistitum cœtum in aula cogit, aliumque hierarcham creat: Felicem verò hoc nomine secundum, qui ipsius sententiam execrationibus, dirisque deuouerat, fecit extorrem, ac demum Arianorum furori, telisque commisit: quamobrem & propter impietatem, & propter sauitiam alter appellatus est Nero: sed quænam vis præstantem illam, quam initio prætulit, Constantij fidem labefactare potuit? nempe vnius Ariani hominis execrabilis fraus, & mira vafrities: fraudis ratio illa fuit: pugnabat Imperator aduersus Magnentium tyrannum: in ipso pugnæ procinctu intra ædē se recepit vnà cū Valente Ariano *Præsule*; quicum familiarissimè versari solitus. erat Valens hic totus ad fraudem compositus, & veterator egre-

gius, itaque per suos callidè disponit, vt quis prælij esset euentus, clam primus ipse fieret certior: captaturus videlicet Imperatoris gratiam, si prior ipse victoriæ nuncium detulisset; vel si quid contra audisset, capturus spatium fugæ. prorsus ita factum: trepidanti Constantio primus nunciat victos hostes; & cum ille indicem ad se intromitti iuberet, Valens vt fucum faceret sanctimoniæ, vnum Cœlitum sibi rem denunciasse respondet, ac subitò auolasse; nimia vsus est circa rem tantam credulitate Constantius, ac fassus est se Valentis meritis, non exercitus virtute vicisse; postquè illud frequens in eius ore fuit, probatam diuino calculo sententiam suam, cum sibi secundùm Arium sentienti tot, tantaque Deus ad votum præstitisset, ac maioribus in dies accessionibus munera cumularet. conatus est Lucifer Calaritanus libello in eam rem scripto corrigere Constantium, & offusam mentis caliginem veritatis luce discutere, sed nihil egit; immoverò ad eam insaniam Imperator deuenit, vt quasi immortalitatem quandam consecutus esset, nihil gratius haberet, quàm ab Arianis dici æternus: in rescriptis etiam, quę edidit, crebra æternitatis mentio facta: carpitur iure à nostris, vel in hoc Arianorum impietas, quod Cæsarem æternum appellarent, qui Dei filiū æternum esse negabant: sed nè sibi Constantius æternitatem frustra sponderet, admonebat ipsa tellus, quæ eo Imperante sępe contremuit, minitans ruinas imperij, ac suo motu Imperatori Religionis desertæ inconstantiam quodammodo exprobans: admonebant infelices exitus belli: quippe in Persico prælio cum secum Arianos duxisset Antistites, tam calamitosè pugnatum est, vt vix elapsus ipse fuga, & in rerum omnium inopia precario pane famem explere coactus sit. denique occubuit infelicissimè: præluserunt etiam terrores mortis: nocturnis enim imaginibus, ac deformibus spectris exagitatus dicitur; & nondum penitùs mersus in somnum, vmbram vidisse Constantini Parentis, quæ offerret infantem, eumque susceptum, & locatum in gremio, excussam proiecisse longius sphæram, siue globum, quem ipse dextera manu gestabat: id autem permutationem temporum indicare visum, & inconstans Imperium Orbis terræ illo globo significatum à Constantio in aliud transmittendum. spectris quoque alijs territum dicunt; festinantem item Antiochiam versus, cum ad sub-

urbanum Hippocephalum nomine diuertisset, summo mane in cruentum cadauer hominis incidisse iacens auulso capite; tandem dum pergeret ad Taurum montem, correptus, & oppressus morbo substitit; tantaque vi febri exardescere cœpit, vt ne tangi quidem corpus eius posset, ita in modum foculi venis æstuantibus totus efferuescebat: demum cum crebro colluctatam anhelitu animam expulit: atque hoc genus sortitus est mortis is, qui Arianorum audaciæ, & flammæ ab illis excitatæ sua auctoritate fomitem subministrarat. Non ignoro persuasum fuisse nonnullis è nostris, cum in morte resipuisse, ac palinodiam recantasse, ideoque non sine Cœlitum cantu elatum: sed inconstans viuentis animus fecit, vt neque morientis Constantij famā sibi constaret.

PERSECVTIO

IVLIANI APOSTATAE IMPERATORIS.

MAgnam consequutus esset Iulianus laudem, non modò ex bellica virtute, qua floruit, sed ex acerrima quoq; qua præstitit, mentis acie, nisi hac vulnerasset impiè Religionem parentem, nec solùm mentis, sed etiam ferri acie: Is cum Athenas amandatus esset à Constantio, ne Imperij consilia agitaret, sed philosophicis potius, ac cæteris disciplinis animum adijceret, bonis artibus adiunxit malas, hoc est magicas, atque nefarias, vt imperaret. cum adolescentem cōspicatus Gregorius is, qui Nazianzenæ vrbi præfuit infulatus, ac tum Athenis erat, statim ex habitu ipso dira præcinuit: suspecta quippe illi fuit inconstantia morum, & quædam mentis amotio: nihil boni ominari visa sunt, ceruix minimè stata, humeri subsultantes, & ad æquilibrium subinde agitati; oculi insolentes, ac vagi, furiosoque obtutu; pedes instabiles, ac titubantes; nares contumeliam, & contemptum spirantes; vultus lineamenta inuerecunda, & ad ludibrium facta; risus petulantes, & effrænati motus; incompositi nutus, & renutus temerarij; sermo hærēs, spirituque concisus; percuntationes importunæ, atque præcipites, responsiones nihilo his meliores, aliæ in alias insultantes, neque graues, neque constantes, neque

An. Christi circiter 362.

que ordine progredientes; quibus significationibus Gregorius commotus, atque perculsus non inani coniectura exclamasse dicitur: proh quantum mali Roma parturit; præfatus tamen est, ac sibi, vt falsus vates haberetur, imprecatus; sed verum fuisse ostendit eucutus: enimverò tale, vt eiusdem Gregorij verbis vtar, in terris extitit monstrum, quale nullis antea seculis, etiamsi alioqui eluuiones multę, exustionesque terrarum, ebullientesque quassationes, atque hiatus, ac multi insuper immanissimi homines, belluæque prodigiosæ, quas nouo more Natura edidit, fuisse narrentur: sed hæc Gregorij coniectura de Iuliano plus habuit ponderis confirmata prodigio: cum enim aliquando cum Gallo fratre conuenisset, vt proprijs sumptibus ingens delubrum magno Mamanti martyri exædificarent, dispertito inter se opere, ferunt partem ædificij à Gallo susceptam, qui, si minus lenitate in homines, certè in Deum pietate præstabat, pulchrè progressam esse; at verò eam, quam Iulianus aggrediebatur, quà corruisse, quà ex ipsis fundamentis è terra euulsam esse, quà non potuisse ad solum coagmentari, sed extemplò veluti vi quadam ex aduerso vrgente, & infra trudente inde repulsam, ac reiectam fuisse; nimirum auersati sunt Cœlites eius vota, qui caput suũ Hecatæis deuouerat sacris: ecqua verò ratione cœlum exciperet, quod tellus euomeret? sacrilega visa sunt donaria perduellis, atque periuri: ad fastigium opus excitari, aut certè consistere minimè potuit, quod extrueret is, qui destrueret fidem: pia munera Superi respuerunt, ne quid impio debere viderentur: veriti quodammodo sunt, ne Iulianus quasi præcaturus ibi sustolleret manus, quas inficeret vel cæde nostrorũ, vel sanguine victimarũ: refugerunt audire vota ex illo ore deprompta, quod magicis susurris, & nefarijs excantationibus immurmurare solitum erat. visa res ea est omnibus prodigio similis; atque iniecta suspicio, eum non syncero animo erga Religionem esse affectum; ac certè iam tum frequenti vatum congressu, atque colloquio delectabatur: adhærebant ei præstigiatores, ac magicæ disciplinæ periti, qui & veræ Religionis odium in adolescentis animo inseuerunt, & in spem adipiscendi per eas artes imperij excitarunt. subodoratus est hæc Constantius, ac parum abfuit, quin malum, antequam progerminaret, reprimeret ferro; itaque vt hanc ille suspicionem extin-

extingueret, tonso capite se finxit ascetam; immò vnus è hierodulis fieri voluit, & anagnostes templi: vxori quoque suæ necem ab eo deprecanti cessit. Constantius, denique adolescenti ipsi crimen à se amolienti fidem habuit; quin etiã paulò post sorore desponsa Iulianum Cæsarem creat; & cum potestate, atque exercitu aduersus barbaros, qui Galliam depopulari cœperant, mittit; ibi re benè, ac præclarè gesta, Imperator acclamatur à militibus: eo successu rerum elatus ad Constantium reditum parat, tanquam de summi honoris ambitu se purgaturus, re autem vera eum de statu imperij deiecturus. cum autem Thraciam versus procederet, vbi in eas regiones peruenit, mirum occurrit prodigium; cum enim iam Vergiliæ occiderent post vindemiam, iterum repentè vites germinarunt, et nouis recentibus gemmis [illegible] ex aere ros in Iulianum ipsum & comites ita diffusus est; vt in sagis cuiusque apparerent ex guttis efformatæ species crucis: & alij quidē aliter hæc acceperunt. Sapientũ verò nõnulli per vites alieno tempore in acerbas primum vuas erumpentes, intempestiuum, ac minimè diuturnum eius imperium; per cruces autē Religionē, quâ omnes breui cõsignarentur, interpretati sunt; quanquam coniectura forte ea non inerrasset, si quis portendi dixisset [illegible] ipso Imperante, in maximam tandem suauitatem nostris cessuram; & sanguinem, quem quasi sub prelo vuarum expressurus erat, nectare, ac mero quolibet gratiorē fore; nisi fortè significatio ea fuit ipsius Iuliani, furorē quasi musteo vino ebrij, atq; lymphati; quod verò aeris roris guttas efformaret in crucem, quidni potuit indicare, quæ ipse in nostros meditaretur tetra, atque horrenda, habenda pro rore, qui nõ nisi sereno cœlo liquitur; qui conchis illapsus concrescit in margaritas; qui herbis infusus, ac floribus efficit, vt virescant, ac augeantur; cuiusmodi quoque ros ille fuit, qui tres adolescentes in Babylonica flamma suauissimè conspersit. Interea dum ad Constantium Iulianus tendit, ille è viuis excedit; itaque solus potitur imperio, Gallo fratre Constantij iussu ob eius affectati suspicionem interempto: statim libmo nefarius malum parturijt, quod mente conceperat: apertè Religionem abiurat; & quod omnium indignissimum est, sacrificijs quibusdam execrandis, & carminibus detestandis, nomen, quod Christo dederat,

delere

delere conatur; victimis enim cæsis, & nescio quibus verbis immurmurans, totum corpus magico cruore perfundit, quem videlicet lustralibus opponit aquis: ita purpuratus Imperator nouo muricis genere abominatum Inferis deuouet caput; ac se ipsum exauctoratum à nostris initiationibus excludit. tum verò clausa Deorum templa iubet aperiri, atque adiri; instaurat eorum aras, iacentia simulacra erigit; antiquos Græcorum ritus, ac ceremonias reuocat; fanorum præfectis æditiuos, & canephoros reddit, atque confirmat: superstitiosum Nili cultum è fano ablatum Serapidi restituit. Imperatoris igitur mente perspecta, & abiuratæ Religionis insania, vt incredibilis dolor inustus est bonis, ita summa voluptate affecti improbi; accurrunt statim, & conueniunt in regiã præstigiatores, augures, aruspices, coniectores, menagystæ, idest menstrui vatores, sui præcones; denique omnifariæ imposturæ artifices vndique ab vniuerso terrarum orbe confluunt: coniungit se Iulianus in primis cum Aedesio insigni præstigiatore, ac totius ethnicæ superstitionis Antistite; cum illis quoque non imparibus, Prisco, Eusebio, Chrysantio, Sardiano; sed coniunctissimus fuit Maximo, qui philosophico pallio scelera tegebat infanda: is quàm solers artifex esset in præstigijs edendis, satis apertè ostendit eo, quod Sardianus ipsius auditor narrat: cum enim ad ædem triformis Hecates, hoc est ad officinam magicarum artium conuenissent salutaturi Deam, Maximus attento eos animo, ac præsenti ad rerum admirabilium spectaculum, quod daturus erat, adesse iussit; tum emundata thuris mica, cum nescio quid apud se immurmurasset, statim miro modo Deæ simulacrum visum est in risum effusissimè solui; iamque perturbatis omnibus ob insitatum spectrum, iussit minimè commoueri, maiora spectaturos: gestabat Hecate extinctam in manu facem; accessit Maximus, insusurrauit verba magica, repentè accensa fax est: ex quo illud conicere licet, quàm vana, ac digna nõ execratione modò, sed ludibrio fit ea ars, quam exanime ipsum Hecates signum irrisit; ac præterea quàm incendiaria vox præstigiatoris, qui ore flammeo furialem illam tædam accendit: atqui hunc Maximum Iulianus secutus est consiliorum ducem, hunc sponsorem imperij habuit, cum adipiscendi, tum conseruandi; tantique fecit, vt cum aliquando

aduentare audisset, oblitus se esse Augustum, exilierit è regia, occurrerit, amplexatus, osculatusque sit, exitij videlicet au-ctorem sui: porrò ad eum scribens, Mercurij loco apud se esse dicebat, nec posse sine ipso vita frui. cum igitur nefariæ huius artis studio se totum addixisset, in eoque spem omnem collo-casset Imperij, significatum est ipsi diuinitùs, quàm illud esset inane, nullarumque virium, immò execrandũ, & impium: nam cum semel à præstigiatore deductus esset in fanum Deorum, intraque adyta clausus; cumque ille cœpisset ex Acheronte ciere Manes, & euocare satellites Ditis, repente adstitit hor-ribilis turba laruarum, tam tetro vultu, ac specie tam imma-ni, vt exhorresceret Iulianus: quamobrem vt erat à pueritia edoctus, veteri potius consuetudine, quàm noua voluntate, nostro ritu, vt fit in summis præsertim periculis, frontem cru-ce signauit; confestim spectra omnia ex oculis euanuerunt; tum præstigiator, vt erat vafer ingenio, Iulianum monet, affir-matque, non illa Numina metu deterrita inijsse fugam, sed de-testata ferale signum, & exosa piaculum. Illud quoque com-memorare operę pretium est, quod eidem Iuliano in hoc ge-nere iterum accidit mirum, & singulare: cum enim aliquando nefarijs istiusmodi sacris adesset; fortè aderat inter eius ausi-cos adolescens è nostra disciplina occultè initiatus, & aquis ritè lustratus; tũ Flamẽ, qui Zoroastris artibus instructus ope-rabatur, exclamat subitò, Iulianum intuens, se maiore quo-dam Numine perstrictum impediri, quò minus sacra faciat: cæsarum pecudum sanguine litari non posse; accersitas Vm-bras ex Erebo longè dispergi, Persephonen territã retrò ver-tisse vestigia, ac tædam, quam gestabat, extinctam: nihil se iam agere, quantumuis arcanis instet susurris, nullas habere vires Thessala carmina; turbatos Manes nequicquã euocari; thus in ignem coniectum marcescere, nec in vaporem surgere, prunas ipsas emortuas penè rigescere, sacrificantis dexteram obtor-puisse, inuersaque patera balsama defluxisse; sibi quoque infu-lato è vertice excidisse coronam; itaque magnopere se vereri, ne quis eò irrepserit ex Imperatoris comitatu Christianus, qua gente nihil Manibus sit infensius: hinc fieri, vt puluinaria Deorum commoueantur, ac fanum quatiatur, & nutet: his dictis exanguis collapsus est Flamen, tanquam fulmine affla-tus è cælo: Iulianus ipse expalluit, obstupuit, hæsit attonitus

circumſpicit deinde adſtántes, ſicubi quis è Chriſtianorum gente adſit: hic adoleſcens ſponte ſe prodit; incredibili conſtantia fatetur, ſe veri Numinis ferre ſighaculum. tum adeò inuſitato ſpectaculo commotus è fano euolat, aulam deſerit, militarem balteum proijcit, iungit ſe noſtris: at verò Iulianus nihilo minus vaticinationibus duci, ſcitari reſponſa, oraculorum ambagibus inuolui, extiſpicia ſequi, oſcinum, & auguriorum, & ominum fidem, ſi reperiri vlla poſſet, curioſe perquirere: ac ne quid intentatum relinqueret, aggreſſus eſt etiam venas fatidicas Caſtalij fontis recludere, quem obſtruxiſſe dicebatur Hadrianus Cæſar mole ſaxorum ingenti, veritus, nè, vt ipſe præcinentibus quodammodo aquis capeſſendam rempublicam comperit, alij item ſimilia docerentur; ac ſtatim circum humata corpora ſtatuit exinde transferri eo ritu, quo Athenienſes inſulam purgauerant Delon. Adhæc cum Iulianus Hierapolim perueniſſet, iniecta eſt ei cura de Api boue inueniẽdo, qui adductus in thalamum ſigna rerum futurarum demonſtrare dicebatur: atqui ex ipſa corniculatæ Lunæ ſpecie, quàm Apis in dextero latere habebat expreſſam, conijcere potuiſſet, quàm eſſet illud vaticinandi genus inconſtans. Iam vt eorum, quæ moliebatur, partim euentus prænoſceret, partim felicem à Dijs impetraret curſum, in hoc penè totus erat, vt hoſtiarum ſanguine plurimo aras perfunderet. tauros aliquando centenos, & innumerabiles varij pecoris greges, oueſque candidas, terra quæſitas & mari, mactabat; quo id aſſecutus eſt, vt milites victimarum diſtentiore ſagina paſti, potuſque auiditate corrupti, humeris impoſiti tranſeuntium per plateas ex publicis ſympoſijs ad tentoria deportarentur; tantas verò animantium in ſacrificijs edidit ſtrages, vt exiſtimaretur, ſi reuerſus eſſet victor à Parthis, boues iam defuturos: ſcilicet Marci illius ſimilis Cæſaris, ad quem ob infinitum victimarum numerum, quas cædebat, falsè quidam finxerunt epiſtolam à bobus ſcriptam, vel potius exaratam his verbis:

οἱ λευκοὶ βόες Μάρκῳ τῷ καίσαρι χαίρειν· ἂν σὺ νικήσῃς ἀπολώλαμεν.

Boues albi Marco Cæſari ſalutem: ſi tu viceris, nos periimus:

Porrò dum Iulianus in hoſtijs immolandis, in extiſpicijs, & aruſpicina verſatur, rem ei prodigioſam oblatam Gregorius narrat; ſiquidem aliquando ſuperſtitioſius operanti, atque exta curioſius inſpicienti, in victimæ fibris, ac iecinore crux co-

ronata ſe obtulit; ea res cum omnes, qui aderant, in primis verò Iulianum ipſum horrore, ſummaque ſollicitudine affeciſſet, vt crucis potentiam ſimul, & gloriam perſentiſcerent, Flamen, vt veteratorio erat ingenio, atque verſuto, bono animo eſſe iubet, eam ſpeciem non eſſe niſi Chriſtianis ominoſam; nec coronam illam, ſed circulum tantùm eſſe, qui eos obſeſſos circumſcriptos, atque concluſos fore portenderet: ſed euentus oſtendit interpretationis fraudem; quippe & crucis imperium eſt declaratum, & Iulianus potius cum exercitu obſeſſus, & quaſi circulo concluſus à Perſis miſerè perijt. Interea initiari voluit Eleuſiniorum ſacris myſticis, vt vocabant; & inter Eumolpidas numerari: Cereris ea ſacra erant, & à mulierculis maximè celebrabantur; licebat in ijs ſeſe mutuò non modò verbis proſcindere, ſed verberibus; hoc prætextu ſacrorum non puduit Romanum Imperatorem incedere non ſemel, meretriculis, lenonibus, exoletis, & vniuerſo illo infami meritoriorum adoleſcentium grege ſtipatum, quo apud Ethnicos ipſos ludibrio fuit. ſed quid mirum Cereris myſtagogum fuiſſe, qui eò progreſſus eſt, vel impietatis, vel audaciæ, atque dementiæ, vt Pontifex Maximus inaugurari voluerit, vt cæteris hierophantis præeſſet, ac liberius omni ſe ſuperſtitione contaminaret: operæ pretium verò eſt ritum ipſum, ac modum deſcribere, quo ſe ille Pontificem maximum initiarit, quò deteſtabilior appareat perfidi deſertoris inſaniæ: ritus autem hic erat: Defoſſa ſub terra ſcrobe altius, demergebatur infulatus Pontifex, Gabino cinctu ſuffultus. ſupernè contexta erant, & compacta trabibus pulpita rimoſa compagibus: compaginato iam ponte (nempe à faciendo ponte dictus eſt Pontifex) terebrabantur ligna, ac perforabantur, vt minutis quibuſdam dehiſcerent, ac paterent hiatibus; tum adducebatur taurus cum infulis, & corollis floreis, cornibus item auratis, & fronte bracteata; iugulabatur ritè ſeceſpita, pectus quoque tranſuerberabatur ferro, vt ex amplo vulnere profuſior exundaret cruor; eum pons excipiebat, ac per frequentes rimas emittebat: Pontifex infernè poſitus intra ſcrobem depluenti verticem ſubmittebat; gaudebat, eo cruore genas oblinere, oculos colluere, aures, tempora; immò verò calentem hauriebat ore, lambebat lingua: vbi verò totus ſe oblimauerat, horribili ea ſpecie cruentatus, ac

sordidus procedebat in publicum, ostentabat amictum, barbam, totumque corpus infectum; ita inauguratum omnes adorabant; adeò Iulianus vilem putauit purpuram, nisi brutorum, & pecudum cruore rubesceret: neque verò huiusmodi ille ritus prætermisisse dicendus est, cum initiatus est Pontifex, siquidem viliores, & magis ab Augusti dignitate abhorrentes executus est; hinc sufflationes illæ, ac resufflationes, quas obijcit ipsi Gregorius: cum nequaqum sibi probro, ac dedecori duxerit Imperator, Camillorum, ac poparum more inflare buccas, vt apud Deorum aras ignem accenderet, ac thus adoleret, quo sæpe risum etiam spectantibus mouit. creatus igitur Pontifex maximus statim minores Pontifices creare aggreditur; eos in diuersas Prouincias mittit quasi pietatis propagatores; ac primùm omnium ex illis vnum in Græciam amandat; addit regia dona cum comitatu pro tuendis Deorum fanis, ac sacris: in Lydia quoque primarium constituit Pontificem Chrysantium Philosophum magicis artibus eruditum; qui, ne scelerum fœditas appareret, illo aurei floris nomine falsò, & iactanter erat ornatus. ipse superstitionis principatum adeptus huic amplificandæ non minus, quàm imperio studet: Dij in primis Aegyptij ab ipso culti. in nummis fingi voluit cum Iside diademata, quæ infantem pectori admoueret, quasi eam magnæ Dei Matri Virgini opponeret: appellabatur verò *Isis* τιθήνη, idest nutrix, itemque πανδεχής, idest susceptrix, vt ait Plato, quod humanum genus fouere, atque alere putaretur; quippe pro Iside terram intelligebant, nonnunquam Lunam in cornua luce curuata: duplicem item, ac geminam coluit Isidem, vt se Aegyptijs conformaret; vtramque in nummis expressit; vtraque horrenda specie aspidum serto coronata gestabat capita, alas verò vulturis, nouaculã dextera gestabat, quod eius hierophantæ abrasis corporis pilis, & apellæ ipsi ministrarent: neque vlla imago aptius Iulianum ipsum repræsentare potuit, qui & serpentinum virus cum impietatis, tum acerbitatis euomeret; & quasi vulturius in nostrorum præda, & sanguine grassaretur: quanquam nouaculæ, hoc est ferri vsus is fuit, vt Religionem non tàm læserit, quàm expolierit. præter Isidem coluit Serapidem, cui tantum detulit, vt ipsi vni acceptum referret imperium, vt in epistola ipse quadam scribit; quamobtem in nummis, vel vnà cum

Sera-

Serapide Iulianus effictus cernitur, vel pro Iuliano Serapis: habuit autem eiusmodi nummus à tergo Anubim canino capite: ita videlicet vt ab homine monstrosæ perfidiæ coli viderentur

Omnigenumque Deum monstra, & latrator Anubis.

Ab Aegypto hæc repetijt, vt impietatem ab ipso fonte superstitionis hauriret: eapropter Antiocheni eum sacrificulum, ac victimarium, non Imperatorem vocabant. alii pro Iuliano Idolianum, alii Pisęum, nonnulli Adonæum, multi Tauricremum: Idolianum quidem ab impenso simulacrorum cultu; Pisæum à Ioue Pisæo, qui colebatur in Elide; Adonæum autem ob Adonidis festa, quæ ipsæ cum mulierculis, siue prefìcis, lugubri, vt mos erat, vbulatu celebrauit; denique Tauricremum ob multitudinem innumerabilem taurorum, quos immolare solebat: hinc illa tauri effigies in aliquot eius nummis, qui apposita ara cornibus insistat, atque impetat globum ante se constitutum; quod Antiocheni ita falsè, ac verè sunt interpretati, vt dicerent, per eius impia taurorum sacrificia Mundum opprimi, atque destrui. Sed quàm studiosè superstitioni esset addictus, ipsemet Iulianus in libello, quem Misopogonem inscripsit, ex persona Antiochenorum insultantium, & illudentium docet his verbis: (Sacrificauit semel Cæsar in templo Iouis, deinde Fortunæ, deinceps tendit ad Cereris; neque enim quoties Daphnes fanum adierit, memoria teneo: veniunt Syrorum Kalendæ, Cęsar rursum ad Iouis Philij: veniat publicum festum: Cæsar continuò ad Fortunæ delubrum: intermisso verò die nefasto iterum in æde Iouis Philij vota concipit more maiorum; ecquis ferat Cæsarem tam crebrò ad fana ventitantem?) hæc illi: qua ex oratione colligitur, quàm superstitiosus fuerit cultor in primis Iouis, Apollinis, Fortunæ, Cereris. Casium item montem aliquando adijt nemorosum, atque sublimem, quem nōnulli Sinai putāt, vt eum ipsum, locū in quo sunt edita diuina iura, violaret. venit & Pessinuntem Phrygiæ ciuitatem, memoria Matris Deū, quæ Cybele vocabatur, apud ethnicos celebrem: huic dum Iulianus stipatus Corybantium turba, concrepantibus sistris, ac cymbalis sacra facit, execrati facinus adolescentes in primis duo, simulacrum Magnæ Matris tam parui fecerunt, vt & maledictis, & probris incesserent; & ex iis alter incredibili

animi

animi robore, ſpectanre Auguſto, impactis calcibus Deæ aram euerterit; ac propterea cum in iudicium quæſitus, quaſi capitis reus eſſet adductus, vti victor ingreſſus eſt, purpuratumque Cæſarem, eiuſque minas inanes, ac furias effuſo riſu proſequutus eſt; maiore demum cum libertate, ac fiducia egreſſus. alter verò cum vngulis ferreis toti corpori altiſſimè impactis laceratus eſſet, vulneribuſque conciſus, ac penè confectus, non modò ſuppliciis non eſt fractus, aut grauiter, & acerbè tulit, ſed vbi particulas quaſdam ſui corporis à vulnere adhuc intactas, & integras animaduertit, carnificem obiurgarit, tanquam inuidū ipſius gloriæ, quod totum corpus decorare, atque exculpere plagis nollet; ſed aliquid incruentum adhùc, ac proinde (vt putabat) profanum relinqueret: ſimul etiam tibiā oſtendebat, veluti ſolam vngularum, ac vulnerum expertem; quamobrem carnificem hortabatur, ne & huic quidem parceret; ne qua pars ornamento vacaret: ita obſtupefactis omnibus ſpectaculo inauditæ conſtantiæ adoleſcens illuſit Magnæ Matri minimi habitæ, cum toto grege natorum. Nam quod in alia Phrygiæ ciuitate, quæ Meris dicebatur, geſtum eſt, communem cum Laurentio laudem habet: ſiquidem cum Deorum ædem quandam noſtri, ne impiò vſui eſſet, penè ſtabulum reddidiſſent; poſteaquam ab Almachio, quem Iulianus præfectum crearat, hoc eſt adminiſtrum impietatis, repurgatum viderūt, iuſta inflammati ira quidam è noſtris, Mardonius in primis, ac Theodulus, clàm noctu irruerūt; ſimulacrum contriuerunt, eiuſque puluere delubri pauimentum fœdarunt. iuſſi igitur, aut facinus retractare adhibito cultu, placatiſque Dijs, aut vltima perpeti; cum ludibrio haberentur minæ, poſt acerbiſſimas alias pœnas, inſigne fortitudini impoſuere faſtigium: dum enim in craticula ſubiecto igne torrebantur, ad Almachium conuerſi, hortati ſunt, vti ſemiaſſos artus in latera verti iuberet, quò epulum iucundius, ac ſapidius fieret ad paſtū: ita irriſus immaniſſimus helluo eſt. At verò Imperator ipſe Iulianus non vno fraudis genere ſe munit; modò noſtros à Religione deducere promiſſis, & ſpe honorum; quin etiam exules ſacrorum Antiſtites reuocare, ſed eo conſilio, vt ſententijs diſſidentes inter ſe committeret; modò minas intentare, & vrbes, quæ Deos patrios recipere nollent, à ſe abalienare; Cæſaream Cappadocum Vrbem magnam, & locupletem è

Ciui-

ciuitatum albo expungit, & Cæsaris nomen ad probrum, & contumeliam tollit: summo in hanc potissimùm vrbem odio exarsit, quòd vetusta Deorum fana, & aras, & simulacra euertisset, Iouis in primis πολιούχου, hoc est tutelaris, & Apollinis πατρώου, hoc est patrij: vbi verò eius vrbis ciues etiam Fortunæ fanum sunt demoliti, statuit eos spoliare fortunis: trecentas auri libras exigit; sacris initiatos ex aris, ac templis euocat, sagatos militare cogit; iure quoque iurando interposito minatur, nisi quàm primùm impensis proprijs Deorum simulacra, atque delubra reficiant, quicquid infortunij posset, Ciuitati se illaturum, & capita ipsa resecturum ferro: ac Iulianus quidem minas eiusmodi ad rem contulisset, nisi prœliantem Fortuna, quam armata dextera tuebatur, sinistra vsum mors occupasset: interim abstinuit ferro, non ex misericordia, sed ex inuidia, quod vidisset, Religionem à Diocletiano, ac cæteris impijs tyrannis per omne suppliciorum genus exagitatam, cepisse vires, ac robur, inter procellas efflotuisse, eiusque sementem irrigatam nostrorum sanguine progerminasse felicius, atque creuisse; eos item, qui ceciderant, religiosè, ac ritè ad immortalitatē cōsecratos & honore Cœlestibus debito coli: videbat scilicet, & inuidebat: ac propterea primùm eloquentia, qua præstabat, contendit, muneribus etiā ac promissis; deinde minis egit; proscriptionibus, atque exilijs contentus fuit; in primis verò hierodulos, ac hierarchas ex Vrbibus expulit, ratus facilè, etiam sine magna tempestate, exarmatam Nauim perituram, si non modò remigio orbatur, sed rectore ipso è gubernaculis excusso: egerit porrò licet ipse nō ferro, præfectorū tamen, ac populorum sæuitiæ nostros tradidit, vt Deorum suorum contumelias vlciscerentur impune: hinc illæ tam immanes, & crebræ nostrorum strages, in primis Eusebij, Nestabi, & Zenonis fratrum, quos Gazæorum populus de fanorum euersione, & græcæ superstitionis abolitione accusatos cum flagris acerbissimè concidissent, carcere incluserunt; postea cum in theatro conspiratione quadam alius alium concitasset, furibundi in carcerem irruerunt, & inde productos crudelissimè necarunt, præcipites, ac supinos trahentes, atque ad saxa illidentes; alij eos fustibus, alij lapidibus, alii, quæ sors obtulit, telis appetebant; tum mulieres ipsæ à lanificio excurrere, radijs, ac fusis punctim eos conuulnerasse

te,sed acuebant potius ad pietatem: nonnulli item è foco lebetes,& ollas bullienti aqua feruentes à chytrapodibus raptas nudis eorum corporibus diffundebant; sed nihil erat tantum mali,quod illi non virtute concoquerent: quidam verubus,& subulis illos perfodiebant;sed & hi incitamenta, & stimulos suffecere currentibus: demum quod nullus vnquam fecit in Scythia Tyrannus,cum eos immaniter concidissent,capita,& ossa comminuissent,hæc in sordido loco iumentorum ossibus,quæ ibi disiecta iacebant,miscuerunt,ne dignosci possent,& in honore haberi:sed diuinitus cognita sunt, atque discreta, tum honorifice in templo recondita. Heliopoli quoque ad Libanum in Phœnicia sita, quæ vrbs à Sole nomen accepit,clara virtus nostrorum fuit: Heliopolitæ enim cum in maximis errorum tenebris versarentur, tam sæuam Iuliano imperante excitarunt in nos procellam,vt dici sine horrore non possit:inauditum est,& omnem superat immanitate barbariam, quod patrarunt facinus:sacras Virgines è parthenone abreptas posteaquam in foro per summum dedecus nudarant,cum flagris, ac ferro totas discidissent, in superficie vulnerum,ac rimis laceri corporis,hordeum, glandes,ac similia, quibus libenter sues vesci solent,apposuerunt: tum sues ipsos ad eam escam inuitarunt, ac prouocarunt; itaque impetu irruentes, cum secernere alimentum facilè non possent,simul Virginum viscera sunt aggressi,& fame adacti spirantia ipsa membra viuentium sunt depasti, inuento prorsus atroci, eodemque probroso, cum fœdissimum animal adhiberetur ad purissimarum necem Virginum; atque os illud oblitum cœno sæuiret in pabulo vulnerum: minus crudelis in hoc visus est Busiris, qui si necauit hospites, vorandos obtulit equo, generoso certè animanti, atque præstanti; hic autem illibatas Puellas proiecit ad vilissimæ pecudis pastum; quanquam cum in earum vulnerum sulcis hordeum seuit, non tam hordacea illa sementis, quàm adoreæ fuit, quæ excresceret in messem gloriæ, ac veluti fortissimarum Amazonum militare stipendium: suauissimum fuit illud obsonium, quia hilariter occubuerunt, ac dignum, quò ipsa aleretur æternitas ad memoriam posterorum. Illud etiam quantæ feritatis fuit? cum ijdem Hieropolitani Cyrillum hierodulum Religionis causa non modò necarunt,sed quod ferinum omnino est, ventrem

eius

eius inciderunt ferro, iecur extraxerunt, appetierunt morsu, lacerarunt dentibus, hauserunt faucibus, helluati sunt: enimuerò contineri, ac morari amplius non potuit, alioquin sera ira Numinis: sūpsit statim acerbissimas de immanissimo scelere pœnas: quicumque enim tanti piaculi fuere participes, ijs dentes, quibus sacri iecinoris fibras dilacerarunt, conciderunt, horrendum in modum conuulsi sunt; palatum extabuit, lingua computruit; Sæuitum etiam alibi barbarè, atque impiè: quippe Aemilianum inuictum heroem Capitolinus Thraciæ præfectus viuum combussit: accepit ille omen victoriæ lætus, quod à Capitolino videret sibi materiam suffici bellicæ gloriæ, vt spolijs impietatis onustus, & laureatus Religionis Capitolium consecraret. Domitium quoque virum insigni pietate, ac diuinarum rerum contemplationi addictum, lapidibus obruerunt, quibus potius immortale ipsi mausoleū excitarunt. Sed ad Marci Arethusij nobilissimam planè tragœdiam exponendam opus esset, vt rectè Nicephorus ait, eo dicendi genere, quo Aeschylus, ac Sophocles vsi sunt in suis: Marcum hūc Arethusij ciues vita, & doctrina, canitieq; insuper diu spectatum, immo verò Præsulem suum, ac sacrorum Antistitem per summam impietatem neci dederunt: dudum ei fuerant infensi, quod multos consilio, & auctoritate ipsa ad nostra sacra traduxisset, ac Deorum fanum celebre, structurẹque impensis, & magnificentia nulli secundum solo æquasset: cum ecce Iuliani Imperatoris edictum, vti Marcus, vel æstimationem fani, ac pretium soluat; vel illud, quale antea fuerat, restituat: vbi neutrum placuit; alterum enim, vt ruinam compensaret auro, ab ipso fieri non potuit; alterum non modò vt Præsuli, sed vt priuato nefas erat: initio quidem non timidè, sed cautè egit, latuit, subtraxit se furori: at vbi multos è nostris sua causa vexari vidit, prodit è latebra, se ipsum exhibet vltrò, ac populo committit: admirari certè debuerunt philosophicum animum, & paratum mori; sed impiè, & amenter agūt: statim in ipsum irruunt, per Vrbem mediam trahunt, & senem, & Præsulem, quo membra eius omnia, vt sors tulit, diuerberata sunt, lacerata, atque iactata; nec finis supplicij, atque probrorum; in eum quippe ætas omnis bacchata impetum facit; tenuibus quibusdam funiculis, at non tenui cum sensu doloris, aures abscindunt: scilicet oues more luporum in-

pastorem sæuiunt suum:sed nunquam Marcus de constantia tam bene audijt,quàm præfectis auribus: pueri quoque à ludimagistris ad eum illudendum profecti, immo verò ad interimendum: nullum cruciamentum maius quàm à pueris fuit, qui senem tractum, & in sublime suspensum literarijs stylis pungere aggressi crudeliter confoderunt; quanquam ijs calamis,atq; eo sanguine inscripti sunt tituli triumphales. & iam toto corpore exceperat vulnera, parumque adhùc vita conclamata spirabat,cum eum garo, & melle delibutum, atque altè pendentem in viminea crate vespis, fucis, & apibus sæuissimè excruciandum exposuere: sed tum maximè apparuit vera, nec fucata virtus, & quantum apes rapiebant mellis, tantum accedebat diuinæ suauitatis: ferunt cum ijs inuolantibus, ac depascentibus viuens voraretur, atque appensus altius emineret,effudisse generosam illam vocem:(nihil sibi honorificentius, ac præstantius accidisse, quàm quod sublimis ipse infra se aduersarios despectaret,atque ijs altior extaret:) præclara sanè vox,& Martyre digna: neque enim virtus supplicijs deprimitur,sed extollitur:superior est tyrannorum, ac Cæsarum fastu, sublimior solio augustali: habuit verò hæc Marci vox non modò constantiam, sed acumen: didicit inter aculeos apũ aculeatè loqui: obstupuit Præses ipse prouinciæ, licet ethnicus, tantam animi magnitudinem conspicatus in sene, ac Iuliano rem detulit, significauitque quantum incrementi nostrorum accederet gloriæ,quantum dedecoris, & sibi,& Dijs. fortunata quoq; mors fuit Eupsichij, quod auctor extitisset euertendi Fortunæ delubri, quo Fortunam ipsam infelicem fecit, & infortunijs obnoxiam: eius rei gratia Imperator in cęteros etiam,qui ad illud demoliendũ suam quoq; operam præstiterant,exarsit:sed frustra ignominiam vltus est eius, quæ nec se tueri potuit,nec ipsum in bello Persico Iulianum: Innumerabiles item è nostris Iudæorum, quos infesto odio flagrare non ignorabat, sæuitiæ tradidit; & vt quicquid vellent in eos agerent,permisit: egerunt autem hi longè atrociora, quàm Græci.paulùm verò progressus desertor, & paricida liberius, ac potius impudentius impietate vsus,aduersus Religionem arma ipsa mouit, hastamque intorsit ad vulnera; siquidem Artemium generosum fidei defensorem, eundem Ducem, & Antiochiæ Augustalem, qui etiam copia-

rum

rum militarium ductor in Aegypto fuerat; quòd multa Deorum fana deiecisset; quòd aliqua Cœlitum corpora ex Achaia, & Epheso Byzantium transtulisset, quanquam obtentu alio simulato, bonis omnibus spoliauit, dignitate orbauit, demum capite plecti iussit. excruciauit etiam oratores Persas, qui ad ipsum Chalcedone venerant Religionis nomine; neque in ijs legatorum ius, contra receptum gentium omnium morem, violare est veritus: publicam fidem, quę albo velata dicitur panno, impiè cruentauit, ac rubefecit. Ioannis verò, Paulique fratrum egregia indoles animi, & inuicta virtus prætermitti non debet; qui in Constantini magni aula educati, & eius filię Constantinæ olim obsequijs addicti, postea inuitati à Iuliano ad Augustale, ac magnis honorum promissis allecti, cũ desertore, ac paricida nihil sibi esse commune dixerunt; quo responso iratus, cum minis ageret, ac iuberet ipsos ceruices aut Ioui flectere, aut securi; ante Iouis statuam erecti steterunt, ante securis aciem proni: traditi sunt Terentiano præfecto, vt domi clàm necarentur, vel ne qua rei indignitate seditio oriretur, vel quod inuideret publicæ Martyrum gloriæ: sed quantò tectius, & occultius procurata mors est, tantò fuit illustrior; & quod admirabilius est, hostes ipsi, qui æterna caligine circumfusi squalent, rem illustrarunt; ex multorum enim corporibus in primis verò præfecti filiæ, quam obsedesant, indignum Iuliani facinus patefecerunt: ex hostibus præcones ipsi facti Ioannis, & Pauli constantiæ; exarsit Imperator inuidia, erubuit ignominia. Sed hæc virorum; non minus illi probosa fuit fœminarum virtus, & animi fortitudo, quæ certè penè incredibilis enituit in Publia Antistita religiosissima: hæc cum in parthenone esset vnà cum choro Virginum, transeunte Iuliano, & audiente, occinere cœpit illud magni Vatis carmen, quo irridentur, ac per ludibrium exagitantur laruatæ Deorum species, & simulacra, eorumque cultores; qui videlicet superstitiosè operentur operi hominum, & faciant Dijs factis: eo carmine significare Puplia videbatur simulacra, quæ Iulianus perfidiosè coleret, licet aurea, & argentea, apud se nullius esse pretij, atque vilissima; eiusmodi Deos accepisse diuinitatis insignia, & consecratos non alio in templo quàm in fumida fabrorum officina, atque adeò emortuos potius dicendos esse, quàm viuos; qui non alias sint cunas sortiti,

quàm camini rogum, vbi conflati; ceterùm stultè ipsos fingi cum oculis, cum priuati sint luce, quantumuis extiterint è flamma: hoc tantùm videri posse felices, quod se ipsos à nostris contemptos, & illusos videre non possint, cum ceci sint; nec contumelias illatas audire, cum surdi; nec putidum victimarum sentire nidorem, cum careant olfactu: addebat, libenter se cum eiusmodi Dijs hostiliter manus velle conferere, si ipsi manibus vti possent; libenter in aciem procurrere, si pedem conferre, aut mouere; sed eos destitutos esse omni sensu, etiā voce, qua lacessant hostem.) Mira certè dicendi libertas in fœmina: sed hæc conuicia iacta sunt in inanima simulacra, atque inertia: quantò ad mirabilior illa vox in ipsorum cultorem contorta, hoc est in Iulianum Cæsarem audientem? cum eum ijs simulacris sensu carentibus similem dixit, elinguem scilicet, ac mutum, qui & eloquentia pollebat, & imperatorio iussu sententiam pronunciare poterat capitis; cassū luminibus, qui ipsam toruo intuebatur obtutu; & surdum, qui inter aulæ plausus; olfactu carentem, qui inter vnguenta regia versabatur; manuum, ac pedum vsu priuatum, qui & manibus sceptrum, & Orbis terræ globum gestabat; & pedibus excurreret victor in campo, tantoque cum fastu incederet Imperator: quanti tandem roboris fuit non timuisse iram præsentis Cæsaris? torua supercilia, minacem vultum, secures, ac fasces cruentos cæde nostrorum, denique totum illum comitatum augustalem. indixit illi Iulianus silentium, sed nō impetrauit; immò verò cœpit Publia cum choro aliud eiusdem Vatis carmen occinere, quo Iuliano imprecabatur exurgentem, & prodeuntem in aciem Deum, ac dissipantem hostes: itaque indignatus, illam rapi à lictore iubet, ac neque venerandam honestissimæ fœminæ canitiem, neque è virtute efflorescentem in ea obseruantiam veritus, tam acerbè ambas maxillas, ac malas diuerberari, ac cædi iubet, dum totæ diffluant sanguine: quid tum illa? victrix de sæuitia Cęsaris redit ad chorum Virginum, vt epinicion, ac pæana canat; hoc pulchrior redit, quod cruore purpurea & colore pudoris proprio oblitas ferens genas. meritò posteritas tam inuictę fœminæ statuam dedicasset, ac simulacrum, nisi verita esset, ne quod illa adeò simulacra odisset in Dijs, etiam sibi debitum à se arceret, atque reijceret; sed dum illa insectatur, ac destruit,

ipsa

ipsa in mentibus hominum exculpsit sibi simulacrum, & auro pretiosius, & Praxitele'o præstantius: sunt qui dicant Publiam hanc Chrysostomi matrem fuisse, quæ per ipsum iam sacrorũ Antistitem factum sacro se gynecæo dedicarit: fides appellet auctores: si vera narrât, mirum non est, quod & ipsa aureo sit ore locuta, non timens ferrum; nisi forte mirum videatur, quod splẽdido cum esset ore, contumeliam fixerit aureis Deorum simulacris; & auro, purpuraque ornatum Imperatorem generosè contempserit: eandem certè vel liberam constantiam, vel auream dicendi venam transfudit in filium. Aestuabat interim Imperator, & cum quid faceret, non haberet, ad vafritiam, fraudemque conuersus est, vt nostros occuparet incautos, nec opinantes. Igitur res omnes in foro venales impijs inquinamentis imbui iubet, infici videlicet victimarum sanguine esculenta: panis, caro, poma, placentæ, ac cætera præsidia vitæ corpori ne suppetant, nisi animus mori appetat. detestabile prorsus inuentum: nempe veterator hoc egit, vt ingesto cibo polluto impietatem nostri toto haurirent pectore, atque in viscera etiam intruderent. at verò nõ est passus ille prouidus suorum consultor Deus, diutius nobis imponi; atq; vt rem quasi tenebris ignorationis obtectam manifestam faceret, Theodoro visus est, eo videlicet, quem sub Maximino Cæsare, pyræ, in quam coniectus est, flamma fecerat illustrẽ: is per speciem se vrbis Præsuli offerens, mandat, vt suos abstinere iubeat à rebus, quæ venum propositæ essent in foro, quod contaminatæ sint: frumẽtum autẽ in ollis coquant (κόλυβ Euchaitæ Scythiæ Populi eiusmodi obsonium vocant) eoque inopiam piè solentur: exhorruerunt nostri fraude cognita, execrati sunt lamentis, ac gemitu Imperatoris factum: in primis verò Aspidophori duo, qui ampla stipendia in militia faciebant, Iuuentinus, & Maximinus religiosissimi viri, in conuiuium quoddam impietatem Iuliani traducunt, non sine diris, & execrationibus è magni Vatis carmine petitis: hos ille ad se accitos, cum dignam Christiano homine libertatem reprimere nec Imperij maiestate, nec minis posset; capite plecti iubet: consecrati deinde religione immortaliter sunt, & ab Antiochenis honorificè conditi vrna: Sed alterum quiddam Iulianus excogitat, non minus fraudulenter, ac vafrè: cum milites nostros miri candoris, & ingenuæ simplicitatis

esse

esse sciret; sic eos capere aggreditur: veteri more fieri solebat, vt ad publicum munus ab Impetatore accipiendum accedentes sacrificarent; propositum igitur erat ad ignem & thus,& aurum, sine simulacro tamen,ne apertè Religio peti videretur: nonnulli quod latentes laqueos aucupis non attēderent, dum vnà cum auro thus capiunt, capti sunt ipsi;paulò post admoniti ab ijs, qui prudentiores erant, abominati factum,dici non potest quantum vel lacrymarum profuderint, vel iustæ iræ conceperint:erumpunt statim;publicè gemebundi concurrunt; Deum, & saniores contestantur homines, se fraude circūuētos,se Christi nomine censeri, in eaque sententia vel morte proposita permansuros: tum magno cum ardore animi,ac libertate dicendi Imperatorem adeunt: ad pedes aurum,quod acceperant,abijciunt;thura dispergunt,generoso prorsus,& obfirmato animo poscunt,vt suo sibi munere accepto,pœnam de scelere quamuis ignorato ab ipsis petat: orant,vt dexteram, quam ad munus admouerant; pedes,qui ad aurum accurrerant, ferro præcidat: enimuerò obstupefactus ille constantia assentiri noluit: inuidit scilicet,si id faceret,eorum gloriæ;ne ob contemptum, ac proiectum aurum, aureis signis, & laqueatis templis honestarentur; ne thure quod Dijs denegauerāt, ipsi colerentur; veritus est,ne resecta capita laurea triumphalis,ac diadema sanctitatis ornaret;ne abscissis victricibus dextris lemniscata obtingeret palma: denique ne auulsi pedes ob decursum feliciter stadium, hieronicas nobiles consecrarent; itaque tantùm exauctoratos ex aula exigit; atqui tunc maximè dignos aula effecit: ex his enim Iouinianus, & Valentianus fuere, qui post ipsum imperarunt: scilicet dimissi sunt ex Augustali, vt redirent Augusti: Hæc dum aguntur,ecce tibi fratres germani duo, qui eodem fuerant errore decepti, cum clamore in regiam irruunt; omnia gemitu complent, sistunt se Iuliano, libero ore querelas expromunt,vafritiam incusant;putasse se aiunt, cum Imperatore,non cum veteratore agendum; sed quando incauti thus in ignem iniecerant;expiari se velle non alio supplicio,quàm igne ipso: proinde iubeat malleolos subijci, extrui pyram: prorsus obstupuit hìc Iulianus,& ad tantæ libertatis miraculum hæsit;porrò ad ignis, quem illi sibi imprecabantur, mentionem, exarsit ipse iracundia:sed noluit igni damnare, sine

ne

ne potiti voto, læti mortem obirent; siue ne hanc illustrarent flamma. capita ceruicibus abscindi iubet: fit populi concursus: non carnificina fuit illa, sed theatrum constantię; tum is, qui erat natu maximus, orat lictorem, vt antea natu minimum securi percutiat: veritus, ne fortè exanimatus fraternæ cædis aspectu succumbat: Romanorum enim legibus cautum erat, vt sicut in quæstionibus à minimo, sic in supplicijs à maiore fieret initium: permissum est contra legem ire; quem enim in hac causa leges, ac iura locum haberēt, cum contra ius, fasque innocentia damnabatur? quid tum adolescentior? incredibili magnitudine animi conditionem accipit, grates agit maximas fratri, quod se natu minimum præmittat ad lauream; iam humi posuerat genua, iam flexerat ceruices, iam lictor eduxerat è vagina gladium, cum missus ab Imperatore nuncius accurrit, necem inhibiturus, quinetiam longè positus lictorem clamore compescuit: inuidia videlicet, non commiseratio fuit in causa: adimere illi voluit adoream, spoliare eundem nostrorum heroum gloria: nullum adolescens tristius accepit nuncium, quàm vitæ; & quia non licuit sanguinem fundere, effusis penè extinctus est lacrymis. Discruciabant hæc Iulianum, cum omnia sua consilia, & machinamenta nostrorum virtute superari videret; iterum confert se ad fraudes; statuit Religionis proprios ritus simulacrorum cultui accommodare, vt eius obtentu similitudinis illaquearet animos, dum superstitio laruata pietatem simulat: itaque in Deorum fanis fieri iubet, vt in veri Numinis templis: subsellia, & primarios suggestus constituit; proposuit doctrinas, quæ tamen parum pijs Græcorum sententijs inniterentur. præterea hierodulos, & hierophantas, & anagnostas instituit more nostro; item certas, & statas horarum, atque dierum preces: gymnasia item, & phrontisteria, non modò virorum, sed mulierum philosophantium; peregrinorum etiam, atq; egentiū ampla extruit domicilia: æmulari etiam conatus est Pontificiarum litterarum tesseras, quibus hospites commendantur: atque hæc, aliaque id genus eo consilio egit, vt ostenderet, non magnum esse discrimen inter nostros, & ethnicos; atque ita illi facile horum institutis, ac studijs acquiescerent: sed conuenire in eosdem mores, & rationes viuendi minimè poterat superstitio, & Religio; ipsa se prodebat impietas; neque hanc dissimulare

Iulia-

Iulianus: potuit diu aperta enim fana Deorũ, & ſimulacra propoſita, ab ipſoque culta perfidum arguebant. ingreſſus eſt aliquando in ædẽ Fortunæ, vt ei hoſtias mactaret, à qua .ſ. (ſi modò Fortuna vlla dicenda eſt) Iulianus eſt tandem ipſe mactatus: id cum Marius Chalcedonẽſis in Bythinia præſul reſciuiſſet; confeſtim eò ſe confert à puero manuductus, quod ei oculorum ſuffuſio videndi vſum, & vim ademiſſet: Imperatorem victimarium grauibus caſtigat verbis; perduellem, deſertorem, impium appellat, nihil veritus, nè ſecuris illa, quę madebat pecudum ſanguine, ſuis caruicibus intenderetur; non eſt tamen auſus, quantumuis iratus Cæſar in Præſulem ſæuire ferro, ſed tantùm probro; obijcit cæcitatem, ac ſalutis parentem maledicto perſtringens (: nihil nè, inquit, te iuuat medendo Galilæus iſte tuus? hoc nomine & Chriſtianos appellabat, & Chriſtum; tum Marius, immo verò, inquit, grates ago Numini meo immortales, quod me per orbitatem maximâ pœna liberauit, ne videlicet impuriſſimum iſtum vultum tuum, ac teterrimum perfidiæ monſtrum intueri poſſim. grauiter admodum accepiſſe dicitur Imperator reſponſum plenum libertatis, atq; cõſtantiæ; ſed abſtinuit à cæde, ne illuſtrẽ faceret eum, qui lucis vſu carebat: timuit ẽt ne ſui, Fortunæque cõtẽptorẽ præclariſſimæ necis gloria faceret fortunatum; ſed illud amentiæ fuit, quod cum ſe iactaret ingenio, non attendit, ſe minus congruè loqui, ac Fortunæ ipſi, cui diuinos honores tribuebat, contumeliam inferre: quia enim hæc cæca fingitur, cum Mario præſuli cæcitatem obiecit vt probrum, certè Fortunæ ipſi illudere viſus eſt: itaque ſuſpicari eius cultores potuerunt, iccirco eam poſtea infenſam expertum eſſe, re bellica infeliciter geſta. Illud etiam & extremæ dementię fuit, & ſimul inſcitiæ, quod Liberatori noſtro Galilæi nomen quaſi probroſum, & ignominiæ plenum obiecit: atqui vt hebraicæ linguæ periti norunt, Galilæi vox rotæ volubilitatem ſignificat: Galgal enim voluere, ac rotare eſt, galgal rota ipſa: debuit certè hoc non ignorare, qui Hebræorum genti nobis infenſæ ſemper ſtuduit, ac fauit; quid igitur inſcitius, aut ineptius, quã id noſtro Numini contumeliæ loco dare, quod potius ad Numen pertinebat ſuum, quod coram habebat? Fortunæ enim adeò propria volubilitas eſt, atq; cõuerſio, vt rota illi apponatur; ac Iulianus quidem eius orbitam, & verſatilem motum

sensit in Persico bello, in quo miserè perijt: destitutus igitur mente erat Imperator, cum hæc temerè effutiebat; & ipse, cũ Fortuna orbus erat oculis, eò infelicius quod internis; nequicquam in Galilęi nomine rotæ volubilitatem obtendebat, hoc est Christianæ Religionis inconstantiam, cuius expertus erat in piorum cæde firmitatem, atque constantiam: vocis cõuicium, & infamia redundauit in eam, quam credidit Deam: ita semper improbitas sibi fraudi est; & tamen prudẽtiæ laudem affectabat hic Imperator: quid autem tam alienum, atque seiunctum à consilio, quàm Fortuna Deam defendebat? sit hoc inconsideratæ stultitiæ, illud arrogantiæ singularis: Vt milites potissimum, in quibus est robur imperij, superstitione imbueret; ac Deos, seque pariter immortalitate consecraret, vero numine contempto, quid excogitat? præcipuũ illud inter Romana vexilla signum, ac potius trophæum in crucis formam diuino nutu à Constantino magno redactum. (Labaro nomen erat) tolli iubet è castris, ac prorsus antiquat: in publicis quoque tabulis se ipsum magno studio depingendum curat; atque insuper supremum Deorum suorum Iouem affingi, veluti è cœlesti nube despectantem, coronamque, & purpuream vestem, ac cætera Imperij insignia ad se demittentem, ac porrigentem: Mercurium item, & Martem vtraque ex parte Iulianum ipsum blandè intuentes, & quodammodo oculorum nutu testificantes, eum, & eloquentiæ laude florere, & militari arte præstare: hæc & alia hisce similia publicis imaginibus appinxit homo vafer, & impius; vt dũ miles Imperatoris imaginem venerari studet, simul appictos Deos honore afficeret: sed detestari licet hac ẽt in re hominis peruersum planè consilium; nam is qui vnà cum Mercurio pingi voluit, quasi eius alumnus ob eloquentiæ, ac cæterarum disciplinarum studium, harum laudem nostris inuidit: Mercuriales, vt poetæ vocant, viros à se exegit, literis interdixit; suggestus, & magisteria sustulit; Atticè etiam loqui vetuit, quod videret nostros literis imbutos, ac ꝑpolitos, vbi acuissẽt ingenium, facilè quæ de Dijs impiè dicerentur, quæque ad eorum cultum ineptiarum plenum spectarent, carpere posse, ac philosophando reijcere; propterea non parum infensos habebat, in primis Gregoriũ, & Basilium Cappadoces, qui εὐγλωττίαν atque omnigenam artem suam rebus multis declarauerant.

rem indignissimam nemo non dixit, obstruere sapientiæ fontes, prohibere aditum ad lycea: occludere bibliothecas: extorquere stylum è manibus, incidere alas ingenij: enim verò iure Gregorius hoc enarrãs, eumque acutè perstingẽs: (Ecquis inquit, Mercurius logius, versutè loquens hæc tibi in mentem induxit? qui Corybantes insani, & inuidi Cacodæmones suggesserunt?) quãquã hoc ethnicis ipsis tam indignum est visum, vt Ammianus ipse Marcellinus, qui in eius laudes effusior est, non potuerit non acerrimis verbis perstringere, atque proscindere tantum facinus: (Illud, inquit, est obruendum perenni silentio, quod vetabat docere magistros, rhetoricos, & pedotribas, ritus Christiani cultores.) atque hoc minus mirum, & magis ferendum videri potuisset, si ab homine illiterato, & misogrammateo fierent; non autem ab eo, qui in Græcia omnibus esset disciplinis instructus; quem etiam irridendi causa Græculum literionem vocabant: quo ostensum est, ipsum Religionis odio, non doctrinæ, sapientiam exulare iussisse. scilicet non contentus fuit in nos exercere gladij mucronem, exercuit etiam stylum: quippe in expeditione Parthica, in ipso procinctu belli, in quo perijt, libros septem aduersus Christianam disciplinam scribit: septem, inquam, exertauit capita immanis hæc hydra; sed eam non vnus è nostris Hercules, vel doctrinæ claua contudit, vel pietatis igne consumpsit. edidit etiã commentariũ, quod canem Heraclitum inscripsit, vbi quomodo Cynica vita instituenda sit, docet: Cynicorum enim philosophorum se fuisse studiosissimũ indicat in epistola, quã, cum Cæsar esset, scripsit ad Maximũ: nempe canis impudentiã imitatus & rabiem, cum aduersus veri Dei cultores, eiusque sectatores impiè oblatrauit; hoc tamen cane fœdior, ac detestabilior, quod illud animal hero suo fidissimum sit, hic contra in Religionem, quam à pueritia professus est, insigni perfidia fuerit; cum igitur litteras nostris hominibus interdixit, veritus est, ne his eruditi canem, ac Cerberum illum suum in Inferos retruderemus. libellum etiam edidit, qui adhuc cum epistola extat, quem Misopogonem inscripsit, hoc est osorem barbæ; cum enim Antiochena ciuitas Christianis esset referta, ac Iuliano desertori prorsus infensa, vt primùm illum cum exercitu venientem excepit, cum aliter vlcisci non posset, deridere certè cœpit, ac barbæ illudere: fuit enim Iulianus hir-

cina

cina barba, quamobrem eum hircum appellabant; & quia Cynicos ſequebatur, non nemo dixit, ipſum quaſi Circæo poculo canem mutaſſe in hircum; vt minus mirum ſit, quod tantum delectaretur Deorum victimis, inter quas ſæpe hircus mactandus erat: igitur Antiocheni conſpicati hircinam eius barbam aſperam, hiſpidam, hirſutam, cuneatam, ac philophico mo re promiſſam, ſalsè per ludibrium eum hortabantur, vt inde funiculos faceret: ac certè videbatur præacuta ipſa & cuſpidata barba vulnerare noſtros, quod etiam ipſe innuit: niſi fortè ominoſum illud cometæ genus referebat, quod à barbæ ſimilitudine, pogonium vocant: nihil enim tam pernicioſum, & vt ita dicam, fatale Religioni, quàm barbatus hic Imperator fuit; nullus ea ſpecie cometes funeſta flamma tam dira portendit; aut ſi ſapientiam profitebatur, quia eam falsò iactabat, mentitus eſt philoſophũ ipſo mẽto. excãduit in Antiochenos Iulianus ob iſtud barbæ hircinæ ludibrium. primò comminatus eſt multa, deinde commentus eſt multa, quippe ſtatuit, certè contra quàm Imperatorem decet, orationem ſcribere plenam facetijs, & ſcurrilibus verbis, quã μισοπώγωνα hoc eſt barbæ inimicam inſcripſit, qua id aſſequutus eſt, vt irrideretur magis; eius ſunt illa ad Antiochenos verba in *Miſopogone*: (Me verò, inquit, ſi maximè laudare vellem, non poſſem, at vituperare immumeris modis potero: & primò à perſona exordiar, huic enim, quod, vt arbitror, natura non multũ pulchritudinis dediſſet, ipſe moroſitate quadam & acerbitate animi ob longam iſtam barbam addidi, quaſi pœnas ab ea exigens, nulla quidem alia de cauſa, niſi quòd natura elegantiorem non feciſſet, ideo diſcurrẽtes in ea fœdas beſtiolas perfero, tanquã feras aliquas venatus in ſylua: cauendum eſt etiã ne pilos vnà cum pane deuorem; at vos funes quoque ex ea necti oportere dicitis: equidem id vobis perlibenti animo cõcedam, modò pilos poſſitis extrahere; neque eorum aſperitas veſtras molles, ac delicatas manus lædat:) Hæc in primis habet in ea oratione, Imperator, an ſcurra? qui tamen, ne viri boni, qui ſeria, & grauia ſcribunt, literati eſſent, edixit; cum linguam exarmare non poſſet ſermone, exarmauit manum ſtylo; noſtrorum calamum, quaſi amentatam haſtam extimuit, ac ſibi reſeruauit, vt materna viſcera Religionis effoderet: ſcripſit enim epiſtolas, quarum adhuc nonnullę extant:

multa in his exarauit in nostros; præsertim Athanasium propugnatorem Religionis insectatus est. scripsit & Saturnalia: scilicet is, qui aureum Constantini magni sæculum mutauit ferreo: ausus est tamen felicitatem iactare sui sæculi, ac dicere, se auctore Astræam, hoc est iustitiam, quæ quondam terras sceleribus inquinatas reliquerat, reuocatam, ac rediisse se imperante regna Saturnia. nec defuere, qui assentandi gratia in monumentis publicis, & columnis inscriberent, ipsum bono Reipublicæ natum: sed cum in Persico bello amissis legionibus, ictus occubuit, declaratus est Romani destructor Imperij. elucubrauit quoque librum illum, quem inscripsit, Cęsares, non alia fortasse de causa, nisi vt ea occasione Constantinum magnum carperet; quem veste indutum muliebri Deæ deliciarum coniungeret vnà cum eius Imperatoris filijs; se verò (miram impudentiam) Solis filium Mercurij sententia, & testimonio comprobaret; sic enim illum ad se loquentem inducit: (Effeci, Iuliane, vt Solem patrem agnosceres:) sed vter impudentior, ac dementior, Iulianus nè, qui se filium Iouis; an Sapores Persarum Rex, aduersus quem pugnauit, qui se Solis fratrem dicebat? tanta impiorum mentibus est offusa caligo, vt ad lucidissimum planetarum genus referre audeant suum. atqui vt parentem istum suum tenebrio hic laudibus extolleret, hymnum composuit in Solem regem, in quo multa mutuatus est ex Platone in Timæo, atque Cratylo; nonnulla etiam ex Hesiodo in Theogonia, & ex Homero in Iliade, & Odyssea, & hymnis; Solem verò laudaturus, à suis laudibus exorsus est, significans se studiosum eius fuisse cultorem: quamobrem in nummis effigiem, ac titulum æmulatus est Solis, idest Serapidis, venali mendacio, cum ipse Cimmerijs versaretur in tenebris: timere debuit certè Iulianus, ne Sol ipse, qui lustrat omnia, detegeret occultas eius præstigias; timuit quidem nostrorum doctrinam, vtpote Sole clariorem; veritus est ne superstitio ludibrio foret, quamobrem vti dictum est interdixit literario ludo: hoc erat illi propositum, vt Sapientiæ ornamentis ereptis, Religio spoliata, atque incompta despectui haberetur: sed improbis consilijs occurrit Deus; excitauit, præter cæteros, Apollinares duos, parentem, & filium, ambos sibi cognomines, & disciplinarum laude præstantes; ac pater quidem pro interdicta Homeri poesi, Mosis libros, & vete-

rum Hebræorum acta heroico carmine conscripsit; atque id opus in quatuor, & viginti libros aptè digessit. edidit idem Euripidem æmulatus, tragicos actus, & comica argumenta ad Menandi exemplum scitè tractauit; insuper & Pindarica cecinit lyra: denique totum illum disciplinarum complexus est orbem: alter autem Apollinaris, hoc est eius filius sacram nostri Liberatoris historiam, & Pauli literas per dialogos ad Platonis formam, normamque tam eleganter, & ingeniosè composuit, & concinnauit, vt nisi homines, quadam antiquitatis venerandæ prærogatiua, veteres, ac priscos obseruare solerent, vix ijs aliquid concedere viderentur: insignem quoque Apollinaris hic iunior elucubrauit librum, quem de veritate inscripsit, in quo etiam absque sacrarum literarum testimonijs, clarè ostendit, longè veteres philosophos, atque Imperatorem ipsum à recta de Deo opinione abesse; at ille oblatum sibi libellum irridens, ad primarios Antistites scripsit paucis his verbis. (ἀνέγνων, ἔγνων, κατέγνων: hoc est legi, cognoui, damnaui;) ad quem nomine omnium acutè sic rescripsisse dicitur Basilius. (ἀνέγνως, ἀλλ' οὐκ ἔγνως: εἰ γὰρ ἔγνως, οὐκ ἂν κατέγνως: hoc est legisti, sed non cognouisti; si enim cognouisses, non damnasses:) existimauerat Iulianus tribus illis verbis tanquam titulum inscripsisse victoriæ, similem ei, quem Cæsar inscripserat, Veni, vidi, vici; sed à nostris acumine victus est: cum igitur nostrorum non modò sermone, sed scriptis apertè constaret, quàm vanus, & impius esset Deorum cultus, ne quid intentatum relinqueret, quo extingueretur Christiana Religio, quia perspectum habebat implacabile Iudæorum odium in nostros, eam gentem fouere, atque extollere cœpit: immò verò Iudaicos ritus opponere, ac sepultas ceremonias, & instituta iam abolita excitare, ac reddere statuit; in primis templum illud olim augustissimum, de cuius ruina etiam sine vestigio vaticinium fuerat editum, restaurare aggreditur, vt veritatis parens argueretur mendacij: nihil gratius, & optabilius Iudæis fuit; nec mora; cum alacritate concurritur; pro se quisque certat conferre aliquid in impensas; mulieres ipsę inaures, monilia, cæterumque mundum dedicant; atque vt magnificentius, ac nobilius res agatur, ligones ipsos, ac reliqua instrumenta ad structuram necessaria ex argento fabricant: tum vbi ad templi exædificandi locum venere, terram

effo-

effodiunt : ingentes, ac pretiosos immittunt lapides: cum repente regio omnis intremere, tellus succuti, lapides iniectos eijcere, qui in sublime vi quadam prodigiosè iacti in Iudæos, qui vel ad operis spectaculum accesserant, vel structuram ipsam curabant, recidunt: ad hæc publica ædificia ipsi templo proxima eo terræmotu iactata, atque soluta in ipsos collapsa ruunt, ac ruina opprimunt: ita qui noui delubri natalia celebraturi venerant, ipsis lapidibus, quos conuexerant, sunt sepulti; si qui elapsi sunt fuga, seminecces iacuere: nonnulli crura, manus, ac membra alia, pro eo atque clades fortè quemque comprehendit, mutilata retulere; sed vt est ad omnia ea gens contumaci, & præfracto ingenio, cum terræmotus vix conquieuisset, qui reliqui erant, rursum opus aggrediuntur: partim cupiditate adducti pristinæ gloriæ, ac magnificentissimi delubri, partim metu Iuliani Cæsaris opus vrgent; cæterùm tam ingens prodigium satis certos eos faciebat indignari instituto operi Deum; quid tum? cum manus iterum admouerent, repente (horrendum visu) prodigiosus ignis ex ipsis fundamentis exilit, atque erumpit; nec tellus modò exardescit in flammas, sed cœlum in fulmina; vtroque igni non solú quāplurimi consumpti sunt, sed instrumenta quoque fabrilia, ligones argentei, secures, mallei, scalpra, serræ, asciæ in cinerem redacta; nec statim incendium illud euanuit, sed toto die grassatum est: ita qui templum instaurare conati sunt, vt hostias immolarent; nondum fundamentis iactis, nondum aris erectis, ipsi, quasi victimæ ferales, consumpti sunt igni; nec tamen tanta vis incendij satis fuit ad Iudaicæ gentis ingenia obdurata emollienda: quid mirum? quando nec id egit, quod consequutum est prodigium, aut admirabilius, aut manifestius certè; nam proxima nocte vestes ipsorum crucis signis radiorum instar conformatis cōsignatæ sunt: ita omnes indumentū tanquam stellis variegatum, quasi lanificij arte atque solertia distinctæ essent, habuere: vt primùm dies illuxit, attoniti prorsus obstupuere: sed hoc stupor illis attulit, vt lapidescerent; hoc est obfirmato animo in sententia obdurescerent: conati sunt, proh nefas, eradere, eluere, ac detergere salutares illas notas, sed nihil egere: adeo radiatæ cruces perstinxerunt oculos luce, vt hebescerent magis, non sua sponte, sed vitio gentis. erat tum Hierosolymitanæ vrbis Antistes Cyril-

lus

lus,qui tot,tantiſq;prodigijs auditis accurrit ad locũ,vbi hæc fiebant,deteſtatur audaciam;admonet eos,qui aderant,diuini oraculi de excidio templi,ſine veſtigio etiam lapidis ſuperiecti;quæ cum ardenti ſtudio declamaret, ecce tertiò prodigiũ: quaſſari magna vi tellus, excutere reliquos è fundamentis lapides, ac diſſipare: tũ obtendi cœlum caligine, ſæuire immani procella, quæ calcem, & gypſum innumerabilium medimnorum in aerem ventilando diſpulit: ad hæc denuò ex infernis terræ partibus erumpere ignis, qui vel operi præfractè adhuc intentos, vel ſpectaculo delectatos miſerè momento temporis abſumpſit:ita Iulianus non modò, quod impiè meditabatur,non egit, vt magni vindicis minas, & oraculum eluderet; ſed potius certius fecit: terręmotus ipſe, ignisque volubilis vaticinium confirmauit, ac ſtabiliuit. addunt qui his de rebus ſcripſere, quiddam ſanè non minus mirum, nec omittendum:cum fundamenta ſtructuræ huius iacerentur; & inter lapides vnus, cui extrema baſis coaptata fuerat, loco moueretur,ſpeluncę cuiuſdam os petrę inciſum ſeſe exhibuit: quoniam verò propter profunditatem antrum illud perſpici penitùs non poterat, qui opus id curabant rem exploraturi, ex operarijs quendam ad funem longiórem vinctum demiſere:ille cum in antrum perueniſſet,in columnam incidit, quam dum manu pertentat,libellum in ea poſitum, qui tenuiſſimo, puriſſimoque linteolo inuolutus erat,reperit:quo accepto,fune ipſo ſignum, vt ab eis,qui illum demiſerant, retraheretur, dedit: receptus igitur inuentum ſupra columnam libellum oſtendit; inceſſit omnes ſtupor, maximè quod recens admodum, & intactus è tam abſtruſo loco eſſet erutus:explicatus eſt libellus, & curioſiſſimè legi cœptus: obſtupefacti planè, & conſternati ſunt non modò Iudæi, ſed Græci; ſtatim enim initio litteris grandioribus legebatur principium hiſtoriæ à Ioanne ſcriptæ,in quo Naturam ipſam, & quicquid eſt conditum ſupergreſſus, diuinæ ſapientiæ fontem toto hauriens pectore,Dei filium ſempiternis natalibus, & Deo parente genitum æqualem,vnius,eiuſdemque diuinitatis hæredem dicit: apertè tunc declaratum eſt, quò tandem hæc prodigia ſpectarent:ſcilicet in terræmotu, in Iudaici templi ruina ſupra columnam inuentus libellus eſt, qui de noſtri Liberatoris diuinitate ageret; quo ſignificari viſum eſt,ſtabilem ſemper, ac

firmam

firmam Religionem veram fore; antiquandos autē priscos ritus, ac ceremonias, quæ vmbræ tantum fuerāt, & quædam quasi ambages rerum. multi sanè exterorum his commoti ad nostra signa conuolarunt. Interea Iulianus furere, & vt proculcati angues solent acrius, atque acerbius virus fundere; diuinam vim nostri Liberatoris infringere; & quæ ab ipso mire ad aliorum salutem agerentur, irrita facere conatur: Phœniciæ vrbs erat celeberrima Cæsarēa, quam Græci ob collocatam in ea Panis Dei statuam, Paneadem vocarunt: in hac vrbe fons erat, ad quem matrona illa, quæ tacta Christi prætereuntis lacinia, hæmorrhoide sanata est, præclaram ei ex ære statuam statuerat, vt eiusmodi officio aliquam de se optimè merito rependeret gratiam. ad huius statuæ pedes herba ἀλεξιφάρμακος enata est, cuius genus nulli Medicorum cognitum, præsentissimum erat ægritudinū omniū, maximè verò φθινάδος νόσου hoc est tabidi morbi remedium; nisi quod in Iuliano, quod eius vitio tribuendum est, res tam prodigiosa hoc potius oppositum effecit, vt videlicet inuidia extabesceret: sed antequam ad eius factum veniam, ad illud animum aduerto, quod non casu accidisse videtur, vt in ea vrbe posita sit Christi statua, in qua etiam Panis statua fuit erecta: nihil enim huic opponi accomodatius potuit quàm illa: nempe Pan hic ita formatus erat, vt Naturam rerum repræsentaret; habebat quippe cornua in radiorum Solis, & Lunæ similitudinem; rubescebat eius facies ad ætheris imitationem; in pectore nebridem habebat stellatam, ad imaginem siderei cœli; pars eius inferior hispida propter arbores, virgulta, feras; caprinos habebat pedes, vt referret terræ soliditatem; fistulam gestabat compositam septem imparibus calamis simul coniunctis propter harmoniam cœli: eum in primis Arcades coluerunt, atque vniuersæ Naturæ Dominum appellabant: quamobrem à Græcis πᾶν, hoc est omne, dictus; hoc tamen addiderunt, quod in omne flagitium pronum fecerunt, & de harmoniæ parente absurdissimè cecinerunt; eum in lucta victum à Cupidine incestis Nympharum amoribus irretitum. porrò communis hostis hoc etiam anteà conatus erat, vt Deum hunc Pana nostro numini opponeret, quasi naturam Auctori naturæ: nam eo ipso ferè tempore, vt eruditissimi viri notarunt, quo tempore Christus occubuit, cum tanquam indicto iustitio

ele-

elementa mœrerent omnia,ac nutaret ipsa natura,concussa tellure, ac Sole deficiente: conatus est veterator ille hæc ad mortuum Pana referre: narrat enim ex Phlegone Plutarchus; cum nantæ quidam Tiberio imperante Echinadas insulas præterueherentur,ex vna earum auditam vocem, qua gubernator nauis Thramnus nomine,alijs nunciare iubebatur, Pana Deum mortuum esse: ac statim vlulatum ingentem tanquam innumerabilis multitudinis auditum, vt fit in publico luctu ingemiscentium: animaduertere igitur licet quàm accomodatè factum sit,vt in vrbe Cæsarèa, siue Panaide, Christi,hoc est auctoris naturæ statua collocaretur, vbi scilicet superstitiosè Panis, qui naturam referre dicebatur, simulacrum colebatur; ac ne huic vis herbescentis telluris tribueretur, in basi statuæ Christi herba progerminauit, quæ ad depellendos morbos,atque ad salutem conciliandam valebat. Redeo nunc ad Iulianum,qui eius certè herbę pharmaco sanare potuisset, vel inuidiæ tabem, vel amentiam, si vsus esset: sed proh impium facinus:ausus est eius prodigij gloriam sibi vsurpare indignissimo flagitio: diuinum illud simulacrum, ac, si ita loqui fas est, tanquam Religionis Palladium euertit; suum ipse in eius locum constituit, herba illa salutari circumdatum; nisi quod hæc statim vim omnem curationis amisit, immò prorsus exaruit. quàm non modò impiè, sed indignè hoc factum fuerit, vel ex ipsis ambarum statuarum lineamentis coniectare licet: nam vt Christi forma præclara, atque veranda erat, diuinum quiddam spirans, ita contra Iuliani forma,vt eius ætatis historici scribunt,prorsus irridenda, & apta ludibrio; sic .n. de illo Ammianus:(Ridebatur Iulianus vt cercopithecus,homo breuis,humeros exertans angustos,& barbã præseferens hirsutam,grandisque incedens,tanquam Oti frater. & Ephialtis, quorum vastitatem describit Homerus)& alibi:(Mediocris,inquit,staturæ fuit,hirsuta barba in acutum desinente vestitus, ore paulò maiore, labro inferiore diuiso; opima,& incurua ceruice, humeris vastis,& latis;flagrãtes erãt oculi,& qui mẽtis eius angustias indicabãt.) hac igitur forma ridicula, si verum simulacrum exprimi voluit,esse oportuit Iulianum, præsertim ob latitudinem humerorum, quibus non tam imperii molem, quàm grauissimum scelerum pondus conuectare aliquo modo posset; & ob hispi-

dam barbam, eius animalis ſimilem pilo; quod fœditate inſigne eſt. libet nunc, vt magis impij hominis arrogantia, impudentiaque appareat, alterum illud magni Liberatoris ſimulacrum, quod ſuſtulit, contemplari: veriſimillimum enim eſt, matronam ab eo curatam, curaſſe effingendum à perito artifice, ijs lineamētis, quibus & ipſa, & fortaſſe artifex etiā præſentis, ac viuentis inſpexerant: nam præterquam quod ex auguſta illius fronte maieſtas ipſa diuinitatis, & fulgor quodamodo emicabat; nihil forma ſpectabilius, decente videlicet filo corporis, membrorumque recta compage; egregio, viuidoque vultu; ſtatura ad palmos vſque prrocera ſeptem: cæſaries ſubflaua, neque admodum denſa leniter, gratèque ſubcriſpa; acres oculi, atque ζυόφθαλμος; rectior naſus, atq; ἐπίῤῥιν. flauus barbæ capillus, nec admodum demiſſus, quanquam prolixior capitis, quod initiatorum ritu intactus ferro; collum ſenſim decliue, non arduo, extentoque nimiùm corporis ſtatu; color tritici matureſcentis σιτόχροος; facies, non vt quibuſdam tantùm imperio digna, ſed Deo, nec acuta, nec teres, paululùm deorſum verſus vergens, ac propria pudoris purpura ſubrubeſcens. huiuſmodi igitur pulcherrimo Imperatoris noſtri ſimulacro, quoad arte fieri potuit, ad viuum efficto ſubſtituere, atque opponere auſus eſt Iulianus ſuum, non modò non diuinum, ſed humano abiectius, ac tœdum animal præſeferens hircum; ridiculum, præſertim hiſpida barba, atque promiſſa, digna videlicet, qua in funiculos conuoluta, atque contorta, vt Antiocheni ludificari ſolebant, detraheretur ſimulacrum ipſum in terram; ſed quod homines non ſunt auſi, diuinitus eſt perfectum: mox enim tantę impietati, atque arrogantiæ inflicta eſt pœna de cœlo; vibratum repente fulmen in ſimulacrum incidit, & circa pectus diſcidit, caputquè vnà cū collo deiectum, & à pectore abruptum in faciem proſtrauit; atque id etiam longo poſt tempore ſic manſit, fuliginem etiā fulminis apertè, veluti per inſcriptionem columnæ inciſam continens. non potuit Iulianus indignationem numinis non agnoſcere, ſed facilius lapideum ſimulacrum, quàm ipſius ingenium frangi potuit: quanquam quid hoc mirandum, cum ne Deorum quidem ſuorum damnis, & ignominijs corrigi vellet? Daphne locus erat nemoroſus, & lauro in primis conſitus, omnibus naturę, atque artis blandimentis inſtructus, Græ-

eorum fabulis inclytus de Apolline monstrosæ laurus auctore: huc cum feriata iuuentus frequens conueniret, & inter illecebras corruptelarū incestè ageret: statuit Gallus Cæsar aliquód iniicere frænū licentiæ; Daphnitici simul Apollinis superstitionem abolere, & quasi Augiæ stabulum repurgare; itaque ex aduerso eius fani sacram ædem excitat; tum sanctissimi olim præsulis Antiocheni Babylæ, qui pro Religione à Numeriano Cæsare necatus fuerat, vrnam in Daphnen transtulit; is Babylas iusserat se vnà cum catenis sepeliri, tanquam aliquando sibi vsui futuris: statim atque sacri cineres cum his vinculis in fano positi sunt, vocalis antea obmutuit Apollo: ita Babylas catenis suis nō modò ipsum quasi captiuū colligauerat, sed fauces, & gutt ur ei obstruxerat, & vocem intercluserat. nihil acerbius tulit Iulianus, qui simulacrorum responsis ducebatur; præsertim Persicum bellum mox initurus; igitur innumerabiles mactare victimas, aras excitare plurimas, omnia sanguine fœdare, exta consulere, fibras iecinorum inspicere; cum nullum ederetur oraculum, rogat Apollinem, vti saltem silentij causam edat; edita tandem vox, sed doloris, & querelæ: impedimento sibi esse mortuorum cineres in fano conditos; sensit statim Iulianus, neque enim ei ingenium deerat, aut vafrities, non alios Daphnitico dæmoni infestos esse cineres, quàm Babylæ triumphales; exhorrescere illius vincula: itaque statim extrahi iubet è fano, nec tamen ausus est disperdere, aut aliquid inferre probri, veritus, ne qui Apollini Deo tam ægrè facere posset, multò facilius, & acrius in ipsum sæuiret: committit igitur vrnam nostris, vt asportandam curent: conueniunt cum insigni pompa tanquam è campo in Capitolinam ædem reportaturi victorem; interim in via pæana canunt, illum videlicet, quem magnus olim Vates cecinit, in quo carmine non sine iustis execrationibus ignominia, ac perpetuo dedecore notat eos, qui exculpta Deorum signa venerantur, iisque se iactant. vt resciuit Imperator hoc epinicion à nostris accini, quod videbat eludi sua consilia; nunquam immanius in iram excanduit: nam cum alias sanguini parcere soleret, vtpote inuidus gloriæ occumbentium; hic potius Diocletianum agere constituit; sed impedimento fuit expeditio Persici belli: cædem Sallustio mandat, qui tum præfecti magistratum gerebat; ille cum multos in vincula coniecisset;

iecifſet;ex ijs vnum Theodorum nomine, adoleſcentem eximiæ,ac generoſæ indolis, qui in epinicio canendo,quaſi chori præcentor fuerat, producit;eum, præter alios acerbiſſimos cruciatus, ad ſtipitem tortorium ſuſpendi iubet; tum corpus totum acerrimè diuerberari, atque concidi:cum ille, perinde atque non certator,ſed ſpectator eorum,quæ fiebant,ita nullam doloris ſignificationem daret; immò verò idem illud epinicion, cuius cauſa lacerabatur, multò alacrior, ac lætior, quàm antea,conſtanter accineret: cum tandem defatigati lictores cruentum, & ſeminecem derelinquunt: obſtupefactus magnitudine animi,ac virtute Sàlluſtius Imperatorem adit, monet,niſi à noſtris cruciandis,necandiſque deſiſtat,ipſis quidem laudem, & gloriam, ſibi non niſi irriſionem, atque ludibrium parari. interrogatus autem à quodam Theodorus adoleſcens, num eas pœnas citra dolorem ſuſtinuiſſet, quando tantum præſetulerat alacritatis?reſpondet, ſe quidem nõ ſine ſenſu doloris fuiſſe, ſed vnum è Superis apud ipſum aſſediſſe, qui tenuiſſimo linteolo ſudorem abſtergebat; aqua & abluebat, & refrigerabat vulnera; ac præterea vim, ac robur animo ſufficiebat,voluptatis quoque plurimum infundebat: ita Iulianus,dum Babylæ vrnam è fano extrahit, vt Apollinis accipiat oracula; & hunc mutum habuit, & aperta ora noſtrorum ad triumphale carmen accinendum de ſuperſtitione deuicta. ſed acceſſio quoque facta eſt portenti maioris; & Apollini atrocior calamitas, & Iuliano acerbior dolor inflictus: nam breui,poſt Babylæ vrnam extractam,repentinus è cœlo ignis illapſus, & tectum omne fani combuſſit, & ipſum Apollinis ſimulacrum mira arte effictum non proſtrauit modò,ſed redegit in cineres; columnæ, quæ fani propylæum, & porticum ſuſtinebant, diſiectæ. conati ſunt Ethnici reos incendij noſtros facere; ſed & agricolæ, qui viciniam incolebant, ſe fulmen de cœlo delapſum vidiſſe teſtati ſunt; & ab æedituo ipſo plurimis cruciamentis extorqueri nulla vox potuit, quæ incendiariũ indicaret.hoc videlicet egerũt extracti Babylæ cineres,vt eſſet Daphnicus Apollo cinis:mirũ,ꝙ cum locus eſſet lauro conſitus totus, non pepercit fulmen Apollini, neque laureato: erat hoc ſimulacrum ornatum ſuis inſignibus,lyra,& arcu,& ſtipatum choro Muſarum: longum verò eſſet apponere næniam, ſiue monodiam, quam Libanius

ſophi-

sophista de eius simulacri iactura scripsit, in qua potius est deflenda tam elegantis ingenij, quàm tam impij simulacri iactura, quod id in rem tam indignam impenderit: visũ est & Chrysostomo eam neniam libris suis intexere, cuius partes omnes elegantissimè ipse, vt solet, & acutissimè carpit: dici non potest, quantus Iulianum dolor incenderit ex huius incensi simulacri casu; hinc enim petere solitus erat oracula; quibus tunc maxime se egere putabat, cum esset bellum Persicũ aggressurus: destitutus igitur Apolline Daphnitico, consuluit Delphicum, preter Dodonæum; non modò impiè fecit, sed dementer, ac stultè; nam, vt erat in historia versatus, non ignorare debuit, quàm multos sæpe fraudulentæ illæ vaticinationes illaqueassent: responsum est, ipsum & apud Tigrim fluuium fore victorem; & Deorum, inprimis verò Martis ope iuuandum: carmen id fuit non minus fastu, quàm fallacia plenum.

Diique, Deæque omnes nunc surgite, sumite & arma,
Atque fero certum de flumine ferte trophæum.
Dux ego vester ero Mars sæuus belligerator.

Tigrim fluuium Pythia nominauit Iuliano fatalem, quem fluuium alij à bellua eius nominis, quod rapidissimè feratur; alij à sagitta, quod velocissimè, dictum putant: certè apud ipsum Iulianus in venabula, & tela hostium incidit: tigrides verò ipsas immanitate vicit, etiam hircanas, cum Religionem parentem quasi vnguibus lacerauit. eiusmodi igitur vaticinationibus deceptus miser victoriam somniabat, eaque inani fiducia se ad Persicum bellum contulit: Carras cum exercitu venit: in Iouis templo victimas immolauit, exta consuluit: infausta omnia inuenerunt aruspices. accessit ad hæc vafer quidam, & perniciosus impostor, Maximus nomine, qui postea à Valentiniano vt pręstigiator sublatus est nece: hoc auctore in animum induxit, se Alexandri magni gloriam vel exequaturum, vel potius superaturum: putauit secundùm Pythagoræ fabulas de migratione animorum ex vno corpore in alterum, Alexandri animum in ipsius corpus immigrasse, immo verò se in altero corpore ipsissimum Alexandrum esse, ac proinde bello insuperabilem fore; barbaras nationes, & vltimos Indorum fines victorijs peragraturum; sed hoc tantùm commune cum Alexandro habuit, quod extinctus est breui, an-

num

num agens duos supra triginta: Carras igitur cum exercitu venit: Iouis templum adijt, aras victimarum sanguine imbuit, exta consuluit, ac cætera huiusmodi superstitiosè peregit: multa in expeditione hac Persica se obtulerunt infausta; & illa ipsa, quibus erat addictus, in omen versa: nam cum hostias Marti pararet Vltori, ex tauris decem ad hoc perductis, nondum aris admoti sponte nouem procubuere tristissimè; decimus verò, qui defractis vinculis ægrè reductus est mactatus, ominosa signa monstrauit: obseruari autem solitum à sacrificulis, vt si hostia, quæ ad aras duceretur, fuisset vehementius reluctata, ostendissetque se inuitam altaribus admoueri, amoueretur: quo viso exclamauit indignatus acriter Iulianus, Iouemque testatus est, se nulla deinceps Marti sacra facturum; nec resecrauit, quippe celeri morte præreptus: huc recidit illa de Marte prædicatio, illa cum Marte communio gloriæ; ipsi enim comunctū pingi se in tabulis, ac militaribus signis iusserat; fassus est tandem nihil posse Deos, quos victimis solùm facilè propitios reddere conabatur. Euphrate quoque transmisso triste illi omen occurrit, exanimum cadauer apparitoris extincti manu carnificis. nec minus illud infaustū putatum: Sole vergente in occasum, & parua nubecula subitò aere obducto, vsus amittitur lucis; post crebra tonitrua, & fulgura, Iouianus nomine miles cœlo tactus cum equis duobus concidit, quos potu satiatos à flumine reducebat: accersiti aruspices. interrogatique, id vetare procinctum constanter affirmant; fulmen consiliarium esse mostrantes (ita enim appellabant fulmina, quæ suaderent aliquid fieri, vel contra.) ideoque hoc magis cauendum, quòd miles celsi nominis, Iouianus videlicet, cum bellatoribus equis eo fulmine esset extinctus: quomodo contacta loca nec intueri, nec calcari debere fulgurales pronunciarent libri: quamquam non deerant, qui palpum obtrudentes, incrementa potius Imperatori portendi dicerent gloriæ, quod flammæ proprium sit lumen, & splendor: ita inter curas ancipites iactabatur; quo in genere quies ipsa inquieta illi fuit: noctu enim videre sibi visus est squalentem omnino speciem Genij publici, vt ipse dictitabat, quam alijs se conspexisse fatebatur; hunc verò per aulæa tristius discedentem. istiusmodi ludificationibus vi communis hostis agitabatur; quamobrem relicto cubili ad sacra depulsoria cōfugit;

fugit, & superstitiosas preces: cum repente flagrantissimam facem cadenti similem videt, quæ aeris parte sulcata mox euanuit; enimuerò totus horrore perfusus est; existimauitque minax fuisse Martis sidus: erat autem nitor igneus, quem διάττοντα Græci appellant: confestim itaque ante lucis primitias Hetruscos aruspices accersiti, cōsulitque, quid astri species portenderet noua: respondent, vitandum esse cautissimè, ne quid tunc tentaretur, ex Tarquiuianis libris arcanis id relatum esse demonstrantes, quod face in cælo visa committi prælium, vel simile quicquam non oporteat: nimirum obiecta fax est Iuliano, quòd nihil leoni, quem ille impietate superba imitabatur, infestius sit, quàm proposita fax ante oculos: ac certè coniectores ipsi, quibus fidem habebat, per eam belluã id significatum interpretati sunt; cum enim iter faciens militari cuneo occurrisset; & quid afferret prædæ, sciscitatus esset; oblatus est imanissimi corporis leo, qui à militibus multiplici telorum ictu confossus ceciderat; quo cum Imperator velut omine prosperioris spectaculi se efferret, exulta ntiusque incederet, aliorsum Principis euentus, atque ipsius Iuliani cædem portendi aruspices dixere. accessit & aliud, quod putatum est mortis ostentum: cum emensa nocte, iumentum, quo vehebatur ex vsu, poposcisset; oblatus est equus, Babylonius nomine, qui in ipsius conspectu statim ictu terroris consternatus, dum doloris impetu volutatur, distinctas auro, lapillisque phaleras, ac cætera ornamenta compressit, atque protriuit: at Iulianus hæc dissimulans, in suamque flectens sententiam, significare id sibi ducebat, Babyloniam ornamentis omnibus spoliatam humi procidisse: cum contra sentirent aruspices, licet assentando ipsi subscriberent: Chami etiam cum esset, territus est insomnijs horrificis, quibus ipse sibi præsagiebat interitum: cum enim Lunæ, quæ ibi religiosè colebatur, sacra faceret, Procopio, quicum erat necessitudine coniunctus, paludamentum purpureum ante aras obtulit, mandauitque arripere fidentius principatum, si ipsum interijsse didicisset apud Parthos, ac Persas; agitatus quippe insomnijs, euenturum sibi triste aliquid præsagiebat; quocirca & ipse, & visorum interpres præstitutum diem obseruari debere pronunciabant: verùm, vt compertum est postea, eadem nocte, quam habuit horrificam, & curis æstuosam, Palatini Apolli-

nis, quem colebat, templum Romæ conflagrauit: ita illo Lunæ cultu hoc consecutus est, vt noctes, quibus Luna præest, haberet insomnijs graues, & molestas: quanquam hæc contemni poterunt, quia veteris Hetruriæ diuinationibus, & ariolorum, coniectorumque ineptijs nitebantur; illa tamen, quæ nostrorum prædictionibus, ac præsensionibus significata diuinitùs sunt, quantum haberent roboris, res ipsa, & euentus ostendit: erat tum Antiochiæ ludi magister è nostra disciplina vir facilè optimus; ab hoc Libanius, qui id temporis inter doctores primas, inter impios non vltimas tenebat, ac Iuliani victoriã præstolabatur, quæsiuit, ecquid tandem rerum ageret fabri filius? ita *Dei* filium per iocum, & ludibrium appellauit; tum ille diuino planè instinctu: Iuliano, inquit, tuo loculum, ac feretrum fabricat: nec multò post allatus est nuncius de illius nece, & cadauer ipsum elatum loculo. Iam à præsensionibus ad rem ipsam gestam veniamus: incredibile dictu est pariter, & horrendum, quantum in hac expeditione Persica Iulianus impietatis ostenderit; armauit se omni scelere, magicis artibus, ac præstigijs: deuouit Erebo se, suosque. speluncã quandã subijt, ac subterraneum locum, vbi quàm immania, quàm execranda operatus sit sacra, foribus occlusis, & consignatis, appositaque costodia, tunc dicemus, cum eo interfecto reserata sunt. perhorrescit animus id referre, quod Gregorius Nazianzi præsul affirmat: (Duplicem, inquit, Iulianus conscripsit, ac mouit exercitum, alterum militum, cacodæmonum alterũ, à quibus ducebatur, & in quibus maior ipsi fiducia sita erat:) sexagiñta quoque millia armatorum hominum delectu habito numerauit, sed hic Stygiorum militum innumerabilis fuit: quò admirabilior, ac præstantior fuit Religionis nostræ triũphus, quæ & draconarios peruicit, & dracones: declarata vis eius est nobili facto: habebat Iulianus ex tartareis illis militibus vnum maximè familiarem, quo vtebatur vt emissario, vt apparitore, atque cursore, immò etiam vt exploratore, quid ageretur apud hostem: in Persidem igitur arma moturus, hunc mittit indagaturum, delaturumque quæ nosset; neque enim cuipiam hominum negotium tantum committi posse videbatur; quippe tã occultè res agi solebat apud *Persas*, vt silentium etiam pro numine haberent: missus igitur tartareus speculator cum ad locum quendam peruenisset,

vbi

vbi vir quidam Religioſiſſimus verſabatur, Publius nomine, repente ſubſtitit, nec vltrà progredi vel auſus eſt, vel potuit: decem ipſos dies in ea mora conſumpſit: tandem re infecta ad Iulianum redit: cauſam ille ſciſcitatur tam longæ moræ, cum alias volucri curſu cuncta peragere ſoleret: reſpondet, ac fatetur, non modò ſibi moras allatas, ſed re infecta, nec ſine ſummo dedecore reuerſum: incidiſſe videlicet ſe in precantem quendam virum, ac Deo ſupplicem; eum ſibi tanquam murum fuiſſe oppoſitum, ne vltra procederet; expectaſſe dies plures, dum ille à precibus deſiſteret; ſed pertinaci conſilio perſeueraſſe, atque omninò aditum præcluſiſſe. aderat cum Iuliano vnus è purpuratis, eius conſiliorum particeps, & familiaris; is prorſus obſtupuit, cumque ſe collegiſſet, non modò auguſtali, ſed proprijs relictis laribus, atque ampliſſimis opibus in egenos diſtributis, ad Publium ſe confert: ei ſe totum penitùſque tradit; eiuſdem diſciplina, & inſtitutis viuere aggreditur: quid enim magis mirandum, quàm ſatellitem Ditis, non modo vafritia, ſed viribus inſignem, immò omni pugilum robore ſuperiorem, & immortalem, vnius hominis inermis virtute ſuperatum? timuiſſe manus non telis inſtructas, ſed in cœlum ſublatas; non ſanguinolentum militem, ſed lacrymantem? repulſum vt inertem, fugatum vt timidum. potuit certè vel hæc vna res tam prodigioſa mouere Iulianum, quæ ipſius purpuratum mouit; ſed quid conſilij cepit? quò ſe vertit perfidus? comminatus eſt, ſe poſt confectum Perſicum bellum, & Publium, & omnes, qui religioſè viuẽdi genus amplexi in aſceterijs viuerent, perditurum: deuouit Inferis infanda execratione Chriſtianum ſanguinem, ac gentem noſtram ferro. interim quendam è noſtris immolare ſtatuit, Demetriũ nomine, virum incredibili conſtantia præditum, à quo ipſe ſæpe de impietate, de perfidia, de præſtigijs acri ſermone caſtigabatur: addidit eius auditores duos, quos item lapidibus feriri iuſſit: his hoſtijs ſe optimè litaſſe putauit, quòd ſciret Dijs ſuis, nihil gratius noſtrorum cæde; & quoniam Demetrius hic erat ex Perſide, nihil auſpicatius eſſe exiſtimauit, quã ſi Chriſtiano Perſa necato, præluderet neci Perſarum: ſed contra quàm ſibi perſuaſerat, accidit; ac potius iam tum vinci cœpit à Perſa, virtute, atque conſtantia; mox Perſicum hunc ſanguinem pro Perſis pugnantem, ſibique aduerſantem meritò

V ſen-

sensit: Euphrate igitur nauali ponte transmisso, ac Tigridi iuncto, ad tutiorem nauium stationem, & commeatum, ecce tibi vnus è gente Persarum veterator egregius, quem Zopyrum alterum, aut Sinonem dixeris; hic grauibus quibusdam in Persarum Regem offensionis causis concinnatis, ac fictis, Iuliano sponte se offert, operam pollicetur suam; expeditum, ac promptum victoriæ modum docet: nauticum apparatum valere iubeat, immò prorsus deleat, atque incendat; impressionem fieri posse in hostem faciliore via, ac tutiore, cuius se profitetur Ducem; cum nemo regionem Persidis ita calleat, vt ipse Persa. iam tempus aderat, vt præda in laqueos se induceret: fidem habet hosti, ipse Religioni perfidus classem, & frumentum igni tradit, vt victoriam sine negotio assequatur, & sine puluere; sed iam tum sibi ipse, ac suis extruxit rogum; circumducitur igitur à Sinone illo per inuia loca, tanquam per compendia viarum; atque vbi Imperatorem cum exercitu eiusmodi labyrintho implicuit, clàm arripit fugam; tum demum ille animaduertit, se circumuentum fraude: hæsit protinùs inops consilij, & omni spe destitutus: nullum patebat effugium: salutis ratio nulla; miles partim mœrore, partim fame, & siti enectus erat; cùm repentè Persarum acies armis instructa, nec opinantes inuadit, impetum facit; qua re concitus Imperator, oblitus loricæ, scuto vix inter tumultum arrepto, ceterùm inermis properat vltimis ferre suppetias; sed reuocatur alio motu, dum etiam antesignanos eadem perpeti nunciatur; quæ dum reparare festinat, ex altera parte cataphractorum Parthicus globus centurias adoritur medias, ac sinistro cornu inclinato acriter superfusus densis missilibus certat, ingenti elephantorum strepitu augente terrorem: Iulianus dum incautè, ac temerè, vt erat inermis, sese effundit in pugnam, interim subita acie ferri, incertum primò, cuius opera, perstringitur; hæsit ferrum perfossis costis in ima iecoris fibra, quod dum euellere dextera manu conatur, eius acie digitorum neruos sensit excisos; prouolutus iumento, veloci cursu semianimis refertur in castra; nec verò collineare quisquam rectius poterat, quàm impij hominis ilia transuerberando, & iecur feriendo; tum quia inuido nostræ gloriæ ilia rumpi debuerunt; tum quia superstitiosè victimas etiam humanas immolando, exta, & iecinoris fibras consulebat; meritò etiam acie ferri digitos sibi ipse excidit, & cruentauit,

tauit, quibus videlicet digitis calamum non minus impiè, quã gladium aduersus Religionem scribendo distrinxerat: de auctore necis variè disputatum est; non defuerunt qui Saraceno cuipiam egregiam hanc laudem arrogarint; alij à ridiculo quodam barbaro, ac scurra facinus perpetratum dixerunt. quidam ita de eo commemorarunt: Cum in sublimem tumulum ascendisset, vt velut è specula lustraret exercitum, quantusque bello superfuisset, cognosceret; cumque magnas copias perspexisset; ac præuidisset graue sibi esse, ægréque posse, nec sine magno suo labore multitudinem tantam ad Romanas vsque terras referre, subsistendi consilium aperuisse. ijs verbis inflammatum quendam militem, itaque præcipitem, quasi communis salutis inuido in viscera ferrum intorsisse; hostem certè percussorem non fuisse vel illud indicium facit, quod è Persarum numero nemo vulneris eius nomine se iactarit, licet rex Sapores per præconem, percussorem eius euocasset, pollicitus ingentia auctori præmia. Callistus, qui Iuliani facta heroico versu complexus est, dubitauit hæc canere; tametsi eum scilicet, vt herum suum honore prosequeretur, à cacodæmone vulneratum occubuisse dicat; ac fortasse id, vt quidam è nostris scripserunt, verum fuit: non paucos enim impiorum Erinnyes ipsæ tædis ardentibus insecutę vlcisci sunt solitæ. At verò quemadmodum verissimũ, & cõstantissimũ vbique obtinuit fama, vindicta diuina Iulianum trucidatum esse constat; percussoresque eius Cælites fuisse hac ratione declaratum est: Quidam ex necessarijs, & familiaribus Imperatoris ad ipsum profectus in Persico hoc bello, appetente nocte, cum alterius domicilij copiam non haberet, in ædem sacram concessit, atque ibi vigilanti potius, quàm somnianti maius omni admiratione spectaculum datum est; visus est enim adesse in conuentu, choroque Cœlestium, inter quos Religionis princeps Petrus emineret; quem circumsisterent ij, qui purpuram suo sanguine imbuissent, ex quibus erant Artemius, & Mercurius: hic in Deciana procella pulchrè ceciderat, ille à Iuliano ipso in eadem Religionis causa cæsus; agebatur in hoc amplissimo Cœlitum Senatu de medendo tot, tantisque vulneribus ab impio paricida inflictis. execrabantur omnes inuisum caput; de contumelijs, ac damnis conquerebantur; cumque diu, multumque ad eum modum deliberassent, & quid facto opus es-

ſet,quæſiſſent:conſurrexiſſe viſi ſunt Artemius, & Mercurius, atque hanc prouinciam ſibi depopoſciſſe,vt vltores tantorum ſcelerum eſſent:hæſit ille attonitus, & quia rem penè oculis perſpexerat,habuit fidem viſis; ab incœpta profectione deſtitit;tum iterum quaſi per quietem oblatus eſt cœtus ille Cœleſtium;eoſque,qui antea magno ſtudio properantes abierant, pœnas de Iuliano ſumpturi, cum alacritate reuerſos more victorum;alijs celerrimè nunciant, deſertorem,ac perfidum Iulianum interfectum iam in prælio corruiſſe, ac deinceps omnia futura trãquilla. Eſt porrò his,quę dicta ſunt,ſimillimum, quod Baſilij magni ſucceſſor Helladius ſcripſit, cuidam præſtanti pietate viro accidiſſe: is cum ante tabellam, in qua & magnæ Dei matris Virginis, & Martyris illius inuicti Mercurij effigies depictæ ſimul erant, mœſtus, & flens de impiętate Imperatoris expoſtularet, & iuſta quadam iracundia pœnas depoſceret, Mercurio mandatum, vt vltor exiſteret: quod certè factum non eſt ita curſim prætereundum, vt reſpectando non animaduertere liceat arcanum quiddam:videlicet conſultò, & accommodatè ſatis Iuliani percuſſorem fuiſſe Mercurium martyrem: quippe impius hic deſertor Religionis,ac perduellis ex toto illo falſorum Deorum numero Mercurium maximè coluit;nam & in militaribus ſignis, ac tabulis vnà cum illo pingi voluit; & quod ſuperſtitionis magnitudinem arguit,intempeſta nocte conſurgens,occultè Mercurio ſupplicabat;hunc enim Mundi velociorem ſenſum eſſe, ac motum mentium ſuſcitantem putabat: aptè igitur Mercurij cultori Mercurius martyr oppoſitus eſt, qui de impio homine pœnas expeteret: at verò Gregorius Nazianzi prçſul etiam beatas illas mentes à corporum concretione ſecretas in Iuliani necem conſpiraſſe ſcribit:(Omnis,inquit, cœlorum virtus, omnes Angeli teſtes ſint,quorum opera Tyrannus extinctus,atque oppreſſus eſt:non exigui illi Amorrhæorum,Baſanorumque Reges,ſed Draco ille,& communis omnium hoſtis, cum multo furore debacchatus in terris,& multa impiè eiaculatus in cœlum.) & ſanè conſtat ſibi Gregorius;nam cum dixiſſet, à Iuliano duplicem exercitum fuiſſe conſcriptum,alterum bellatorum hominum, alterum magicis artibus cacodæmonum; aduerſus hunc certè beatarum mentium inuictas legiones armari oportuit; Quid quod multi ex Ethnicis ipſis
id

id sibi persuaserant, non humanis viribus Iulianum occubuisse, sed vltione diuina? narrat enim Hieronymus, se, cum adhuc puer in literario exerceretur ludo, nũciata illius morte, audiuisse ex Ethnicis vnum, scitè, & falsè dicentem:(Ita nè verò Christiani Deum suum patiẽtem mitem, & ἀνεξίκακον faciunt? cum contra nihil esse acerbius, constet, atque atrocius; quippe qui infensum sibi Iulianum in ipso flore ætatis statim è medio sustulit, nec indignationem distulit suam.) Sed quid aliorum testimonijs nitimur, cum ipsemet Iulianus moriens agnouerit Numen iratum? ferunt enim ipsum, simul ac plagã accepit, cauam manum protinùs sanguine impleuisse, oculisque sublatis, tanquam præsentem vindicem cerneret, cum sanguinem in cœlum coniecisse, furenti similem; vsurpatis illis vocibus, summa cũ acerbitate animi editis:(Saturare Nazarene;) itemq; illis(:Vicisti, Galilæe, vicisti:) deinde rabiẽ versus Deos, quibus se totum addixerat, effudit, de eorum perfidia conquestus: Martem bellicosum, ipsi, vt promiserat, auxilium minimè tulisse; Apollinem falsa vaticinatum esse; Iouem fulminantem nõ præstò fuisse. execrabatur frustra à se Numina implorata; deuouebat ingrata, quæ tot fanis ornasset, atque ditasset, quibus tot sacerdotia instituisset, seque ipse pontificẽ initiasset; tot immolasset victimas, hecatombas multiplicasset; quibus pridem de Christianorum cruore nuncupasset vota solemnia; tot denique, tantisque rebus promeritos Deos experiri iam sibi contrarios. enimverò acerbissimè ferebat, Palladem, & Martem ab hostibus stare, victoriam illos sequi: Mercurium cum talaribus ansugisse; Isidem, siue Lunam à se cultam sempiternę noctis horrorem offudisse; publicum ipsum Genium abscessisse; nullum sibi Deorum adesse præter Pallorem, Pauorem, Pœnam, Necessitatem, Violentiam, Inuidiam, Erinnyas, Mortem, & siquæ sunt alia huiusmodi siue nomina, siue monstra, quæ nequicquã ipse depulsor è castris suis auertere, atque abigere tentasset: cum Sole maximè conquestus esse dicitur, iacto in eum cruore vulneris; natalisque horę suæ præsidem, quem ὡροσκόπον Græci vocant propter astronomicum quendam ambitum, accusasse, quod Persis opem tulisset: ac probè sanè coactus est in Solem iacere non contumeliam modò, sed sanguinem, quem Solem vt sibi conciliaret, Conditori posthabuit, hymno in ipsũ, ac laudatione conscripta, cuius etiã

se

se filium Mercurij sententia declaratum dicebat: hoc tantùm verè,quod currum imperij malè regens denio errore est actus in præceps. Feruntetiam,antea eum in somnis, cum esset Antiochiæ, vidisse iuuenem quendam flauo capillo, qui diceret, ipsi in Phrygia moriendum esse: itaque inuictum se,ac prope immortalem existimabat,quandiu abesset à Phrygia, quæ regio est minoris Asiæ: ictus igitur,cum eos, qui aderant,interterrogasset,quod nomen ei esset inditum loco,vbi iacebat,ac responsum fuisset,appellari Phrygiã,exclamauit:(ò Sol, Iulianum perdidisti:)hæc expostulantem, & magno cum furore querẽtem Sol destituit, & eius lucis vsura;ita penè eodem infelici fato defunctus est,quo Herculem furentem produnt,qui apud Oetham montem in loco, qui item Phrygia dicebatur, consumptus est:huc Iulianum deduxere præstigiæ;huc eius in nostros minæ reciderũt;acclamatum est à bonis:(Vicit Deus, & Christus eius:)At verò prætereũdum non est vltimum summæ eius dementiæ argumentum: cum enim execratus esset Deos omnes,eosque mendacij arguisset, Deus ipse haberi voluit,tunc videlicet,cum maximè se mortalem videbat.iacebat in ripa fluminis agens animam, cum hæc agitare cœpit de adsciscenda sibi diuinitate consilia: sciebat nonnullos veterũ, vt humana conditione maiores censerentur, artibus quibusdam ex hominum oculis clàm se sustulisse, ac pro Dijs habitos:ea fraude Romulus diuinos sibi honores comparauerat, Empedoclem quoq; in Aetnæ fauces hic ardor sponte coniecit,vt non inuentus putaretur abijsse ad Deos:eiusdem igitur gloriæ cupiditate incensus,& simul quod tali mortis genere interire propter temeritatis ignominiam erubesceret, quid molitur? quid agit? neque enim vnà cum vita improbitas extinguitur:in profluentem corpus abijci iubet, ad eamque rem nõnullorũ operã,quos maximè fidos,arcanorumque conscios habebat, adhibere conatur; quod nisi quispiam è spadonibus Imperatorijs id præsentiens, scelerisque odio,& execratione alijs prodens, huic conatui obstitisset, nouus vtique ex calamitate Deus vecordibus populis extitisset Iulianus: sed quantum abesset à Dei natura, post mortem maximè declaratum est,cum de eius furore sublato metu, patuerunt etiam clandestita scelera,& latebræ flagitiorum;quo tempore neque in hominum numero reponendus est visus, qui crudelitate belluas vicis-

vicisset. perhorrescit animus, ac reformidat ea commemorare, quæ pro comperto tradunt: mitia, ac lenia sunt præ ijs, quæ de Busiride, de Scirone, de Procuste vel historiæ, vel fabulæ produnt. apertum est post eius obitum Carris specus, quòd magica sacra facturus intrauerat, cuius fores seris occlusæ erant, & consignatæ, apposita etiam custodia: inuenta ibi est muliercula capillis suspensa, extensis manibus, cuius ille viscera per summum scelus, vtero dissecto, rimatus fuisset; victoriam scilicet de Persis suam ex occisione discere cupiens. Antiochiæ item in ipsa regia multæ arculæ inuentæ humanis capitibus plenæ, multique putei cadaueribus oppleti: nam & innumerabiles prægnantes dissecuerat, vt fibras fœtuum inspectaret; & multos infantes iugulatos ad bases simulacrorum defoderat: magnum alium quoque gregem ratione præditorum animantium diuersarum ætatum varijs mortis generibus sustulerat, Neptuno, ac Dijs manibus sacra facturus; vt etiam si, quod optabat, ipsius cadauer in profluentem proiectum esset, tot, tamque inexpiabiles maculas eluere vnda non posset. cum igitur diris omnibus execrãdam animam exhalasset, noluerunt Superi expectare, dum fama pernicibus licet alis instructa rem proderet; sed ipsi tanti boni nuncij, ipsi fuere cursores, famamque velocitate præuenerunt. erat tunc Dydimus philosophus Alexandriæ in mœrore maximo positus, quod sub perfido Imperatore tot, ac tanta Religionis damna videret; quapropter & victus parsimonia, & assiduis precibus rem Numini commendabat; post longum squalorem, & sordes, & vim vberem lacrymarum, sopore correptus, videre sibi visus est candidos equos per aerem discurrentes, ac tanquam è recenti victoria redeuntes; tum qui eis insidebant equites, iubere ipsum bono, & læto animo esse, Iulianum ea ipsa nocte cæsum: id ipsum Athanasio significatum; cum enim è pontificia sede deturbatus est, vaticinatus dicitur, eam nubem, ac procellam breui transituram. Nec minus admiranda fuit illa species de Iuliani nece oblata religiosissimo cuidam viro, nomine item Iuliano, cognomento Sabæ, qui cum eodem, quo Imperator est cæsus, tempore ob inflicta ab impio paricida Religioni vulnera in magno luctu esset, repente abalienatus est à sensibus: deinde cum eos iterum collegisset, interrogatus à suis, qui obstupefacti circumsistebant,

bant,

bant,ecquid accidisset?respondit, diuino monitu certiorem se factum,Iulianum in Perside cecidisse . notatum est tẽpus, compertum est ea ipsa hora rem gestam ; ita alterius Iuliani lacrymis factum est,vt alter effunderet sanguinem:ille abstractus à sensibus , hic extractus è vita : habuit opportunè tunc Christiana Religio, quem opponeret furiæ illi, ac pesti. Ac ne à nostris viderentur ista conficta , Ethnicorum ipsorum testimonio confirmata res est:ex ijs vni,qui Antiochiæ versabatur ex Iudicum ordine,cum iuxta prætorium excubaret, miranda quadam specie visa esse dicitur congeries quædam in cœlo stellarum , quæ litteras efformarent in hanc sententiam:(Hodie in Perside Iulianus occiditur:)& rem,& tempus probauit qui consequutus est nuncius : dignum certè prodigium , quò quisque animum aduertat:nam homini iudicia in terris exercenti, ac de tribunali ferre sententias solito aptè indicata est de nequissimi Imperatoris nece sententia ; ac ne esset obscurior,illustribus descripta notis,ac prænunciata de cœlo, vnde iustitia est, quam veteres Astræam, siue Nemesin dixere vltricem scelerum,ex alta quadam veluti specula terrena omnia despectantem . porrò ethnicum illum Iudicem ea specie ita commotum ferunt,vt ad nostra signa statim se contulerit. Atqui tam tetram,immanemque belluam,tam turpe monstrum, tot nefarijs vitijs inquinatum,non defuerunt ex Ethnicis, qui fictis encomijs ornarent. in primis Libanius sophista funebrẽ de eo laudationem instituit:sed huic Nazianzi præsul Gregorius orationes opposuit duas , quibus acerrimè in Iulianum inuehitur;extant illę, vt ipsemet orator appellat , tanquam columnæ duæ de illius sceleribus inscriptæ sempiternis ignominiæ notis; easque dicit columnis Herculis longè sublimiores, atque insigniores, propterea quod illæ vno duntaxat in loco sint fixæ,hæ velut agitabiles omnibus,vbique perspicuæ sint:est verò vna ex præcipuis illa cõtumeliæ nota,quã ei meritò inurit,cum exardescẽtẽ ita in nostros similem Aetnæ mõti incendiario facit (:Quẽadmodum, inquit, Aetnæum ignem narrant Aetnæ radicibus cõdi,infernè exundantem,violenterque retentum, atque compressum : siue hoc aliud quippiam sit,siue anhelitus excruciati gigantis,de more quidem horrendum quendam sonum ex ima parte edere,fumumque propinqui mali indicem vertice suo euomere ; quod si fortè exube-

rântior fuerit, nec vlla vi retineri queat; tum verò finibus ſuis æſtu vehementi extruſum, ſurſumque tendentem, ac ſuper ſpiracula ſua ſeſe effundentem, nonnullas quoque ſubiacentis terræ partes incredibili illo, atque horribili flammarum diluuio peruaſtare: eodem item modo Iulianum conſiderare licet, aliquantiſper quidem ita res noſtras incommodis afficientem, vt non omnem expromat iram; cæterùm ſi quando furoris impotentia exuberet, tum animi improbitatem premere, tectamque habere non poſſe; ſed aduerſus diuinum ius, diſciplinamque noſtram aperto *Marte* graſſari. vt enim edicta aduerſus ædes ſacras, & donariorum deprædationem non minus ab auaritia, quàm ab impietate manantem, & ſuppellectilis ſacræ direptiones profanis manibus indignè, contumelioſèque tractatæ præteream; vt etiam ſileam ſacrorum Antiſtites iJſque ſubiectos grauiſſimè affectos; vt omittam columnas noſtrorum cruore reſperſas, horum manibus, atque complexu, dum virgis conciderentur, per orbem cinctas; vt etiam ſagittarios per regiones, & Vrbes diſcurrentes, atque ipſo etiam edictorum auctore acriores, & immaniores (quò noſtros videlicet pro Perſis, & Scythis, alijſque barbaris ſubiugaret) vt hæc inquam omnia prætermittã, eccui ignota eſt Alexandrinorum ſæuitia, qui licentia temporis immodicè vſi, præter alia multa nefariè acta, ſacroſanctum noſtri Numinis templum duplici cruore impleruntvictimarum ſcilicet, & hominum: quod certè non niſi Imperatorij cuiuſdam *Philoſophi*, Pithiodorus hic fuit, ductu, & opera pepetratum ſcimus; ecquem Heliopolitarum improba conſpiratio latuit? ecquem Gazeoru n immanis audacia, aut Arethuſiorũ furor?) has, aliaſque Gregorius de *Iuliano* ignominiæ notas, orationibus illis, quas ipſe columnas vocat, inſcripſit. Atqui his tot, tantiſque ſceleribus illam Iulianus adiecit fraudem, vt noſtrorum gloriæ inuidens, quæ adhiberet ſupplicia, alia quauis quã pietatis cauſa, ſiue à ſe, ſiue à ſuis miniſtris ingeri fingerentur: quanquam non ita diu, vt de Aetna dictum eſt, latentem furoris flammam premere, ac tegere potuit: ad extremum enim bellum Perſicum aggreſſurus, aperta execratione pro victoria deuouit Chriſtianorum ſanguinem; quo conſilio amphitheatrum Hieroſolymis extrui iuſſerat; vt reuerſus à bello, & gratam rẽ Dijs facturus, noſtros omnes, in primis verò Baſilium,

& Gregorium, cæterosque sanctissimos Presules famelicis bestijs obijceret, spectaretque laniandos: eam ipse Vrbem delegerat, vt vnde ortum Religio habuerat, ibi extingueretur, ac deficeret: adeo execrabile, & internecinum illi indixerat bellum paricida nefarius. illud verò quis non miretur? quod tam breui tempore, biennium enim imperauit, tot incommoda intulerit; tanta vis exitiorum ab ipso manarit, quantam vix decennio Deciana tempestas attulit: vt etiam in hac simillimus Aetnæ fuerit Iulianus, cuius flamma per subiectas regiones subito impetu latè diffusa cuncta vastauit. indoluisse nostris malis visa est parens ipsa Natura: toto illo biennio squalida, & mœsta fuit Mūdi facies: nunquam tantus calamitatum concursus est factus: siquidem terra ingenti motu concussa effecit, vt neque domi homines tutò manere possent, neque sub dio versari. apud Alexandriam mare tam vehementi æstu concitum, & vltra fines suos progressum, vt continentem terram eluuione demerserit, tamque altè increuerint fluctus, vt in tectorum tegulis scaphæ marinæ sint repertæ; quamobrem Alexandrini ab eo tempore, quo regressum est mare, edixerūt, vt dies perageretur festus; faces multæ in Vrbe accē derētur; carminibusq; & gratiarū actionibus irā Numinis supplices placarent, anniuersantiamque celebritatem insigni pietate, ac religione obseruarent: contra verò aridum, & æreum cœlum negauit imbres; itaque siccitate nimia fruges perierunt, acerbissima fames iumenta, postea homines adegit: consequuta quoque pestis est immanissima, qua interiere quamplurimi: diceres infectum aerem inquinatissimo illo Iuliani spiritu; nec antea correctum, quàm cum hunc expulit. reliquum igitur est, vt aliquid de sepultura dicamus: ea digna perfido desertore fuit; destitutus enim à suis, pollinctores, ac libitinarios nactus est, scurras ac mimos, qui eum cum omni scenica fœditate extulerunt, funusque prosecuti sunt tibijs canentes, & saltitantes; Religionisque abiurationem, belli cladem, & mortem ipsam probrosè ei obijcientes: ita qui tantas in nos tragœdias excitarat, ridiculè, & comicè est elatus. demum Tharsi constiterunt, vt eum tumularent: at ò vim irati Numinis formidādam, cum humum effodissent, vrnaque cū recōdidissent, statim cōmota tellus est; execrabile, & abominandum cadauer à se excussit, reiecit, expuit; sic exhorruit

etiam exanimum: nimirum & serpentem post necatum hominem aiūt à terra nō recipi; quamobrē & nos quoq; auersati eius aspectum, ad alia properemus, quæ & si habent nonparum feritatis, non tamen tantum potestatis.

PERSECVTIO DONATIANORVM.

MAgno planè malo Religionis accidit imperium Iuliani, cum ob cætera scelera, tum ob reuocatos ab exilio Donati asseclas, quo illos superiores Augusti damnarant. inquietum prorsus, ac turbulentum Christianæ reipublicæ genus hostium. redire hos præcepit Iulianus pro suo voto, quos videlicet intelligebat ad omnia permiscenda non sine furore esse venturos: eodem edicto his libertas est reddita, quo patefieri iussa sunt fana Deorum. statim igitur ac Imperatoris præsidio fulti sunt, quàm possunt validissimo in nostros impetu ruunt, grassatorum more, atque prædonum; coniurati vt veram Religionem non modò prauitate doctrinæ violent, sed lacerent ferro; subtiles in fraude, immanes in cæde multos ex optimatibus vel de paternis focis, vel de pontificijs sedibus exturbant; tum conducta manu inuadunt in templa; si quę inueniunt obserata, ascendunt culmina, tecta denudant, propugnatores ararum lapidibus appetunt, contundunt, cruentant, interimunt multos. quid apud *M*auritaniæ ciuitates? eò missi Vrbanus quidam, & Felix, verbo quidam ita dicti, reuera alter non solùm inurbanus, sed immanissimus; alter scelere miserrimus: duæ veluti faculæ à furijs incensæ sacra quæuis loca, quibus adhæserint, vastant: honestissimę matronæ e penetralibus extractæ, infantes è matrum sinu, atque complexu extorti minis, vi, ferro; quod autem est omnium indignissimum, in aram præcipuam sacrilegas manus afferunt; diuinam dapem per summum nefas ex adytis extrahentes, eam famelicis canibus proiiciūt. enimuerò hic iusta Numinis ira se continere non debuit; acerrimè, ac statim vlciscitur; perciti canes rabie in heros ipsos insiliunt, tanquam in ignotos, ac fures la- An. Christi circiter 362.

trâtu exagitant, vrgent; dente, morſuque dilacerant: neque enim vt heri habendi erant, qui vniuerſitatis Dominum non modò abiurarant, ſed conculcarant. acceſſit prodigium alterum ſanè illuſtre: cum ſacri chriſmatis ampullam per feneſtrã abieciſſent; non defuerunt Cœlites, qui ſeruarent: cecidit, ſed inter ſaxa conſedit, nõ vt vitrea, ſed vt adamantina. ad hæc inſtrumenta ſacrorum diripiunt, comminuunt, diſſipant; atque vt profana omnia faciant, aras ferri àcie abradunt, parietes delubrorum aquis eluunt, reſecrare ſe rati. pudet verò ea cõmemorare, quæ impudentiſſimè in Virgines Deo dicatas patrarunt; ingreſſi enim cum impetu, vel gynæcêa, vel parthenones, mitellas, ac flammeum capitibus abſtrahunt; & quod deteſtabilius eſt, præſtigijs quibuſdam ea probrosè contaminant: immundo enim conſpergunt cinere, ſolutoſque crines ſalſa, ac marina aqua perfundunt: nihil ea contumelia, ignominiaque acerbius viſum: vt quę ad immortalem illum pietatis ignem, melius quàm Veſtales ad ſuum, aduigilarent, inficerentur cinere; & quaſi pudoris facto naufragio marinis aquis demergerentur. multa alia nefaria, atque immania à Donatianis acta; ſed illud in primis, quod non ſatiati cruore, ac cæde noſtrorum, inhumata eorum cadauera alitibus, feriſque proiecerunt; ac tanquam non cum viuentibus ſolùm certamen fuiſſet, inexpletum odium neque mors compeſcuit. quamquam dubium Donatiani quodammodo reliquerunt, vtrùm in noſtros, an in ſe ipſos ſæuiores extiterint: neque enim quiſquam infeſtiſſimus hoſtis tam crudeles de illis pœnas ſumere potuiſſet, quàm prorſus immanes, ac diras ſibi ipſi ſponte ferali animo intulerunt, inuidiæ videlicet ſtimulis agitati, quòd viderent noſtros, qui conſtanter, ac piè cecidiſſent, radiato capite inſignes fieri aris, atque delubris, eorum memoriam honorificentiſſimè conſecrari, ritè indigetari. vt igitur ſibi eadem decora, atque ornamenta compararẽt, quid agũt? manus, ſibi ipſi facti lictores, in ſeſe afferũt, ſpõte ruunt in mortẽ, quæ certè ipſis ob ſcelerum magnitudinem debita: putarunt enim Religionem, quæ extingui cruore noſtro non poterat, poſſe ſuo: itaque alii ſibi pectus tranſuerberant ferro, alij ſe infelici arbori reſte ſuſpendunt; hi in extructum ſua manu rogum inſiliunt; illi ſe præcipites in profluentem, aut in mare deijciunt: his acti intemperijs, quaſi ceriti, atque lymphati

phati furebant:legimus solitas olim Saturno , & alijs quibusdam Dijs humanas mactari hostias,Donatiani sibi ipsi lanij, ac victimarij erant.gregatim hinc atque inde confluebant, & tanquam in amphitheatrum belluarum more se venabulis ingerebant. neque minorem amentiam præseferebant ij, qui nostra æmulantes,mortuis cultum deferebant,aras excitabāt: ad eorum sepulcra vota faciebant : cuius simulatione honoris allecti tanto flagrabant moriendi studio, vt viatoribus arma traderent,quorum ictibus vulnerati caderent; omnia circumibant, rusticanos maximè quæritabant, quos ligone, ac rastris armatos hortabantur, immò etiam impellebant ad cædem;quamobrem Circumcelliones,siue Circuitores ad ludibrium vocati:siquis autem impium facinus detestatus, manus ipsorum sanguine inficere detrectaret; cogebatur terrore minarum;inuidię arguebant, quod se Martyres esse non sinerent; ita multos interemerunt; qua de causa Biothanati dicti sunt.porrò qui hanc nostrorum lauream sibi vsurpare affectabat, id diu ante cęteris ex eadem disciplina significabat; tum ipsum omni genere officij,tanquam sacrosanctum, ac numini deuotum obseruabant: ciborum genere, ac Saliari, vt aiunt, cœna abundè reficiebant, veluti victimam quandam aris destinatam præ pascentes : qui cum diuturno tempore inter hæc obsonia,atque pascua lautè,atque opiparè deliciatus esset; tū demum ebrius, atque lymphatus excurrebat in vias ; ijsque qui sibi occursabant,gladium subministrabat, quem illi in ipsum ad vulnera distringerent; aut si id agere recusarent, optio dabatur vt aut ferirent, aut perirent. quo in genere rem sanè lepidam narrant:cum enim quidam Donatiani,benè iam adipati in generosū quēdā è nostris iuuenē incidissent, nudūque ei gladium porrexissent, quo ad ipsorum necem abuteretur, comminati eum à se interfectum iri, nisi imperata faceret:ille vt erat ingenio solers, dixit se vereri, ne aliquo ex ipsis interfecto,ceteri,qui superessent,pœnitentia ducti, & simul socij nece commoti, pœnas cædis ab ipso reposcerent ; proinde oportere prius vnumquemque ipsorum vinculis adstringi;deinde à se socium ferro petitum iri : acquieuerunt dicto Donatiani; tum adolescens , vbi eos quasi prædam laqueis induit,ac vinculis irretiuit,virgas expedit, ac singulorum humeros quàm acerbissimè flagris perurit:vbi benè concìdit,&

contu-

contudit; eo dedecore, ignominiaque affectos in via relinquit, prætereuntium ludibrio, ac risui expositos: euadit ipse victor insigni triumpho. Ad Honorium deinde Imperatorem querelæ missę de huiusmodi incommodis, & exitijs. iam autem vsque à Theodosio lex fuerat promulgata, vt ea gens, cui crudelius parci videbatur, quàm ipsa sæuiebat, omnino deleretur; quippe auro tantùm rependebantur damna, quæ ipsi in nostros inferebant ferro. proponebantur igitur Antistites è suis sedibus exturbati, ac multa atrocia, ac dira perpessi; in memoriam reuocabatur indignissima cædes Maximi præsulis Vagiensis, quem ad aras facientem inuadere ausi fuerant fustibus, & id genus telis; deinde immaniter cædere, ac pugione confodere. coerciti igitur sunt ab Imperatore seueris legibus, nec tamen ita domiti, vt subinde non excuterent frænos, ac frangerent. Augustinum ipsum clarissimum Religionis lumen extinguere sunt conati; non semel armati vias obsederunt, insidias tetenderunt; sed diuinitus semper ille subtractus est ferro, & communi Christianæ reipublicæ bono reseruatus: nullum hostium æquè atque hunc illi metuerunt, quippe qui acri ingenio eorum patefaceret fraudes, & doctrinæ clypeo tela repelleret. nempè ausi sunt pronunciare, quod ad aures bonorum sine execratione accidere non potest: præter ipsos, omnes errare: solùm Africam in veritatis luce versari, cæteras regiones caligine opprimi; ac sicut in communi illo naufragio Orbis terræ ij tantùm euaserunt, quos Noes suo nauigio Dei nutu fabricato exceperat, ita eos, qui à Donati conuentu abessent, salutis iacturam esse facturos: scilicet tam augustis terminis veram Religionem concludebant, quæ tum certè latius quàm vetus. Roma regnabat Oceanum prætervecta. iam illam vitæ magistram; ac ducem nationes omnes, ac populi obuijs vlnis exceperant; iam vltima barbaria mitioribus institutis imbuta manus dederat; cum illam Donatiani quasi magico orbe intra solam Africam circumscriptam tenebant. sed quid mirum ab Africanis tam monstrosa dicta prodijsse? quando vetus prouerbium est, Africam semper aliquid monstri parere.

PER-

PERSECVTIO VALENTIS IMPERATORIS QVAEDAM ITEM DE IOVIANO, ET VALENTINIANO IMPERATOR.

NVlla ex Iuliano relicta soboles est, quæ succederet imperio;nam cum Eusebia Constantij coniux sterilis esset, Helenæ Iuliani insidiata est,inuidiaque percita effecit, vt illa per fraudem quæsitum venenum obbiberet incautè,quo, vbi conceperat, immaturum abijciebat partum; & cum in Gallijs marem genuisset infantem, corrupta mercede obstetrix præfecto violentius vmbilico necauit: existimatum autem est à sapientibus, non sine diuino consilio id contigisse, ne vnà cum sobole in Iuliani gremio impiè educata, ipsa quoque propagaretur impietas;mali enim corui,vti dicitur, malum ouum.renuuciatus est igitur ab exercitu Imperator Iouianus, vir & forma corporis digna imperio, & multò magis pietate animi: is tribunus militum antea fuerat; & cum Iulianus militibus optionem dedisset,vt vel Dijs sacrificarent, vel cingulum militaris dignitatis insigne deponerent: Iouianus discinctus esse maluit, vel hoc dignus, cui diadema cingeret frontem. statim autem, vt acclamatus est Augustus, cum diceret,non posse se, qui esset è Christi disciplina, imperare ijs, q ab ea essent alieni: (mira uis,& magna parui sermonis,)vna vox omnium audita est, ipsum Christianis imperaturum, hoc vniuersos iam profiteri. cæterùm in rebus dubijs, & asperis à Iuliano relictus, cum rerum necessariarum inopia premeretur,coactus est Persicum bellum pacis conditionibus non admodum dignis Romana virtute transigere; sed in Iulianum culpam contulere sapientes, qui præstigijs, & imprudentia eò rem adduxerat: seges enim, vt vulgò dicitur, satoris potius,quàm messoris est;atque incendium non eius, qui id possit extinguere, sed qui id semel excitârit, existimatur: quodquè apud Herodotum est: calceum quidem istum consuit

An. Christi circiter 367.

Histi-

Histiæus, induit autem Aristagoras: nihil igitur Iouianus habuit antiquius quàm vt sanctissimis delubris cultum restitueret, sacrorum Antistites exules reuocaret, fana Deorum vel clauderet, vel euerteret, Deos ipsos in subterraneas specus probrosè contruderet, superstitionem omnem aboleret. fanum, quod Hadrianus Imperator in honorem Traiani tanquam inter Deos relati magnificentissimè extruxerat, incendit: ita primo rogo, in quo ille consecratus fuerat apotheosi, opposuit alterum. nonnulla tamē lenius egit, quàm quod Religionis violatæ vltio postulabat; nam & nefarios præstigiatores Iuliani familiares, Maximum, & Priscum viuere passus est; & pepercit cæteris Deorum fanis, præsertim ijs in quorum adytis cæsas à Iuliano humanas victimas nefario, ac magico ritu repererat; ac præterea Tarsum ingressus Iuliani tumulum exornandum curauit, cuius scilicet cadauer terra reiecerat; quamobrem diuinum in se concitasse numen putatur Iouianus, vt breui sit vita functus: nam cum illitum recens calce cubiculum ad quietem nactus esset, prunarum vapore, quæ ad exiccandum collocatæ fuerant, spiritu intercepto, manè exanimis est inuentus: vt videretur ob recens exædificatum Iuliano sepulchrum, in recenti ipse ædificio sepultus; etsi eum honorem illi casu potius, & errore quàm consultò exhibuisse dicatur.

Extincto Iouiano Valentinianus sufficitur, vir vt militari scientia, ita religione præstans; eum & Imperatorem futurum, & Christianæ pietatis cultorem eximium, admirabili prodigio præmonstratum est: cum enim quidam ex apparitoribus à Constantio Augusto ad eum accersendum missus esset; vbi cubiculum est ingressus, in quo ille sub noctem quieti se dederat, vidit ex ipsius ore flammam existere, quæ oculos sibi splendore perstrinxit: nempe tantum decus inesse debuit in eius ore, cuius sermo in Religionis causa tuenda inflammato quodam studio versaturus erat: quod etiam ante imperium præstitit factis; nam cum esset ordinum ductor, & pro munere Iulianum principem à tergo sequeretur, cum ille Fortunæ templum sacrificandi gratia esset ingressus, & in limine hierophanta ipsum frondibus quibusdam aqua madidis superstitiosè lustraret, fortè gutta in Valentiniani vestem incidit; exhorruit hic, execratus est; putauit, se aqua illa non elui,

sed

sed fœdari:tum vidente, & audiente Iuliano ipso, non dubitauit hierophantam insigni contumelia proscindere; & quod maximæ religionis,ac pietatis fuit indicium, partem vestis, quæ gutta maduerat,gladio discidit: promeruit sanè tam præclara virtus,vt scissam chlamydem augustali compensaret purpura: factus est propterea Iuliano infensior, atque in Armenia exulare iussus est: noluit innocentem morti addicere, quod eam gloriam nostris inuideret;sed à Iouiano postea reuocatus, ei successit: ita qui Fortunæ cultum tam acriter insectatus est, fortunatissimus euasit: nisi quod in quibusdam more hominum deliquit,præsertim quod Valentem fratrem, tanti muneris mole pressus, collegam adsciuit imperij, dissimillimum sibi, nempe Arij partes secutum; sæpe à se increpitum,ac seuerè,sed frustra.initiatus Valens hic fuerat ab Ariano Præsule Eudoxio,quem falsum nomen rectæ,ac bonæ opinionis ornabat:ab eo adstrictus est iureiurando, vt in tradita fide,vel potius perfidia permaneret, ac nostris institutis acriter aduersaretur.statim igitur Valens in sacrorum Antistites bellum mouet, eos pontificia deturbat è sede,in transmarinas regiones amandat,substituit Arianos. quin etiam tanta sæuitia est debacchatus in nostros, vt multos in Orontem amnem deiecerit; ac demerserit; at non occulta, nec sera fuit iusta ira Numinis: nempè dum hæc impiè aguntur, horribilis grando,lapidum instar, effusa,tecta perfregit, agros latè vastauit: ad hæc tellus immani concussa motu ædificia strauit,nec vno motu;nam primùm Niceæ Bythiniæ, deinde Germæ Hellesponti;& meritò,motis enim indignè è patria, suisque delubris optimatibus,consistere quodammodo Natura non potuit. sed mira in hoc genere hominum peruicacia; tot,tantisque prodigijs non modò Valens non resipuit, sed exarsit in nostros acrius: nam cum vera Religio ab Arianis indignissimè exagitaretur,ac vexaretur,octoginta ex optimatibus Valentem ipsum adiere, velut ad portum, sic ad augustum illud solium confugisse se rati; quos tamen tanquam allisos ad saxa tempestas penè demersit; non modò enim eorum querelas est aspernatus, sed Modesto præfecto (indigno certè hoc nomine,qui nihil moderatè ageret,nihil piè,)mandat, vt in ijs excruciandis nullum adhibeat modum, clam tamen,ne, si propalàm necem patraret, indignitate rei permo-

ta ciuitas reclamaret; itaque fraude agit, in nauim imponit, tanquam in transmarinas regiones relegaturus extorres. interea malleolos, cæteramque ignis materiam comparari iubet: ventum est in sinum maris medium, qui Astratenus vocatur; cum subitò Nautæ imperata faciunt; scapha vecti nauim aggrediuntur, conscendunt, incendiarium fomitem subministrant. vehementius tum subsolanus ventus flabat, quo citius nauis concepit flammam: ardebant in aquis medijs, sed occupauerat omnes antea flamma pietatis. quò ventorum vis maior erat, eò magis gaudebant, quod quàm ocyssimè velificarentur ad gloriam: at non impunè tanta abijt immanitas; sæuissima statim fames consecuta est sitim sanguinis, Phrygiàmquè totam ita oppressit, vt incolæ deserta patria, proprijsque sedibus longè aliò demigrarint: nullæ enim onerariæ naues, vt fit, suffecere frumentum, ac cæteras fruges. posteaquàm tam frugi homines incensa naui per summam impietatem consumpti sunt. non satis videbatur Valenti exprомptum in nostros odium, si tantùm interdixisset igni, & aqua, nisi etiam edixisset, vt inter aquas medias igni perirent; sed is ignis, vt videbimus, fatalis ipsi Valenti fuit. Iam quis dicendo assequi possit, quot, & quantas hic Imperator tragœdias excitarit? cum Athanasio vita functo, & Petro sanctissimo Præsule eiecto, Alexandriæ gregi præfecit Lucium quendam pastorem, quem Greci verius λύκον dixere, idest lupum: satis à Petro ipso, & Gregorio hæc defleta sunt. illatæ ab Arianis immanissimæ cædes, iniecta vincula, editæ proscriptiones, consequutæ deiectiones ararum, incendia delubrorum. neque verò intra solius Alexandriæ fines se continuit tyrannica ista vexatio, ac lupi illius ingluuies, sed ad Aegyptum vniuersam, atque Thebaidem peruasit; ad ipsa nostrorum ascetarum abdita septa penetrauit: in hos, qui numerum ferè quinque millium attingebant, tanquam in barbaros ille equitatum, & peditatum immisit; quamobrem rebus omnibus spoliati ferarum more vagari, ac victum quæritare coacti sunt; quanquam Melania tunc inter Romanas matronas nobilissima, cuius filius Vrbis præfecturam gerebat, opem profugis admirabili pietate præstitit, atque exhibuit. sed obstupuit in primis Valens, Edessenorum in fide constantiam expertus, cum Arianum Præsulem ei Ciuitati à se datum, vt reciperent, nullis minis, ac terrori-

roribus adduci potuerunt: quo tempore cum Religionis veræ cultores turmatim captos impiè necaret, consternatus dicitur, vbi incredibilem animi fortitudinem in quadam præsertim matrona conspexit; hæc filiolum secum trahens ad mortem concitato gradu:(Eamus, inquit, nate, curramus; optatissimus aduenit dies, quo veritatem obsignemus ambo, ego adulto sanguine, tu recenti:) perculit virilis vox Valentem, pudorem incussit, nec tamen quicquam de sæuitia remisit. Ille quoque ardor animi, qui in Terentiano duodecim legionum Duce clarissimo explenduit, omitti non debet: is cum in Armenia strenuè rem gessisset, insignia victoriæ trophæa erexisset, ac manubijs onustus ad Valentem reuertisset; eo suadente, vt debitum virtuti præmium, quod vellet, exposceret, hoc vnum supplici libello tradito petijt, vt sacra concederet nostris, Arianis ejectis: quo ex viri studio stomachatus Tyrannus libellum lacerauit, ac potiora illum postulare iussit: at verò Terentianus cum discissas chartulas collegisset, (neque enim eas humi iacere passus est, quæ Cœlitum causam continerent) satis se accepisse dixit, Deumque appellans iudicem, & Superos contestatus, de Imperatoris perfidia nobiliorem, quàm de Armenorum gente victoriam reportauit. interea Valens præcipuos Religionis magistros, atque ipsa lumina aggreditur. Basilium in primis acrem ὁμοουσίου patronum, & infestissimum Arij hostem: cum igitur in Cappadociã venisset, conatus est ipsum pontificijs spoliare infulis, ac de sede deijcere, sed frustra, tuente videlicet Præsulem numine; itaque præfecto Ariano tradit, hunc quasi leonem nactus; qui ipsum larua, & terriculamento percelleret: sistit se Basilius intrepidè ad tribunal eo vultu, vt ipse potius iudicaturus, quàm iudicandus videri posset: multa cum præfecto vltrò, citròque disputata; cum ille minas intentaret, Imperatoris iram opponeret, mortem etiam proponeret; hic verò nihil sibi iucundius esse diceret, quàm deuotum caput securi subijcere; & cum ille iratus minitaretur, se Basilio extracturum ferro iecur, hic autem iecinoris calidioris morbo laboraret, salsè, ac lepidè: (Atq, inquit, nihil mihi gratius, & salubtius feceris, quàm si iecur hoc, quod mihi molestiam exhibet, extraxeris; cumquè ille obstupefactus constantia miraretur, ac diceret, cæteros Præsules non ita liberè secum loqui; (Nondum, in-

quit Basilius, in Præsulem incidisti:) eos videlicet verè Præsules intelligebat, qui neminem in Religionis causa timerent; aderat fortè inter hæc, & alia de vera Religione colloquia, Demosthenes quidam nomine, Imperatoris opsonator egregius, qui ausus est Basilij dicta reprehendere; quod dum facit, vt erat græci sermonis non valdè peritus, ac multa effutiret, subridens Basilius, & quasi demirans: (ἐθεασάμεθα, inquit, Δημοσθένη ἀγράμματον, hoc est, vidimus Demosthenem quoque illiteratum; addiditque non minus salsè, ipsum vt opsonatorem bene quidem condire iuscula esculenta, non iura diuina; ita insigni ludibrio irrisus est opsodædalus, dum se ineptè logodædalum facit. igitur re infecta Præfectus Valentem conuenit, maiorem fatetur esse Basilij virtutem, quàm quæ terroribus expugnari possit: quamobrem ira percitus Imperator ipse rem aggreditur; tota maiestate armatur Imperij; cum purpuratis, regio comitatu, cum lictorijs fascibus, ac securibus celeberrimo die Theophaniorum templum adit, vt Basilium cum suis ritè precantem ipso fastu percellat, ac turbet; fit statim ex eius aduentu tumultus, perstrepunt omnia armatorum turba: magnus erat iniectus metus nostris, ne Valens impotens sui aliquid in sanctissimum Præsulem moliretur; vbi non longè Imperator abfuit à templi adytis, atque ara, elato supercilio Basilium obtuetur: solus hic humi aram versus defixis oculis semper hæsit immotus, intrepidus, ea oris dignitate, ea fronte, quæ decebat Præsulem operantem: dicam rem magnam breui; tam incredibili magnitudine animi ita obstupefactus est Imperator, vt vertigine subitò correptus collaberetur in terram, nisi quidam ex primatibus circumplexi ruentem retinuissent: tum demum peractis sacris accessit Basilius, placidè excepit, ac multa de Religione sapientissimè disseruit: adeò vnus Antistes, sacrorum rector, etsi non primus, augustior est visus Augusto, & Valente validior. haud quicquã Religioni accidere magnificentius potuit, quàm quod diadematus cedere disceret infulato. sed enim non multò post idem Valens aduersariorum calumnijs permotus de exilio cogitat; & iam nox aderat bonis omnibus luctuosa, cum repente penè fit etiam luctus in Imperatoris aula; quippe filius nec opinatò lethali occupatur morbo: accersiti Medici de vita spem omnem abijciunt; ipsa quoque Valentis vxor per quietem

hor-

horrendis ſpectris exagitatur: variæ occurrunt laruatæ facies, territantes, ac minaci vultu prohibentes, quò minus Baſilio vis inferatur: ita conſternati coniuges ipſum, precibus etiam adhibitis, accerſunt, puerum iacentem, atque vltima ferentem ſtudioſè commendant: ſtatim puer recreari viſus, atque ad ſpem ſalutis erigi; tum ille Valentem monet de vera Religione, quod fas iubet, ſentiat, ſi filio conſultum velit: annuit hic, ſed in ſententia non ſtetit: Arianos ſalutis auctores habere maluit; quorum vota non niſi funeſta fuerunt, puero videlicet mox extincto. itaque Imperator ſiue actus in rabiem, ſiue perfidia obfirmatus, iterum exulare iubet; at (mirum dictu.) dum libello ſubſcribere aggreditur, acceptus calamus denegat operam; res iterum, atque iterum tentata, ſed fruſtra; neque enim aut fas, aut par erat, eum, qui calamo, & egregijs ſcriptis tantam lucem attulerat Religioni, alterius calamo damnari. illud autem non modò admirationem Imperatori attulit, ſed timorem, quod manus in ſcribendo pertinax, ſupra quàm credi poteſt concuſſa, ac tremebunda penè inutilis reddita eſt nō ſolum calamo tractando, ſed ſceptro; nec tamen deſtitit, vt Arij intemperijs agebatur, nouis machinis oppugnare noſtros; nam vt eos exarmaret religione, conſtituit armare ferro: iubet omnes aſcetas, qui paterna domo, boniſque relictis Deo ſe deuouerant, in militiam adſcribi: impia verò vox, & edictum omnium acerbiſſimum: qui ſe à ſtrepitu, ac tumultu ſubduxerant, eos cogi inter lituorum, tubarumque clangorem verſari: qui ſe in latebras procul ab arbitris, & in inuias ſpecus abdiderant, eos euocari in campum, in Solem, ac puluerem: è delubris ad caſtra, ex aris ad tentoria trahi; manus, quas in cœlum tendebant, intendere in hoſtem. vaſtas ea tempeſtate Aegypti ſolitudines, arenaque diffuſas, quas propter ſitim, ac ſterilitatem, periculoſiſſimamque ſerpentum copiam, nemo non ante vitauerat, magna inhabitantium aſcetarum multitudo compleuerat: tutius enim inter immaniſſimas feras, q̄ cum Ariano Imperatore degere ſe poſſe rati sūt: huc ſtatim tribuni, ac milites miſſi, qui eos per vim abſtraherent; quos in complexu ararum, quas deſerere nolebant, indigniſſima cæde mactarunt. ſed inter has noſtrorum lanienas, & carnificinas, Valentem impiè, immaniterque graſſantem graue, meritumque ſupplicium occupauit: qui armatos noſtros eſſe voluit,

luit,

luit,barbarorum in se arma concitata repente sensit:siquidem gens Hunnorum diù inaccessis seclusa montibus, subita rabie percita exarsit in Gothos:ijdem hi habiti sunt,qui Getæ,qui transmisso Danubio fugientes, atque à Valente sine vlla fœderis pactione suscepti,ne arma quidem, quò tutius barbaris crederetur,tradidere Romanis: deinde propter mores Maximi Ducis non ferendos,fame, & iniurijs adacti, in arma consurgunt, ac victo Valentis exercitu, omnia cæde, incendijs, rapinis fœdant, ac vastant.itaque primo ipso impetu Getico perturbatæ Romanorum equitum turmæ nuda peditum destituere præsidia: mox legiones peditum vndique equitatu hostium cinctæ;ac primùm nube sagittarum obrutæ; deinde cum amentes metu sparsim per deuia cogerentur, funditus cæsæ, gladijs insequentium,contisque perierunt; Imperator verò ipse sagittæ ictu vulneratur: tum versus in fugam ægrè in cuiusdam villulæ casam deportatur. dum Getæ omnia ferro, ignique deuastant, in tugurium quoque, vbi Valens latebat, quod stipula confertum erat, flamma procurrit; ea vndique obsessus,atque infelicissimè exustus interijt, tam vilem ibi nactus rogum,vbi quærebat perfugium vitæ: fuit hoc iudicium sapientum, vt impio Imperatori diuino consilio illata mors putaretur non ab alio hoste, quàm Geta; namque hi per legatos supplices poposcerant à Valente, vt ad ipsos sacrorum Antistites mitteret,à quibus vera Religione erudirentur: misit Valens exitiali prauitate doctores ex Arij disciplina: ab his instituti, & ijsdem erroribus imbuti. itaque Imperatorem viuum incenderunt, & ipsi post mortem vnà cum illo semper arsuri. mihi verò alia quoque succurrit ratio eiusmodi supplicij, vt Valens cõsumptus meritò flamma potius,quàm ferro dicatur: ob parricidium nempe illud, ac scelus tam nefarium, atque impium, cum octoginta optimates è nostris naui inclusos in mari medio subiectis ignibus incendi iussit; ac cineres,ne aris,ac delubris consecrarentur,in vndas proijci, ac dispergi. huc accedit quod de Valentiniano fratre Religionis verę amantissimo diximus; qui cum puer esset, & quieti se dedisset,visus est ex ore coruscam admodum emittere,ederequè flammam,quod ei fuit, & imperij auspicium, & significatio quædam inflammati studij, quo iura diuina defensurus erat; huius igitur igneo,& ardenti ore Valens sæpe increpitus

tus, cum ab impietate non destitisset, in hostilem ignem meritò incidit ad perniciē, q nō resipuit fraterno ad salutē: qua in re, & præfractum eius ingenium, & insignis amentia notanda est: multa enim illi obiecta sunt, quibus præsentire potuit eiusmodi mortem sceleri debitam; nam & in Chalcedonis dirutis muris, in quadrato lapide inuenta nex eius inscripta; & eorum, quos crudeliter necarat, vmbræ, ac simulacra terruisse Vrbem; & squalidi Solis exortus ei sempiternam noctem portendisse dicuntur. immò verò Antiocheni vniuersi videntur ei fata quodammodo præcinuisse: nam in consuetudinem iam venerat, vt quisque vim se pati existimans, (Viuus ardeat Valens,) licentius clamitaret; vocesque præconum audiebantur, assiduè mandantium congeri ligna ad Valentini lauacri succensionem, studio ipsius Principis conditi; quæ hunc illi impendere exitum vitæ, modò non apertè loquendo, monstrabant. præterea Valenti, cum se sopori dedisset, oblata species est minitantis viri, atque ipsi dicentis.

Miser, ad Mimanta magnum iter capessito:
Citus hic feræ te mortis opprimet dolor.

experrectus percontatur, quid sit Mimas? responsum est ei à Doctis, esse montem Asiæ ad mare situm, cuius Homerus in Odyssea meminerit; eius igitur montis accessu vitato, penè se immortalem putabat Valens: sed illusus est; in eo enim loco, in quo exustus est, inuentum est sepulchrum cum hac epigraphe: (Hic Macedo Mimas Imperator est situs:) Verū inter omnes præsensiones eminet illa Isacij religiosissimi, ac sanctissimi viri: is cum Valentem vnà cum exercitu obequitantem videret, ad eum accessit; tū admirabili fortitudine animi, atq; constantia inter armatos, ac purpuratos se inserit, manibus frænum equi, in quo ille arduus ferebatur, arripit, sistit voce magna Imperatorem, & increpitans: (Quousque, inquit, in Religionem impiè sæuies? nonne vides, nonne sentis iratum Deum? ille contra te barbarorum excitauit bella, ideò quia indixisti nobis; ille ferrū hostile in te armauit, quia ferro cruentasti bonos. nisi resipueris, haud falsus ero vates: in pugna infelicissimè cum exercitu cades.) non siuit vltrà Valens loqui vatem, sed cum exarsisset in iras, mox arsurus igni, comprehendi hominem iubet, & in tetrum carcerem detrudi; ac simul addit, se posteà quàm e prælio victor, & spolijs onustus

remea-

remearit, de criminoſo mēdacio vlturū acrius; at verò Iſacius in ipſo carcere mox de Imperatoris interitu diuinitùs certior factus, ad eos, qui aderant, conuerſus, apertè pronunciat; Valentem iam incendio perire, eiuſque ambuſti nidorem ſibi nares percellere. animaduerſa die, horaque, poſtea compertum eſt veriſſimè dictum. hoc itaque horum Imperatorum fratrum diſcrimen fuit in eodem elemento: quòd alteri pio ſplendēs in ore ignis decus, & immortalitatem, alteri impio totum obſidens corpus attulerit mortem.

PERSECVTIO

IVSTINAE AVGVSTAE ARIANAE.

An. Chriſti circiter 386. Foeminas quoque tanquam in orgijs Bacchico furore lymphatas, atque frementes aduerſus veram Religionem Arius concitauit: Iuſtina quippe Auguſta Valentiniani ſenioris vxor, non animi præſentia, aut corporis robore, ſed imperij poteſtate munita in optimates arma mouit, ac bellum intulit. auſa eſt ſacrorum Antiſtites creare, deponere; Pontificias infulas, ac tiaras conferre, & cui libitum eſſet, auferre: penes ſe ius illud eſſe putauit, quod eſt Romani hierarchæ. mira in fœmineo pectore ſæuities, in mente peruicacia. omitto multa in noſtros acerbè, multa pro Ario impiè geſta: pauca perſtringā. Cum accepiſſet Iuſtina, Simenſes ciues in Illyrico carere Præſule, ſtatim eò ſe confert, vt Arianum hominem ipſa præficiat. aderat ibi Ambroſius, lumen illud Chriſtianæ reipublicæ clariſſimum, qui ſui muneris eſſe ratus, vti eo tempore mos erat, Præſules rectè ſentientes inaugurare, atque ritè inūgere, pontificio inſidebat in throno. Iuſtina cum cohorte prætoria in ſanctiſſimum delubrum impetum facit: nihil ipſa tunc in Ambroſium auſa moliri; niſi quod vna ex Arianis mulierculis, vt Auguſtæ rem gratam faceret, tribunal aſcendit, ſacerdotalem Antiſtitis trabeam apprehendit, de throno deturbare conatur: ſed tantæ impudentiæ pœnam mox diuinitùs perſoluit: poſtridie repentina vi morbi ſtatim extincta eſt: & quæ pontificiæ ſedis gradus violenter aſcenderat, aliorum manibus in ſepulchum

elata

elata deſcendit: debuit certè hoc terrere Iuſtinam, quemadmodum & alios terruit: ſed muliebre ingenium tumens imperatorio faſtu expugnari non poteſt: acuit odium, & furorem, ac velut œſtro percita debacchatur: primùm dolo, deinde vi Ambroſium adoritur: conqueritur, ſe fruſtrà Auguſtã dici, quæ vnius Præſulis conſtantia vinceretur; enimuerò id ferri non poſſe, quod nè in vnum quidem delubrum ius ſibi eſſet: exæſtuabat dolore, extabeſcebat inuidia: conſtituit igitur Ambroſium manu militari captum exturbare de ſede, de vrbe: ſollicitat pecunia populum, pollicitationibus magiſtratus: Auxentio facinoroſo homini, quo vtebatur cupiditatum admiſſario, ac ſcelerum adminiſtro rem mandat; extorquet etiam vxoriis precibus à Valentiniano viro edictum aduerſus noſtros de Arianis, hoc eſt improbis recipiendis; de optimatibus vel reijciendis; vel, ſi obſtiterint, iugulandis. Auxentius accepta poteſtate, tanquam arrepto gladio, quid non auderet? alios ferro trucidat, alios vrbe pellit: tum in principis templi adyta irruit: cruentum os noſtris oſtentat, & cruentas manus; Ambroſium maximè petit, vt paricidium patret; ſed mira in eum populi pietas, & obſeruãtia perſpecta eſt; etenim quaſi vallo quodam, ita illum populus circumdat, ac munit: circumfuſi milites armorum crepitu non modò eum non eripuerunt, ſed ne tangere quidem, aut conuicio aliquo laceſſere auſi ſunt. Iuſtina ſe contemni rata, purpuram ſuam Ambroſij cruore tingere conſtituit: clam ſicarium cum telo immittit: in cubiculum hic vſque peruenit, intendit ictum; cum ſubitò dextera obrigeſcit, ac torpet, diſtricto gladio hæret: agnouit facinus, fatetur ab Auguſta ſe miſſum; oris confeſſio medicamentum, & pharmacum fuit, ſtatim conualuit: curatus eſt carnifex, Iuſtina non item; alitur venis vulnus inuidiæ: recrudeſcit perfidiæ morbus; ægreſcit animus, inſanit; vbi vidit carnifices, ac ſicarios nihil agere cõtra potuiſſe, aggreditur ipſa facinus prorſus execrandum, impiũ: magicis artibus, ac præſtigijs Stygios hoſtes ab Inferis euocat, euocatos incitat, impellit in Ambroſij necem: nec mora: adſunt repente fœdiſſima ſpectra, teterrimæ larue, quaſi ſatellites, ac lictores, conantur rem perficere, ſed re infecta redeunt ad Auguſtam; fatentur ſe non eſſe tantarum virium, vt cum tam forti athleta luctari poſſint: nihil valere ferrum aduerſus adamantinam loricam, & impenetrabilem ægi-

dem eius pectoris, diuinitus ipsum muniri: quippe dum in Antistitis fores irrumpere conantur, subitò flammam erupisse, quæ ipsos fugam inire compulerit; quo quidem ipsorum hostium testimonio haud scio an quicquam possit dici præclarius; scilicet ij, qui sempiternis Erebi ignibus aduruntur, flammam, quæ tuebatur, ac vallabat Ambrosium, extimuerunt; & Furiæ illæ, quæ Iustinæ pectus tædis ardentibus incendebant, noui, atque inusitati ignis splendore perterritæ discesserunt. neque ipsam Augustam diuina iustitia, quæ à veteribus Nemesis est appellata, inultam reliquit: exagitata enim vnà cum Valentiniano viro à Maximo, qui affectabat imperiũ, turpem se coniecit in fugam; & quæ impudens illud os, & plenum audaciæ ostentare, siue obtendere sanctissimo Præsuli ausa est, hosti per summum dedecus terga vertit.

PERSECVTIO.

ATHANARICI GOTHORVM REGIS.

VAlentem Cæsarem in nostros immaniter, ac barbarè sæuientem eodem tempore Gothica est æmulata barbaries: Gothi ijdem habiti, qui Getæ, in duas discesserant factiones; altera Fridigerten, altera sequuta est Athanaricum. Fridigertes auxiliaribus Romanorum copijs à Valente impetratis, cum Athanarico congressus, vi crucis, quam præferebat in vexillis, victoria potitus est; quamobrem vt Valenti rem gratam faceret, eandem, quam ille, Arianam perfidiam vnà cum suis secutus est: Athanaricus ethnicus cum se crucis virtute prostratum videret, incredibili exarsit odio in eos, qui in suo regno nostris institutis imbuti, & initiati essent. simulacrum cuiusdam Barbari numinis effinxit, quod in aureo curru collocauit, ac per Vrbem triumphali pompa deduxit; per eas quoque regiones circumtulit, quæ incolebantur à nostris; iubet diuinos ei honores ab omnibus exhiberi; qui secus faxit, crudeli morte mactari; si quis thus adolere nollet, eum vnà cũ domo exuri; hoc crudelior impio illo Babylonis Rege, qui spretores sui simulacri tantùm coniecit in flammas: nihil igitur

tut immanius factum cerneres: non viros modò, sed fœminas dirum in modum ad supplicium rapi; quarum aliæ recens natos fœtus ab vberibus pendentes gestabant; aliæ infantes, & pueros, qui iam pedibus terram metiri cœperant, secum trahebant, vt in capaci templo se conderent, quod sperarent ibi se perfugium, atque portum posse nancisci. quo audito Athanaticus per summam impietatem edicit, sarmentis circumdari templum, obsideri flammis: ita tot victimarum vna fit ara, vna vrna tot cinerum. effulsit eò tempore in primis Nicetæ virtus: is genere quidem Gothus, at verò moribus, ac fide non item; præcipuum apud illam gentem honorem nactus, cum propter familiæ splendorem; tum propter insignes animi, & corporis dotes, præstantem quoque indolem, & in agendo dexteritatem: agreste genus exculto vincebatur ingenio, & intemperantia Gothica studio virtutis: imbutus autem nostris institutis erat à Theophilo, qui vnus fuit præsulum Nicæni conuentus; vt autem gentis suæ saluti erat addictus, etiam Athanarico fremente, veri Dei cultum docebat ignaros: dici non potest quanta vis iræ incesserit Tyranni pectus; tandem effudit se laxatis habenis præceps furor: ipsum è suggestu verba facientem lictores inuadunt, distrahunt, abripiunt, vrgent vt fidem abiuret: cum ille minas irrideret, corpus appetunt ferro, totumque concidunt, & cruentant; demum extructæ pyrę subijciunt facem, in ignemque conijciunt: eminebat ille è medio rogo, suppliciorum victor, & nomini congruens suo, Nicetæ. inter crepitantium flammarum linguas eius lingua de Religione disserens vibrabat ardentius: hoc autem ex illo igne consequutus est, vt illustri prodigio declarata sit virtus: cum enim Athanarici iussu in ignotum, ac vilem locum proiectum esset vstulatum, atque concisum Nicetæ corpus; neque ad id humandum accedere quisquam auderet: iniecta mēs diuinitùs est Mariano cuidam viro admodum probato indagandi loci: tum æstuanti, & multa secum agitanti intempesta nocte nouum sydus apparet: admonitus est vt illud sequeretur, quò duceretur, secutus est, donec ibi constitit, vbi Nicetę corpus latebat: mira certè dignitas, mirum decus; eodem enim seruus honore affectus est, quo Dominus: nisi fortè admirabilius videatur huic occidenti astrum exoriri, atque accendi, quàm illi orienti. Porrò cum Niceta communionem habet,

& gentis, & virtutis, Sabba: non ille Ascetarum parens, sed hic Gothus; quem virum à Sapientia sic appellarunt: ex illa barbarie, ac fęce hominum tam præclarus heros extitit. litabatur de more gentis ante Deorum aras: edicitur per præconem, ne quis præter Deos patrios alium agnoscat exterum: cum quidam ex ethnicis iactabundi iureiurando affirmarent, Christianum superesse iam neminem; statim exilit è medio Sabbas; se ex ijs vnum apertè profitetur: perculit ea vox barbaros: post multas contumelias in eum irruunt, nudatum per spinas trahunt, ac raptant; tum virgas expediunt, ac dirissimè humeros secant, atque concidunt. hærere omnes spectaculo tantæ constantiæ; & cum semineecem reliquissent, ad sua diuertunt; statim de cœlo medicinæ vis suppetijt; itaque diuinitus curatus itẽ se offert attonitis: sed quis requirat sensum aut pietatis, aut humanitatis in barbaris? rabie, ac furore perciti nouum genus supplicij excogitant; sublatum axem super eius humeros imponunt: ad extremas verò axis partes manus ipsius extendunt: pedes similiter ad axem alterum alligant: postremò super axem eum proijciunt, vt humi supinus iaceat: nec prius eum torquere desistunt, quàm per multam noctem torquendo defessi, summo mane resumptis viribus, & feritate renouata, de trabe suspendunt; vnde eminens heros tanquam è suggestu de Religione disseruit. hìc carnificum vnus æneum discum in Sabbæ pectus tanto cum impetu conijcit, vt qui aderant, crederent statim interiturum; sed ille mollioris lanæ vellus in se coniectum fatetur: adeò munitum habebat pectus lorica fidei, atque constantiæ: denique cum os illud, quod, licet penè iam exangue liberè loquebatur, obstruere non possent; statuerunt ipsum in profluentem proijcere, vt intercluso spiritu interiret: eò cum duceretur, non defuerunt, qui innocentia viri commoti opponerent se carnifici, sed ipse Tyrãni iussa exequi, quàm horum placita maluit. fluuio, quo demersus est, nomen fuit Musæus: scilicet auspicio quodam celebritatis famæ satis idoneo. apud Alexandrum fuisse Musæum celebertimum narrant, quod certè cum hoc æquari non potuit. longè verò præclariorem, castioremque materiam de se Sabbas hic scribent. bus sufficit, quàm quæ Musæo poetæ de incestis Leandri, & Herus amoribus ęst proposita.

PERSECVTIO

ISDEGARDIS PERSARVM REGIS.

IMmortalis ille, falsò sic dictus, Persarum ignis à nostris meritò despectus, atque contemptus, sæpe, ac sæpius causa fuit, vt hi morte affecti verè acquirerent immortalitatem. côcitata est odij flamma ob spretum à nobis ignem, cuius cultui erat more Persarũ Rex Isdegardes addictus. diffusa est fax illa, vt fit in incendijs, cum quodam furoris incremento, & exardescens immanius proserpsit ad posteros. Quanquam Isdegardes hic tandem temperauit iræ, ac mitius egit. nam Theodosij tutor institutus à Patre, & cum Romanis necessitudinẽ contraxit, & inter hos, ac Persas ea occasione crebrò, vltrò, citròque legationes factæ; illa præsertim, quà Maruthas Mesopotamiæ Præsul eximia virtute, atque doctrina præstans, functus est. magno is in honore fuit apud Isdegarden Regem: reuerebatur summopere virum; quod conspicati Persarum Magi, vrebantur inuidia, macerabantur, varijsque cogitationibus æstuabant, veriti ne vnà cum familiaritate, ac studio erga Præsulem, eius quoque Religionis fieret studiosus. laborabat Rex acerrimo morbo, atque acerbissimè affligebatur: adhibita à Magis medicamenta multa, nec sine præstigijs; sed salus frustra tentata; tandem Maruthas accersitur, vt, si quid spei supersit, attentet. ille vero numini nuncupatis votis, atque ope implorata; erigit ad spem iacentem Regis animum; fide corroborat: statim vis morbi conualescit, ac pristinas recipit vires. non fuit ingratus beneficio Rex; factus est in nostros beneuolentia, & familiaritate propensior. ea res in Maruthas acrius concitauit inuidiam, & exacuit odium: itaque Regem dolo, ac fraude adoriuntur: accessurus erat Isdegerdes ad fanum, patrio more adoraturus; illi præstigiatorem quendam veteratoriæ artis apprimè peritum apud arã scrobe facta sub terra, recondunt: hunc sic vafrè erudiunt, & instituunt, vt Regi oraculum adeunti è subterranea illa cortina in hanc sententiam responsum det: (Egredi Regem oportere de fano, ataque facessere, vtpote Dijs infensum, cum hominem *An. Christi circiter 420.*

Deo-

Deorum hostem apud se in honore haberet: ea vox vt Regis aures perculit, hæsit attonitus; ac ratus est, ignem Persarum Deum sub terra reconditum, & locutum, & comminatum; itaque statuere cœperat de Marutha à se depellendo, abigendoque; neque enim est ausus aliquid grauius moliri: ille diuinitus fraudem edoctus Isdegerden adit, monet, ne tam facile sibi à Magis, ac præstigiatoribus imponi, & illudi sinat, ac dolo circumueniri; iubeat, statim atque vox eruperit, effodi terram; animaduersurum, quæ ipsi ludibria obtendantur. ab igne, quam tumuis vibrent linguæ flammantes, murmur tantùm, ac strepitum edi posse, verba non item, nec oraculum sine ore fundi; fabulam istam vaferrimè institutam; inuenturum sub terra latentem nō Deum, sed hominem impostorem.) habita fides est monenti: obsequitur Isdegardes; rursus ad aram, vbi ignis colebatur, accedit: eadem vox plena minarum increpuit: statim effodi locum iubet: cum ecce præstigiator, qui latebat, apparet, penè metu exanimis, & intermortuus: tantùm abfuit, vt igneus ille Deus sit inuentus, vt potius timore rigens, ac torpens iste homunculus. exarsit ira Rex, atque ex tota Magorū gente, quæ decumanos illos odij fluctus aduersus Præsulem excitarat, decimumquemque interfici iubet: Maruthæ verò liberam dat facultatem extruendi vero numini templa, ac suæ gentis initiandæ: ita vera Religio in totius Persidis finibus breui propagata est. nihil acerbius visum est Magis, nihil indignius, quàm vt ignis ille tandiu cultus extingueretur; atque vt est id genus hominum omni ex fraude compactum, aliam rem excogitant, vt Regem fallant. hortus erat amœnissimus floribus consitus, ac suauibus pomis onustus, in quo animi causa Rex inambulare solebat feriatus à curis; hic Magi per suas præstigias intolerandam excitant mephitim, odoremque teterrimum: tum calumniam confingunt, nostrorum opera id factum, qui vellent obtrectare Regi, & probrum inferre: ille, cui iam perspecta Magorum erat inuidia, atque fraus, cum auctores eius rei omni studio inquisiuisset, meritis supplicijs excruciatos necauit; Marutham verò maiore, quàm antea, honore prosequutus est: ita nunquam vera Religio tam grato atque iucundo famæ odore fragrauit, quàm cum de graui, ac tetro odore falsò accusata est. Ad hæc alio sanctissimi Præsulis admirabili facto Isdigerdes adductus est, vt rebus no-

stris

ſtris faueret: nam cum eius filius arreptitius à communi hoſte miſerè vexaretur, poſt ſupplicationes indictas, & vota concepta, abire iuſſo, curatus eſt. ſed vt auiti, ac patrij mores non ita facilè abolentur præſertim in Principe, qui ſibi à ſuis metuat, ante Rex exceſſit è vita, quã initiaretur: adeo qui ignem colebat noxium, aquam timuit ſalutarem.

PERSECVTIO

GODORANI, SEV VARENAE PERSARVM REGIS.

ISdeſgarde extincto, regnum ad Godoranum, ſeu Varenen filium hæreditario iure deuolutum eſt, à noſtra diſciplina prorſus abhorrentem: minus peritè quidam hunc cum Parente confundunt. tum verò ignis ille odij, qui tanquam ſub cinere tectus latebat, quaſi flagello quodam magicæ impietatis excitatus, acrius in immane erupit incendium, quod per triginta circiter annos exarſit. ſtatim igitur ac Varanes hic regiam tiaram Perſico more accepit, non modò fœdus cum Romanis ictum perfidè ſoluit, ſed Chriſtianos, qui in Perſide erant, nouis, ac diris ſuplicijs exagitatos affecit. cauſa tanti incendij, atque inflammati odij fuit ignis à Perſis cultus, à noſtris ſpretus: erat tum in Perſide ſacrorum antiſtes Abdas nomine, vir cùm multis virtutum ornamentis illuſtris, tùm maximè æmulatione quadam, & ſtudio tuendæ Religionis; hoc incenſus in ignem ipſum excanduit: ſacrum igitur apud Perſas focum, quod πυρεῖον Greci vocant, inuadit: diſturbat aras; ignem ipſum diripit, diſpergit, atque conculcat, hoc vbi Regi nunciatum eſt, quanquam incredibili furore percitus, nihil tamen primò auſus eſt aggredi immanius; ſed ignem tantùm reſtauratis aris imponi iubet ipſius Abdæ Præſulis ſumptu: cum ille conſtanter recuſaret, nõ propter pecuniæ iacturam, ſed Religionis, Varanes noſtris templis, atque delubris incendium minitatur: minas ad rem contulit; vltus ignis iniuriam ipſo igni; Præſulem verò de medio tolli iubet. ſuſcitabant iram Regis Magi, atque acrius inflammabant: exprimi

primi verbis haudquaquam poteſt ſuppliciorum diritas, & genus multiplex, quibus ſæuitum eſt in noſtros: quibuſdam enim manus ambæ ferro reſectæ, multis humeri cruentati cute diuulſa; aliorum capitibus pellis extracta à fronte ad mētum vſque, horribili ſpectaculo feritatis, nec ſine acerbiſſimo ſenſu doloris. ſed illud omnem ſuperat crudelitatis modum; quod quibuſdam corpora tota calamis diriſſimis operta sūt, cuſpidibuſque cum acuminibus infixis; vinculis quoque fortiſſimis à capite ad pedes vſque iniectis, atque conſtrictis, magna vi calamum quoque extrahebant, vinculis ipſis altius impreſſis, vt cum ea diſtraherent, corporis partem cuti proximā vnà diuellerent inaudito genere carnificinæ. nec minus acerbum, atque horribile illud inuentum: effoſſa enim tellure ſcrobes inunctas ſepimento vallarunt; tum ſoricum examina multa in eas dimiſere, quibus arrodenda, ac depaſcenda corpora proiiciebant, manibus pedibuſque arctiſſimè colligatis, ne mordaces beſtiolas abigere poſſent; illæ autem fame confectæ turmatim defoſſos aggreſſæ, & pabulum nactę miſerabili morte conficiebant. ſed nunquam in noſtris magnitudo animi defecit, ac virtus: libet ſingillatim quorundam commemorare virtutem. Hormiſdes quidam nomine apud Perſas erat præfecto parente natus, vir admodum illuſtris, & locuples, cuius proſapiam ex priſco Achemenidum genere repetebant. hunc vbi Chriſtianum eſſe Varanes accepit, eum in medium produci iubet; tum Religionem abiurare hortatur. ille ſatis prudenter, & piè reſpondet: (Si Deo omnium Regi, Dominoque fidem fregero, ſuſpicio certè iniici poterit, me multò magis tibi Perſidis Regi fracturum fidem, cum diuina Natura infinitè præſtet humana: quod ſi ipſe omnino animaduerteres in iſtiuſmodi perduelles, multò acrius perfidiæ fore vltorem Deum:) conuelli non poterat hæc ratiocinatio; dediſſet Veranes manus, ſi quales Plato Reges optabat, rectè philoſophari voluiſſet: ſed iræ concedere, quàm rationi maluit. paruam ei ſupellectilem diripit; omnia dignitatis aufert inſignia; inſuper nudatum, & ſubligari tantùm præcinctum Camelos agere iubet. perpauci interceſſere dies, cum Rex è ſuperiore porticu proſpectans præclarum illum virum æſtu Solis aduſtum, & puluere opertum, & ſqualore obſitum, ad ſe accerſit: parentis

præ-

præfecturam, ſplendorem gentis, & gloriam in mentem reuocat; reducit ad Regiam, & ea, quæ decebat, induit veſte, ratus ita fore propenſiorem ad gratiam ab ſe ineundam: (Age, inquit, tandem muta iſtam mentem; & fabri filium, quem colis, ex animo tuo eijce:) hic ille exardeſcens oblatam veſtem ſtatim conſcindit, abijcit ad pedes Regis, teſtaturque magna voce ſe abieciſſe vnà cum oblata à Varane tunica, ipſius impiè dictum: qua ille conſtantia obſtupefactus, nec contendere auſus, exigit è Regia, à ſeque propellit. acrior fuit lucta cum Beniamino quodam inita: hierodulus hic erat virtute præſtans, totamque operam, ac ſtudium in eo collocarat, vt Perſidem ad veri numinis traduceret cultum; quamobrem in vincula coniectus eſt: ſolutus tandem ad legati Romani preces; ſed iuſſus deinceps de Religione ſilere: negauit ille id poſſe fieri, vt lucem illam, quam diuinitus copiosè hauſerat, cæteris non fœneraret: laxatis igitur vinculis, tanquam è carceribus in eodem ſtadio excurrit ad metam: iterum fit præco diuinitatis: nec mora ſupplicijs. eſt hoc inter multa atrociſſimum; digitis manuum, ac pedum apprehendi iubet; tum arundines in cuſpidē acuminatas vnguibus immitti iubet, crebrò figi, ac refigi: ſed nullum admirabilius ſpectaculum, quàm inter ipſos mobilium arundinum cruciatus firmitas hominis, atque conſtantia. addit genus item immane ſupplicij: virgam craſſiorē offerri præcipit, ex omni parte denſos ramorum vncos prætendentem, eaque perforari caput athletæ, identidem verò attrahi, retrahi, tandiu quoad dolore intolerando confectus occumberet: nec tamen Varanes ſecum reputauit, virgam illam, ſiue ramum maiori illi honori futurum, quàm ſceptrum ſibi; ipſumque virgultum ſacro cruore perfuſum, erupturum in viridiſſimum gloriæ germen. omitto reliqua cruciamenta impiè in noſtros exercita. claudatur hæc hiſtoria Iacobi factoris cum eſſet è noſtra diſciplina, cum Ideſgarde Rege Varanæ parente familiaritate contracta, à ſignis deſciuerat; tandem cum reſipuiſſet, facinus deteſtatus redijt, adhæſitque firmius, quàm ante. ſtatim adſunt carnifices crudelitatis miniſtri: nihil vnquam horribilius, & immanius factum; conciſus totus membratim eſt ferro; articuli, iuncturæ neruorum, manus, pedeſque vnà cum ſuris reſecti; & cum iam penè nihil aliud haberet reliquum, niſi ſolùm caput, ita conſtanter egit, vt tan-

dem ipsum secuti porrexerit; quamobrem Intercisi nomen sortitus est, sed tunc maximè visus est integer fide.

PERSECVTIO EVTYCHIANORVM.

An. Christi circiter 452.

EVtychiani bonæ Fortunæ nomine falsò ornati in veram Religionem infestissimis odijs exarserunt. negabat Eutyches duas in nostro Liberatore naturas, diuinam simul, & humanam; cumque cœlesti materia corpus sibi effinxisse dicebat; ex vtero verò Virginis tantùm velut ex elice traiecisse. atqui cum vnam fateretur naturam, à veritatis vnitate discessit: illam autem de cœlesti corpore sententiam Inferis Roma deuouit. Nactus est Eutyches Dioscorum quendam in primis suæ causæ patronum, hominem audacissimum. is tumultuarium Præsulum conuentum nō auctoritate, sed vi coegit, quo Eutyches absolutus; qui autem eius sententiæ non subscriberēt, damnati. aduersabantur impijs dictis Flauianus, in primis Antistes, Ibas, ac Theodoretus. in Flauianum maximè sæuitum, non modò voce reclamantem, sed scripto libello Romani pontificis potestatem tuentem. itaque Dioscori, & Barsumæ cuiusdā hierophātæ opera sanctissimū Antistitē dirum in modum fustibus, lorisque contundunt; tum in obscurum carcerem detrudunt, denique in exteras terras ablegant, vbi multis & magnis ærumnis confectus interijt. Ad hæc Romani hierarchæ legatos, quod constantissimè reniterentur, iniuriosius acceptos in fugam compellunt. ex ijs qui Eutychianis aduersabatur, vti dicitum est, Ibas quidam erat: is longo itinere exagitatus, ac per quadraginta exilii loca distractus errare, ac viginti & amplius carceres commutare coactus est. compescuit horum audaciam Marcianus Imperator, quo erat in veram Religionem studio propensiore; sed eo vita functo rursus compressus aliquandiu furor erupit immanius. in antistitem Alexandrinum Procorium nomine, eximia virtute præditum, ac veræ Religionis propugnatorem acerrimum rabies vertitur. dux improbæ factionis Timo-

theus quidam, cognomento Aelurus, turbulentus homo, qui eius honoris infulas affectabat. scimus quàm funestas soleat excitare tragœdias vel hæresis, vel ambitio; sed hoc facinore haud scio an vllum extiterit crudelius. Antistitem quippe in templo sacris operātem aggrediuntur, ferro confodiunt, trucidant, tum cruentem corpus per plateas resti tractum, raptatumque circumdederunt; denique quod omnem vel vltimæ barbariæ sæuitiam superat, cum membratim diuisissent, laceros artus, viscera, iecinoris fibras ori admouent, ac more canum boarij fori, dentibus mandunt, abliguriunt; reliquias cruenti corporis igni, cineres vento tradunt. nemo fuit quin tàm immanis patricidij spectaculo non exhorresceret, quin ingemisceret. exstat sacris Græcorum consignata fastis Proterij huius memoria. sed impij helluones nondum exsaturauerant rabiem. totam Alexandriam, atque Aegyptum percurrunt, & quotquot Eutychetis sententiæ aduersarentur, dirissimè afficiunt. eòque tandem progressa est audacia, vt in Romanum hierarcham Leonem Eutychianis strenuè aduersantem anathematis fulmen Timotheus hic intenderit. sed opportunè factum est, vt ipse in alterum Leonem incideret, Imperatorem scilicet eiusdem nominis, qui impium parricidam spoliatum pontificijs insignibus, quæ cruore Proterij infecerat, per Augustalem Ducem exilio mulctandum curauit, & in Chersonesū ignominijs oneratū amandauit. ità immanis hæc bellua, ne in prædam cederet, velut in intimam siluam penitus sese abdidit; didicitque iubati Leonis vel aspectum perhorrescere.

PERSECVTIO

ZENONIS, ET BASILISCI IMPERATORVM.

Zenoni fusus perduellium sanguis purpuram imbuit, & imperium comparauit: in præmium enim deuicti Asparis, eiusque liberorum imperij proditorum, à Leone. Imperatore Ariadnæ filiæ thalamo donatus est; Leonis necessitudine gener, & Religione degener. auctus est ex Ariadna filio, qui *An Christi circiter 476.*

decimo mense perijt, non sine suspicione paternæ fraudis, vt ipse potiretur imperio. qui tam impius est habitus, vt non parceret innocenti filio, mirum non est quod postea nec Religioni pepercerit parenti. infantiles nati cruentauit fascias, vt eo diademate cingeret frontem. statim verò atque adeptus hic Zeno imperium est, nactus licentiæ campum, in omne se voluptatis genus effudit; mollis in sese, sæuus in suos. ad cumulum scelerum accessit impietas in Deum: statim sibi veræ Religionis aduersarios in familiaritatem adsciuit: Petrum quendam cognomento Fullonem, non maculas eluentem, sed inficientem potius bonos mores, & omni labe pollutum, Antiochenum Præsulem creat: Timotheum quoque omnibus sceleribus coopertum, & à Leone in Chersonesum ablegatum Alexandrinis infulis ornat; atque has Zeno primitias imperij obtulit: gemebant boni, affligebantur, Deum iudicem reposcebant; honestissimæ matronæ de impurissimo proco cōquerebantur, ac dolebant Leoni suffectum esse lenonem, qui faceret lupas: ex iis matronis vna, dum ob filiæ probrum illatum, ante magnæ Dei Matris effigiem expostulat, dicitur has accepisse voces: (Iam diu sibi in animo esse, vt de impuro homine vindictam sumeret, sed eius manu prohiberi, quæ effusa esset in pauperes: aurum, quod largiebatur, impedimento esse, ne in ipsum distringeretur ferrum:) sed nihilominus verè dictum à quodam; lentè procedere iram numinis, sed compensare tarditatem grauitate supplicij; quod exitus ostēdit. Interea dum Timotheus Zenonis patrocinio fultus in Oriente latrocinia exercet, Christianam rempublicam vastat; vbique furoris incendia excitat, conflat perditorum manum; & Alexandrinam vrbem, quàm Sacerdotali primùm cruore infecerat, denuò lacerat; Simplicius Romanus Pontifex ad se pertinere ratus hæc obligare vulnera, Leonem seniò monet, ne tanto se scelere obstringat, ne impios patrocinio regio tegat, ac foueat; hortatur vt humana specie velatas belluas edomet; deniq; vt labāti Religioni succurrat Imperator: cum hæc ille monita paruifaceret, diutius diuina vltio contineri non potuit: scilicet in surdam aspidem sæuum Basiliscum immittit, hoc erat nomen Verinę Augustę fratri: hic cum in Thracia degeret, sorore, & alijs quibusdam è senatu conspirantibus, in Zenonem arma mouens, infesta signa con-

fert: ille, vt ferus, ita timidus vnà cum Ariadna vxore ad Isauros populares suos confugit: Basiliscus in Vrbem proficiscitur, & in campo à militibus Imperator salutatur; vxorem suam Zenonidem nomine, augustali corona ornat, & Marcū filium Cæsarem appellat: eiectus igitur repente ex imperio Zeno exul vagatur, ac profugus; tum demum cum humanis destituerentur, diuina implorat auxilia. viuebat ea tempestate insignis ille virtute, ac fama pietatis celebratus Daniel; qui quoniam columnæ insistebat, quemadmodum alter ille nobilis asceta Simeon, stylites est dictus. hunc vbi conuenit, orat, vt iratum sibi concilict Deum: ille dum supplicem, & abiectū humi videt, non dedignatur solari oraculo: ac primùm quidem dandum tantisper aliquid iustæ numinis iracundiæ dicit: deinde vaticinatur fore, vt reponatur imperio; interim hortatur, Superos placare ne desistat. luit igitur Zeno pœnas impietatis, & satis probrosas luit: ita enim huius Basilisci morsus exhorruit, vt deserta loca hoc genere anguium infesta incolere maluerit; vbi derelictus ab omnibus in eam egestatem redactus est, vt interdum, pecudum more, solas herbas adhiberet ad pastum: hic squalore totus, ac pædore obsitus, dum suas deflet ærumnas, & veniam à Superis exposcit, conspicatus dicitur per quietem strenuam illam, & eximiam Religionis Amazonem Theclam, quæ eum solata, pollicita est pristinum dignitatis gradum, & hostis interitum; quamobrem postea beneficij memor, & Danielem vatem in columna reuisit, & Theclæ magnificentissimum delubrum in Isauria dedicauit. Inter hæc rerum potitur Basiliscus, qui statim impietatis venenum, quo tumebat, euomuit, Zenonide præsertim coniuge virum stimulante: itaque Byzantium se confert, non alio comitatu quàm perditorum, atque amentium ex Eutichetis schola: tum in eos maximè inuehi cœpit, qui Timotheo pontificiæ sedis inuasori restiterant; qua de causa inter cæteros optimates è nostris, Platonem cubicularium igne cremari iubet; reuocati seditiosi omnes, boni extorres facti: non dubitanit & Chalcedonensis Senatus acta rescindere: quæ quamuis impiè ageret, atque sacrilegè, nemo tamen ad venenatum istum Basiliscum audebat accedere, nemo trisulcæ linguæ sibila tetra comprimere: conueniunt igitur Danielem vatem in columna stantem; orant, vt veræ Religionis tutelam

susci-

suscipiat, apud Basiliscum legatione fungatur:(Non hoc, inquiunt, tempus est in columna sistendi, dum Christiana Respublica vacillat, ac nutat:) commotus est vir sanctissimus omnium gemitu;& quanquam in marmore fixus, mollitus est lacrymis: descendit igitur Daniel, vt ipse potius Christianam Rempublicam ab improbis oppugnatam, atque nutantem quasi columna confirmet: Byzantium venit, & antequam cominùs hostem aggrediatur, eminùs ferit: literas dat libertatis plenas, quibus eum incessit: Diocletianum alterum Basiliscum appellat: vltoris Dei fulmen intentat. territus Imperator (mira uis probitatis) vrbe excedit, tanquam alijs curis intentus, re autem vera abiecto clypeo congredi non ausus: at non eum vir fortissimus impunè dimittit: consequitur fugientem, & singulari certamine lacessit; cum ecce mirum in itinere spectaculum, & quasi præludium pugnæ. templum aditurum serpens immanis è specu progressus inuadit: accurrunt socij, nec tamen audent afferre opem; solus Daniel impauidus alios timoris arguit: serpens ad eius pedes conuolutis spiris aduoluitur: tum ille imperat, vti suas petat latebras, nec quempiam lædat: ille verò perinde ac qui iussis obsistere nequiret, statim repit ad parietem, & in omnium conspectu disrumpitur: accepit vir sanctissimus omen diuinitus datum; intellexit fore, vt qui eius anguis extitisset victor, Basiliscum quoque peruinceret: admirata est antiquitas Danielem cum leonibus colludentem, non minus admirata posteritas Danielem alterum serpentes obterentem. Illud verò spectaculum iucundissimum bonis fuit, cum Imperator viri sanctitate permotus, ac territus minacibus eius oraculis, occurrit supplex, sese ab pedes abiecit veniã scelerũ exposcẽs; at Daniel audẽti vultu, ac libera voce: (Fictè, inquit, agis Basilisce, ac simulatè: noui quãtum veneni intus lateat, sed breui tumorem depones:) nec vana comminatio fuit; quippe multis ille est iactatus incommodis, multorum incurrit odium: quamobrem admotæ sunt faces tectis, ac præcipuam Byzantinæ vrbis partem depastæ sũt flammæ. eo incendio, sub imperito videlicet, & veritatis aduersario Imperatore, magnam fecit iacturam ipsa Sapientia: absumpta enim ignis est ingens bibliotheca, librorum millia centena vicena continens: inter quos libros fuisse dicitur intestinum Draconis, pedes centum & viginti longum; cui Home-

ri

ri poema, Ilias, & Odyssèa aureis litteris erat inscripta, cum historia rerum ab heroibus gestarũm; & sanè par erat humanã Sapiẽtiã inscriptã in Draconis visceribus perire, quando etiã diuina in amẽtis Basilisci corde perierat: quapropter hic adeò infestis omniũ odijs est appetitus, vt vulgo appellaretur communis pernicies, & Vrbis incendium. Zeno igitur ab exilio reuocatur, qui exercitu instructus tyrannum post biennium ex imperio exigit, & in Cappadociam amandat vnà cum Coniuge, ac liberis, edicto addito, ne quis eos, summa licet hyeme, non modò cibo, sed veste iuuaret: itaque vnà sese complexi corporibus, quasi spiris conserti angues miserè perierunt. at Zeno in pristinum gradum restitutus, initiò quidem, siue recentis beneficij memoria, siue potius simulatione quadam, cum nostris facere visus est, sed superinductam pietatis laruã, mox vbi res stabilitas vidit, exuit: Petrum quendam *Magum* impurum hominem, ac totum ex fraude conflatum in Alexandrinam sedem promouet; qui eò audaciæ progressus est, vt decreta Patrum in Chalcedonensi Senatu firmata non modò antiquaret, sed pontificijs execrationibus deuoueret. monitus est Zeno à Felice Romano hierarcha, ne Religionis veræ aduersarios foueret, ac tueretur, neuè in eorũ sententiam iret: & quanquam Felix ipse penè ab Arianis obsessus teneretur, atque captiuus; non dubitauit tamen ea libertate, quæ principem sacrorum, & magistrum veritatis decet, Imperatorem grauibus verbis perstingere: tum Byzantino pseudo episcopo Romæ diem dicit: Petrum quoque Fullonem Antiochiæ intrusum præsulem, perditis moribus hominem, exauctoratum damnat; & Zenonem, vt eius audaciam coerceat, hortatur: despecta est, atque contempta Romani parentis auctoritas accessit impia cędes Pelagij viri patricij, vel nobilitate, vel virtute clarissimi; cui, quòd ipsius Imperatoris perfidiam, & scelera liberè increparet, gulam laqueo frangi iussit; quem moriturum ferunt manibus ad cœlum passis Superos obtestatum, & vltricem scelerum appellasse Iustitiam: non multò post Zeno horribili genere mortis extinguitur. narrant quidam, ei à diuina quadam Potestate fuisse caput abscissum, vt ea res cõspectum hominum fugerit, solaque cute caput cum ceruice coniunctum sit repertum. alij verò ipsum quidem comitiali morbo correptum, adeò vt videretur emortuus; viuentem verò

rò fuisse sepulchro conditum ipsius vxoris Augustæ iussu: satellites portò ad custodiam collocatos retulisse, per duas noctes lamentabilem inde vocem auditam, vt liceret viuenti egredi: cum autem illi diceretur, alium iam in imperium suffectum, addidisse, se non imperare velle, sed viuere; non in Regiam reuerti, sed in asceterium aliquod, aut specus abdere; attamen obfirmati custodes, ac suæ magis, quàm illius vitæ consulentes, tum quidem restiterunt: aliquanto verò post aperto sepulchro, spectaculum prorsus horribile patuit: suos iam exanimis Zeno lacertos præ fame ori admouerat, atque momorderat, & caligas, quas gestabat. ita sui ipsius carnifex & lanius tandem fuit, qui Christianam rempublicam improborum dissidijs lacerauerat. curauit deinde Hormilda pontifex maximus, vti per Iustinum Imperatorem Zenonis nomen ex albo piorum Cæsarum expungeretur ad ignominiam sempiternam.

PERSECVTIO.

ANASTASII IMPERATORIS.

An. Christi circiter 502.

MOrtuo Zenone Ariadna Augusta Anastasio coronam imponit, qui nōdum ad Senatorium ordinem gradum fecerat, sed in schola Silentiariorum erat; sic ènim appellabātur in Regia, qui ea curabant arcana, quibus nitebatur Reipublicæ salus: Dignam certè Anastasius egit silentio vitam, si virtutis famam spectes; sed eius factis vera Religio reclamauit: meritò igitur perstringendus acie calami, qui in sanctissimæ parentis latera mucronem adegit: nihil minus ipsi curę fuit, quàm quod Silentiarijs propositum erat, quies scilicet, atque tranquillitas; qui statim atque Imperator est factus, tantus inter bonos excitauit tumultus. Ariadnæ coniungitur; eius opera coronatur, indignissimus tamen stellifera illa Ariadnæ Corona, quæ fulget in cœlo, quippe qui Cœlites oppugnauit. præsensit Byzantinus Antistes quanta tempestas immineret; statim se opposuit; ac nullo modo passus est eum Augusti appellationem accipere, nisi prius se iureiurando obstrin-

stringeret, veræ Religioni pariturum, suspicatus id quod erat, eum nostris institutis infensum, *M*anichæa præsertim matre natum: nec dubitauit admirabili constantia Præsul minis etiã perterrefacere, nisi à nobis faceret, denũcians videlicet exauctorationem imperij; vt resecta coma, & purpura exutus, vilem lacernam sumeret, ac se in asceteriũ aliquod abderet: quæ vox plena dignitatis, & libertatis incredibile est quantum perculerit Anastasium, vt propterea ab aduersariorũ cœtu se tantisper abduxerit, ac rebus nostris fauerit, simulatè tamen, ac vafrè. immortalem verò sibi laudem comparasset ex hac animi magnitudine Euphemius Præsul, nisi illud, quod præferebat, bonæ famæ nomen maculasset, cum contra Felicis, ac Gelasij summorum pontificum edicta Acacium impiè sentientem non expunxit è fastis. Iam Anastasius vt sibi stabiliret imperium, ita pietatis induit laruam, vt simul multas ansas daret, quibus ipsius teneri posset impietas: versabat naturam suam, ac varias inducebat formas; quamobrem alij eum Eutychianum putabant, alij materno vitio Manichæum, multi è numero cotum hæreticorum, qui ob id, quod neutri duarum aduersantium sibi partium adhærerent, nominati sunt Hæsitantes; ijdemque, quod capite carerent, Acephali; quo item factum est, vt Proteus alter *A*nastasius diceretur: Dicorus quoque cognominatus est à discoloribus oculorum pupillis, quas χόρας Græci dicunt; dextera quippe ei pupilla nigricans fuit; vt ipsa colorum in oculis varietas varios mentis indicaret affectus, ac sensus. Infaustum quiddam habuit initium eius imperij, & ominosum; statim enim bellum plebeium inter Byzantinos ortum, ægrè ferentes, vt quidam suspicantur, mediocris conditionis homini summum honorem fuisse decretum. præterea consequutum est incendium Vrbis plurima ex parte. in Circum quoque in orbem ducta flamma desæuijt; nec defuerunt ex sapientibus quidam, qui putarunt omen illud fuisse præferendæ furialis ab Anastasio facis, admouendæquè aris, atque delubris Cœlitum. ac primò quidem vafritia vsus attentauit animos præmijs, ac fictá pietate; cœnobiarchas in primis ad suam sententiam adiungere statuit, & asceterij præfectos, quòd experimento didicisset, quanta vis esset huiusmodi viris ad suadendum, quantumque additamenti ex vno Seuero pseudomonacho hæresis accepisset: erat tunc ce-

lebre magni Theodori nomen, plurimorum, qui se eius disciplinæ addixerant, parentis. hunc oqpugnare aggreditur, concepta vana quadam spe ex nomine, quod alter quidam Theodorus item ascetarum princeps *Marciano* imperante impiè de diuinitate sensisset; immò etiam armatorum copijs instructus Eutychianæ impietatis arcē defendisset; sed euentus Imperatorem accusauit amentiæ, illusitque consilium; putauit alterum hunc Theodorum expugnari posse auro, quem nō audebat ferro; ac ne sordidè, sed speciosè agi res videretur, id se largiri dixit, vt consuleret ipse egestati suorum: intellexit statim ille, vt erat alta mente præditus, quò dona spectarent: ingeniosè elusit dictum: nam auri quidem libras triginta in egenorum vsus necessarios minimè respuit, ne se ille contemptum putaret, aut aliquam simultatis suspicionem posset obtendere; sed duplici veteratorem affecit incommodo, eum auro priuans, quem alioquin auarum nouerat; & spem vanam, & inanem esse ostendens, qua ducebatur. dat igitur literas Anastasius ad Theodorum, reddit ille suas breues, sed plenas Christianæ libertatis: ijs declarat (quàm impium sit vetera deserere, stabilita Patrum decretis, confirmata prodigijs; ac pro ijs noua, & perniciosa sectari; vereri se Deum veritatis præsidem, illum ipsum, quem aduersarij maledictis appeterent; se certè vnà cum suis acrius pro vera *R*eligione, quàm cęteri pro patria solent, dimicaturum; deuota iam esse ferro, vel colla, vel pectora.) enimverò his litteris lectis Anastasius furore debacchari, cum se spe, votoque frustratum videret. interea nostri animis pendere, quò res euaderet; veluti ducis signa in castris expectare, quò tenderent: tum Theodorus contemptis impij Cæsaris minis, animo nunquam magis exaggerato, atque erecto, in suggestum templi ascendit, & frequenti concione declarat, aperitque hostium fraudes, & veram Religionem discernit à falsa: deinde inuicti Ducis instar, finitimas omnes ciuitates obit, tanquam exercitum conscribit, ac lustrat; timorem eximit, excitat ad veritatem tuendam; tesseram dat Dei hominem induentis. immane quantum Anastasius excanduit; ac statim Theodorum, quoniam dirius quicquam agere non audebat, exilio mulctat; breui post ipse non modò ex vrbe, sed ex orbe terrarum, atque è viuis perpetuò exulaturus. Alterius quoque præsulis, cui Oeniandro nomen fuit, captato

ani-

animum aggressus Anastasius, simili libertate perstrictus est. hic acerrimus diuinitatis defensor impiam Imperatoris sententiam, quam à Petro quodam hauserat, maledictis liberè proscindebat: aduersarium igitur, quia ferro difficile videbatur opprimere, promissis certè, & blanditijs flectere conatur. ad regiam vocat, familiariter excipit; hortatur vt secum sentiat de vna Liberatoris nostri natura; fateatur, quod summæ pietati tribuebat, diuinitatem ipsam pro mortalibus passam, ac trisagio addat ea verba, quæ supremam illam naturam cruci affixam, & emortuam ostendant. exarsit ad hæc iusta iracundia Præsul sanctissimus: nec dubitat pro talibus ausis sempiternam comminari pœnam; tum ipsam trabeam augustalem manu apprehendens, atque excutiens à pectore: (*Hæc te, inquit, purpura breui tandem deseret:*) erubuit Imperator vocis oraculo tum maximè, cum purpuræ iacturam præsensit. Aliorum quoque virtute se victum Anastasius agnouit, in primis Sabbæ inter ascetas nobilissimi: hic instituta legatione ad Imperatorem ab Elia sacrorum antistite Hierosolymitano, vbi ad augustale peruenit; ab aulicis admissus non est. socij quidem introducti, Sabbas solus à congressu arcetur; propter vilem enim, & contritam tunicam, qua erat indutus, indignus est visus, qui coram Imperatore se sisteret. ille cum legatorum nomina, quæ litteris continebantur, requireret, vnum, qui aberat, Sabbam reposcit: statim ad eum conquirendum quoquò versus itur; latebat vir sanctissimus in angulo regiæ; & sua, quæ ipse confecerat, & magni Regis, ac vatis sacra carmina piè succinebat. è vestigio introducitur: ascendebat iam limen, vbi præsidebat, eminebatque Imperator, cum repente mira species, ac prorsus eximia se obtulit, non quod ea dignus esset, sed quò legati dignitas appareret: quidam augusto ore, ac mortali maior splendida veste amictus Sabbam modò in orbem ambiebat; modò velut armiger præibat: quo viso Anastasius obstupefactus, & virum verè diuinum animaduertens, ei assurgit, purpuratis, qui circumsistebant, rei nouitate attonitis: non solùm cum eo officiosè, sed verecundè agit: tum legatis sedere iussis, cum reliqui omnes veluti obliti cōmunis causæ Religionis, propter quam venerant, alijs de rebus sermonem sererent, tanquam præludentes, solus Sabbas tacebat: hortatur Imperator vt verba faciat; ille se non nisi

pro vera Religione tuenda venisse respōdet:(Resipisceret tandem ipse Anastasius; iram, qua in suum maximè Antistitem iniustè ardebat, deponeret; sacras ædes ab impijs occupatas restitueret:) denique ita perorauit, ac prudenter egit, vt omnes componeret fluctus: immò ita victoria potitus est, vt Imperator ipse victus vltrò ei opima spolia detulerit; magnam enim vim auri obtulit, sed noluit ab auro vinci, qui auro, gemmatoque diademate ornatum vicisset. quanquam non ita ille manus dedit, quin iterum ad suum rediret ingenium præfractum, & contumax; adduci non potuit, quin perditorum sententijs acquiesceret. nihil autem absurdius visum est, quàm vt is, qui ab anastasi, hoc est ab immortalitate nomen deductum habuit; diuinitatem mortuam diceret. non sacrilega abstinuit voce, sapiētiū licet, ac bonorū perculsus monitis; nō summorum Pontificum percussus minacibus litteris, Felicis, Hormisdæ, Symmachi, etiam Anastasij, quem videlicet orbis terræ rectorem, sacrorumque principem diuina prouidentia alteri huic Anastasio Religionis hosti opportunè opposuit: multa hic egit, multa rescripsit veteratoriè, ac vafrè, neque enim apertum bellum ausus indicere, ne à bonis deijceretur imperio: sed ita planè plerumque accidit, vt dominandi libido, quam imprudentes appellant regnandi rationem, sapientes amentiam, sibi ipsi perniciem comparet, Deo intimi sensus inspectore, & vltore facinorum: sic isti Religionem colere præseferunt, vt eam priuatis suis cupiditatibus seruire cogant. sed diutius non potuit Anastasius continere intra se impietatis virus, quin tandem illud euomeret: Romani hierarchæ legatos, quos honorificè excepisse videbatur, vbi ad Eutychianam insaniam, quam ipse in primis profitebatur, amplissimis pollicitationibus, & grandi pecunia numerata allicere non potuit, per posticum amandat cum militibus adexarmatam nauim; nec modò Byzantium, sed omnes Orientis vrbes interdicit. amoto igitur simulationis sipario, & patefacta Imperatoris impietate, illicò qui latebant aduersarij tanquam è lustris, atque è caueis erumpunt, inuadunt in nostros; palabundi insiliunt, eorum bona diripiunt, delubra profanant; incredibili furore perciti omnia perturbant, atque peruertunt: præbuit se his impium, & crudelem ducem, armatus ipso nomine, Seuerus, qui pontificiam Antiochiæ sedem

violentus inuaserat, Acephalorum princeps, hoc est (inauditum sanè monstrum) capite carentium caput: fax ille dictus Oriētis, non luce, sed incendio, & quasi bustuarius quidam gladiator, homo omnium scelerum turpitudine notatus, magicis artibus apprimè eruditus, veneficus impostor. per hunc Anastasius stabilire aggreditur quod impiè ipse sentiebat; quem videlicet strenuum sui defensorem sub pollicitatione pontificij honoris iurerando oppigneraverat, exacto per vim Flauiano. Illud quoque ab Anastasio scelestè patratum, quod Mardonio præstanti virtute viro in exilium eiecto, Byzantinæ vrbis pontificio throno Timotheum quendam substituerit, turbulentum hominem, & impium, nec sine magno Christianæ reipublicæ detrimento: in magni enim Liberatoris parentalibus ausi sūt, qui ex ea factione erant, in templum, quod in regia erat, irrumpere; & trisagio, quod ritè canebatur, temerè addere nefaria verba, quibus ostenderent diuinitatem quoque passam: exhorruerunt boni, & strenuè reclamarunt: ex ijs quidam vrbem percurrentes contestantur, tempus adesse, quo sanguis pro vera Religione fundatur: Anastasium Manichæum factum. hic nihil eo die ausus: noctu Præsulem sibi infensum violenter abreptum Chalcedonem ablegat: Timotheum sacris præficit, nempe eum, quem propter indomitas libidines, quibus adhinniebat κολίσα vulgo appellabant, hoc est admissarium equum: reliquos etiam recta sentientes proscriptione bonorum, exilio, alijsque incommodis indignissimè afficit: acta etiam ipsa Chalcedonensis senatus, quæ in arca sanctè seruabantur, per Calepodium quendam, partim sublata rescindit, partim etiam igni tradit; quod quidem tantum scelus digno planè, vt videbimus, supplicio diuinitus luit, igne ipse consumptus. præcipuus verò furoris impetus in sacros ascetas fuit; horum enim maximè pietas, ac religio præ[illegible] eius consilijs obsistebat: Imperatoris igitur auctoritate freti impij, coniuratione facta nostros aggrediuntur, ferrum distringunt, occidunt multos, vulnerant plurimos: nonnulli ad aras ipsas victimarum more mactati. missi propterea legati duo ad Anastasium cum querelis, sed ab ipso exturbati sunt, ignominia quoque, ac probris affecti; quo certè se auctorem scelerum, ac velut incendiarium declarauit; ipse verò, vel quod Martyrum inuideret gloriæ, vel quod imperium simulatione Religionis partum nollet in di-

scrimen

scrimen adducere, optimates è nostris falsò perduellionis nomine damnat, trucidat; regiam ipsam impiè cruentat. quin etiam Iustinum, & Iustinianum clarissimos viros, quibus imperium parabatur, notauerat, ac designauerat ad cædem; nisi quod deterritus est somno, in quo ei horribili specie quidam se obtulit, comminatus, ne quicquam graue in illos attentare auderet: eo metu penè illi è manibus extortus est gladius. cum igitur tot, ac tanta ab Anastasio, ac ceteris impietatis ducibus veræ Religioni inferrentur incommoda, Natura ipsa quasi immani scelerum mole grauata nutare cœpit: terræmotus ingentes facti, quibus in Dardania regione viginti quatuor castella vno momento collapsa sunt: præcipua verò vrbs funditùs ruit; plurimi totius prouinciæ montes eo terræmotu conscissi, atque dirupti, saxa suis euulsa compagibus: crepido per triginta passuum longitudinem patens, atque in duodecim pedum latitudinem dehiscens profundam patefecit voraginem, ac velut aperto ore tellus nefarijs impiorum vocibus reclamauit, qui diuinitatem à pœnis immunem negabant; simulque exorbere contendit, qui suo Cõditori probrosè obtrectarent. præterea vno in castro Canisiæ regionis terra ruptis venis, & ad instar torridæ fornacis exæstuans diutius, altrinsecus feruentem vndam euomuit. talia planè pati in primis Dardani meruerunt, qui sæpe à hierarchis moniti obtemperare noluerunt: fit igitur instabilibus terra mobilis, meritòque deorsum desidet ijs, qui tam abiectè de diuinitate sentiebant. potuit tot, tantisque prodigijs Anastasius commoueri, sed restitit in eadem perfidia, atque amentia, cum humanis diuina confundens: quo factum est, vt nonnulli è nostris sapiẽtibus interpretarentur, ac dicerent, hunc esse illum, quem sacræ literæ describunt aprum immanem vineæ insultantem, atque omnia deuastantem; aut hanc esse bestiam illam cornupetam, quæ videbatur agno simillima, ob vafrum scilicet, & versutum eius ingenium. Sed iam pridem ad infelicem eius exitum calamus properat: territus est Anastasius ante mortem insomnijs horrificis planè, ac miris. quidam dormienti specie prorsus immanis, atque adductis superciliis adstare visus; qui librum manu gestaret cum calamo, & atramento; tum ipsum toruo obtuens vultu; (En, inquit, ob perfidiam istam tuam quatuordecim vitæ annos, qui naturæ debebantur, deleo:) factum videtur

tur

tur hoc,contra quam accidit olim pio Hierosolymæ Regi; nã illi quidem lacrymanti per prodigiosum Solis, vmbræque regressum additi,ac producti anni sunt quindecim;Anastasio autem,qui de nostrorum potius lacrymis, ac mœrore gaudebat, adépti sunt, & recisi quatuordecim. Ad hæc cõsternatus quoque dicitur insomnio altero:fœdum animal, ac lutulentum visum est in ipsum irruere grunnitu terribili, tum ipsius purpuram dentibus carpere, Imperatoremque ad terram cum vi prosternere,morsibus etiam lacerare:accersiti sunt statim coniectores, in primis Proclus ille mathematicis artibus eruditus, ac nobilis; hic apertè pronunciat, Anastasium breui è viuis excessurum:expalluit ille,atque obriguit. ac Baldassaris tyranni, vt est in sacris literis, fortasse venit in mentem; nisi quod ille digitos tantùm vidit in pariete, qui sententiam mortis inscriberent; hic verò scriptoris etiam vultu ipsum horribiliter obtuentis est territus,qui de libro eraderet, quod supererat vitæ. iam exitum spectemus: cùm mathematicorum opera libenter Anastasius vteretur,eorumque prædictionibus, ac præsensionibus esset addictus, audiuit igne sibi cœlesti pereundum fore: subterraneam igitur cisternam effodi iubet, multis meatibus patentem,quorum cuique aquæ cadus esset appositus: Tholotum ædificio nomen fuit: ita conatus est fatum eludere; verùm id abs re fuit:excitata enim repente aliquando procella ac turbine,cum tonitrua horrendum in modum resonarent,& fulgura multa eliderentur, perterritus è cœnaculo in inferiora descendere,alios atque alios thalamos subire,huc illucque diffugere,tanquam non ignoraret suum caput peti. antequam in illud subterraneum ædificium, quod arte construxerat, se reconderet,ictu fulminis exanimatus occubuit: nempe hoc perire telo debuit, qui Romanorum pontificum fulmen non semel in se contortum contempserat; & qui nec eo prodigio, quo ignis è terra eruperat,commotus fuerat, opprimi igni de cœlo tactus; adde quod acta Chalcedonensis curiæ sacrilegè concremauit: adeò frustrà fuga consulitur, cum Numinis vindicta persequitur:& verè dictum illud,quanquã à poeta:(Raro antecedentem scelestum deseruit pede pœna claudo:)nihil Cæsares iuuant,aut fulminatrices appellatæ legiones,aut aquilæ fulminis administræ: nisi illi Religioni parcant,fulmen in proprium recidet caput, etiam laureatum. Iam ne casu videretur hoc

Anastasio accidisse, ostensum est miris visis, vltorem fuisse Deū: nam cum Elias Hierosolymitanus antistes ab eo relegatus in Sardiniā, cum ceteris optimatibus esset; & Sabbas, qui vti diximus, ad Imperatorem legatus fuerat missus, ipsum conuenisset: nonis Iulij, Elias in illorum conspectum, hora, qua solebat, minimè venit; tum mirantibus cunctis, & aduentum præstolantibus, intempesta nocte adfuit illacrymans: illis autem sciscitantibus, ecquidnam ei accidisset? Sabbam intuens, hac, inquit, hora miserè obijt Anastasius; me quoque oportet die decimo post eum è viuis excedere, vt causam nostram Iudice Deo ad tribunal agitemus. narrabat autem illa ipsa hora sibi per speciem oblatos fulminis ictus, quibus Imperator appetebatur, ipsumque sibi videre visum per regiam trepidè discurrentem, ac frustrà se condere conantem: vtriusque oraculum confirmauit euentus, nuncio mox de Cæsaris morte delato, & Antistite vita functo. ita magno planè diuinitatis consilio tanta res, tot, tamque insignibus testibus meruit in exemplum punitæ perfidiæ toto terrarum orbe fieri perspicua: enimuerò non hi duo tantùm, sed & Flauianus Antiochiæ Præsul ab eodem Imperatore damnatus, de eius obitu diuinitùs est admonitus: qui cum ab Elia loco disiunctus esset, similiter est afflatus; ambo enim eadem die, hora, momento literas sibi inuicem dederunt his verbis exaratas: (Anastasius hodie mortuus est: eamus ergo, vt adesse iudicio liceat.) itaq; ambo eodem quoque die de vita migrarunt. In hos incidit ille vel testes, vel accusatores etiam mortuus, iterum vt Religionis hostis, ac perduellis magni Iudicis sententia fulminandus.

PERSECVTIO

CABADIS PERSARVM REGIS.

An. Christi circiter 502.

INtestino hic odio in Christianos excanduit, nempe execrabili illo incensus igni, quem colebat vt Persa; sed ea fax antequam Cœlitum templis adhæresceret, exercitus sui sanguine restincta est. conatus est Cabades hic Iberos in primis, qui Asiam incolunt, ac propè Caspias inhabitant portas, sibi

fini-

finitimos à Christiana Religione ad Persicam superstitionem omni arte traducere;cuius cõsilij successu fraudatus, Iberorũ Regi Gurgenti cum alia impiè ex patria consuetudine fieri mandat, tum vt Deorum hostes non modò morte afficiat, sed insepultos auibus,canibusque lacerandos,vorandosque proiiciat:ille rei indignitate commotus, à Iustino Imperatore auxiliares petit copias:mittitur pro Religionè pugnaturus Anastasij Principis filius,Probus nomine,cuius industria,& robore Cabades ita repressus est, vt expromere odium in nostros, quod conceperat,minimè potuerit. sed quoniam excursionibus bellicis, vt fit, nonnulla deprædatus fuerat, cum Iustinianus imperium suscepisset, statim dirigit ad eum litteras,deposcens quæ sibi iure deberi constaret; quibus à Cabade denegatis, mittit Imperator Belisarium Ducem cum exercitu: inita pugna est in Mesopotamiæ campis, in qua pugna diuina virtus in opprimendis hostibus manifestò cognita est: enim verò immani vi ventorum repente coorta, Persarum spicula, cæteraque missilia in Romanos intorta,ita præpedita sunt, vt inefficacia,& languida prorsus essent;contrà verò quæ Romani vibrabant,ea magno cum impetu, & ventis ipsis deferentibus in Persarum corpora infigebantur. erat dux hostilium copiarum à Cabade constitutus Myrrhanes quidam nomine, vir sanè ventosus, ac tumidus, qui Deorum suorum vano præsidio fretus Belisario responsum dederat, vti sibi mox, ac suis post victoriam balneum, & prandium appararet: appositum quidem est epulum Myrrhanæ,sed pro eius appellatione amarissimum, sui scilicet exercitus internecio, & laniena sæuissima;nec alio incaluit balneo, quàm sanguine suorum. at verò Cabades cum in Iberiam,vti destinauerat,ad extinguendam Religionem,quæ ibi florebat, properare non posset, statuit eã in suo certè regno extinguere,ac delere.itaque cùm alijs multis acerbis supplicijs eius professores exercuit; tùm eo maximè,quò,& poplites concidit, & linguam euulsit: ne videlicet aut in stadio virtutis excurrerent, aut præcones diuinitatis existerent: sed admirabili prorsus prodigio factum est,vt & concisis illi poplitibus recti, citiquè ambularent; & sine lingua vocaliores essent.infregit ea res Cabadis animum,ac tantam vim Christianæ Religionis admiratus obstupuit.accessit alterum, quod barbari mentem perculit: oppidum erat inter

Persidem, & Indorum regionem Thundadeer nomine: in eo Cabades grandem pecuniæ vim, ac pellucidos multos magni pretij lapillos clam asseruari audierat ad inferendum Anastasio Imperatori bellum, hosti,& nostrorum,& Cabadis infestissimo;incensus est habendi cupiditate; itaque vt oppido potiretur,nihil intentantum reliquit; sed quò minus assequeretur, ꝙ optabat, impedimento erãt Stygij custodes magicè positi, qui thesauris vigiles excubabãt:expertus est omnes Magorũ, ac præstigiatorum artes,euocationes,imposturas;sed nihildum egerat;per Iudæos quoque rem expedire aggressus,item vano conatu: tandem per Christianos rem confici posse in spem venit; quod illos aduersus hoc genus hostium magna vi pollere intellexisset:itaque eum,qui apud Persas erat, sacrorum Antistitem,ad se accersit; quid in votis habeat,ostendit; operam eius exposcit; is arbitratus hac via Regem ad nostra instituta posse traduci,non detrectauit iussa: igitur cœtum suorum cogit, supplicationem indicit ad aras Cœlitũm, vti omnia Dei nutu agantur: tum locum adit, Stygios hostes thesauri custodes diris execrationibus vrget,exagitat,exigit, propellit: statim illi se dant in fugam, crucis videlicet exterriti signo: mira vis in ligno, quo & aurum Cabadi est exibitum, & ferrum in nos districtum inhibitum: oppidum sine armorum strepitu statim in ditionem cedit,thesauro potitur:admiratus veri numinis potestatem dat omnibus facultatem, vti Christiana sacra suscipiant: hierophantas impiè aduersantes auctoritate cõpescit; Iudæos omni honoris gradu, in quo collocati erãt, deijcit;de Manichęis præsertim,quòd eos in Regno noua moliri audisset,ingentem edit stragem;execrabilis Persarum ignis sacro fonte, quo abluti sunt plurimi, extinctus; denique auro ꝓ nostros acquisito,beneficio Religionis,aurea succesśit ętas.

PERSECVTIO

ALAMVNDARI SARACENORVM PRINCIPIS.

An.Christi circiter 509.

Alamundarum in Christianorum antea cæde grassantem habuit postea vera Religio defensorem; cessit tandem

non

non armis, sed prodigijs victus. collectis hic Agarenorum copijs, infectis armis vexabat Arabiam maximè, ac Palæstinam: erat tum hæc regio religiosissimis viris referta; aduersus hos potissimùm intentus erat ille barbaricæ impietatis arcus; ipsæ nemorum latebræ nostros tueri non poterant: tanquam enim venatici canes, etiam vbi hominum vestigia vix extabant, omnia illi odorabantur ad prædam. degebat tum in occulta specu procul ab vrbiũ tumultu Ioannes ille, qui dictus est Silẽtiarius, vir eximię virtutis; quẽ taciturnitas celebriorẽ fecit, nõ Pythagorica superstitione imbutum, sed magisterio pietatis. hunc conueniunt ceteri Patres, monent, vti se imminentium barbarorum furori subducat, qui in ascetas maximè debacchabatur; & vnà cũ ipsis in alias regiones trãsferri patiatur: at ille Dei patrocinio fretus nulla vi precum adduci potest, vt tanquam metu victus de statione decedat. interea barbari Alamundari iussu excursionem facere, incendere oppida; vastare agros, innumerabiles hominum strages edere, multa millia captiuorum abducere; in syluas denique, ac nemora irrumpere, atque in illam ipsam specum, vbi sanctissimus asceta degebat; profundum eius silentium clangore tubarum, strepitu lituorum, hinnitu equorum interturbare: quid tum illi præsidij, aut vnde datum? è cœlo nè missum? immò proximè, ex ipsa videlicet syluâ: mira res; leo inusitatæ magnitudinis, atque aspectu horribiliore, quàm ceteri, accurrit; tugurij aditum suo corpore intercludit, opponit se vnus armatis hostium copijs; nec ante discedit, quàm Barbari iubata ceruice, vibrantibus oculis, atque immani rugitu, ipso quoque obstupefacti prodigio, Ioannem venerati pedem referant: nihil deinde tam celebri sermone iactatum, quàm mira leonis de Silentiario tutela; cuius fama cum ad Alamundari aures accidisset, didicit miro modo à leone mitescere, feritatemque deponere, immò ipsemet ex leone in agnum euadere. quanquam & alia non minora prodigia barbari Regis animũ perculerunt; nam cũ in Religiosorum hominum asceterium, quibus Sabba vir sanctitate clarissimus præsidebat, impetum Agareni fecissent; ex ijs vnũ, qui maiore audacia in Sabbam ipsum impias manus inferre conabatur, repente terra desidens, atque dehiscens immani labe facta viuentẽ absorbuit; quo portento absterriti socij, venerati diuinos ascetas, destiterunt ab incœpto. extremo loco

ſit illud, quod in Syriæ depopulatione accidit ſanè mirãdum: Non longè ab vrbe Damaſco delubrum erat Theodoro fortiſſimo quodam Chriſti militi ſacrum; hoc ingreſſi Agareni omnibus illud ſordibus, & immunditijs conſpurcant, ac fœdant, & tanquam Augiæ ſtabulum reddunt: deiectis aris harã faciunt, ac iumenta ad ſtabulandum immittunt; nec dum hac ignominia factũ impietati ſatis; imagines ipſas Cælitũ ſacrilegè inuadunt ferro; inprimis vnus ipſorum in Theodori effigiem intento arcù ſagittam dirigit, humerum ferit: mirum dictu: ſtatim inde tanquam ex corpore viuentis, ac ſpirantis vbertim manare cruor, perque omnes artus decurrere: conſequuta mox eſt vltio diuinitus: non modò enim percuſſor ipſe, ſed ſocij, quotquot reſipiſcere noluerunt, breui temporis ſpatio extincti ſunt morte: hæc inſignia de Theodoro prodigia vidiſſe ſe narrat Anaſtaſius Sinaita locuples teſtis: extabant enim adhuc tantæ rei veſtigia, & ſagitta ipſa quaſi recenti cruore perfuſa; quæ quidem ſagitta multò acerbius tranſuerberauit aduerſarios, iconoclaſtas in primis: quod ipſorum vulnus auctum eſt alio, cum viderunt Alamundarum principem ad noſtra inſtituta migrantem. quod ægrè ferentes non deſtiterunt moliri omnia, quò eum ad priſtinos errores reuocarent: conatus eſt hoc præ cæteris Seuerus, hoſtis veræ Religionis acerrimus, à quo Seueriani profluxerunt; is duos miſit ad Regem primarios ex impia diſciplina viros, qui ipſum inſtituerent, docerentque, vnam in Liberatore noſtro eſſe naturam; ac proinde diuinitatem ipſam cruciatus, mortemque ſenſiſſe: at Alamundarus, vt erat acri ingenio, & à noſtris probè eruditus, lèpidè fabulam huiuſmodi commentus eſt ſanè præclaram: finxit ſe litteras accepiſſe, quæ cœleſtis exercitus principem Michaelem mortuum eſſe ſignificarent: cum legati negarent id fieri poſſe, quippe beatæ illæ mentes ab omni corporis concretione ſecretæ, morti non ſunt obnoxiæ, reſpondit: ipſos igitur inſanire, qui duas naturas Chriſto non tribuant: oportere enim, ſi congruenter loqui velint, fateri diuinitatem morte perculſam: quò reſponſo tota legatio in ludibrium abijt. tanta vis eſt, & efficacitas Numinis, vt barbaras ipſos, ſi ſe in eorum mentes inſinuauerit, etiam noſtrorum cruore reſperſos, non modò veræ Religionis alumnos faciat, ſed magiſtros.

PER-

PERSECVTIO

DVNAANI HOMERITARVM REGIS

NEque Iustino Imperante licuit Religioni omni ex parte quiescere, atque ab iniuria feriatam esse. ditionem tenebat Arabiam felicem, quæ olim quidem Sabba, postea vocata est Homeritis, Dunaanus, inconstans vir ingenio & perfidiæ monstrum: hic abiurata Christi Religione ad Iudæorum instituta transierat: nemo est, qui cum Iudæum factum audiat, non statim, & impium, & Christianorum generi inimicissimum arbitretur: in eam verò adductus est insaniam, vt patrem habere se diceret Mosen, ducem illum Hebrææ gentis, ab omni laude nobilissimum, ac dictum Pharaonis Deum, cuius vtinam intellexisset oracula, næ cum nostris fecisset. Pergit igitur cum exercitu ad Nigram inter Arabiæ ciuitates, cùm opibus, tùm Religione florentissimam; vt ea potitus, incolas, aut Iudaicis ritibus imbuat, aut Ethnicorum superstitione implicet. Vrbem obsidet, machinis oppugnat: eminebat in excelsa turri triumphale vexillum, ac trophæum crucis ipsi inuisæ; nihil adeò Iudæi tyranni acuebat iram, nihil magis animum cruentabat: minitatur ciuibus, & excubijs, nisi signum illud actutùm euerterent, captam vrbem ferro se, flammaque penitùs vastaturum: nimirùm perstingebat, & hebetabat eius oculos fulgor crucis; ingens eius gloria inuidiæ fiebat obnoxia. igitur vt vrbem capiat, omnes aditus indagare, omnes exitus diligenter custodire atque munire; cumque interim Christianos, quotquot in agris erant, atque suburbijs, collegisset, alios quidem crudeliter interimit, alijs pro mancipijs probrosè, nec minus immaniter vtitur. tum ad dolos, fraudesque conuersus petit sibi liberè ingredi ciuitatem ad oblectationem tantùm, vt splendorem ciuium, vt ædificiorum pulchritudinem admiretur: ad hæc interponit seuerè iuramentum; se nihil incommodi, nedum exitij moliturum: habita fides est certè vt Regi; sed hanc ille statim violat vt Iudeus: aperiuntur Vrbis portæ; recipitur cum exercitu tanquam in ouile lupus; ac

An. Christi circiter 522.

ac primò quidem ille omnia obeundo collustrat oculis, quibus interim bonos designabat, ac notabat ad cædem. laudat figuram, & situm Vrbis, ciuium multitudinem, procerum decus: deinde iubet acciri optimates; quibus in magno conuentu adstantibus laruam deponit, ac perfidiæ virus euomit. Aretam vrbis præfectum, qui canitie, sapientia, morum modestia, præibat cæteris, aggreditur; consilium suum aperit in celeberrimo conuentu: (Sibi in animo iampridem fuisse Iudaicos ritus penè sepultos excitare; gentem tot, ac tantis à numine beneficijs affectam, tam singularibus prodigijs terra marique illustratam, ad pristinum gloriæ gradum reuocare; vilissimi verò ligni crucis memoriam abolere:) qua execrabili voce vix edita, exhorrescere Nigranenses, reclamare in primis Aretas, suas partes esse ratus Religionem vel cum capitis periculo tueri, cui & commissa ciuitatis gubernatio esset, & inditum nomen virtutis. huius maximè dicendi libertate perstrictus Dunaanus, & constantia victus, abripi ipsum cum socijs iubet in vincula. interim de Paulo ciuitatis Præsule quærit; vbi eum vita functum cognouit, quid agit? facinus aggreditur detestabile, quod neque Scythiæ tyrannus egisset: sepulchrum effodi iubet; sanctissimi viri cadauer erui, igni subiecto cremari: tum cineres in aerem ventilando huc illucque dispergi. iterũ deinde ingentem accendi rogum; in eũ inijci quotquot essent initiati sacris, quotque in asceterio dicati Deo. Virgines ipsas è parthenone extrahi, in communi bonorum busto exuri; quem illæ ignem maiore pietate complexæ sunt, quàm Vestales olim suum: denique omnes confestim, & confertim ad necem optatissimam aduolant; & quod admirandum sanè spectaculum fuit, in primis institutum certamen est inter nuptas, & virgines de occupando supplicio, tanquam de præripienda palma, insignibusquè victoriæ; cum nuptæ dicerent, sibi primas deberi, quòd essent Martyrum matres; Virgines autem secundas ferre nollent, quod virginitas primum obtineat locum, ac nuptijs præstet: at verò pueri primas sibi deposcere videbantur, licet vltimi in lucem editi; præcurrebant igitur matres, & carnifices prouocabãt: obstupefacti hęsere barbari, ac Dunaanus ipse spectaculo; sed vt erat præfracta, ac peruicaci mente, cuiusmodi est Iudæorum natio, quorum susceperat vitæ institutum, fit in dies infestior; excogitat facinus,

quod

quod nulla vnquam est commenta barbaries: puellas duas sorores, quas nulla vi à Religione deducere potuerat, cum puderet à tam tenera ætate vinci, dirum in modum lacerari, atque interfici iubet; tum craterem earũ sanguinis plenum matri propinat: exhorruit Natura prodigiosę crudelitatis inuentæ; at non exhorruit mater. mirum, & inauditum constantiæ genus: ingerunt carnifices cruoris poculum in os matris; non respuit illa, sed videns filias victimarum more mactatas, tanquam ad aram piè delibat earum sanguinem: ita nouo ritu litatum est Deo: lac, quod ijs immulserat, in se recepit, cum iam rubesceret in cruorem; degustauit, & iam versum sensit in nectar. porrò tanta tyranni immanitate non modò alij Christi fidem non abiecerunt, sed generosos similiter spiritus hauserunt: altera quippe mater cum puero quinquenni vltrò se sistit ad Regem. nihil pueriliter, nihil muliebriter actum: immò nihil non strenuè, non athleticè: sciebat athletarum esse morem, vt in lucta oleo se inungerent; hæc eum, qui fluebat è Martyrum vulneribus, subiecta manu excipit cruorem; eo sè, ac filium oblinit, atque inungit ad pugnam: vicit certè, & agonotheta Deus detulit vtrique coronam: plauserunt omnes boni pretiosioris inuento muricis, & nouo more victoriam adeptis: ita ambo delibuta sacro cruore facie, ac rubicunda, ostenderunt, se, nec tyranni purpuram, nec carnificum vereri secures.

PERSECVTIO VANDALICA.

EX ijs, qui Christianam rempublicam lacerarunt, non vltimi fuere Vandali populi, circa Mæotidem paludem antea considentes, quos inde fames exegit, vt de cæteris regionibus agerent prædas. commisti igitur Alanis, & cum alijs coniurati barbaris, transito Rheno, in Gallias irruperunt, in easque insultantes non modò immaniter militari ferro, sed impiè Ariano furore armati miserabiles edidere de nostris strages: occuparunt primò quicquid inter Alpes, & Pyrenæũ est; *An Christi circiter 431. & 534.*

PERSECVTIO.

GENSERICI VANDALORVM REGIS ARIANI.

IN Vandalica tempestate, præcipuus quidam veluti turbo Rex Gensericus in verã Religionẽ incubuit; q; id sibi maximè proposuit agẽdum, vt eã Arij disciplina inficeret, ac violaret; hoc consilio se regijs illis fascibus, ac lictorijs securibus armatum esse gaudebat; sed opposuit se eius furori, atque amentiæ illa semper victrix, & Religionis studio ardens Hispania; obiecit quatuor in primis viros martyros, & inuictos, Arcadium videlicet, Probum, Paschasium, & Eutychium, qui apud omnes merito sapientiæ, & apud Regem ipsum obsequio clari erant. hos cum in impiam sententiam frustrà conatus esset adducere, eorum bona proscribit, deinde in transmarinas regiones exules mittit, qui tantùm locum mutauerunt, consilium non item: itaque acerbissimis eos addicit supplicijs, in quibus generosam, & insuperabilem animam efflarunt: fuerunt hæ primitiæ quædam heroum in bello Vandalico aduersus nostros maximè suscepto; ac iure præ cæteris celebrandi laudibus, quippe qui cæteris præiere constantia. atque Arcadius quidem antesignanus ipsorum, affluens opibus, gloria, famaque cõspicuus, amplissimis honoribus functus, clarissimæ familiæ princeps, admirabili spectaculo fuit, cum hæc omnia Religioni posthabuit, pro qua caput quoque deuouit. Carthagine porrò capta, sanctissimisque delubris vel spoliatis, vel incensis, cæde bonorum miserabili facta, in ipsum sacrorum Antistitem, QuodvultDeum nomine, eiusque ministros deuoluta procella est; eos nauibus fractis, diffutis, exarmatisque Gensericus imponit, ac maris fluctibus, ventis, & scopulis, sine velis, sine remigio committit, Punicos homines, at non Punica fide: a qua conuelli nulla vi potuerunt. nauis ipsa, aura numinis afflante, secundo, prosperoque cursu Neapolim appulit, inclytam Campaniæ vrbem, hospitalem Cœlitum sedem, Religionis portum, atque perfugium: non vt Sirenum illecebrosis carminibus mulcerent aures, sed vt constantiæ, ac temperan-

An. Christi circiter 437.

tiæ afferrent exemplum. pulſo autem ſanctiſſimo Carthaginis Præſule cum ſuis, in principem ædem ſacram primò barbarus inuadit, eamque Arianæ perfidiæ mancipat: cetera item templa occupat, in primis duo egregia, & ampla, magno Cypriano dicata; quorum in altero cruorem fuderat, alterum continebat in vrna cineres trumphales. hæc dum impiè, ac ſceleſtè patrabantur; bonis omnibus ſummo mœrore perculſis, & attonitis tantæ ſæuitiæ monſtro, ferunt Cyprianum ipſum in ſomnis ſe ſe optimatibus obtuliſſe, eoſque bono animo eſſe iuſſiſſe, vltorem tantorum ſcelerum ſe ſe ipſe pollicitus: enimuerò Iuſtiniano poſtea imperante, & recepta Africa eſt, & vniuerſa Vandalorum natio profligata. Interea (vt tyrannorum proprium eſt, vereri omnia, ac ſemper eſſe in metu,) infeſtis odijs ferebatur Genſericus in èos, quos non modò leuis ſuſpicio, ſed vana deferret. itaque ſi quis è ſacris litteris ad populum, vt moris eſt, Pharaonem, Holophernem, aut alium quempiam crudelitate, & impietate inſignem citaſſet, obiiciebatur illi, quod in Regis perſonam oblocutus eſſet; qua de cauſa ſacrorum maximè Antiſtites eſt inſectatus; Vrbanum in primis Girbenſem, & Creſcentium cognomento Enſem, qui certè non modò virtute, ſed ipſa armatus appellatione tam acriter cum illo, ſtrenuèque pugnauit, vt par eſſet nomini incrementum gloriæ, & par cognomento armata veritatis mucrone victoria: ita Genſericus, qui veterum Ducum famam pugnando ſuperare contendit, non ſolùm Carthagine expugnata, ſed Roma; noſtrorum virtuti, omni militari apparatu exarmatæ ceſſit inuitus: quanquam in ipſo Romanæ vrbis ingreſſu cum iam malleolos, ac ſarmenta ad incendium comparaſſet, opportunè in Leonem incidit, ſummum Chriſtianæ reipublicæ moderatorem; qui ei fatalem illam tædam extorſit è manibus: huius vnius ſermone perculſus, quod etiam cum Attila actum eſt, ſtatim barbarus à flamma, ferroque, atque à vaſtitate abſtinuit; & quamuis ille auidè inhiaret prædæ, præcipuis tamen delubris opulentiſſimis rapaces admouere manus non eſt auſus. cæterùm nihil Genſerico immanius, ac truculentius in multis experta Religio eſt: teſtis eſt Martiniani, ac Saturiani acerbiſſima cædes: iuſſit enim inaudito ſupplicio in modum ſerrarum validos faſces fieri, qui dilaceratis humeris non ſolùm oſſa confringerent, ſed etiam terebrando

peni-

penitùs aculeos relinquerent infixos; nisi quod post tam immanem carnificinam diuinitùs ita curati sunt, vt ne vestigia quidem vulnerum apparerent. potuit his commoueri Gensericus, & debuit, sed efferatus est impendiò magis: lictores immittit, qui eos ligatis pedibus, post terga currentium quadrigarum inter spinosa siluarum loca raptarent, vt ducta, reductaque dumosis lignorum acuminibus innocentium corpora carperẽtur: itàq; dispositos adegit, vt pœnã suã inuicẽ peruiderent, quod ipsis potius summo solatio fuit, altero in ipsa morte impertiente salutem alteri; qui quidem ambo, cum quadrigis distraherentur, de tyranno triumphũ agere sibi videbantur; nec immeritò postea ad eorum tumulum præter alia prodigia hoc fiebat, vt qui lucis vsuram amiserant, statim reciperent, cum ipsi inter medios cruciatus tanto splendore virtutis radiassent; solùm eo Gensericus cum suis præstrictus est. prodigiosæ quidem feritatis fuit, tot, ac tam præclaris prodigijs ostensis diuinitùs non mitigari, sed potius irritari: scilicet cæcus amentia, & furore præceps non modò ipse sæuire pergit in bonos, sed aliorum odia suscitat: liberam dat Arianis facultatem necandi nostros: itaque ipso Christi anastaseos die, dum è suggestu quidam e hierodulis, vt ritè fit, in hebraicam vocem lætitiæ indicem exultabundus erumpit, ei per summam impietatem guttur transuerberatur: Nestorea dulcior fuit illa vox, quæ non manauit melle, sed sanguine. multi quoque ante aras ipsas tanquam victimæ iugulati; imprimis verò Armogastæ nobile certamen prætereundum non est, qui cum in regia versaretur, multis, ac magnis honoribus functus, à Genserici filio iussus est dirissimè cruciari omni genere suppliciorum præter gladium: inuidia, non lenitate, ne videlicet more Martyrum palmam gestans de se hoste triumphum videretur egisse. itaque diu, ac sæpe tibiæ torquentur, chordis, ac neruis arctissimè districtæ: sed velut aranei muris fila, repente dirupti sunt: allati solidiores, firmioresque, sed frustra: tum deiecto deorsum capite ad vnum pedem pendere iubetur, sed illo neruorum cruciatu neruosior est factus ad pugnam, atque validior; ac deorsum inuerso capite animus erectior. Armogasten consequutus est alter, nomine Malculas: hic multis à Rege machinis attentatus, quod ferebat omen virtutis in nomine, declarauit re gesta viriliter: itaque damna-

tur capitis:ita tamen hostis veterator, ac vafer rem agi iussit, vt si subiecta ceruice securi ille vibrantis ferri aciem pertimesceret, ipsum feriret; sin autem fortem, constantemque perspiceret, vulneri temperaret: vno igitur iussu hostis, & impium se declarauit & pariter inuidum. post hæc fortissimum Christi militem, & genere clarissimum, Saturum nomine, aggreditur, Arianæ disciplinæ prorsus infensum: hunc primò allicit pollicitatione munerum, deinde territat comminatione pœnarum; spoliat bonis omnibus, distrahit seruitia, liberos seruituti addicit, denique vxorem alteri abiectissimo in coniugem tradit: illa hoc affecta probro, virum cum lacrymis exorat, ne finat tanto cum dedecore se ab ipso seiungi. lactentem item infantem ad pedes abijcit lacrymantem: mammas ipsas lacte turgentes nudat, ostentat; sed ille sanguinis potius sui fundendi, quàm lactis vxoris rationem habuit; damna verò illata, atque supplicia tam auidè hausit omnia, vt ante Tyrannus exsaturatus sit ijs inferendis, quàm Saturus accipiendis.

PERSECVTIO.

HVNERICI VANDALORVM REGIS.

An Christi circiter 463. GEnserico vita functo, Hunericus maior natu filius impietate non minor, & regno succedit, & moribus: quanquã initio, (vt est vafrum semper, & ad fraudes pronum barbarorum ingeniũ,) visus est paulò mitius, ac temperantius agere: immò verò aduersarios ipsos veræ Religionis exagitare, atque insequi; nam multos è Manetis disciplina captos incẽdit, plurimos distraxit longè nauibus transmarinis: de qua fæce inuentus est vnus tam peruicaci mente, vt Manichæi nomen nouo more inscriptum ferret in fœmore: impietate videlicet tanquam gladio erat accinctus, vt ostenderet se nostris institutis inferre bellum. sed adultus postea Hunericus omne virus, quod inclusum latebat, euomuit: hunc Eudoxia iunior ex Augustorum gente cum accepisset in coniugem, exosa tandem, atque auersata illam Ariani hominis consortionem, qua se inifici, ac fœdari putabat, contempto Reginæ fastu, atque insignibus

gnibus, clam fugam init, peregrinari mauult, quàm imperarę; magni Liberatoris sepulchrum antefert regiæ; Hierosolymam venit, ac piè perlustrat: quo tempore grassante huiusmodi furore Vandalico, Vesuuius mons Campaniæ intestinis ignibus æstuauit; & eum, qui in hoste furor exardescebat, horribili expressit incendio: incredibile videri posset, quod narrant, cinerem Bytantium vsque fuisse diffusum; subsequenti verò anno Tripolim, atque Libyam peruasisse, nisi nostra tempestate, perspectum esset; & ipsa caligine subitò offusa, clarissima reddita fides historiæ: nemo fuit, quin illo cinere non se tumulandum putarit in patriæ busto; nemo vel longo interuallo distractus, cuius aures ingens illius montis mugitus, fragorque non perculerit: complexus sum illud incendium decem libris cum commemoratione superiorum incendiorum; & ephemeride vltimi. Sed vt ad Hunerici in nostrós odij flammam redeam; hic hæreditario non magis regno, quàm impietate à Genserico parente accepta, post multa edicta impia, atque nefaria, edicit etiam, vti nostrorum nemini liceat militari balteo cingi, aut vlla bellicę disciplinæ insignia capere, aut magistratum exercere, nisi cum Ario faciat: ingens igitur numerus optimatium admirabili constantia eiusmodi honoribus sponte se abdicauit, quos deinde è proprijs eiicijt laribus; nec modò exarmatos, sed bonis omnibus spoliatos in vltimas insulas ablegat. incredibile est quanta feritate egerit: quatuor millia nongenta septuaginta, & amplius cum hierodulis, & hierarchis, quos è sãctissimis delubris, & aris exegerat, in uastas solitudines, ac deserta loca rerum omnium egena per summam impietatẽ adegit; in quorũ numero Felix Abderitanus antistes fuit, qui cũ senio confectus, paralysis morbo laboraret, ac propterea quidã à Rege postularent, vti properè morituro parceret, præsertim cum iumento ferri nõ posset: ille barbarè prorsus, & impiè: (Si iumento, inquit, insidere nõ potest, iungantur boues indomiti, qui eum innexis funibus trahant, atque in abdita loca deuoluant:) asportatus est igitur Præsul ille magnus bonorum humeris quasi quidam ligni trũcus, sed nunquam amissurus viriditatem animi, floremque virtutis. Mira in illo exulum itinere spectacula sunt datã cõstantiæ, etiam ab infantibus, quorum alios genitrices materna pietate consecutæ gaudebant se *Martyres* peperisse; aliæ con-

contra impio amore, à Religione morituros conabantur auertere: neminem tamen blandimenta vicerunt, sed materni lactis obliti recentem suum sanguinem profundere gestiebant; detrusi deinde sunt in teterrimum carcerem, & angustissimũ, vbi confertim constipati velut agmina locustarum alter alteri cohærebant, situ, pędore, sordibus miserè affecti: vniuersa pœnarum genera carcer hic horrore, atque incommodis superauit: in luti gurgite penè demersi iacebant; subinde fustibus acerrimè cædebantur; præclusus erat cæteris aditus, ne eos non modò alimentis, sed sermone leuarent. postea inde educti, vt ad exilij loca pergerent, cum vix gressus firmare possent, hærebãt lãguore cõsũpti: agitabãtur igitur cõtis, ac stimulis, hastilibus etiam ferreis pueri ipsi, ac senes, vt maturarent gressus; & quod non modò visu sed auditu horrendum est, & execrabile, qui progredi nõ possent, ij alligatis pedibus, vi quadã per loca dumis obsita, & saxis aspera distrahebantur: natabãt cruore viæ, cum alijs per mucrones acutos contererentur capita, alijs foderentur latera, & reliqua carperentur membra: quibus confecti cruciamentis quamplurimi inter trahentium manus spiritum exhalabant; ijs autem, qui superfuerunt, non alius datus est cibus, quàm hordeum quasi iumentis, quod ipsum hordeum parcè tributum est, ac postea denegatum: quanquam id hordeum compensatum fortissimis militibus abundanter est de more, scilicet adorea quasi stipendio virtutis. in eo exilio mirum in modum spectata vis numinis, & tutela: nam cum in desertis illis locis magna esset venenatorum animalium copia, quæ solo afflatu pestem infunderent, ferunt è nostris læsum certè neminem: deposuerunt sæuitiam belluæ ipsæ, & angues, sed eam in se recepit Hunericus; receperunt Ariani, qui non destiterunt eos excruciare vngulis, flamma, ferrique mucronibus. Octauianus è hierodulis primus, ac multa virorum, ac mulierum millia interempta. Lætus præsul Leptensis neci addictus, quam ille sui memor nominis ea fronte accepit, vt nunquam lætior sit visus: fuit hic postea Gothicæ immanitatis vindex; nam centum ferè post annos tulit se per quietem Iustiniano Imperatori, eundemque excitauit, vt sumptis armis exercitum ad recipiendam Africam mitteret, omnia prosperè successura promittens, quod re præstitit. Sed in neminem sæuitum est magis impiè, quàm in Eugenium,

etiam

etiam si non occiderit; siquidem hic capite damnatus ea fraude est, vt si veram Religionem abiuraret, lictor ceruices securi frangeret, atque ipsum Erebo deuoueret victimam; sin in sententia persisteret, suspenderet ferrum, ne Martyrum lauream, quam nostris inuidebat, adipisceretur: itaque constans iuuentus, tantùm multatus exilio est, atque in abditas solitudines amandatus: Deinde cum Vindemialem de medio sustulisset; in Frumĕtios quoque duos inuadit; id videlicet sibi proposuisse videbatur, vt prouentum omnem Religionis auferret; sed contra accidit, nam neque vnquam vindemia lætior fuit, quàm cum Vindemialis cruor sub prælo suppliciorum expressus abundè est; neque messis vberior, quàm cum duo Frumentij ferro quasi falce demessi. Illa verò Mauritta hieroduli vis animi, ac libertas indicta abire non debet: hic crudelem quendam barbarum Helpiodorum nomine molliuerat, & sacris aquis initiauerat, sua manu ritè lauerat, & quasi renatum fascijs obligauerat: abiurauit deinde ille Religionem, & aduersus nostros pristinum instaurauit bellum; ac spe, quam nomine præferebat, bonos fraudauit: eo tyrannus vsus administro, multos è nostris excruciandos dedit; oblatus est in primis Mauritta ipse: tum illo pro tribunali sedente, ac fremĕte, nec sanctissimum parentem verito, supplicijs mactandus lictori traditur; expoliatur, extenditur: tum nec opinanti fasciam, qua eum sacro fonte ablutum ritè constrinxerat, profert: eamque aduersus impium Religionis perduellem obtendens, ac ventilans: (habere apud se clamat linteum illud quasi perfidiæ ipsius indicem; se verò apud Deum aliquando accusatorem fore acerrimum violati fœderis, ac sacramenti, veluti militari chlamyde, balteoque abiecto.) deinde humeros vnà cum alijs ad lictorias vertit virgas, ac securibus subijcit: rubuit hic decoro sanguine, sed non minus erubuit ille obiecto dedecore. Porrò horum certamini aptè subiŭgi potest fratrum septem, qui ex asceterio extracti, tetro addicti sunt carceri, & onerati ferro; sed cum ingentium pondera catenarum alacriter tanquam suspensa collo monilia gestarent, tyrannus eorum gaudium sibi probro ducens, ira æstuans, immani prorsus edicto, nauim imperat lignorum aridorum fascibus impleri, colligari omnes, atque igne supposito in medio pelago concremari. nemo fuit quin monstrosum crudelitatis genus detestaretur,

præ-

præter ipsos, qui exurendi erant: incedebant alacres, Liberato qui asceterio præerat, duce, & quasi omine ipso tanti nominis læti: inter hos is præsertim maximè oculos tenebat, qui minimus natu erat, spectaculo admirabili constantiæ: nam cũ ipsum lictores suppliciorum atrocitate proposita, quibus impar esset viribus, deterrerent, ac vi abstrahere à socijs vellent, nullo modo potuerunt: concitato gradu eos assequutus est, ac si minus paribus passibus, pari certè virtute. vbi verò ventum est ad nauale supplicium, sarmentis in ignem iniectis, statim diuino nutu, nautis obstupefactis, prorsus extinctus est; & cum sæpe, ac sæpius renouaretur subiecto aridiore fomite, euanescebant illico globi flammarum: tantùm Hunericus abijt in flammas: exarsit videlicet ira, & erubuit; tum, proh barbaricũ scelus, iubet eos remorum ictibus à nautis verberari, atque contundi; sed nihil ipsis optabilius fuit, quàm ad veræ salutis portum remis, vt dicitur, velisque contendere; ac nequa pars feritatis vacaret, ad extremum in imum gurgitem cruenta proiecit corpora; nisi quod statim mirè littori reddita sunt. Contemplati sumus in vno puero, & admirati constantiam singularem, eadem in duodecim adolescentibus spectaculo fuit: hi cum cæteris optimatibus in deserta loca abire iussi erant sed quia musices arte, & vocis canore præstabant; Ariani cuiusdam ludi magistri suffragio exempti sunt, non sine spe flectendi consilij in molli ætate. adducti sunt Carthaginem: ibi dum blanditijs agitur, superiores inueniuntur annis: non modò non capiuntur illecebris, & crepundijs, sed lenocinantes increpitant: blanditijs succedunt minæ, sed tanquam ad scopulos illisæ franguntur: itaque fustibus eos aggrediuntur; addunt verberibus vulnera; at nunquam cecinere dulcius, quã inter sonitum, crepitumque plagarum; ac modulari ipsi sibi visi sunt pęana victorię: diceres choreas instituisse, & tanquam in odeò versari; cum interea tyrannus infremeret. Nec adolescentium tantùm, sed puellarum, ac mulierum varijs in certaminibus spectata virtus est: nullum Hunericus non lapidem mouit, vt Celleritæ regis vxorem quà promissis, quà supplicijs à vera Religione abduceret: iam anteà illa de Genserico in multis id genus prælijs victrix extiterat; iterum cum acriore hoste conflixit: subiecit Regina delicatos humeros barbaris fascibus, parata etiam subijcere securi ceruices: sed veritus est

Hune-

Hunericus, ne dibapham faceret purpuram: tantùm è regia extutbat, in vltimas regiones ablegat, & inter aspera saxa degere iubet: cum cuncti reclamarent edicto impio, ac libertas daretur mitioris exilij; summis ipsa precibus contendit, ne à delicijs suis, sic durissimam stationem vocabat, abstraheretur. Quid Dionysia matrona, omnibus animi, corporisque dotibus præstans? hæc per summum opprobrium nudata, atquè suspensa, inter lanienam, & ignominiam, nihil in vita sibi accidisse, vel iucundius, vel gloriosius clamitabat. tum cernēs tenera ętate filiolum inter lictorum manus trepidantem, modò illum verberare nutibus oculorum, increpare auctoritate materna; modò confirmare verbis, ac blanda voce solari, quo vsq; stabilitum martyrē fieri alacriter vidit; amplectens verò hostiam suā, grates immortales egit Superis pro morte filii, eumque domi suæ in vrna condidit, & cunabula mutauit in sacrarium: lætior eum apud se habuit cruentum, quàm pridē lactentem. In altera quoque matrona in simili genere egregia vis animi enituit: hæc, cum de gremio liberi per vim auellerentur, ac virum suum ea de causa lacrymantem videret, viriliter increpuit, quod prole gaudente de nece propria, pater mœreret: ita coniux viro facta est magistra constantiæ: tum seiuncti, & ad tribunal Iudicis seorsum ducti; & vt facile matrem caperet, subtexuit Iudex mendacium, cum diceret, eius virum iam Arianum factum; quamobrem hortabatur, vt & ipsa eandem cum illo sententiam sequeretur: exarsit hæc non minus iusta iracundia, quàm dolore; & cum postulasset se se ad virum introduci rem exploraturā; vbi ad ipsum accessit, præsente Iudice, fauces apprehendit, vt penè spiritum intercluderet, atque acerrimis verbis insultans: (nullam esse coniugii fidem aiebat, si vir Religioni perfidus esset; nuptiales illas faces infaustas sibi fuisse, si tædis furiarum ardentibus vir ageretur in præceps:) vix potuit hic oppressis penè faucibus vocem elicere, qua ostendit confictum esse crimen illud, ac se vnà cum ipsa paratum caput deuouere: ita in vtroque coniuge tum pietas ardens in Deum, tum mutui amoris fides declarata est, atque perspecta; & veteratores Ariani delusi. In ciuitate verò Colusitana clarissimi triumphi spectaculū dedit Victoria heroina, quæ in magno certamine ostendit nominis omen sui non frustra tulisse: hæc cum in frequentissimo thea-

tro continenti suspendio crematetur, & circumstantes haberet liberos, ab impio viro rogabatur, vt à Religione desisceret: prolem lacrymantem eius oculis obtendebat: connubij fidem, quæ inter ambos dudum obsignatis, conscriptisque tabellis erat, in mentem reuocabat; suppliciorum acerbitatem exaggerabat: cum interim illa tanquam conditione mortali maior, ad ista nihil attenderet, & si iam laceris artubus tota diffueret sanguine & conuulsis distracta humeris; quam ideò tandem carnifices reliquerunt, & quia cruciando defatigati, & quia putarunt emortuam: hæc postea affirmauit, inter dira illa supplicia adstitisse insigni specie Virginē, quæ ipsam contactu solo statim miro modo curauit. porrò cum Victoria affinitatem habet non modò nominis, sed fortitudinis Victorianus Admorentinæ Vrbis ciuis honestissimus, qui tum Proconsulem agebat; hunc per omnes penè honorum gradus virtus meritò prouexerat; & cùm impio ipso Rege familiariter, amanterque coniunxerat: sed cum ipse Arij sententiam detestaretur, primùm inuitatus ab Hunerico promissis amplissimis; deinde cum ille non modò rem fœdam execraretur, sed se paratum liberè diceret ad ferrum, ad flammam, ad extrema omnia: tot tamque diris affectus est supplicijs, vt qui eius acta scripserunt, historia complecti cuncta diffiderint. Præter hæc Tarabaiensis quoque ciuitas pulcherrimum exhibuit, & dignum prædicatione spectaculum: ibi duo germani fratres inter se non minus natura, quàm Religione deuincti, iureiurando se obstrinxerunt, nullo terrore pœnarum à proposito deiectum iri: tum à tortoribus contenderunt prece, vt ambos ijsdem, paribusque supplicijs, eodemque mortis gradu conficerent: satis voto factum: vterque suspenditur; molibus lapidum pedes distenduntur; toto die cruciantur: cum alter grauitate supplicij pressius petit se deponi, inducias tantisper cōcedi sibi, non vitam: tum alter pœnæ suæ oblitus, veritus, ne victus frater manus daret, de suspendio clamare, reposcere obligatam iureiurando fidem, fœderis iura repetere, diem ei dicere vltimam, videlicet, qua ad magni Iudicis tribunal communis omniū actitāda est causa: quo sermone ita ille roboratus est, vt non modò deponi noluerit, sed tortores lacesseret, atque alia quoque genera suppliciorum sibi inferri optaret: itaque ambo ignitis laminis adusti, ambo vngulis exarati,

rati, ferro lacerati ad carnificis stuporem sunt; præsertim cum statim eos diuinitùs curatos sine vllis pœnarum vestigijs cerneret. omitto certamina cæterorum: illud tamen vnum silentio præteriri non potest, quia prodigium continet exsectarum singulare linguarum. in Typanēsi quippe superioris Mauritaniæ ciuitate, cum optimates ab Ariano Præsule, à quo ad perfidiam vocabantur, fugissent; ac relicta patria, domoque, mari transmisso, aliò se recepissent: Hunericus magistratum eò dirigit, qui iubeat, eos aut cum Ario facere, & idem ore fateri, aut linguam ferro subijcere: nulla mora, statim singuli exertant linguam. quid tum? res sanè inauditi plena prodigij: triduo post, diuinæ videlicet Triados eandem in personis tribus gloriam, naturamque tuebantur; qui erant elingues, in integras, & liquidas voces ora soluerunt, tum maximè facundi atque diserti: hoc egit ferrum, vt aureum sermonem velut è fodina oris effoderet; hoc cruor, vt melle dulcior manaret oratio. narrat Gregorius Magnus, accepisse se à probato Sene, qui diceret, se intuitum ipsorum ora linguis destituta, & quoddam relaxato in imo gurgite veluti barathrum, cum tamen verba sine vlla hæsitatione planè erumperent: vni ex ijs Reparatus nomen fuit, quodā quasi reparandæ vocis auspicio. cōtra verò quod alteri accidit, omitti non debet æquè mirū: qui cū turpiter incesto Cupidini cessisset, eo munere statim orbatus est: nēpe vbi nefariè cœpit agere, mirè effari desijt. sed illud ꝙ Marcellinus se & audiuisse, & vidisse testatur, omnem admirationem superat: adolescentem videlicet ex eo numero fuisse, qui quanq̄ non carebat lingua, ab ipso tamē ortu eius vsu carebat omnino mutus. hic, cum ei ob veræ Religionis confessionem euulsa radicitus lingua esset, tum primùm loqui cœpit, vel quasi curata, vel recepta: nobilissimus planè præco diuinitatis effectus, ita ut ferrum ei potius abstulisse videretur linguæ impedimenta, quàm linguam: legimus quidem Crœsi filium loquēdi vsu desertum, ad protegendum patris caput ministerio nouæ vocis, quasi beneficio pietatis instructum fuisse: captis enim è Cyro Sardibus, cum vnus è numero Persarum ignarus in cædem eius concitato impetu ferretur, impetu ipso pietatis, perrupto linguæ vinculo; μὴ κτεῖνε, inquit, Κροῖσον. qua voce immo clamore penè iam impressum iugulo mucronem reuocauit: at ille instrumentum

 certè

certè ferebat, tametſi impeditum, loquendi;hic autem tum loqui cœpit, cum eo reſecto deſtitutus eſt; ita qui à natura habuit, vt eſſet mutus, à tyranno vt elinguis, in Religionis periculo vocalis euaſit: nimirum huiuſmodi præcones diuinitatis habere debuit Chriſtiana reſpublica, qui diuino potius,quàm humano more loquerentur;vt de ijs verè quodammodo dici potuerit, quod arroganter de impio Rege dictum olim eſt:Non hominis,ſed Dei voces:cœpit tum Africa non ſua iam monſtra,quorum parens eſt;ſed hęc diuinitus obtenta mirari:vidit hoc, & ſcriptum reliquit in primis vir doctiſſimus Aeneas Gazæus è ſchola Platonis: hic in libro de immortalitate animi,& corporis anaſtaſi, ita horum meminit, vt hos verè Theophraſtos dicendos eſſe oſtendat,à loquendi diuinitate appellatione ſuſcepta; ac primò quidem ſatis eleganter, ac luculenter à Gazæo Hunericus, cum Tereo illo fabulis inclyto confertur, quod eius factum imitatus quodammodo ſit:nã & Tereus cum Virgini vim intuliſſet, vt accuſationem ſceleris declinaret,ei etiam linguam exſecuit: hoc tamen diſcrimine; quod Virgo facinus peplo intexuit, & explicauit arte, quod iam voce non poterat: his autem non opus fuit pepli textura, ſed tacitè implorato conditore naturæ, prodigioſè ſine linguę adminiculo ſunt elocuti.exploratam à ſe rem, penitùſque perſpectam philoſophus hic affirmat, ac ſe planè miratum non minus,quàm ſi tibicen ſine tibijs artis ſuæ ſpecimẽ daret,aut cytharœdus fidibus deſtitutus, aut plectro lyriſtes,muſicen exerceret: haud aliter ille ſine linguæ plectro diuinitatis canerent epinicion. pro magno quidem munere ab Aſſertore noſtro promiſſum eſt,vt qui veram Religionem amplectentur, linguis loquerentur nouis, ſed plus tributum eſt,quàm promiſſum:nempe vt linguis loquerentur nullis. Cũ igitur per omnia ſuppliciorum genera fruſtra decurſum eſſet; atque aduerſarij apertè cernerent,è noſtrorum vulneribus plus gloriæ manare, quàm ſanguinis; victi iam, & ſpe abalienandæ à propoſito mentis abiecta; ad fraudem ſe, dolumque conuertunt. inter cætera impia Arianorum inſtituta hoc erat,vt non ſemel initiarentur, ſed rurſus ſacra eluerentur aqua: ad id noſtros adigere ſtudebant; quod cum illi execrarentur, conſtituerunt, quando Arianos eos facere non poterant animo, fingere certè corpore: neſcias vtrùm magis

dete-

detestere, impietatem nè, an amentiam? Tababunensis vrbis Antistitem virum sanctissimum aggrediuntur minis, ad sua signa traducere conantur, re semper infecta; at ne superati constantia viderentur, constringunt reticulis manus, pedesq; tum compresso ore ne reclamaret, aquam corpori infundunt, quasi iterato ritè lauacro: tum læti exiliunt, iactantque Præsulem Arianum factum; cum ille interim infusis sibi inuito aquis opponeret, quando aliud non poterat, lacrymas suas. Nec leuius illud insaniæ argumentum: intempesta nocte clam cum armatorum manu vicos, & oppida circumuolant; sacram vt ipsi, stygiam vt nostri vocabant, aquam, gladiumque gestantes; tum nostros, qui iam se quieti dederant, alto sopore pressos aqua illa tacitè aspergunt: experrectis verò gratulantur insigni ludibrio, Arianos factos: exhorrescere illi, ac detestari rem indignissimam: quanquam prudentibus viris ea res irrisione potius, quàm gemitu digna visa est, cum scirent nihil obesse posse quod nolentibus, aut dormientibus ingeratur: plurimi tamen vanam ipsam, & vmbratilem superstitionis imaginem auersati, vt dolorem significarent ex nefaria specie conceptum etsi non suo vitio, statim ac factum audierunt, cinerem corporibus suis iniecerunt, vel vt profanam exsiccarent aquam, vel vt luctum indicarent, vel vt superstitionem ipsam bustuariæ gentis quodammodo tumularent; alij se cilicino inuoluère sacco, nonnulli cœno, ac luto se oblcuère; vt sic sordidati maiores sordes eluerent. hæc ab Hunerico rege, eiusque scelerum administris impiè, nefarièque agebantur; quam ob causam vniuersa penè Natura rerum commota in vltionem armari visa est: facta est enim incredibilis fames, quæ totam occupauit Africam; nec mirabitur famem factam, qui secum reputet ab hoc Rege de medio sublatos ex Christi disciplina Frumentios duos. nullus imber, ne gutta quidem de cœlo defluxit, ne videlicet elueret nostrorum sanguinem, qui innocenter fusus, Deum compellabat vltorem; & meritò cœlestibus caruèrunt aquis, qui nostris affunderent stygias. adhæc lurida terræ facies squalebat omnis: vites non modò vuis vacuæ, sed etiam pampinis spoliatæ: quæ item pœna meritò videtur inflicta, sublato videlicet per ferrum impiè Vindemiali sanctissimo viro. denique pestis immanis corrupto aeris tractu Libyam omnem cum ingenti clade per-

peruasit: Sol ipse aliquandiu squallens, ac teter apparuit. præcipua verò harum calamitatum pars Hunerico, vt par erat, obtigit: commemorari sine horrore non potest eius interitus: diro morbo correptus cœpit totus ebullire vermibus, adeò vt non tam putre extabuisse corpus, quàm partes, & reliquiæ consumpti corporis viderentur esse sepultæ: tum qui bonorũ se cæde exsaturauerat, & sanguine expleuerat, se ipsum appetere dentibus, lacerare morsibus; donec effusis visceribus eodem, quo Arius, cuius instituta impia sectatus fuerat, supplicio miserè affectus interijt.

PERSECVTIO

TRASAMVNDI VANDALORVM REGIS ARIANI

An Christi circiter 4:7. TRasamundus præstanti indole doctrinæ, ingenij, fortitudinis, maiorem laudem consecutus esset, nisi minorem parente Deo filium fecisset; hoc etiam minus sapienter, ac prudenter agere visus est, quod præclarissimos eius temporis viros est insectatus, Victorem maximè primatem Byzantinum, & Fulgentium Ruspensis vrbis antistitem; quid enim imprudentius, quàm aut audere congredi cum Victore, aut conari inobscurare Fulgentium? constituerat Trasamundus sine ferro, ac sanguine Religionem veram extinguere, non quod eam non odisset impensius, sed quod laureis Martyrum inuideret: consilio igitur, atque arte rem aggreditur: edicto cauet, ne eorum, qui è viuis excederent, Præsulum piorum sedibus alij substituantur, vt ea ratione orbum pastoribus gregem facili negotio lupini furoris prædam faciat; ac sapientiæ magistris extinctis paratissimus detur errori locus: prorsus indigna visa res est optimatibus, præsertim Victori primati, quem obloquentem, & reclamantem Rex ad se adduci iubet: ille nihil veritus regias minas, in ipso itinere Fulgentium renitentem inungit, atque inaugurat Præsulem, vt se ostenderet re, quod nomine præferebat, inuictum: quo audito Trasamundus actus in rabiem, Fulgentium statim in Sardiniam ablegat; quò alios quoque Africanos Præsules plurimos barbaro-

barorum regum impietas amandarat: hoc est ducentos viginti, & amplius. in hac temporum caligine opportunè Fulgentium diuina prouidentia obtulit: hunc omnes admirabantur, cum sapientiæ, tum pietatis prærogatiua præstantem. quicquid in sanctissimo illo Patrum senatu decernebatur, huius stylo committebatur. cum primùm autem acti sunt in exilium, vt haberent aliquod solatium vitæ, occultè secum in Africam asportarunt pro magna suppellectile, ac thesauro, corpus magni *Præsulis* Augustini Hipponensis antistitis; simulque eiusdem ornamenta sacra, tiaram videlicet, & lituum pontificium: quemadmodum enim Ethnici in excidio ciuitatum fuga lapsi consueuerunt secum ferre Penates, ac patrios Deos; ita illi ex Africa, atque è suis eiecti sedibus, sacrum hoc pignus adduxere; dignam planè tam nobilibus vectoribus sarcinam: videbantur sibi non exanimem, sed viuum, ac spirātem habere eximium illum Religionis defensorem, atque omnis virtutis exemplar: inde magnitudinem animi, atque constantiam haurire se posse censebant. fuit quoque in eo exilio non modò solatio, sed adiumento Symmachus hierarcha Romanus, quasi Dux & Imperator exercitus, qui suum esse putauit, & sufficere ea, quæ summam egestatem leuarent, & datis litteris ad pugnam excitare: eæ exaratæ sunt in hanc ferè sententiam: (Nequicquam hostem furere, cum non desint inuicti milites, à quibus infringi possit audacia: nihil esse, quod metuant barbarum Regem ij, qui pro diuinitatis regno propugnent; nunc esse tempus, quo animi robur expromant: triumphales laureas non nisi bello parari; non esse dolendum, quod pontificiæ infulæ capiti sint ablatæ; præstantius esse velut infulatas cadere hostias ad aram constantiæ; honorem nō esse metiendum capitis tiara, sed mente: cæterùm non esse opus inter trophæa iam positos attolli laudibus, qui iam sine monitore vicerunt.) his illi summi Parentis litteris, & simul præsentis Fulgentij voce, consuetudine, exilij quantumuis tetra incommoda superabant. Trasamundus igitur vbi accepit, nostros in afflictis rebus, ac perditis animo nunquam magis erecto esse, & constanti, ratus se frustra minis pugnare, statuit nouo more non Regem agere, sed Theologum; vt quos sceptro terrere non poterat, vinceret stylo: impugnare scriptis cœpit ipse nostram de diuinitate sententiam, multas propo-

nit

nit tendiculas quęstionum, quibus, vt ipse iactabat, nemo facere posset satis. nostri Fulgentium strenuum pugilem opponunt, quem & natura ingenio; & Religio, virtute munierat: igitur Carthaginem reuocatur; fit omnium gratulatio; in spem veniunt, fore vt Fulgentij luce perstricta Tyranni acies mentis hebescat: non est ausus Trasamundus coram agere, nè regia maiestas præ illius oris dignitate vilesceret; sed ne videatur nihil agere, dictat quædam plena veneni, plena perfidiæ, & responsionem sibi flagitat reddi: suscepit prouinciam sapientissimus Præsul, & longissimis eius disputationis ineptijs, per obiectorum capita dirigens, responsiones subijcit breues, veritate stabiles, argumentatione necessarias, auctoritate testium graues, & totius rationis lumine radiantes; quas cum doctis viris diù, multumque collatas Regi expectatione suspenso inferendas tradit: obstupuit ille, admiratus acumen mentis, magnitudinemque doctrinæ; pudet tamen se victum manus dare; alijs eum vrget quæstionibus, ijsque ex tempore satisfieri iubet, nulla interiecta mora, ac meditandi spatio negato; putabat enim, fore, vt aliquid ex Fulgentio excideret minus firmum; atque ita cum imparato, exanimatoque hoste cõgressus reportaret victoriam: pupugit ea res Antistitis animum; sed nè videretur succubuisse pugnæ, nocturna quiete sibi subtracta, diuino implorato numine, tres libellos statim elucubrauit, in quibus excellens eius doctrina cum singulari modestia coniuncta luculenter apparet; hos ad Regem dirigit. initum deinde certamen cum Arianis doctoribus, sed debellata perfidia est; & decretus veritati triumphus: itaque cum Trasamundus Fulgentij reditum ad Religionem potius confirmandam valuisse cerneret, quàm ad labefactandam; iterum illum in Sardiniam ablegat: ac ne qua reclamantis populi seditio oriatur, clam intempesta nocte ad nauim abducitur: vix hæc è portu soluerat, cum subitò venti insurgere, mare intumescere, conuoluti fluctus nauim ad littus impellere. diù in littore moratus; ac populum cum sermone hortatus, tum vaticinatione solatus est, fore, vt aliquando Religio à calamitate respiraret, ac procella omnis detonaret: inde composito mari, de Ariani Regis impietate iam victor, laureatam conscendit nauim, atque in Sardiniam reuertit ad suos.

PER

PERSECVTIO

EVARICI GOTHORVM REGIS ARIANI.

ERumpat nunc ex Gotica barbarie Euaricus, indicturus Religioni bellum. hic vbi potestate regia munitus, atque firmatus est, accingitur statim ad prædã, Cæsaraugustam inuadit; totam Hispaniam armorum fragore complet; vrbes, oppida deprędatur: in primis verò hoc sibi proponit, vt impiam Arij sententiam, ac uenenum, potius populis propinaret; & quia Gallia maximè id semper respuit, Modahario quodam ciue Gotho vsus scelerum administro, hierodulos carceri addicit, ac sacrorum insignibus spoliatos partim trucidat, partim facit extorres. nouo etiam inuento Religioni insultat: templorum aditus spinis obstrui iubet, vt asperitate deterriti Nostri succedere non auderent, atque ita solitudo esset, & à cultu diuino cessatio; nec aduertit homo insanus, fore vt in ijs ipsis spinis Religio efflorescerct: admirandum pietatis spectaculum fuit, cernere non modò viros, sed puellas, & pueros, in medios illos vepres se constanter inferre, ac toto corpore cruento, & acuminibus lacero subire templa, arisque se sistere, victimarum more sanguine diffluentium. spoliatis delubris hæc fuerunt ornamenta suffecta: magnitudo animi, pietas, tolerantia. Illud quoque ab impio rege nefariè excogitatum: edicto cauit, ne vita functis hierodulis, aut hierarchis alij id muneris obirent: putauit enim hac ratione non modò sacrorum disciplinam, sed etiam memoriam breui perituram: cum enim nulli quasi hæredes succedunt in Christiana republica, sacerdotium moriatur oportet; neque verò spes vlla victoriæ superest, vbi duces, ac milites defecerunt, nec alij sufficiuntur ad pugnam. at Euaricus nè mortem quidem Antistitum expectare voluit, sed impatiens moræ è sedibus pontificijs exturbatos in transmarinas regiones amandat; Simplicium in primis; quem cum in tetrum carcerem coniecisset, ac diuinitùs inde euasisse audisset, non modò non est prodigio commotus, sed excandescens ira, igni, & aqua interdicit;

An. Christi circiter 475.

dicit. in tantis tamen reipublicæ Christianæ malis opportunè datus est solatio Lugdunensis præsul, Patiens nomine, exemplar inuictæ tolerantiæ; hunc certè Euaricus ipse admiratus est; factumque est magno quodam miraculo, vt superbissimus Rex, qui cum Romano Imperatore fœdus inire detrectauerat, se Patienti subijceret. hic deuastatis Gothico furore Gallijs, & sermone subuenit, & factis: post enim segetes incendio absumptas, tabescentibus fame populis tantum frumenti cõtulit, vt commercij esset species illa, non muneris; ac nõ uus visus sit Triptolemus, quem ob repertum frumentum, & pastum, Græcia non modò in cœlum retulit, sed imaginibus, ac signis ornauit in terris, insuper donauit aris, ac templis; vel, vt Achaica Eleusinæ superstitionis exempla mittantur; Iosephus alter est habitus, hoc etiam maior, quod quanquam Regis somnio non admonitus, abundè subuenerit. victa est etiã Euarici barbaries miro modo Epiphanij pietate, ac lenitate, qui cũ legatus ab Imperatore missus esset, cuius litteras sæpè neglexerat, ita molliuit tyranni animum, vt se ipse miraretur potuisse molliri; fertur enim gentile nescio quid murmuris infringens interpretem allocutus in hãc sententiã: (Se, licet trilici indutum lorica pectus haberet, & innexam clypeo manũ, & gladio munitum latus, inuenisse tamen hominem, à quo vel inermi expugnaretur; facturum. se quicquid Epiphanius iubeat, quando grandior, atque augustior inuenta sit apud se legati persona, quàm potestas Imperatoris.) verùm Euaricus, vt barbarus, cum ad mores reuertisset suos, & vt Arianæ sententiæ patronus ac tutor, sæuiret adhùc in nostros; diuina tãdem vltione, vt Gregorius narrat, morbo consumptus interijt; ac spinis illis, quibus obsepserat templorum aditus, sæuissimos dolorum aculeos rependit in morte.

PERSECVTIO.

ALARICI GOTHORVM REGIS.

An Christi circiter 480. DE Alarico Ariano, Euarici filio vera vox est parœmiæ; mali coruí malum ouum: admiratus est aliquando virtutem

tutem nostrorum; obseruauit Remigium in primis, cuius ductu si vitæ cursum tenere voluisset, in Scylleo illo perfidiæ freto miserè non perijsset: mitior, & pacatior tantisper est visus, sed tandem insana regnandi libido, quod erat in pectore inclusum perfidiæ virus exprompsit. sacrorũ Antistites de sede deiecit, duobus præcipuis luminibus Gallias orbauit, Cæsario videlicet Arelatensi, & Quinctiano Rhutensi. erat Cæsarij anagnostes Licumannus quidam, qui insignem nequitiam vultu obtegebat: armatur hic eodem scelere, quo Liberatoris nostri proditor; suggerit Alarico regi, Cęsarium, vtpote è Gallijs genus ducentem, totis in id viribus incumbere, vt deditionem faciat, & vrbem Arelatensem Burgundionibus prodat; cum ille contra nihil tam impensè à Superis exposceret quàm gentium pacem, ac temporum tranquillitatem. accepit libenter Alaricus criminationem; & vt homo ex Arij disciplina, & infensus nostræ, fine alio teste, fine actione, actùm ignem, & aquam sanctissimo Præsuli interdicit: declarauit eius innocentiam Deus insigni prodigio. vix ira Regis exardescens in impium exilij edictum eruperat, cum repentè intempesta nocte Vrbis partem flamma corripuit, agitatumquè vento adolescebat incendium: consternati metu ciues Cæsarium adeunt, opem implorant: commiseratus ille; vt erat natura mitissimus, accurrit ad bustum Vrbis; occurrit flammæ, ardentibus votis igneos comprimit globos, & lacrymis extinguit. post hęc Alaricus Quinctianum Rhutenorum pręsulem sacris infulis spoliatum facit extorrem, quod Arianum hominem præesse Gallijs conquestus esset: sed mox Alaricum debita consecuta vltio est; vt qui optimates de patria excedere cogeret, decederet ipse de vita: armauit in hunc diuina iustitia Clodeuèum regem, qui ab Ariano Galliarum partem occupari, atque impijs institutis infici non est passus: itaque comparato exercitu non ante hostem Religionis aggreditur, quàm se diuinis præsidijs muniat: à Remigio, qui ipsum initiauerat, veniam ex poscit, à quo etiam victoriæ promissum accepit: Alaricum igitur obsessum à Clodouèo, cum congredi non auderet, antequam auxiliares copiæ aduenirent, milites affecti belli tædio, contumelijs, & probris incessere, segnitiem criminari, affirmare satis sibi esse virium, atque roboris ad bellum conficiendum: itaque suorum importunis queri-

monijs adactus in aciem prodit;congreditur Clodoueus: primo impetu superior factus, Visigothorum copijs partim fugatis,partim cęsis, Alaricum obtruncat; tum Gallijs latius potitus, Carchasonem vrbem obsidione cingit, in qua abditas esse regias opes acceperat, quas Alaricus quondam senior,cum Romam cepisset,abstulerat.in his ferunt sapientissimi olim Palęstinæ regis Salomonis fuisse pretiosissimam supellectilem gemmis ornatam, quàm Romani ex Hierosolymitana præda in Vrbem aduexerant. his opimis spolijs Clodoneus rex onustus de Ariano rege triumphum duxit amplissimum.

PERSECVTIO

THEODORICI GOTHORVM REGIS ARIANI.

An Christi circiter 562. THeodorici Amali Gothorum regis ingenium varium fuit: ex Arij quidem grege, non tamen semper nostris infensus extitit,aliquādo ēt addictus.pugnās hic pro Zenone Imperatore, cum debellasset perduelles imperij, multis adeò est auctus honoribus, & in filium adoptatus: hac aura velificans aspirauit etiam ad Orientis imperium, sed ea spe frustatus conuertitur in Italiam; multis prælijs Odoacrem aggressus;init tandem cum eo fœdus, quod mox perfidè frangit, & incautum necat, atque vniuersa potitur Italia: in Regni administratione nihil aliud requisitum est, nisi de vera Religione sententia;cæterùm omnia moderatus est prudenter, ac nauiter, nimirum opera, consilijsque nostrorum vsus, in primis Cassiodori, viri & sapientia, & pietate præstantis. rem bellicam egit feliciter;vicit Bulgaros,& Pannoniam iunxit Italiæ. post hæc conuersus est rerum orbis: noua meditatur, acuit in Romanam Religionem gladium, quem in vagina reconditum habebat: Ioannem Romanum hierarcham cogit legationem ad Iustinianum Imperatorem suscipere,qua honorificè functum,non dubitat mancipare carceri, constringere vinculis, vbi ille omnibus afflictatus incommodis vita migrauit. patratum est impium à Rege facinus non alio nomine, nisi

quod

quod templa, quæ Ariani ſacrilegè occupauerant, reddiderit noſtris: quo ferè tempore, tanto facinori reclamante Natura, dira hæretici pertulere: Antiochenam enim ciuitatem ab ipſis iam diù proſtitutam repente inter prandentium ora meridio ingens terræmotus inuaſit, ac magnam eius partem ſiniſtris mox ventis vndique bacchantibus, flammaſque caminorum pro tempore æſtuantes in ædificia caduca miſcentibus, immani oppreſſit exitio; atque Euphaſium eiuſdem ciuitatis præſidem impium, dempto eius capite, ruina obruit, ac ſepulchrali condidit buſto. dilata eſt Theodorico pœna, non ablata: qui extincto Ioanne, tantum ſibi ſumpſit audaciæ, vt ſe pontificijs quoque comitijs inſereret, & ſacrorum moderatorem nominaret Felicem; ſed quod, inter alias, cauſæ fuit, vt ipſe tandem infeliciter interiret. Iam in aliorum quoque optimatium cæde Theodoricus impiè graſſatus eſt: Seuerinum enim Boetium primò poſt diuturnum carcerem, quo eum Ticini detinuit, deinde ipſius quoque ſocerum Symmachum à perfidis, qui ipſorum gloriæ inuidebant, falsò delatos, quod Romanam rempublicam in priſtinum ſtatum reuocare tentaſſent, nulla tanta de re exactiore accuſationis peruestigatione, damnauit, & capite truncauit, patricios ambos, & exconſules, generis nobilitate, ſapientia, ac moderatione animi, cæteriſque virtutibus inter Romanos, & Senatorios viros facilè principes. tantum facinus in Ariano rege, inaudito, & prodigioſo mortis genere vltus eſt Deus: coenanti quippè ipſi cum miræ magnitudinis piſcis decoctum caput eſſet appoſitũ, illud Symmachi nuper occiſi caput eſt viſum, præfixis videlicet, & extantibus inferiore in labro dentibus, & toruè intuentibus oculis, furibundè ipſi, & acerbè comminari: ea monſtri nouitate deterritus, membriſque protinus tremebundis obrigeſcens, in proximum cubiculum concitato gradu ſeceſſit, & inſania morbi correptus execratione parricidij, quod admiſerat barbarè, occubuit; ea vis eſt conſceleratæ conſcientiæ, vt noua pariat monſtra pœnarum, terra, marique concepta: ſcilicet inter regia pocula laruatum timuit vultum eius, cuius ſitierat ſanguinem; & quem damnauerat criminationibus non veris, exhorruit fictum: in piſce captus eſt hamo is, qui tetenderat inſidias innocentibus. Sed illa multò acerbior vindicta Numinis, quæ per ſpeciem oblata eſt aſcetæ

cui-

enidam notæ virtutis: hic cum in insula Lipari remotus ab arbitris secessisset in specum, sanctè affirmabat, visum à se inter Ioannem hierarcham, & Symmachum, Theodoricum purpura exutum, squalentem, ac sordidatum, vinctis post terga manibus quasi venale mācipium in viciniū Vulcani caminum, vnde perpetuò ignis erumpit, à sæuissimis ministris inijci, atque detrudi: nempe ingenti, atque horribili pyra cremari debuit Christianæ reipublicæ incendiarius: in hunc potius, quàm in Vesuuij rogum, qui eo regnante horrendum in modum exarsit, iniectus est, ne Ciuitas integerrimæ fidei Neapolis Religionis hostem vel emortuum tanquam in fatali quadam vrna, vel potius busto repositum propè se haberet.

PERSECVTIO.

HABDALAE SARACENORVM REGIS.

An. Chri sti circiter 541. Habuit non modò Romana, sed Christiana respublica Piraticum bellum, quod strenuè, feliciterque confecit. Saraceni inuaserant maria, sublatisque commercijs, rupto fœdere generis humani, sic maria latrocinijs, quasi tempestate præcluserant. audaciam perditis, furiosisque latronibus dabat Manucha nobilis archipirata, qui cum leues, & fugaces myoparones comparasset, omnes æquoris portus, sinus, latebras, recessus, promontoria, freta, peninsulas obsidebat: Christianis maximè infensus, quos non modò bonis, sed, nisi Christi nomen abiurarent, spoliabat etiam vita. Agebantur hæc iubente Abdala rege, qui tunc Hispaniam inuaserat, & Christianum nomen acerbissimis odijs insequebatur: classem hic centum nauium instruxerat, quam duce Manucha Agareno contra Romanum Imperium dirigit: mandat vti sacris ædibus, ac delubris solo æquatis, cunctos Christi cultores ad Luciferi sideris venerationem impellat: (hoc enim sidus ob eximiam pulchritudinem admirabantur;) recusantes acerbissimis supplicijs diuexet, ac mactet: nihil impio Duci gratius accidere hoc mandato potuit: statim se accingit ad facinus; ingentem vbique nostrorum stragem edit; occupat tandem Messanę

por-

portum, vbi nobile ascetcrium erat è Benedicti magni parẽtis disciplina: eminebat hìc inter cæteros pietate, ac religione Placidus, Tertullo patre natus, viro facilè præstantissimo, qui propter egregia merita pater patriæ nuncupabatur; ac post Augustum nulli secundus habebatur: eluxit in primis eius in Deum pietas, cum Placidum septennem filium, spem familiæ, quem præcipuis aulæ honoribus ornare potuisset, Benedicti palæstræ addixit. hoc igitur asceterium cum Manucha obsedisset, summa vi effractis foribus ascetas inuadit, omnia tumultu, & furore permiscet: Donam deuexa iam ætate virum obtruncat; Placidum verò, vnàque fratres, & sororem, ac socios triginta catenis vinctos ad se adduci iubet; quos cum à vera Religione frustra conatus esset abducere, nudatos fustibus acerrimè cædendos lorarijs seruis tradit: tum post carceris squallorem, & sordes, ac post diuturnam famem, pedibus ex alto suspensis, tetro fumo subiecto vexati, & flagris iterum secti, & laniati: iam emortuis penè ceteris membris, sola lingua superstes extabat Religionis buccinatrix: itaque os ijs frangitur saxo, & lingua ferro præciditur; sed habet vocem suam innocentium sanguis, immò clamitat, & os elingue de Religione sermonem vocalius habet: (Errare dicebant, eos, qui erratico sideri diuinitatem tribuerent. Phosphorum rectè eundem dici Hesperum, qui videlicet tenebras offundat non oculis modò, sed menti; vel eo nomine sidus illud non esse colendum, quod diceretur Venus:) hærẽt primò attoniti hostes cùm constantia propositi, tùm exectæ, sed vocalis prodigio linguæ, nec tamen quicquam, vt est Agarenorum natio peruicax, & truculenta, de feritate remittunt: excogitantur adhuc inaudita supplicia; & anchoræ immani pondere, Placidi, sociorumque tibijs imponuntur; sed hoc illis omen fuit stabilitatis, atque constantiæ, tanquam in tuta statione firmatis; præsertim cum ex ipsis vnus, Firmatus nomine idem faceret auspicium firmiter inter fluctus consistendi. postremò iam defatigata barbarie in supplicijs inferendis; edicit Archipirata, vti apud Messanæ portum cunctis ceruices frangantur; quod ipsum fuit omen felicitatis, vt post vitæ cursum in littore, portuque conquiescerent. secus accidit paricidis; vix enim post hoc facinus è portu soluerant; cum repente ventorum agmina tanquam in hostes fremere; mare efferuescere, fluctus attollere, pœnas

de

de impietate repetere videbatur. vniuersa classis iactata, atque diffracta ventis, ac pelago ludibrio fuit: naues centum facto naufragio absorptæ: ita qui Placidum vnà cum socijs crudeliter oppresserant, implacida in se, atque infesta elementa senserunt; & cultores Veneris, ibi interitum, ac sepulchrum inuenerunt, vbi illa dicitur nacta cunabula.

PERSECVTIO.

LONGOBARDORVM.

An. Christi circiter 567. INcubuit inter cæteras tẽpestates, & procellas in Christianæ Reipublicæ damna, quidam quasi turbo, natio Longobardorum; quæ antequam in Italiæ vastitate sæuiret, vt fieri solitum est in maximis ærumnis, præmonstrata diuinitus est: narrabat Gregorio Redemptus, sanctissimus præsul Ferentinas, sibi, cum apud præclari martyris Eutychij sepulchrum oraculis inclytum obdormisset, obiectam eius speciem, ac ter miserabili voce proclamasse: instare supremum humani generis interitum, atque exitium; tum statim euanuisse. ea vaticinatione Redemptus exterritus, & è somno excitus examinare secum ipse verborum pondera cœpit: consequuntur statim horrẽda, ac tetra prodigia; igneæ in cœlo acies visę discurrere, hastati milites, cataphracti equites inire pugnam, inter se se concurrere, omnia permiscere, atque confundere: hoc videbatur ardentior pugna; quod & qui pugnabant igneum præseferebant vultum; & cœlum ipsum, qui quasi militaris campus erat, ardebat, vnde intentabatur tanti fax belli, proposita communi spectaculo: iniectus .s. est omnibus metus, ne Mundus in se se collapsus vltimò rueret: cum ecce tibi colluuies Longobardorum, (siue ità dicti sint, quod longis bardis vterentur, siue quod ex Lingonibus Germaniæ populis, & Bardis Galliæ commixti,) more torrentis, inundat: depopulatæ vrbes, euersa castra, concremata delubra, violata, ac profanata gynecæa, parthenones, asceteria; desolata ab hominibus oppida, agri ab omni cultura destituti, vrbes in solitudinem versæ: ita vaticinatio non abfuit ab euentu; quippe Occidentis Imperium cor

ruit, quod non ante Carolum magnum restitutum, & tamen in Gallias translatum; atque vt torrentes ex aquarum colluuie hinc inde confluentium lapsu incrementum accipiunt, ita hæc natio ex alijs conflata uim cepit. Alboinus enim, qui apud ipsos regnabat, Clotorindam Clotarij Francorum regis filiam in vxorem duxerat, ac proinde fratres item reges cognatione attingebat. præterea cum Hunnorum gente fœdus inierat: accedebant auxiliares copiæ Saxonum, ac gentium aliarum, quarum singulæ negotium facessere Italiæ possent: acuebant itē Longobardos ad rapinas, ac cædes flagitiosissimi mores: partim enim prauis Arij institutis imbuti erant, partim Ethnicorum more viuebant: quorum hæc erat præcipua superstitio: capre, quod animal fœditate insigni est, caput Numinis loco habebant: huius pecudis capiti proni demittebant sua: tum circa illud in orbem cursitare, choreas agere, carmina concinere. multi è nostris, quod ad sacrilegum illum ritum adduci noluissent, acerbissimè trucidantur. ex hoc duplici fonte, ex Ariana videlicet perfidia, & inani superstitione simulacrorum, immane illud odium: hinc cædes piorum, excidia delubrorum, euersiones ararum, effossio sepulchrorum; quæ omnia demoliti verterunt in stabula. tametsi sæpè prodigijs inusitatis, ac magnis diuinitùs sunt exterriti: dum enim Samnium depopulantur, & omnes recessus, & nemora ipsa scrutantur, in specus incidunt, in quod asceta quidam virtute præstans, Menas nomine, se abdiderat, à tumultu barbarico remotus. latebram ingrediuntur ad prædam; nihil quod prædentur inueniunt præter mellis fauum: hunc vnus ex ipsis dum rapere aggreditur, statim à Stygio hoste corripitur, in terram affligitur, vexatur, excruciatur: ita qui apiarium diripere conabatur, in fucos incidit, & mellis rapinam amarissimo supplicio compensauit. accessit aliud prodigium, quod Longobardos perterrefecit, ac perculit: Arianus quidam apud ipsos præsul suo ritu exccranda facturus sacra, delubrum à nostris depoposcerat, quod cum ei denegatum esset, magnam vim militum cōparat; tum eò se confert, vt clausas fores effringat. vix accesserat, cum repentè fit fragor ingens; concussæ diuinitùs fores nutante delubro; abiectæ longius seræ, nemine id agente; claustra patescunt. tum immenso desuper lumine diffuso lychni, qui extincti erant, accenduntur; qua luce perstrictus Arianus

antistes, quasi fulgure percussus obstupuit, & hebetatus lucem amisit oculorum: iam quò tenderet, minimè videbat; alienis igitur manibus extractus didicit, quanta esset cæcitas etiam mentis. Sed illud in primis illustre; cum Longobardi vnũ è nostris hierodulis ad necem destinassent, quidam Sanctulus nomine, & re vera sanctissimus, petijt eum sibi in custodiam tradi, vademque se spondet; tum ei efficaciter persuadet, vt fugam ineat, sibi satis esse præsidij nequid ab hoste patiatur: cum igitur hierodulus repeteretur, nec adesset, perciti rabie, fidei iussorem deuouent morti: conueniunt omnes, vt pascant oculos carnificinæ spectaculo: eligitur lictor immani mole corporis, ore teterrimus, robore lacertorum validissimus, qui possit vnico ictu ceruices frangere; demittit ille libenter; attollit altè brachium lictor, intentat securim, sed hæret statim, manus obtorpescit, & tanquam colligata in aere pendet; admirari omnes non mediocrem Sanctuli sanctimoniam, & veræ Religionis potentiam eximiam; pro lictoris salute deprecari; hanc non ante impetrarunt, quàm ille iureiurando se obstringeret, pollicitus fore, vt deinceps à nostrorum in primis cæde abstineret; nec iterum illud distringeret ferrum, quod in se ictu, & cruore vacauerat. Addere libet in simili genere illustre prodigium. Gallias inuaserant Longobardi, omnia deuastabant; forte ad locum perueniunt, vbi asceta singulari virtute præditus latebat, Hospitius nomine: præceperat hic animo Longobardorum aduentum; ac mortales sæpè monuerat, vti Deum iratum sibi conciliarent supplicibus votis: id ipse aggressus exemplo pietatis, in patuam specum se contruserat tanquam in carcerem: ibi cilicino adopertus sacco, ferreis catenis se ipse constrinxerat more reorum. ingressi milites putarunt, facinorosum aliquem magistratuum iussu coniectum in vincula; interrogant, ecquid criminis admiserit? ille vt erat incredibili animi demissione, reum se fateri multorũ scelerum, & supplicijs obnoxium: ita locutus est, vt id sibi persuaderent: tum ex ijs vnus arbitratus se rem gratam Numini facturum, si piaculum ferro sustulisset, nudatum vagina gladium vibrat; sed obriguit dextera, nec reuocari potuit; neque enim fas esse videbatur, vt nomen illud Hospitij, iure gentium verendum, ac sanctum, violaretur: itaque veniam deposcit, ac non corpore solùm, sed mente conualuit; castrisque relictis in

eodem asceterio cum Hospitio deinceps religiosè, castèque vixit. Nec modò in his, quos commemorauimus ferro barbarico diuinitùs ereptos; sed in ijs etiam, quos neci tradiderunt, vim veræ Religionis Longobardi experti sunt: Sabinum eximium ascetarum parentem aggrediuntur: aurum deposcunt; negat ille apud se, suosque, qui bona omnia in egenos partiti essent, quicquam horum reperiri. quid tum barbari? rependunt pro auro ferrum: Sabinum in media sylua collocatum districto gladio, impactoque ceruicibus necant: vbi caput abscissum terram attigit; silua tota nutantibus arboribus contremiscere, tellus crebro motu concuti, mons proximus quasi radicitùs conuelli, omnia supremum hostibus exitium minitari. ostensum est eo motu concussæ telluris, quàm graue esset illud parricidij pondus. hoc horroris plenum, illud voluptatis, quo huius gentis historiam claudam, ascetas duos Longobardi Religionis odio incitati è ramis vnius arboris in silua suspenderāt, & guttur laqueo fregerant; ita vita functos relinquunt, & ad rapinas de more abeunt: vespere eòdem regressi, audiunt illos canoris vocibus sacra carmina pronunciantes: sine spiritu vox edebatur: minus mirum videtur, quod de Orphei tumulo narrant, apud quem luscinia vocaliores quàm cæteræ canerent: quantò admirabilius, homines vita functos in viuas luscinias verti, & in ramis arborum oppresso gutture suauissimè modulari? cygni ante mortem dulcius canere dicuntur, at hi post mortem. Superest, vt immanis, & impiæ gentis exitus describatur; expediam paucis. de Alboino Rege in Italiæ vastitate grassante vxor ipsa Rosimunda pœnas sumpsit. Cencrem, qui Alboino suffectus est, seruus interemit. sub Ducibus etiam dira passi; nam cum iterum Gallias tentare auderent, Eumius quidam, siue Nummolus dux fortissimus accersitus à Rege Gunthramno, cum Burgundionibus eos consecutus est, & per diuortia siluarum, vbi tanquam feræ delitescebant, venabulis adortus, miserrima clade confecit, prædamque opimam ad regem misit. ita nemorosus locus nostris in musicum odèum cessit, aduersarijs in lugubrem scænam.

PERSECVTIO ATTILAE HVNNORVM REGIS.

An Christi circiter 452.

HVnni, Scythicum genus hominum, sedes initio habuere Riphæis montibus propinquas; inde latius euagati in regiones varias prorupere. gẽs dira, humanique cruoris sitiens: in prælijs aut vincere assueta, aut in vestigio mori. his Attila vt regia potestate, ita naturæ immanitate superior imperabat; ad vastationem vrbium, ad depopulationem regnorum, ad Orbis terræ exitium natus. subiecerat sibi Gipedarum, & Gothorum Reges: militabant illi ferocissimæ gentes, Marcomanni, Sueui, Quadi, Heruli, Turcilingi, siue Rugi, cum suis quique regulis ac dynastis, præter innumerabiles alios, præsertim qui apud Septentriones degebant: numerosissimo igitur pollens exercitu, instar fulminis aut torrentis obuia quæque deijcere, omnia sacra profanaquè promiscuè peruertere, ædificia cum inquilinis dirissima clade vastare. quinetiam nouo, & horribili cognomento, non modò lorarium se appellauit, sed lorum: Dei flagrũ se dixit flagitiosissimus parricida; nec tam mastigophorus, quàm homo mastigeus: scilicet regium sceptrum lictoriã mutauit in virgam, infulas capitis in compedes miserorum. ferendus fuisset si tantùm in facinorosos, ac reos, nõ etiam in bonos, ac Religionis primates ferrum impiè distrinxisset. immisso exercitu disturbabat aras, demoliebatur Cœlitum templa; obsequio numinis addictos, ac sacrorum Antistites crudeliter obtruncabat. in primis Nemorium inter hierodulos præcipuum, eximia sanctitate virum vnà cum socijs crudeliter neci tradidit, quorum memoria fastis consignata, & immortalitati consecrata inter Indigetes laureatos est ritè reposita. Hanc verò tam tetram immanemque belluam Leo, qui tum Romæ hierarcham agebat, edomuit, atque peruicit: quippe ad Vrbis direptionem cum exercitu aduentanti, incredibili magnitudine animi occurrit, armatus non vnguium feritate, sed oris maiestate; non ceruice iubata horridus, sed pontificio decorus amictu; non aspero rugitu, sed blando sermone. nihil illum circumfusæ armatorum copiæ, nihil barbararum gentium truculenti vultus, nihil denique Tyranni os illud immane, ac sagittæ Scythico

thico

thico arcu, quem gestabat, intentæ mouerunt. certè ipse habitus, ac lineamenta corporis Attilæ eiusmodi fuisse dicuntur; vt vel nequitiam, vel sæuitiam indicarent. minus procerus statura fuit, sed eminebat è fronte animi elatio: patenti, latoque pectore, & capite grandiore, videlicet ad praua consilia, & machinamenta satis capaci; minutis oculis, sed acribus, & cruentis, quibus maximos populos notabat ad cædem, eos huc illuc toruè circumferens; simo naso, sed ad odorandam prædam sagacissimus; rarus barba, sed fœdus hispida; teter color vt Scythæ, & qui intuentes metu decolores faceret. incessu superbus; extabatq; in ipso corporis motu temerè exultans audacia. moribus haud dissimilis Achilli, qui dicitur, Impiger, iracundus, inexorabilis, acer. Atqui hic Leonis aspectu perculsus feritatem omnem stupentibus barbaris actutum exuit. minus est quod olim Hierosolyma vidit, Alexandrum summi Sacerdotis ore permotum vrbi pepercisse: aliud quippe est Macedonem Regem ad humanitatem propensum, & summi philosophi disciplina excultum id agere, aliud barbarum Scythiæ tyrãnum. operæ pretium autem est insignem eius in hoc genere arrogantiam nosse: nam cum depictos vidisset Romanorum Imperatores, aureis solijs insidentes; Scythas verò, hoc est genus suum, captiuorum more ad eorum pedes abiectos, ac iacentes, opprobrium vltus est hoc ludibrio: se pingi iussit ex aureo throno iura dantem; Romanorum autem Imperatores, ac Cæsares saccos humeris baiulantes onustos auro, quod aurum ad ipsius Attilæ pedes proni abijcerent. quid igitur abmirabilius, quàm tam tumidi spiritus tyrannum penè se abijcere ad hierarchę Romani pedes? veneratus est accedentem, audiuit arguentem, paruit imperanti. tam facilis est vel exarmatæ virtuti triumphus de hoste. Porrò quod Leoni accidit communi Religionis parenti, hoc etiam sub idem fermè tempus, Trecensis vrbis Antistiti sanctissimo, cui Lupo nomen erat, diuerso consilio, sed eodẽ euentu contigit. Imminebat Attila eius vrbis excidio, & iam ad mœnia cum exercitu propinquauerat. ille supplicatione indicta (hoc .n. genus armorũ præsentissimũ ratus, ac tutissimũ) infulatus occurrit; interrogat liberè, ecqua tandem mente ad vrbiũ excidia, ad immanissimas mortaliũ strages properet? respondet ille districto supercilio, se Dei flagrũ esse, ac vindicẽ scelerũ: tum Antistes;

Quan-

Quando, inquit, Dei flagrũ es, & eius nutũ exequeris, ingredere, patẽt portę, subijcimus terga verberibus: cęde, seca, dilania: nos ferientis manũ attendimus, nõ te flagrũ. hęsit Rex attonitus dicto; & vel emollitus, vel, vt perhibent, subita cæcitate pcussus, abscessit innoxius. vox inuitantis Antistitis omniũ bonorũ iudicio intra laudẽ fuit. vidit ea ætas mirũ, inauditũquè spectaculũ, Leonẽ, & Lupum, ambos amantissimos gregis, custodesq; peruigiles: quorũ alter pdonẽ procul à grege dimisit, alter intra gregẽ admittere nõ dubitauit: vterq; sanè laudandus: hic, quia Dei iustitiæ cessit vltrici, ille quia eiusdẽ clementiã adsciuit patronã. Iã de Attilæ morte, hoc tantũ constanti fama fertur, eum infeliciter obijsse; de mortis genere minus cõstat: siue, vt quidã narrãt, pbrosè fœminea manu cõfossus à scorro, qp deperibat, interierit; siue, vt alij, subita reiectione sanguinis, intercluso spiritu suffocatus: nẽpè is, qui tantum humani sanguinis hauserat, vt eum intra venas, ac viscera continere non posset. eadem verò nocte apud Byzantium Marciano Imperatori Religionis amantissimo per quietem diuinitùs ostensus est Scythicus Attilæ arcus confractus, iaculis comminutis. Ita qui se Dei flagrum iactanter dixerat, Deo vindice dirissimè vapulauit.

PERSECVTIO
TOTILAE GOTHORVM REGIS.

An. Christi circiter 545. Totilæ barbara, immanisq; natura nõ potuit itẽ esse nõ impia. insectatus est Christianæ reipublicæ optimates; sanctissimos viros, ac psules aut affecit incõmodis, aut infecit opprobrijs. bacchabatur vbiq; eius furor ingenti cũ strage mortaliũ; quamobrẽ Fulgẽtiũ in primis Vtricensem præsulem sibi aduersantem, & reclamantem impensè oderat: ad eius Vrbis prædam cum exercitu Totilas contento studio properabat: curauit Antistes pro pietate erga ciues, barbarum Regem xenijs mitigandum; ille, vt erat animo prorsus abalienato, hæc non modò contempsit, sed Fulgentium comprehendi iubet, arctèque constringi: statim lictores eum circumsistunt, ac nouo genere supplicij vexant: quasi magicum virga circulum in puluere describunt, atque designant, extra quem pedem ponere

nere nullo modo auderet: fiebat hoc sub dio in maximo æstu, sub Sole flagrantissimo: æstuabat ille inter angustias loci, totus sudore perfusus: illudebant ei barbari, obtrectabant: cum repente cœlum nubibus offundi, coruscare fulgura, reboare tonitrua, iaci fulmina, omnia permisceri, ac magna vis pluuiæ erumpere. exhorrescere barbari, nec vbi se conderent, habere: interim Fulgentium intra circulum mirantur hilariter, ac placidè quiescentem: nimirum totus ille orbis, quem circumscripserāt, ne gutta quidem madebat, atque in stationem tutissimam cesserat: attoniti satellites rem Totilæ narrant; hæsit ille prodigio, & Fulgentium venerari cœpit, pro quo natura, atque elementa pugnabant; sed mox ad immaniora progressus. horrendum est, atque teterrimum crudelitatis genus, quod in vrbe Perusio exercuit; vbi cum infinitam stragem edidisset, interrogatus à ministris, ecquid de eius Vrbis antistite, Herculanus is erat, summa religione, ac sanctimonia præditus, agi iuberet? totus in rabiem versus, iubet, illi super Vrbis muros, vt omnibus perspectum immane spectaculum esset, primùm frangi ceruices; deinde iam emortui cutem vsque ad talos incidi, vt inde caligæ confici possent; in quo visus est Totilas superare immanitate Caligulam; immò verò Procusten, aut Scironem, monstra illa celebrata carminibus. at verò pro Hercule, nobiliorem antegonistam substituit Religio Herculanū; neq; .n. ideo victus, quia cecidit, hoc enim ipsi veræ vitæ fuit initium: quod admirabili sanè prodigio declaratum est: siquidem cum à nonnullis insigni pietate viris Herculani corpus quadragesimo post die è terra esset crutum, non modò incorruptum sine tabe est inuentum, sed prorsus integrum: caput abscissum reliquo corpori ita coaluerat, vt ne vestigium quidem vulneris appareret, & cum totum oculis collustraretur, quod cruentum fuerat humatum, & exutum cute; nulla omnino nota incisionis se obtulit; perinde ac ferri acies ipsum non attigisset: spiranti similis videbatur. nemo non vidit, quanta is fuisset integritate vitæ, cui post illam lanienam corpus integrum perstitisset. sed vt Herculani perspecta sanctitas est, ita Totilæ feritas, vt cum maximè, ille resumpsit propriam formam, hic proprios mores. ergo alterum aggreditur paricidium: Populoniam vrbem ad cædem, & vastitatem vocat. eius antistes Cerbonius ciuium

cala-

calamitatẽ, vt par erat, miseratus, nonnullorũ, quos poterat, vitam tueri statuit, immemor suæ: clàm intra latebras occludit, quos Gothico subtrahat ferro: cognita res est, ac Totilæ nunciata: efferatus est, ac Cerbonium obijci feris iubet in amphitheatri spectaculo. consedit ipse stipatus exercitu: producitur in medium Antistes: immanissimus vrsus exquiritur, qui dum illius membra crudeliter carperet, barbari regis animũ satiaret. extemplò bellua erumpit è cauea, Cerbonium petit; cum subitò suæ feritatis oblita deflectere ceruicem, submittere caput, lambere Antistitis pedes: mirum datum est spectaculum, vbi ferina corda visa sunt hominum, humana ferarum. potuit vt ferus homo ab vrso discere humanitatem; didicit certè tantisper, sed mox dedidicit, atque exuit: Hispalensem præsulem, virum omni genere virtutis eximium, Laurianum nomine, acerbissimè necandum curauit, quod ipsum crudelitatis argueret: Pannonius hic erat gente; à Totila quæsitus ad necem in Hispaniæ latebras se abdiderat; sed cum virtutum præstantia eum latere non siuisset, ab Hispalensibus magno in honore habitus, & pontificijs ornatus est infulis; certior ea de re factus Totilas ad Theudem regem gentilem suum, & moribus similem litteras dat, vti Lauriano necem inferat: ille diuino monitu fuga elapsus Romam se confert, vbi à Romano hierarcha honorificè exceptus, in Hispaniam rediturus, peruenit in Gallias: iam omne iter barbari insidiantes obsederant, explorabant mira sagacitate omnia, ac vestigia ipsa tanquam venatici canes odorabantur; repertus igitur apud Massiliam Laurianus Ariano gladio perimitur. luerunt mox ambo pœnas, & Theudes, & Totilas in bello necati. non modò impiè, sed stultè fecerunt, qui Laurianum, hoc est laureatum antistitẽ vincere se posse sperarunt. porrò quid mirũ, eos cũ hostibus infeliciter pugnasse, cum laureã de medio sustulissent? ac Totilas quidem tumentes tyrannico fastu ceruices Narsetis securibus frangendas dedit; qui dum Rubiconem fluuium ab hostibus custoditum, occiso Gothorum duce, traijcit, illum cum ingenti exercitu occurrentem adoritur, collatis signis turpiter in fugam vertit, vniuersoque exercitu trucidato, Totilam ipsum conficit ferro: huc omnis illa execrabilis feritas recidit, vt qui neminem virorum, vel fortissimũ timeret, à Narsete Eunucho, hoc est à semiuiro necaretur.

PER-

PERSECVTIO.

IVSTINIANI SENIORIS IMPER.

HAeret calamus in Iustiniano; scilicet in ius vocatur iuris auctor, & reus iniuriarum in veram Religionem accersitur conditor legum: variè loquitur fama, vt est ore multiplex. quoquo modo se res habeat, dissimulari certè non possunt querelæ, quæ à nonnullis Sapientum, ac piorum aduersus ipsum deferuntur. Iustinianum, inquiunt, ob multa vtiliter, & præclarè acta laude dignum, illaudabilem tandem, ac probrosum fecit audacia. mirum dictu: non modò hic litteris, præsertim diuinis nulla ex parte fuisse fertur imbutus, sed quia prima ipsa discendi elementa non nouerat, analphabetus est appellatus; nam in iure scribendo vsus dicitur opera Treboniï, nomomathæ præclarissimi; ausus est tamen ipse illiteratus de veræ Religionis controuersijs ferre sententiam; & qui humana iura, legesque rectè digessit, contra ius, fasque diuinũ impiè se gessit. fuisset Christianę reipublicę ęquissimus Imperator, nisi fuisset Sacrorum iniquissimus iudex: in ea quippe hæresi fuit, quæ Incorruptibilium dicta est, cum nihil fuerit illa corruptius. putabant, qui ex ea disciplina erant, nostræ salutis Assertorem eandem habuisse conditionem corporis, dum viueret, quam habuit postea quàm reuixit; omnis fuisse affectionis prorsus expertem, neque in ipsum cadere potuisse irã quantumuis iustam, & sponte susceptam, aut dolorem vllum; quem tamen & doluisse legimus, & fleuisse, & minas improbis intentasse: moderator quidem erat huiusmodi affectionum, quæ non nisi cum libitum ipsi esset, commouerentur. contra cum illi sentirent, detrahebant potius de Dei filij singulari pietate in hominum genus, cum ea, quæ humana sunt, suscepisse negabant; neque enim nostræ conditionis infirmitas ipsi ignominiam, sed decus contulit. Iustinianus igitur cum in acta quoque Chalcedonensis senatus iudicium suum interponere ausus esset, nostrorum sententię non acquieuit, improborum perfidiam secutus; si quos verò, pręsertim Antistitum nactus

An. Christi circiter 563

esset dissentientes, protinus eos è patriæ sinu abstractos faciebat extorres, quod etiam publico firmauit edicto. gemebant interea boni, vim lacrymarum profudebant; sed inter horum lacrymas Vrbs subitò incendio conflagrauit; statim enim atque è pontificia sede deturbati optimates sunt, excandescente ira numinis, magnam Vrbis partem flamma corripuit, atque vastauit. multa Iustinianus inconsulto Romano hierarcha molitus est; nec cogitauit non aliunde quàm ex Vaticana cortina petenda esse oracula; indignumque esse Augusti nomine, qui Romanum tribunal, quo nihil augustius, aspernaretur: arrogabat sibi ille temerè iura sacrorum; arbitrabatur omnia sibi pro imperij potestate licere; denique eò prorupit audaciæ, vt sacrorum principem Vigilium suis consilijs repugnantem de medio tollere decreuerit; itaque cum antea multa minitatus esset, demum Sicario mandat, vt clam eum adoriatur cum telo; effugit ille prudenter, ac præuenit insidias: subtraxit se neci, sed exilium euadere minimè licuit. immane, & impium spectaculum fuit, quo Christianæ reipublicæ moderator, & rector à lorarijs cæsus, ac funibus collo insertis extractus ab Vrbe est, atque in alienas terras expulsus; & quamuis eum postea Narsetis strenuissimi Ducis precibus Iustinianus reuocarit, tamen impunè non abijt, vel consilium intentatæ necis, vel incommodum imperati exilij. multis certè ærumnis obnoxium imperium habuit: nam præterquam quod Artabanes vnà cum Arsace in ipsum conspirarunt; excursione Hunnorum latè sunt Vrbes, agrique vastati; ac penè in ipsum Augustale irrupissent, nisi auro penso, & annui tributi promisso se continuissent: cum Iustinianus interea vectigal imperij, ac pecuniā belli robur in theatrales ludos, quibus impensius delectabatur, impenderet: nam vt erat circa Religionem ingenio factiosus, ita deditus erat factionibus aurigarum; quippe Circenses maximè ludos celebrare solitus: in his quatuor erant factiones pro totidem anni temporibus: factio veneta dicta, quæ cærulea; prasina, quæ viridis; alba etiam erat, & rosea. ac viridis quidem color vernum tempus referebat, æstatem roseus, hiemem venetus, albus autumnum. per singula versicolore panno decertabatur: in his spectantium fauor, & aura popularis, gratia, studium ad victoriam multum loci dabat: Circus omnis clamore, ac plausibus psonabat: quæ spectacula

tanti

tanti fecerunt, vt non populus modò, sed principes, ac Cęsares quoque hoc factionum studio contenderent. his ineptijs Iustinianus penè insanire visus est: prasinæ maximè studuit; venetam contra tam acerbè insectabatur, vt victoribus prasinæ in ipsos hostiliter agendi ius dederit. imitatus est in hoc Cæsares duos, vtrumque impium, ac nefarium, Caligulam videlicet, & Neronem, qui prasinam adamarunt. Inter hæc igitur ludicra Iustinianus de Religione scilicet causas agitabat, de rebus pontificijs decernebat, iura sacrorum dabat. dedit tandem pœnas non modò inertiæ, sed audaciæ; nam dum ei, qui erat à libellis, nomina dictat eorum Antistitũ, qui sibi praua sentienti reclamabant, Anastasij in primis Antiocheni, vt è pontificia sede deiecti alias sibi quęrerent terras; subitò morbo correptus interijt: ita dum optimates mutare solum cogit, vitam commutauit ipse cum morte. Nec plura contrà Iustinianum: ægrè enim adducor, vt legum conditor habeatur exlex, & consultricis Sapientiæ auctor arguatur inscitiæ: neque Nemesin illam, quam ferunt iustitiæ præsidem, & vltricem iniuriæ, quodammodo irritare fas est, quod acerrimum ipsius propugnatorem, æquitatis patronum iniquè faciam & impium, & indoctum. an ille dum elementa fontibus interdicebat, elementorum, quibus sententiam subscriberet, esset ignarus? an verò orbi terrarum potuisset esse tam frugifer, si literas exarare, ac veluti sulcos facere minimè nosset? cum eadem fuisse dicatur inuentrix & frugum; & legum? sed quod præcipuum est, cum Solon, qui Atheniensibus, hoc est vni populo leges tulit, vnus ex septem Sapientibus habitus sit: hic, qui vniuersis populis, ac nationibus dedit, vnus è multis insipientibus habeatur? quin potius de hominum genere optimè merito, iurisperitorum parenti, vitiorum expulsori vtramque maculam & imperitiæ, & impietatis grati abstergeamus.

PERSECVTIO.

THEODORAE AVGVSTAE.

Theodora quoque Augusta, altera post Iustinianam furia Chri- *An. Christi circiter 563.*

Christianam rempublicam perturbauit. hæc Iustinianum virum multa sanctè, pièque constituentem, à rectis institutis abalienatum odio inflammauit in nostros. hanc quidam Megæram dixere, serpentinis nexibus implicatam, perfidiæ venena fundentem, ab Inferis excitatam; damna, exilia, cædes, optimatibus minitantem: adeò nihil est, quod non audeat muliebris insania, cum se lictorijs fascibus armauit. in ipsos sacrorū Antistites tantum sibi sumpsit audaciæ, vt eos exagitarit, vexarit, expulerit: Anthimum quendam nefarium hominem, & praua sentientem omni patrocinio tegere, ac tueri cœpit. cum propter Eutychianam hæresim, qua contra sui nominis notionem, pulcherrimum Religionis florem conabatur infringere, summorum Pontificum edicta execrationibus, ac diris ritè deuouerant; ipsa exauguratum restituere in pristinam sedem omninò contendit; quapropter eiusdem sententiæ afflata est fulmine à hierarcha Vigilio: nihil hic Theodoræ minas, nihil Belisarij ducis insidias pertimuit; & quanquam ipsius Theodoræ opera ad illum dignitatis gradum penè peruim ascenderat; tamen vbi consedit ad gubernacula, tunc primùm verè vigilare cœpit, & rectè moderari omnia: nullis aduersis terreri ventis, aut procellis; in Religionis causa omne abiecit collocati beneficij studium: nec gratificari de se optimè meritæ voluit, quando ipsa de Christiana republica malè mereri vellet. Neque verò vnius tantùm summi Pontificijs Vigilij decretis obstitit Theodora, sed Agapeti quoque acta rescindere ausa est, eumque minacibus litteris perterrere: Siluerium autem sanctissimum hierarcham è throno deijcere, in vltimas regiones expellere; vbi ille plurimis affectus incommodis excessit è vita. nihil illa ætas vidit indignius, quàm ad vnius mulierculæ nutum inexpiabile paricidium perpetrari: relegatus est Siluerius in Pontianam insulam, siue in proximam, Palmariam nomine contra Circèum montem: accepit omen victoriæ vir præclarissimus, vt triumphales palmas ex illa insula reportaret, quò eum Theodora, quasi Circèo quodam poculo in immanem belluam commutata compulerat: vsa est illa huius sceleris administro Belisario fortissimo Duce, qui tandem pœnitens facti, ac paricidium execratus, sacram ædem suo sumptu excitauit, in cuius fronte testatum esse voluit cum epigraphe, se expiandi criminis causa id egisse; orabatque

sub-

subeuntes, vti veniam ipsi à numine exposcerent. sed vt apertè constaret, quanto se scelere obstringat, qui in summum Parentem manus afferre audet, acerbissimas Belisarius pependit pœnas; cum enim in coniurationis suspicionem esset adductus, à Iustiniano non modò militari balteo discinctus, & omni honore spoliatus est; sed effossi sunt illi, & exculpti oculi, qui videlicet Christianæ reipublicæ lumen Siluerium sustulisset; eòque calamitatis, atque inopiæ redactus dicitur, vt ligneum porrigens vasculum, stipem à plebe cum lacrymis peteret. Theodorę verò exitus omni ex parte infelicissimus fuit; neque enim labem, qua purpuram infecerat, fletu abstersit, sed in eadem semper est amentia, audaciaque versata; cum igitur ad bonorum cladem tota esset intenta, ac propterea à Vigilio sacro iaculo percussa, haud diù post furialem animã exhalauit.

PERSECVTIO

FREDEGVNDIS REGINAE SVESS.

ALia quoque funesta fax non sine magno Christianæ reipublicæ incommodo, præter Iustinam, & Theodoram Augustas, intentata est: Fredegundis importunæ audaciæ fœmina Chilperico Suessinensium regi coniuncta, multa immaniter, & impiè gessit; sed illud maximè, quod Sigebertum regem, viri sui germanum, religione præstantem per insidias necarit. erat Sigebertus singulari pietate propensus in bonos: Nicetam præsulem sanctissimum à Clotario parente per vim eiectum reuocauerat; erat idem bellica laude præclarus; nuper cum Theodoberto, qui regnum affectauerat, strenuè congressus victoriam reportauerat: onustus igitur opimis spolijs, triumphantis more in villam auspicato nomine Victoriacum concesserat; nullum ratus pro Capitolio magis idoneum locum, quàm qui ipsum victorem posset ostendere: excipitur ab exercitu magno cum plausu; ac more gentis illius, super clypeum imponitur, Rex acclamatur: aderant à Fredegunde collocati duo cum cultris, quos clam reconditos habebant, veneno

An. Christi circiter 583

neno

neno infectos, & magicis execrationibus in Sigeberti necem deuotos. repente aulici in regem insiliunt, eumque inter acclamationes, & plausus cultris inuadunt, latera hinc inde confodiunt, configunt, cruentant, interimunt; clypeum, cuius vsus ad munimentum, ac tutelam est, in ferale pheretrum mutant; eo elatus in sepulchrum est. non fuit, quin paricidium execraretur, quin casum illum deploraret victoris Regis fœminæ fraude interempti. Ex hoc scelere gradum Fridegundis ad alterum facit; præsidebat Rhotomagensium sacris Prætextatus antistes sanctissimus, qui pontificia libertate Reginam multa nefariè, atque improbè audentem increpare non desistebat: itaque sæpe illũ Regina minis exagitatum à se repulerat, exilioque mulctarat: demum furiis acta Sicarium mittit, qui vitam eripiat: erat tum Prætextatus in templo; ad aram cum suis ritè operabatur infulatus: lictor vt erat ad immanitatem factus, ad audaciam expeditus, ac promptus, aram ascendit, extrahit è balteo telum, orantem Antistitem transuerberat, atque configit. ille aspersas suo cruore manus in cœlum attollens, numini grates agit, quod sibi mori tam prędarè liceat pro Religione deuoto: simul vaticinatur Fredegundis interitum: paulò post inter suorum lacrymas expirauit. omitto reliqua, neque enim hic finis facinorum; quippe eadem nouercali odio in priuignum Clodoueum concitata, cum detrusisset in carcerem, gladio feriri præcepit, fraude quoque conficta, tanquam se ipse obnoxium morti sponte necasset: meruit cruenta tot cædibus Fredegundis, vt à Prætextato altera Iezabel diceretur: ex quo illud deduci potest, posteaquam ipsius Prætextati indignissima cędes accessit, aliud ei nomen deberi, Iezabele tetrius, ac truculentius. haud scio an magis idoneũ reperire possis, quàm si appelles Alecto, vnã ex Furijs.

PERSECVTIO.

CHOSROAE SENIORIS REGIS.

An. Christi circiter 544. CHosroæ Persarum Regis in nostros impetum non humana vis, sed diuina compescuit, ac repressit. Sergiopolim

yrbem

vrbem obsederat ingentibus copijs. suppeditatæ sunt ciuibus auxiliares non aliunde quàm è Sergij præclarissimi Martyris tumulo. eò cum accurrissent, orarentque, vt Vrbem ipsius nomine insignitam tueretur, repente hosti innumerabilis exercitus armis instructus diuinitùs se obiecit; ardebant militum oculi, minas spirabant, aspectuque ipso terrebant. sensit barbarus se cū Cœlitibus frustra pugnare, aliòque arma conuertit: ita Sergij cineri cessit puluis campi; declaratumque est, quanta vis esset in Superis Vrbium patronis, atque apotropeis. Neque verò semel fracta diuinitus est audacia Chosroæ; sed iterum cum Edessam oppugnaret. audierat in ea Vrbe seruari nostri Liberatoris effigiem non hominis manu factā; quippe ferunt, ad Abagarum Regem percupidum eius videndi, linteo vultui admoto mirè impressam ab ipso missam. erat autem hoc quasi Palladium quoddam; persuasumque ciuibus quandiù illam apud se haberent, insuperabiles hosti esse: irridebat scilicet hæc Chosroes; comparatoque exercitu totis viribus in Edessam incumbit. circa mœnia balistas, arietes, turres, ac ceteras machinas bellicas magno artificio extruit. aduersus has Edesseni artificiosos admouent ignes, sed frustra; ita enim affabrè omnia extructa erant, vt ignem concipere non possent: quid tum illi? quò se verterēt? nouū, & inauditum consilium ineunt. per hierophantas tutelarem illam imaginem è sacratio extrahunt; aqua perluunt; ex aqua hostiles machinas ligneas aspergunt. mirum dictu: quod pice, resina, sulphure ignito non effecerant, hoc aqua illa effecere: conceperunt enim machinæ statim flammas, exarsit incendium. conatus est Chosroes effossis aquæ ductibus, eoque penè fluuijs immissis ignem obruere, sed vehementius irritauit: tanquam enim oleum immisisset, ita breui omnem molem illam trabalem depastus est ignis; itaque re infecta summo cum opprobrio delusus abscessit. In maiore verò Armenia maiores hic Chosroes admouit machinas Christi cultoribus: vt eius Religionem abiurarent, omnibus vexabat incommodis, dirum in modum excruciabat; donec à Iustino Imperatore coercitus, & à Tiberio victus, mœrore confectus obijt. ferunt tamē prodigijs illis ingentibus, quæ commemorauimus, territum, & eruditum ad extremum resipuisse, ac Persicum ignem, quē impiè colebat, cum salutari aqua piè, ac ritè initiatum commutasse.

PER-

PERSECVTIO.

CHOSROAE IVNIORIS PERSARVM REGIS.

An Christi circiter 554

CHosroen superioris Chosroæ nepotem quod Religio infensum habuerit, haud sanè mirum, quippe qui parricidarij scelere Hormisdam sustulerat; cruentas manus parentis cæde nostrorũ quoq; infecit sanguine. non est omittendum facinus, vt illius impietas intelligi melius possit. pugnauerat cum Romanis Persarum dux ab Hormisda rege constitutus, Varanes nomine; & vt varij sunt euentus belli, infeliciter gesta res est cum ingenti clade Persarum; quamobrem Rex iratus & præfectura eum exuit, & mitit ad ipsum ignominiæ causa muliebrem vestem, quam induat vt ignauus, & imbellis. Veranes, cum ad dolorem cladis acceptæ hic etiam accessisset, milites in Regem commouet, Hormisdam de solio deturbat, oculos ei exculpit; Chosroen filium insignibus regni ornat: hunc pater suspicatus æmulum, & coniurationis auctorem, probris, & conuicijs onerat. enimuerò mirum in modum excanduit ira filius, & inaudita crudelitate parentem lictoribus circumseptum virgis, ac fustibus vsque eò cædi iubet, donec spiritum exhalet. His igitur furijs concitatus impius parricida, regios illos fasces, paterno sanguine respersos exercecere cœpit in nostros; multa crudeliter egit, illud maximè, quod Anastasiũ sanctissimũ ascetã impiè, atq; acerbè morte sustulerit: præuidit hic necem illustri sanè, ac præclaro viso; cum enim nihil tam auidè, atque ardenter optaret, quàm in causa Religionis mortem oppetere; per quietem visus est sibi, in montem insigni celsitudine ascendere, in cuius vertice consedenti vir quidam præstanti ore, atque habitu poculum aureum affabrè cælatum, ac gemmis ornatum porrigeret, plenum mero nè, an nectare? experrectus intellexit, visum illud ad sitim suam de nece sibi exoptatissima pertinere: itaque grates agit numini, seque ad certamen accingit; mox in nonnullos Persarum Magos præstigijs intentos incidit; increpare ipsorum insaniam, artem planè stygiam exagitare, omnibus

eam

eam execrationibus, ac diris deteſtari: irritauit ea res Magos, atque apprehenſum ad Marzabanæ tribunal rapiunt, reum dicunt violatæ, atque contemptæ Perſarum Religionis, & cultus; ilicet damnatur ad latomias, iuſſuſque immania ſaxorum pondera geſtare, ferreis onerari catenis: accepit inde Anaſtaſius omen ſoliditatis, atque conſtantiæ, vt eſſet ſaxis ipſis firmior, quæ geſtabat; deinde poſt vincula, poſt tetrum carcerem, poſt fuſtuarium acerbiſſimum, ad Choſroen regem mittitur: eminebat hic in throno mitratus, eumque purpuratorum corona cingebat: accuſatur Anaſtaſius vt hoſtis Deorum, ignis maximè, quem ſanctum, quem immortalem habebant: rurſus acerrimè cæditur, eius tibiæ lignis intermedijs arctiſſimè comprimuntur, quo ſupplicio nihil ea gens habet immanius: deinde ex altera manu ſuſpendunt, & grauiſſimi ponderis lapide appoſito, ex altero pede alligant, diuulſiſque membris diriſſimè, ac diù torquent; quæ omnia ille cum incredibili non modò conſtantia, ſed alacritate, ita pertulit, vt purpurati monerent Regem, ne cum inſuperabili antagoniſta certaret; ne pergeret de eius animi viribus pericula facere, quo victore regia maieſtas, ac dignitas probro eſſet; proinde eum de medio tollat, & ſi qui ſint eiuſdem conſilij ſocij: igitur Anaſtaſio caput abſcinditur, multi, hoc eſt ſeptuaginta numero, qui dudum Chriſtianæ Religionis cauſa conſtricti vinculis detinebantur, in profluentem deiecti: libenter hoc genus mortis amplexi ſunt, quod accommodatum maximè videretur ad ignẽ illum apud Perſas impiè cultum extinguendum. de Anaſtaſio verò triumphale extat elogium in Niceno conuentu pronunciatum, cuius effigie capitis obiecta Stygij hoſtes exterriti ex humanis corporibus, quæ obſederant, protinùs abibant. Iam quæ Choſroes hic in Hieroſolyma deuaſtanda egerit, horret animus commemorare: nihil illi religioſum fuit; nullum delubrum, quod non ſolo ęquatum; nulla ara, quæ non euerſa. cum autem nõ ignoraret, Iudæos in Chriſtianos inflammato odio ferri, venales ipſis tradit, omnẽmque dat poteſtatem explendæ crudelitatis: ſtatim illi in noſtrorum cæde bacchari cœperunt: narrant nonaginta millia impiè trucidata. illud autem omnem audaciam ſuperat, quod trophæum Liberatoris noſtri, ac vexillum nobile, Crucem, inquam, auſus eſt Choſroes, tãquam in triumpho ferre captiuam: ſed ſpolium triumphale permagno

ſtetit, cum & ipſe ſpoliatus ſit vita, & illud honorificè reſtitutum Iam Choſroes cum Syriam deuaſtaſſet, cum multis cladibus Romanum affeciſſet imperium, ita elatus eſt, ac tam audax effectus, vt oblatas ab Heraclio Auguſto cōditiones pacis aſpernaretur, atque reſpueret; & Crucem rurſus petitam denegaret, niſi Auguſtus ipſe vnà cum omnibus, qui ſubeſſent imperio, & Mithram, hoc eſt Solem colerent, & Neſtorianæ ſententiæ ſe ſubſciberent: exulcerauit bonorum animos execrabile Regis dictum, & impia conditio; neque enim hoc erat de Neſtoris poculo, cuius os melle manare dixerunt, ſed de veneneato Neſtorij cratere haurire; Solem autem colere quid erat, niſi menti noctem offundere? his, alijſque iniurijs affectus, atque exagitatus Heraclius comparato ingenti exercitu infeſtis armis Choſroen acerrimè inſequitur, arcet, atque in eas compellit anguſtias, vt fugam inire cogatur: in Seleuciam igitur Vrbem munitiſſimam ſe abdidit, ibi diro modo oppreſſus, minorem natu filium è Syria dilecta coniuge declarat hæredem. concitauit ea res Syroen maiorem natu filium: itaque incenſus, auxiliaribus Romanorum copijs ſeptus, atque munitus, ægrum parentem aggreditur; ferrum collo, manibus, pedibus inijcit, atque in carcerem à Choſroe ipſo exædificatum, quem ob horribilem ſqualorem, ac loci fœditatem, tenebrarum domum nominauit, intrudit; vbi neque ſplendor Imperij, neque lumen illius ignis, quem immortalem vocabant, neque Sol ipſe fons lucis, quem colebat, præſto fuit, vt aut tenebras expelleret, aut mortem effugeret: demum qui Hormiſdæ parricidio ſe inquinauerat, meritò in filij cruentas manus incidit: acerbiſſimo autem cruciatu confectus eſt, acubus videlicet toti corpori infixis, atque impreſſis. Ad hæc Heraclius Gazocoten vrbem opulentiſſimam capit: ea in vrbe præter cetera opima ſpolia, ac theſaurum Crœſi Lydorum regis: effoſum, repertum eſt ipſius Choſroæ ſimulacrum mira arte perfectum: conſidebat ipſe intra cryſtallinū orbem ingentem, referente palatij tholo tanquam Iouem in cœlo regnantem, ac iura dantem. circumſiſtebant ipſum Sol, atque Luna; apparebat omnis aſtrorum ordo, ac ratio: circumuallabant ſceptrigeri Cœlites; machinæ porrò paratæ erant, quæ ex eo loco guttas inſtar imbris emitterent, fragoremque tonitruis ſimilem referrent: eo faſtu elatus diuinitatem affectabat: at

cum

cum in illo crystallino orbe se finxit, cogitare debuit se vitream, vt veterum more loquar, habere fortunam.

PERSECVTIO

LEVIGILDI VVISIGOT. REGIS ARIANI.

ARiani, ne martium illud nomen auctoris frustra præferre viderentur, nunquam aduersus Christianam Rempublicam arma fabricari, ac tela cudere destiterunt: scilicet more Cyclopum altero carebant oculo, cum filium parenti Deo maiestate parem, numine æqualem minimè viderent. nihil autem vetus mortalium hostis, ac vafer tàm accommodatum fieri posse putauit, quàm si Hispanam gentem, quam occupauerant Gothi, martialem, & bellicosam, tanquam militari Arij disciplina, ac prauis eius institutis in veram Religionem armaret; nec aduertit nihil ea gente ad pietatem propensius fore, nihil tam alienum à perfidia: vendicant sibi hoc quasi proprium Hispaniæ reges, vt ab omni hæresum labe purgatum imperium habeant, ac nullum genus hostium sit ipsis infensius. quid enim sibi volunt acres ad explorandum quæsitores, sacrum tribunal, curia, tormenta, ardentes pyræ, cæteraque cum seuera, tum probrosa supplicia? quid illi perpetui bellorum sumptus in Belgio, nisi vt vitæ libertas, prauęquè doctrinæ licentia reprimatur, ac Religionis seruetur integritas? laborauit aliquando Ariana peste Hispania sub Leuigildo rege impio, & crudeli vim passa. acre ille in bonos bellum indixit, spoliauit aras, templa deiecit; Antistites plurimos fecit extorres; reditus, ac priuilegia sacrorum abstulit. Dux horum scelerum Goisuintha fuit, audax fœmina, quæ post Athanagildi Regis connubium Leuigildo adhæsit, & ad Arij insaniam vxorijs traxit illecebris; nec tamen inultam abire passus est Deus, nam vnum oculum nube alba contegens, lumen, quod mens non habebat, repulit à palpebris. erant Leuilgido ex alia vxore liberi duo, Hermenegildus, & Riccardus: illi Sigeberti Regis, huic Chilperici item Regis filiam coniugem destinauerat. egregia in Hermenegildi sponsa Ingulde perspecta virtus *An. Christi circiter 583*

est,& in vera Religione constantia: nam cum ab Goisuintha, iuxta Arij instituta, iterum initiari cogeretur, & sacro ablui fonte, restitit semper; licet illa furore percita apprehensam per comam in terram collideret, huc illucque distraheret, ac diù calcibus vulneratam, pugnisque contunderet; in piscinam etiam immergeret, iuxta quod sacrum lauacrum, quo semel primigeniam eluerat labem, repetere nollet: his præclaris auspicijs fidei, atq; constantiæ nupta Inguldis Hermenegildo est. nihil autem illa habuit antiquius, quàm vt sponsum à paternis, hoc est ab Arianis institutis abstraheret, atque ad nostra traduceret: ille, vt erat natura minimè peruicaci, immò animo ad pietatem propenso, commotus etiam Leandri Hispalensis Antistitis singulari doctrina, & sanctimonia præditi auctoritate, facile dat manus. Arianam hæresim abiurat, ac diris omnibus exsecratur. iam crebescente fama res ad parentem delata est, quippe Hermenegildo filio aliam ditionis partem concesserat, vbi seorsum regnaret. datis igitur litteris, eum ad se accersit; interponit etiam iuramentum, fore vt nihil in ipsum asperius moliatur: obtemperat ille, conuenit parentem regem, excipitur benignè, ac regiè. multa primò de regni administratione interrogat; deinde de Religione quærit, verus nè rumor afflauerit de mutata? cum Hermenegildus annueret, ac rectè facti rationes proferret: agitur initio paternis blandimentis, ac monitis; quæ vbi nihil apud illum virium habere comperit, enimuerò acribus exagitare verbis, terrere minis, vt omnino ab incœpto desistat. cũ eum nihilominus in suscepto consilio firmum esset expertus, insigni periurio contra filium, cum fides vel in hoste seruanda sit, spoliatum rebus omnibus exuit, etiam regno: perstat tamen ille inmotus in sententia. itaque in arctam custodiam includit; catenis collum onerat; ac manus illas aureo sceptro assuetas comprimit ferro. dies iam agebatur anastaseos nostri Vindicis, quo die diuina dape refici ritè iubemur. mittit pater Arianum Antistitem, qui eam faciat, ac filio tradat. abominatus est ille pseudomystæ impium os, & sacrilegas manus; & quamuis constrictus vinculis, qua potuit vocis libertate, ipsum ab se reiecit. re cognita Leuigildus infremere, in rabiem agi; denique naturam paternam exuit, induit ferinam: quanquam feræ quantumuis immanes diligunt fœtus suos. lictori mandat pater, vt

filio

filio ceruices frangat: scilicet cum fregisset antea iurisiurandi fidem. perculit ea vox omnium animos, etiam barbarorum. vigilabat intempesta nocte Hermenegildus, & sacra carmina concinebat; cum lictor irrumpit, paternum denunciat imperium. nihil illo nuncio iucundius accepit. euulsum est à ceruicibus caput; nunquam pulchrius fulsit purpura, quàm cum imbuta cruore sacro facta est dibapha. narrat Gregorius præclara, quæ ipsius necem sunt consecuta prodigia: nocturno quippe tempore supra carnificinæ locum accensæ diuinitùs visæ sunt faces, quibus cœlũ ipsum illi quodammodo parentaret. ad hæc circa cruentum corpus auditi Cœlestes symphoniaci, ac phonasci, qui non tàm funebres nænias, & epicedia, quã epinicia concinuerunt. commotus dicitur tandem nece filij pater; sed mox recrudescere furor cœpit, & quidem acerbius: quippe animaduertit, hisce prodigijs Arianam infringi perfidiam. itaque sæuire acrius perrexit in nostros: Antistites, qui contra sentirent; è pontificio throno deturbat, Leandrum inprimis Hispalensem, & Fulgentium fratres; Mausonam quoque Emeritensem præsulem, & Lucianum Carthaginensem, & Ioannem Gerundensem, Seuerum denique Malecitanum. sed nihil est cuiquam de constantia & firmitate detractum; immò ex his nonnulli, vt Leander, & Seuerus, in illo exilio nacti plusculum otij, eruditissimos conscripserunt libros, ac styli acumine Arianam impietatem acerrimè confoderunt. posthęc Leuigildus cum Sueuos debellasset, & eorum Regẽ exaugurasset, rerum potitus, omni ope contendit, vt ab Ario starent. denique moriturus hæreditarium non modò regnum, sed perfidiæ crimen alteri filio Ricchare do reliquit. at ille Leandri monitis, disciplinaque probè instructus, similior esse sanctissimo fratri, q̃ impio patri maluit. ille qdẽ amplificandæ ditioni, hic religioni studuit; ille cupidus bellicæ laudis, hic tranquillitatis, & otij; ille auuctus militiæ spolijs, hic fidei trophæo inclytus. delectatus pace, ostendit quodammodo, quàm impensè odisset Arium: vt quoniam in eo nomen est Martis, etiam propter hoc abhorreret à Marte. denique Ricchare dus vel hoc se maiorem Leuigildo parente fecit, quòd Dei filium minorem parente Deo non fecit.

PERSECVTIO

BRANCHILIDIS FRANCORVM REGINAE.

An.Christi circiter 563

BRanchilidis quoque impiæ fœminæ in optimates furor exarsit immanis.auia hæc Theodorici fuit, cui Burgundiæ regnum hæreditarium obtigerat;tantum verò abest,vt illi ad pietatem dux esset,vt potius meretricijs implicatum amoribus libenter ferret,ac foueret;quod verebatur, ne si ille legitimam acciperet coniugem,ipsius auctoritas minueretur, nouæque Reginæ cedendum esset: quippè Thedoricus ad eius nutum, atquè imperium omnia geri facilè patiebatur, addictus totus vitæ licentiæ. eos igitur,qui regem ad saniorem mentem traducere conabantur, acerrimè insequi; exilium ijs, mortemque minitari cœpit:tantam habet ambitio vim,vt vel in fœmineo, atque anili pectore flammas excitare possit hostiles. Columbanum in primis sanctissimum virum ista redarguentem regno exturbandum curat:neque enim candor illius, quem ipso præferebat nomine, fœditatem tantam in regia purpura ferre poterat.cum extorris autem fieret,vaticinatus est,quod euentus probauit, breui Theodoricum de regno deiectum iri, ac totius Galliæ monarchiam ad Clotarium peruenturam.regressus deindè ab exilio,iterum in insani Regis,& improbæ auię odium incurrit.mittuntur satellites, qui captũ rursus in exteras terras amandent; inuadunt, circumsistunt; sed diuinitùs factum,vt subitò hebescerent oculi. mirum spectaculum: columbam accipitres coram habebant, nec attingebant.præda erat autè oculos,nec cernebatur. itaque inanes redeunt ab aucupio.Neque verò exilijs tantùm optimatium Branchilis contenta fuit, sed in Antistitum vitam deseuijt; Desiderium quippè Viennensem Præsulem de medio sustulit lapidibus oppressum.Delphinum quoque Lundunensem præsulem iugulari iussit. extincta sunt duo Religionis lumina; immò potius accensa splendidius: contra impijs parricidis sempiternæ noctis horror incubuit. potitus est Desiderius voto optatissimæ necis; Delphinus verò inter excitatæ tempestatis fluctus iucundissimè lusit.

PER-

PERSECVTIO.

THEODORICI REGIS, ET EBROINI.

Theodorico in Gallijs rege, impijssimè in Religionis optimates sæuitum est. Ebroinus regiæ aulæ præfectus excitauit incendium, cuius cupiditati rex ipse indignissimè seruiebat. eius iussu, summo Christianæ reipublicæ moderatore inconsulto, tyrannicus Præsulum conuentus est habitus, qui opponerentur ijs, à quibus Ebroini audacia castigata fuerat. itaque multi è pontificio throno deiecti, nonnulli acerbissimis affecti cruciatibus de medio sublati: in Leodegarium maximè Augustoduni Antistitem, virum sanctissimum tempestas incubuit. nec mora: misso exercitu Ebroinus Augustodunum obsidet, Vrbem circa mœnia vastare aggreditur: sensit ille in suum caput procellam detonare, quod pro veritatis defensione libenter, ac sponte deuouebat: itaque supplicationem, ac sacram pompam indicit; hierodulis ritè præcinentibus, ipse infulatus agmen claudit: sic occurrit armatis. habet verò ea species tantum dignitatis, vt olim Alexander Macedo, quanquam à veri Dei cultu alienus, cum Hierosolymam vastaturus intraret, ad hierarchæ pedes, qui cum huiusmodi supplicum cœtu occurrerat, venerabundus acciderit, furoremque omnẽ, exercitu rei nouitate ꝑculso, deposuerit. at verò nũc quid actum? impium, ac sacrilegum facinus. Leodegarium Antistitem satellites adoriuntur, manus afferunt, sacram tiaram capiti detrahunt, pontificia chlamyde, ac ceteris insignibus exuunt. tum iussu Theodorici regis, & Ebroini ad regiã pertrahitur vna cum eius fratre Gairino, etiam pietate germano; steterunt ambo interriti; & qua opus erat libertate, de sacrorum iure violato, dequè alijs Religionis incommodis conquesti sunt; sed nullus relictus erat monitis locus, tantùm exardescebat furor. statim Gairinus lapidibus appetitur, opprimitur. Leodegarius dirioribus supplicijs addicitur; ac primò quidem nudis plantis per semitam quandam, acutis clauorum instar petris constratam, ambulare iussus; deinde sæuissimis

An Christi circiter 554

uissimis cruciatibus adactus, vt in Deum, proh scelus, maledicta iaceret; quod cum ille asperato supercilio auersatus esset, exciditur lingua, inciduntur labia: sed diuinitùs factum, vt vel elinguis de hoste victor pęana caneret auctori Deo, & sceleri poenas meritas comminaretur. post hæc traditur in custodiam Chrodoberto cuidam, cui illustri prodigio tanti viri sanctitas cognoscendam se exhibuit: ingentem enim lucem delabi de cœlo vidit, quæ Leodegarij caput in orbem ducta circumdedit, & coronæ instar ambijt. interim mittuntur ab aula lictores, qui necem inferant, quatuor. ex ijs tres, vbi in Antistitis conspectum venerunt, oris dignitate deterriti, ad eius se pedes prouoluunt, veniam exposcunt audaciæ. quartus, qui impudentia, & immanitate ceteris præcellebat, irrumpit, ferrumque districtum procumbentis ad preces ceruicibus imprimit, & caput abscindit. ferunt, corpus sese post necē protinùs erexisse, & horæ circiter spatio substitisse, tanquam constantiæ simulacrum: id verò conspicatus percussor, non modò tàm admirabili prodigio commotus non est, sed qua erat inaudita crudelitate, & impietate, appulso pede, & impacto calce eum trudere conatus est, atque humi affligere: at nō est passus Deus, tantum scelus abire impunè. ilicet à malo dæmone carnifex arripitur, ac diris modis excruciatur; demùm mente motus in ignem se præcipitem agit: ita impijssimus lictor Stygio lictori, cuius suasu facinus fuerat aggressus, pœnas dedit audaciæ. ceteri quoque aduersarij infelicem sortiti sunt exitum vitę.

PERSECVTIO.

CONSTANTIS IMP. MONOTHELITAE.

An. Christi circiter 642. HEraclius quanquam in ceteris laudabilis Imperator, hæreditariam tamen Monothelitarum insaniam transmisit in Constantem nepotem. sed vt vitia incrementum capere solent ipsa ætate, peior auo nepos fuit. acerrimus prauorum patronus, sæuissimus bonorum carnifex. non longè abibo: à domestico scelere exordiri libet. infensus hic cum es-

ſet Theodoſio germano fratri, primùm omni magiſtratu, & aulæ dignitate priuat, deinde detonſum ſacris miniſtrare cogit; demum initiatum crudeliter obtruncat. exegit fuſus ſanguis innocentis fratris, non minus atque olim in Mundi primordio, à numine vindictam. poſt necem offerebat ſe ſubinde dormienti Conſtanti Theodoſius pallido, & exangui vultu, ſed acri, & minaci, cum hieroduli amictu, quo ſacris ritè, dum viueret, operabatur: poculum manu geſtabat continens noſtri Vindicis ſanguinem, quod poculum aliquando ipſi ad aram propinare ſolitus: obtrudebat autẽ illud, obtendebatque ſacrilegi fratris ori, identidem inſultans his verbis: Bibe frater. videlicet indicabat diuinum ſanguinem ab ipſo repetiturum pœnas de ſuo, quem, vt crudelitatis ſitim expleret, è venis extraxerat. expauit hoc viſu Conſtans, ac tanquam fulgure afflatus, ac ſideratus obſtupuit. æſtuabat animo, angebatur: occurrebat id ſpectrum ſingulis ferè noctibus, eademque functa voce quaſi telo feriebat, exagitabat; nullam quietis partem capere ſinebat, conſcientiæ ſtimulis exulcerabat, tanquam in exeſo Tytij iecinore aſſiduo vngue ſæuiret. exiſtimauit autem ei malo ſe poſſe mederi oberrando, vagando. igitur Byzantio, regiaque relictis, in Siciliam ſecedere ſtatuit. tolerabilius duxit apud igneum Aetnæ craterem exulare, quàm cruento illo fratris cratere vexari. conſcendit nauim, cumque ſoluiſſet, retro conuerſus, ter Vrbem, quàm execrabili ſcelere infecerat, conſpuiſſe dicitur. putauit loci commutatione ſe tutum, ac metu liberum; ſed fugientem conſequitur funeſta fratris vmbranè, an potius Theodoſius ipſe, quem ex præcipua parte mors non extinxerat? rurſus ſe offert eodem habitu, percellit impium, ac fodit eodem iaculo vocis, vt de cruento poculo hauriat; vrget vt crudelitatem exſatiet. his feralibus laruis exterreri, his furijs exagitari, hanc animi lanienam pati meruit immanis fratricida. quid cum parricidio ſe obſtrinxit? cũ ferrum adegit in materna viſcera, hoc eſt Religionis veræ? venio igitur ad noſtrorum cædes. libellum dederant Monothelitæ, quem Typum inſcripſerant, nihil tam indignum typis: multa in eo continebantur impiè, ac nefariè dicta, inprimis illud de vna in noſtro Sotere voluntate, atque operatione, quod ſeminarium quoddam fuit multarum aliarum hęreſum. oppoſuit ſe acerrimè inter ceteros Maximus, qui tanti nomi-

 nis

nis mensuram cùm virtute, tùm doctrina implebat, religiosæ palæstræ præfectus, & ascetarum parens. aduersarij cum Constantem à se facere non ignorarent, insidiari eius vitæ cœperunt. capitur igitur, ac dirissimè verberatur. non ætas ingrauescens, non squallidum corpus vel labore, vel senio commouit eorum quemquam; cumque ille non desisteret veram Religionem tueri, falsam damnare; linguam præcidunt, linguā, inquam, illam theologicam, sic enim sapientes illam appellabant, à faucibus vsque, & à continua epiglottide immaniter euellunt. sed mirum dictu; effluebat vnà cum sanguine generosa vox, ac nullo instrumento adiuta edebatur, vt cum maximè sonora. ante illum reliquit vita quàm sermo. felix diuinitatis præco, cui cum esset lingua pro tuba, etiam cum hæc ablata est, milites inflammabat ad pugnam. ferunt quoque supra eius tumulum faces visas esse præclaras: siue illæ ardens Religionis studium significarint; siue ad iusta soluenda de cœlo prælatæ sint; siue denique splendorem eius doctrinæ indicarint, qua Orientem, & Occidentem illustrauit, editis pluribus, & eruditissimis libis. confodit stylo Arium, Nestorium, Sabellium, Eutychetem. inter cetera de silentio scripsit, videlicet qui etiam excisa lingua loqui non destitit, quamobrem silendus ipse non fuit, quamuis silentium aduersarijs indixerit. Ad hæc Anastasij duo ex ipsius Maximi disciplina ijsdem ferè cruciatibus vexati, & immanissimè necati sunt. sed nihil indignius quàm quod communem Orbis terræ parentem, Martinum Romanum hierarcham extinguere ausus est. Paulus quidam seditiosus hómo, ac prauæ doctrinæ magister Byzantinam sedem occupauerat: in eum Martinus sententiæ fulmen intenderat. insinuauerat ille se in Constantis familiaritatem, qua fretus omne sibi ius, & regium, & pontificium arrogauerat. bonorum proscriptiones, Antistitum exilia, carceres eius iussu promulgabantur. noua edicta de Religione proponebat; sacros magistratus cui vellet, aut donabat, aut auferebat. hoc scelerum architecto Constans vtebatur; & quia impijs consilijs quasi murus inexpugnabilis opponebatur Martinus, hunc euertere est aggressus. Constantem in ipsum implacabili odio incendit; suadetque, vti eundem de medio tollat. mittit hic in Italiam Olympium exarchum, qui vel captum ad se perducat, vel interimat. operabatur Martinus sacris ad aram,

quæ

quę dicitur Ad pręsepe. irrumpit ille, apud ipsam nostri Liberatoris cunas vitam ferro conatur adimere. sed qui cæcus amentia ferebatur, repente videndi vsum amisit. nihil tamen commotus est tanti prodigij nuncio Constans; sed Theodoro Calliopæ mandat, vti ex Vrbe extorrem faciat, in Chersonesum ableget; ibi Martinus multis confectus incommodis interijt. verùm enimverò communem bonorum parentis occasum non modò barbari vlti sunt, varijs in Constantem bellis excitatis, ac multis cladibus inflictis; sed Natura ipsa criminis indignitate commota, horrificis signis quodammodo excanduit. & Constans quidem Imperator pœnas luit etiam à domesticis, qui coniuratione inita ipsius vitæ insidiari cœperunt. fortè in balneo clam se lauabat: ingressus qui calentem afferebat aquam, siue pecunia sollicitatus, siue ipse quoquè odio succensus, situlam in eius caput inpingit; ac cerebrum, quod erat praui consilij sedes, effractum exhaurit. ita non tam aqua, quã sui cruoris balneo lotus, aut potius demersus est. nec tamen inexpiabiles scelerum maculas eluere aqua illa potuit; sed igni traditur sempiterno.

PERSECVTIO.

IVSTINIANI *IVNIORIS* IMPER.

IVstiniani quoque alterius audaciam quis non detestetur? ea certè patrauit, quæ ipsum à uera Religione desciuisse ostenderent. aduersus Romanos in primis hierarchas debacchatus est. Cononis edictis minimè paruit; Sergium verò infestis insectatus est armis. administrum suæ impietatis miserat, quem protospatarium vocabant, cum armata cohorte prætoria, qui Sergium ipsum caperet, atque ad se Byzantium vsque deferret; quod adeo indignum bonis est visum, vt venienti se acriter opponerent, ac fugam cum inire coegerint. simultatis causa fuit, quòd coactum ab Imperatore Præsulum cœtum, nec pontificia auctoritate fultum minimè probasset, ac decretis veræ Religioni parum consentaneis negaret assensum: quamobrem vulgò ea synodus rectè appellata est Er- *An Christi circiter 690.*

ratica. sentiebat Sergius insidias sibi parari, sed nulla vis ab interrito extorquere suffragiū potuit. deinceps Iustiniano omnia acciderunt aduersa; debilitatę Imperij vires; Armenia se subduxit; quibus malis non modò non resipuit, sed acerbior factus, in proprios ciues desæuire molitus est. constituerat impetu repentè in optimates facto, omnes internecione delere, initio ab initiatis, ac Religionis Ducibus ducto. consilio detecto; & quòd ab ipso sacra contemni, ac violari viderent, communis hostis est habitus. eduxerat nuper è custodia Leontium quendam Orientis præfectum, vt ei totius Græciæ regimen committeret: is occasionem nactus arripiendi Imperij afflante populi studio, in Iustinianum manus affert; exutoquè purpura, ceterisque insignibus, per summam ignominiam nares ferro præcidit, & in Chersonesū vsque exulē ablegat. mansit postea nota dedecoris, non tantùm in facie, sed in sermone hominum, nec deleri potuit; quippe vulgo ῥινότμητος, à truncis naribus est appellatus: meruit hoc Religionis hostis, vt à se ipso ignominiæ titulum sumeret, contra quàm ceteri Imperatores, à deuictis populis, Numidici, Getici, Asiatici honorificè dicti. hoc ille ex sæuitia in bonos, & ex contemptu Religionis est assecutus, vt ab omnibus contemneretur, ac fieret ex efferato rhinocerote rhinotmitos.

PERSECVTIO.

PHILIPPICI IMP. MONOTHELITAE.

An Christi circiter 711. PHilippicus Bardanes in imperij culmen euectus, odium quod priuatus in veram Religionem conceperat, ac parturiebat, statim peperit. adhęrebat hic Monothelitis, duplicem in Liberatore nostro voluntatem, operationemque negantibus. coactus antea fuerat sapientissimorum Antistitum Senatus & conuentus habitus, quorum sententijs impiè dictum execrationi deuotum fuerat. Philippicus cum Cyro sibi aduersanti sacras infulas per vim eripuisset, easque Ioanni cuidam turbulento homini, ac nefario tradidisset; alterum cœtum ex colluuie improborum, ac seditiosorum cogit, quē

rectè

rectè ſentientibus opponit. ab his reſciſſũ eſt ſãctiſſimi Senatus decretũ. ſubſcribit Philippicus; immò ceteris quoq; ſuperiorum Antiſtitũ cõuentibus nullam vult adhiberi fidem. depicti erant hi præclaro opere in conſpicuo Byzantinæ vrbis loco, extabatque inſigne monimentum ad poſteritatis memoriam; eas picturas Imperator prorſus abradi, deleri, & aboleri iubet. tũ ad Conſtantinum Romanum hierarcham literas dat, quibus Monothelitarum partes ſequi ſe indicat. ille quam nomine præferebat, re oſtendit conſtantiam. litteras plenas impietatis auerſatur; negat eſſe appellandum Imperatorem, hoc eſt ducem, ac propugnatorem Chriſtianæ Reipublicæ eum, qui veritatem oppugnet. itaque vetat eius effigiem de more templis inferri, aut numiſmatis cuſam in pretio haberi. deinde vt Religionis opprobium reſarciat, Romæ in principe delubro conuentus illos Antiſtitum, quos Philippicus Byzantij aboleuerat, eximia arte depingi præcipit. luit mox Imperator ſatis idoneas audaciæ pœnas: nam cum opiparè, & lautè cœnaſſet, penè ebrium, ac temulentum cõiurati Proceres circumſiſtunt, ferro exſculpunt oculos, atque eruũt. tum ex auguſtali deiectum ſolio detrudunt. meruit is, qui hebeti mente vtramque in noſtro Vindice voluntatem negauerat, vt vtrumque oculum amitteret.

PERSECVTIO.

LEONIS ISAVRICI IMP. ICONOMACHI.

Memoratos inuenimus apud veteres leones Africanos, Armenios, *Nemeæos*, nondum Leones audieramus Iſauricos. vnum ea regio protulit Leonem, ſed omnium ſæuiſſimum. primus hic ſacras imagines Cœlitũ, ac ſigna deijcere, comminuere aggreſſus eſt. hunc humili loco natum, ſed procero corpore, & lineamentis aptè formatis conſpicatus Hebræus quidam phyſiognomicus, magnarum rerum illi ſe fore ductorem dixit, ſi poſt felices euentus ſua poſtulata faceret. promiſſo deuinctum ad ſpem imperij excitat. is cum militiæ nomen dediſſet, eamque operam ſtrenuè nauaſſet, muneribus *An Chriſti circiter 716.*

orna-

ornatur; fit machærophorus Cæsaris. ac ne plura commemorem, fit Orientis præfectus. demum Theodosio se sponte abdicante imperio, Leo acclamatur Augustus. initiò quidem veræ Religionis apprimè studiosum se ostendit; nonnulla piè, sanctèque constituit: cũ ecce Hebræus ille, qui matheseos inter suos præstantissimus habebatur, quique illi vaticinatus erat imperium, ipsum aggreditur; promissa in memoriam reuocat. (Me, inquit, auspice, me duce hoc felicitatis iter ingressus es. ego velut humi iacentem excitaui, ad ardua quæque promoui, ad hunc gloriæ fontem digitum intendi. meministi nè, te pollicitum, si ad hoc culmen honoris ascendisses, postulanti nihil denegaturum? nunc per istud à me prædictum diadema, quod gestas, per illam trabeam augustalem, ceteraque insignia, obtestor, vti laruata ista Christianorum simulacra confringas, pictas tabulas vel eradi iubeas ferro, vel concremari flamma.) hæsit hic paululum Imperator. veritus primò est vel iram numinis, vel bonorum omnium clamores; sed nimirum nimis dulce est nomen Imperij: hoc quasi ebrius mareotico, insanire cœpit Leo. statim execrabile proponit edictum. enimuerò hic optimates rei indignitate commoti reclamare omnes, ac fremere. erat in Vrbe nobilis bibliotheca Constantini iussu extructa: continebat tricena, ac tria millia librorum. visenda erat in primis Homeri Ilias, & Vlysséa in visceribus exenterati draconis inscripta litteris aureis. huius bibliothecæ custodem duodecim constituti erant viri, non modò doctrina, sed religione præstantes, quorum consilijs etiam respublica regebatur: hos primo loco Leo aggreditur, ac traducere in nefariam sententiam conatur. cum illi rem execrandam, ac detestabilem vultu, oculis, dictis quoque auersarentur, exardescens ira Leo in bibliothecam furiales faces intendi iubet, ac sacrarium illud sapientię concremari, truculentior planè illo dracone, cuius viscera Homericis exarata carminibus sunt incensa. tanden in eundem ignem, ac rogum per summam impietatem sanctissimos ipsos bibliothecarios conijcit. quis tum luctus bonorum? cum cernerent perire monumenta rerum gestarum, antiquitatis exempla, annales populorum, insignia laudum, ornamenta virtutis, trophæa doctorum, denique ipsam sapientiæ regiam in cinerem consedisse; custodes verò omni literaturæ genere præclarissimos, ob Religio-

ligio-

ligionis veræ tuendæ ſtudium, quòd impiæ ſe doctrinę ſubſcribere nollent, à Leone crudeliter interemptos. ferunt idcirco illos duodecim numero conſtitutos fuiſſe, vt imaginem quandam referrent totidem cœli ſignorum, per quę annuo curſu Sol pergit: vt ad ſimilitudinem cæleſtis illius periodi, ac principis planetarum inſtar, Sapientia per ipſorum ingenia iter quodammodo perageret ſuum. Poſt hæc Leo in ſacrorum inuadit Antiſtites: Germanum Patriarcham ſibi renitentem in carcerem primò detrudit, deinde in alienas proijcit terras. Hippatium Lydorum Pręſulem integerrimum immaniter necat. multos etiam ciuium, qui Cœlitum effigies ſanctè, ſtrenuèque tuebantur, ſęuiſſimè necatos, inhumatos proijci iubet in caueam ad ferarum paſtum. idem de Ioanne Damaſceno viro, & doctrina, & pietate pręſtante conſtituerat, ſed veritus optimatium tumultum, fraude id agere maluit. eum Agarenorum Regi de coniuratione ſuſpectum reddit litteris mendacibus, & ad ſimilitudinem notis expreſſis; itaque Regis iuſſu ei manus eſt amputata; ſed Dei matri, cui addictiſſimus erat, cum cruentum brachium ſupplex oſtentaret, ſtatim reſtituta diuinitùs illa eſt inſigni prodigio. Ad hæc Romanum pontificem Gregorium, à quo acribus monitis, & increpationibus ſe perſtringi ægrè ferebat, minis aggreditur, legatos malè accipit; in vincula cōijcit; aduerſus hierarchā ipsũ exercitum cōſcribit, claſſem cōparat; Italiā petere iubet. ſed claſſis hæc in ipſo curſu, concitata repente procella, diffracta, & comminuta eſt. ita vlti ſunt Cœlites ſigna, & effigies ſuas vel eraſas, vel igni crematas. quanquam ſceleſtiſſimi Imperatoris edicto commota videtur patens ipſa rerum Natura, elementis excuſſis, atque commulſis. nam cum ille ſacras omnes tabellas, ac ſigna flammæ tradi iuſſiſſet, æſtiuo tempore inter Theram, ac Teraſiam Cyclades Inſulas, primò vapor tanquam ex ignis camino, ita ex profundo maris ebullijt, qui paulatim denſior factus, ac latè diffuſus, totus igneus apparuit. poſtea verò petrinos pumices grandes, & cumulos quoſdam per minorem Aſiam vniuerſam, per Lesbon, & Abyron, & Macedoniæ littora tranſmiſit, tota maris ſuperficie ijs contecta. in medio autem exæſtuantis ignis noua repente Inſula ex terra, cinereque conflata ei Inſulæ, quæ Sacra dicitur, copulata eſt. tam horribili portento ſignificata Iconoclaſtarum hæreſis

eſt,

est: vt hac quasi Furia imaginibus Cęlitum admouente faces, Erebus quoque ex imo fundo in ipso gurgite igneos globos euomeret. præterea tellus tanquam suis conuulsa sedibus funditùs concussa contremuit. totus Oriens timuit occasum. complures Vrbes æquatæ sunt solo, sed & Byzantij delubra, cœnobia, sacræque ædes corruerunt: & quæ erant in ea Vrbe statuæ Constantini, ac Theodosij, cęterorũque Imperatorum, collapsæ sunt, atque contritæ; quasi ipsæ nullo modo consistere possent, deturbatis, atque prostratis Cœlitum signis. Neque verò imagines tantùm, sed & analecta ipsorum Cœlitum, sacrosque cineres, apud quos Stygij hostes contremiscere soliti sunt, impius Imperator insectatus est; quamobrem non modò Iconomachus, sed Hagiomachus est appellatus. nõ est autem omittendum, Leonem hũc Isauricum antea Cononem dictum; atqui nihil præter nomen commune habuit cum antiquis Cononibus: siue ille Conon intelligatur Atheniẽsis Dux, siue alter, qui libros septem de Astrologia scripsit: nam primus Athenas sapientiæ domicilium in pristinam libertatem restituit; hic autem veræ sapientiæ, hoc est Religioni bellum indixit. alter astrorum imagines, ac signa contemplatus est; hic Diuorum effigies, ac simulacra contriuit. denique Conon hic, siuè Leo Isauricus cum concerpere, ac lacerare cœpit sacras iconas, satis apertè ostendit, se, vt est in adagio, ex vnque leonem.

PERSECVTIO

HAVMARI, GEZICI, EVELIDI, ET CET.

SARACENORVM REGVM.

An. Christi circiter 739. & 718.

NOn semel ab Agarenis in nostros sęuitum est, insito quodam odio, ac per multas ætates corroborato. ingenti classe adornata, atque instructa Byzantium obsederant. ciues in tanto discrimine patronam Vrbis, magnam Dei matrem, cuius effigies pro Palladio erat, accersunt in vota. visa est illa supra mœnia discurrere accincta Cęlitum copijs; quo aspe-

ctu ita perterrefecit hostes, vt in fugam verterit. horribilis repentè tempestas pelago incubuit, classe huc illucque dispersa. tum è cœlo, miro prodigio, ignea grando magno cum impetu præceps acta ita mare diuerberauit, vt exilirēt fluctus, & tanquam igne subiecto exæstuarent, & ebullirent. naues pice liquefacta solutę sunt. nautę, ac milites in Aegęo mari demersi, pręter paucos, qui apud suos calamitatē acceptam nūciarent. satis apertè intellectum est, ab ipsis Dei matrem repetijsse pœnas, à quibus, quod Byzantinis opem tulisset, contumelijs esset affecta. sed vt ea gens peruicaci, ac prȩfracto ingenio est, haudquaquā ex illa calamitate resipuit. Haumarus ipsorum Princeps, qui post Lulciminum rerum habenas susceperat, statim impium promulgat edictum; vt quicumque Christianam Religionem profiteantur, eam abiurent, propositis quà præmijs, quà supplicijs. cum illi acerbissima quæque se passuros dicerent, amens furore, omni crudelitatis genere in eos debacchatus est. itaque ingens internecio facta nostrorum; quorum virtus, atque constantia admirationi fuit. ausus est etiam Haumarus hic litteras ad Leonē Imperatorem dare, quibus ei suadebat, vti Christianam Religionem abiuraret; quo quid impudentiùs? hoc enim spectabat, vt Imperatore ad nefaria Saracenorum instituta traducto, orbem ipsum terrarum, quem Leo regebat, inficeret, ac veram Religionem prorsus extingueret. sed hæc illum impiè agitantem mors occupauit.

Consecutus est Gizicus, Haumaro impietate non impar, sed qui nouo armorum genere Religioni bellum indixit. erat illi familiaritas cum Hebræo quodam impostore, atque venefico, qui se mathematicis eruditum apprimè iactabat. pollicitus est hic tyranno felicissimum imperij regimen, &, quod præcipuum solet esse Principum votum, maximè diuturnum; adiurauit ille, obstrinxitque fidem suam. tum hic horoscopo, ac siderum positu circa genesim obseruato, læta fronte pronunciat, Gizicum quadraginta ipsos annos Agarenis imperaturum, ac secundissimum vitæ cursum cum affluentia bonorū omnium consecturum. ea diuinatione accepta incessit barbarus miris gaudijs. interrogat ecquid pro vaticinatione tam fausta à se petat? tum ille, vt Hebræus, hoc est nostrorum institutorum infestissimus hostis, hoc vnum petit, vt simulacra

Cęlitum demoliri iubeat, effigiē in primis Liberatoris nostri, quem ea gens olim ferro confixerat, ferro abradi. scelus tam nefarium incredibilem nostris dolorem inussit; idemque ferrum, quod Cœlitum imagines appetebat, ipsorum quoque pectora transuerbarabat: sed scelestissimo hosti diù insanire non licuit. mox expertus est quàm vana fuisset præstigiatoris Hebræi vaticinatio: non modò enim orbem illum quadraginta annorum non expleuit, sed vno vix exacto extinctus est; & qui expunxerat mortuos, ne quodammodo in pictis tabulis viuerent, è viuis expunctus verè ipse est.

Post hoc alterum impietatis monstrum in Oriente se obtulit, item Arabum, & Agarenorum Rex, Euiladus nomine. hic cum in Christianam gentem odio implacabili exardesceret, statuit id genus hominum prorsus è medio tollere immani edicto: quotquot eius instituti in regno inuenirentur, interfici iubet. ingens nostrorum strages edita: inter hos Eutychius patricij filius in Mesopotamiæ vrbe Charris crudeliter necatus est. præclata constantiæ data sunt vbique spectacula, quæ si idoneos essent nacta scriptores, plena illustribus actis volumina consecrassent.

Euilado vita functo suffectus est filius Halis nomine. multa interim Christiana religio ab Agarenis accepit vulnera, exardescente magis ac magis perfidæ gentis, ac barbaræ inueterato in nostros odio. itaque Petro Damasceno religiosissimo viro, quòd Arabum fœdus cum Manichæis perditis hominibus initum reprehendisset, linguam exsecuerunt; sed inaudito prodigio confirmata veritas est: ascendit hic elinguis ad aram sacerdotalibus indutus vestibus, rem diuinam facturus. res videbatur risu digna, sed abijt in admirationem: operatus est sacris vocalior quàm antea; ac miro modo verbis, vt ita dicam elinguibus, Verbum diuinum confecit. alterum quoque Petrum apud Mauimenum, impia ac fœda Mahometi instituta redarguentem ferro aggressi sunt. iacebat hic æger in lectulo. languebant membra omnia præter linguam, quæ in reprehendendo robustior erat, atque validior. putarunt initio eum ex morbo delirium pati; sed vbi integra mente, ac sana esse senserunt, versi sunt ipsi potius in insaniam; districtoque gladio præconem Religionis confodiunt. diceres huius sectæ homines ob cœnosæ libidinis sordes, Epicuri de grege porcos, nisi

huius

huius pecudis eſu ſuperſtitioſius abſtinerent.

Adminiſtrauit poſtea res Agarenorum Habdala princeps, ſuperiorum nemini cedens impietate, ac peruicacia. edixit hic nouo crudelitatis inuento, vti omnes, qui Chriſti nomen profiterentur, per ſummam ignominiam ſtigmatici fierent: ignito enim ferro manus aduſſit, ac nomen inſcripſit, vt ita à ceteris diſcreti ludibrio, & contemptui eſſent. prætereа literas, & omne ſcriptionis genus interdixit; quod certè monſtroſæ ſæuitiæ fuit, vt quorum literatas fecerat manus, eos illeteratos eſſe iuberet. nimirum videbat quantam vim haberet ſapientia ad ipſorum vitam pecoribus ſimilem redarguendam. tum ſe ad delubra, ſedeſque ſacras ſpoliandas, diripiendaſque conuertit; quarum ornamenta fecit Iudæis venalia, quos noſtris ſciebat infenſos. trophæa noſtræ ſalutis euertit; peruigilia celebrari, ac muſicos modos in odèis templorum accini vetuit, more tigridis, quæ cantu magis efferari dicitur. Excepit poſtea regni habenas Habdalæ filius, Madis nomine non ſine incremento paternæ perfidiæ; ſed maior apparuit in noſtris hominibus virtus, atque conſtantia, cum is, qui in Perſide, ac toto penè Oriente regnaret, ab inermibus vinceretur.

Eandem porrò impietatem, atque ſæuitiam Madis tranſfudit in Aaronem filium. hic rerum potitus, antequam diſtringeret in Religionem ferrum, exercuit illud in hoſte. itaque bellicis artibus clarus deuinxit ſibi Carolum Francorum regem, miſſis vltrò, citròque muneribus; ipſum Aaronis nomen apud Carolum, ſanctum fuit, quòd in memoriam reuocaret primum illum apud Hebræos hierarcham, cui ſacræ arcæ, vnde promebantur oracula, curam à Deo demandatam legerat: quamobrem & huic ſacrum noſtri Soteris ſepulchrum in poteſtatem dedit: ſed in altero Aarone fides valuit, in hoc altero perfidia: ſepulchrum enim illud, vbi ſemel in barbari Regis manus incidit, magno cum bonorum dolore à nobis amiſſum eſt; pro quo in libertatem aſſerēdo tot à Chriſtianis Regibus bellorum ſumptus ſunt facti. non diù contineri potuit huius Aaronis impietas, & odium in noſtros homines. religioſiſſimum inter ceteros virum, Bacchum nomine, iuniorem dictum, vt ab altero ſeniore Sergij collega diſcerneretur, inter Palæſtinæ aſcetas maximè ſobrium impiè neci tradidit, & cruorem veluti prælo expreſſit, generoſſimum ſcilicet

merum, & ſuauiſſimum Religioni poculum, quo vires, ac robur aſſumeret.

PERSECVTIO.

CONSTANTINI COPRONYMI IMP. ICONOM.

An Chri ſti circi- ter 770.

LEonis hic Iſaurici filius, quaſi catulus eadem ferina rabie, ac ſæuitia in noſtros erupit. argumentum, atque indiciũ impietatis vix ortus manifeſtè obtulit. ſacrum enim lauacrũ, quo primigenia labes eluitur, infãs egeſtis corpuſculi fæcibus infecit, inquinauitquè: quamobrem Copronymus dictus. vbi adoleuit, coniunctus eſt Irenæ Chaiani regis filiæ. nomen coniugis, quod pacis eſt, bene ſperare iubebat de temporum tranquillitate, ſed expectationem feſellit euentus. parente mortuo hæreditarium non modò imperium, ſed conſilium excepit, nõ ſine incremento perfidiæ. incredibile dictu eſt quàm hic fuerit inquinatis non modò moribus, & animo, ſed corpore; neque enim Copronymi tantùm, quod nomen fœditatis eſt, ſed Caballini ſortitus eſt. quod videlicet, pudet dicere, fimo adeò oblectaretur, vt eo faciem oblineret; hæc fœdiſſimi hominis erant vnguenta: ſcilicet equile erat pro Seplaſia. quo ſatis apertè declarauit, ſe ex Epicuri hara eſſe, ac more effrẹnis equi adhinnire ad libidines; vt mirum non fuerit, quod homo inquinatiſſimus pulchris Cœlitum imaginibus infenſus fuerit. illi ſcilicet radij, quibus eorum capita redimita ſunt, huius oculos perſtringebãt. illud diadema ſanctitatis arguebat hunc indignum regio. atque vt ſuam confirmaret inſaniam, perfidorum Antiſtitum cœtum cogit, hoc eſt concilium expers cõſilij, nec tàm ſenatum, & curiam Religionis, quàm officinam nequitiæ, ergaſtulum improborum, gurguſtium ebriorum. hos adhibuit admiſſarios, & adminiſtros impietatis: nemo bonorum fuit, qui impiè dictis aſſentiretur. tum hic in optimates, qui ipſi obſiſterent, inſurgit. aſcetas in primis, hoc eſt Religioſos viros inflammato odio inſectatus eſt. hos membris debilitatos, ac mutilos, quòd integrè de Religione ſentirent, in tenebricoſum carcerem detrudit, ſupra treccentos & quadraginta.

ginta : eodem includit Stephanum Auxentianum veritatis acerrimum propugnatorem. nihil hoc Copronymus infenſius habuit; quippe qui multa mirè, ac prodigiosè, adhibitis Cœlitum imaginibus, operari ſoleret: carcer illi pro aſceterio fuit, ac paleſtra virtutis. agere deinde Imperator Brumalia, voluit feſta à Baccho Brumo cognominata, Ethnicorũ more, vt omnem exueret Religionem: ea Eudoxiæ coniugi dedicauit. Brumalia videlicet dabat is, qui interea effigies Cœlitum igni tradebat. tum vxoriam illecebram in ferinam vertit ſæuitiã, ipſis Brumalibus in Stephanũ exardeſcens: hic eodem, quo primipilus alter, ſupplicio affectus, lapidibus obrui iuſſus. exarſit tunc æther impio Imperatoris edicto, ignea ſubitò nubes cœlum obtexit; ac dum ille lapidaretur, horribilis grando inſtar lapidum circa regiam effuſa, tecta confregit. ludos quoque Circenſes idem Imperator inſtituit Ethnicorum ritu. in ijs impium, & crudele ſpectaculum dedit. nempe Byzantinum antiſtitem ipſius audaciæ renitentem, iumento, cuius apprehenderet caudam, publicè circumduceit; quem etiam ſecuri percuſſum per Vrbem trahi iuſſit. his tam prodigioſis Copronymi facinoribus reclamare, ac ſuccẽſere viſa eſt ipſa rerũ Vniuerſitas, horrẽda edẽs ꝓdigia. nã terræmotus facti adeò vehementes ſunt, vt alicubi montes committerentur, & oppida terra obruerentur abſorpta. nec multò poſt toti Orienti, vnde lux prodit, tenebræ offuſæ ſunt teterrimæ; motus ingentes Palæſtinam, ac Syriam concuſſerunt; peſtis ingens, bubonis dicta, magnam Italiæ partem depaſta, Byzantium vſque proſerpſit, quæ vrbes per tres annos ita exhauſit, vt penè regionem deſertam reddiderit: ea lue infectis primò in veſte notæ quædam crucis inſtar impreſſę apparebant. tum varijs ſpectris, ac laruis territi; demum incredibili cruciatu vexati peribant. præterea cum ad Brumalia celebranda Copronymus animum appuliſſet, tam acre gelu exortum eſt, vt per menſes ſex pelagus Ponti ad centum milliaria obrigeſceret ad lapidis duritiem. è cœlo verò ſigna ſtam tetra, ac prodigioſa viſa dicuntur, vt vltimum, & ſupremum Mundi diem imminere vulgò putarent. ſumpſit tandem ira numinis meritum de Copronymo ſupplicium: in expeditione enim aduerſus Bulgaros diuinitùs eſt horribili plaga percuſſus, quam Gręci ἄνθρακα appellant, quæ artus velut igne depa-

ſcitur.

ſcitur. itaque validiſſima febri correptus, atque exæſtuans vociferari cœpit,ſe adhuc viuentem inextinguibili igne conſumi,vltrice magna Dei matre,quam execrabili affecerat probro:cũ diceret,poſt editũ ex eius aluo numen,nulla veneratione iam dignam;vt marſupio, poſtea quàm inde aureos nummos extraxeris, atque illud inane reddideris, nullus eſt honos.hic impij Imperatoris exitus fuit,vt qui Cœlitum, atque ipſius Dei matris effigies concremauerat, ignita lue viuus conflagraret.nec mors caruit etiam opprobrio: cum enim in principe delubro ſe humari iuſſiſſet, mox per ſummum dedecus extractum cadauer eſt, foraſque proiectum. reſpirare viſa eſt paulisper Religio interitu duorum hoſtium, huius ſcilicet Imperatoris,& Arabum regis Habdalæ:ambo eodem anno, ac menſe extincti ſunt, vt quos impietas ſociarat, pœna coniungeret.

PERSECVTIO.

LEONIS PORPHYROGENITI IMP. ICONOM.

An Chriſti circiter 775. ALter hic Leo tanquam Nemeæus ille, ſed purpurea potius iuba,quàm fulua, ſtylo velut Herculea claua conficiendus eſt. hic Copronymo parente natus, à cubili, in quo Auguſtorum purpuræ aſſeruabantur, ſortitus eſt Porphyrogeniti nomen; ſed purpuræ decus vitiorum ſordibus inquinauit.cum adijſſet imperium, nè in optimatium odia ſtatim incurreret,aliquandiù texit audaciam. mox vbi ſe corroboraſſet,vbi catulo creuit iuba, creuere vngues; ipſe quoque paternæ impietatis exemplo ad imagines Cœlitum lacerandas rabiem vertit. initium ſumit à domeſticis. multos è noſtra diſciplina ex aula exturbat;plures partim afficit ignominia, partim ſupplicijs acerbiſſimis addicit. præterea Irenen vxorem magnæ honeſtatis,atque pietatis,moribus diſſimillimã, quod apud ipſam duas ſacras icunculas reperiſſet, repudiat, atque à ſe amandat.quàm acerbo hic odio in noſtra inſtituta ferebatur, qui genialem ipſum torum, & coniugalem fidem abiecit? ad hæc totum Leonis ſtudium collocatum erat in con-

conquirendis vnionibus, gemmiſque pretioſiſſimis. animaduertit in principe templo coronam numini dicatam, non modò eximia arte perfectam, ſed clariſſimis illuminatam gemmis; auſus eſt ſacrilega manu illam eripere, ſibi vſurpare, ac pro imperij inſigni ſuo capiti imponere. ardebant in ea in primis lucido, ac fulgente accenſi igne carbunculi; horum maximè pulchritudine capiebatur. at non diſtulit vindictam numen: ſtatim ac ea corona induit caput, pœnam audaciæ luit ſatis idoneam; toto enim capite extuberantes carbunculi, quod genus morbi teterrimum eſt, ebullierunt: inter acerbiſſimos cruciatus efflauit animam. nulla vltio manifeſtior; nempe qui carbunculos gemmas ſacrilegè rapuerat, carbunculis purulentis ſæuiſſimè affectus interijt, & in ea parte corporis, in qua aduerſus Religionem nefaria conſilia machinari ſolebat; ſed hoc horribilius, quod ex morboſis iſtis carbunculis deturbatus eſt ad prunas ſemper arſuras.

PERSECVTIO

CONSTANTINI IMPER. LEONIS FILII.

Conſtantinus Leonis catulus ſæuitiam, ac feritatem ſimiliter præſetulit. is pueritiæ annis exactis, cum videret Irenen matrem pro auctoritate omnia moderari, ſibique ad vitæ licentiam frœnum iniectum, noua moliri cœpit: quamobrem, domi à matre aliquandiù retentus, & clauſus latuit. ſed erumpente audacia, imperij arce potitus, ipſam è regia impiè exturbat; tum in fratres furore conuerſo, ipſis linguam excidit. Ad hæc in Religionis optimates bellum mouet: Platonem ſanctiſſimum virum, & veræ philoſophiæ magiſtrum vnà cum alumnis ſuis aſcetis in carcerem detrudit. Taraſium patriarcham, à quo arguebatur, dirum in modum diuexat. Theodorum quoque, Studitam dictum, virtute præſtantem lictorijs ſubijcit virgis; minatuſque eſt, ſe ex paterno inſtituto omnes Cœlitum imagines deleturum, ac ſigna fracturum. ſed tantæ impudentiæ, atque impietatis tandem dignas perſoluit pœnas. quippe per inſidias capto exculpti oculi ſunt. ferunt eo tempore

An. Christi circiter 795.

pore Solem decem & septem ipsos dies ita tenebris obductis latuisse, vt in mari naues errarent meridie. qui à Constantino erant, referebant prodigium illud ad ipsius lucis orbitatem; ceteri verò ad impietatem; qui scilicet & matri, à qua lucis vsuram accepisset, quam in oculis habendam natura suadet, iniuriosus, & in germanos fratres ceterosque domesticos cruentus extitisset, quique tenebras quodammodo Mundo vitijs suis offudisset. animaduersum certè est, eo die orbatum oculis, quo die quinquennio ante, patruum suum Nicephorum obcæcarat.

PERSECVTIO

NICEPHORI IMPER. MANICHAEI.

An Christi circiter 814. Nicephorus scelere partam potestatem non melius egit quàm acquisiuerat. cum logothetæ munere fungeretur in aula, nulla illius habita ratione, ius omne, fasque violauit: Irenen quippe Augustam imperij insignibus spoliatam in insulam Lesbum relegauit. Stauratium filium non modò moribus, sed factis quoque deformem, & nullius consilij iuuenem adlegit imperio. sordescere videbatur in eo purpura, nisi quod diadema tetræ frontis turpitudinem occultabat. Iam Nicephorus nactus in potestate, quam expetebat viuendi licentiã, in omnem se libidinem statim effudit, nullius pudicitiæ pepercit. addidit improbæ cupiditati sæuitiam. in optimates cædibus, in omnes superbia, quæ crudelitate grauior est bonis, grassatus, Religionem quoque exagitare aggressus est: hierodulis inprimis tributa edixit enormia; ac sacrum exhausit ærarium. qui integrè, pièque viuerent, eos omnibus probris, ac ludibrijs affectos impiè vexabat. fauebat autem Manichæis, & Monothelitis, ac Sergiotis, à Sergio quodam dictis, qui se è Pauli disciplina fuisse iactauerat. Tychicum appellabat, & lucidam stellam è cælo radios explicantem, ac terris lucem diffundentem improbè mentiebatur: re vera vel fatalis quidam cometes fuit; vel, vt poetæ loquuntur, nocte satus, qui errois tenebras ipsi Orienti offudit. ex hac fæce homines sibi Nicephorus

phorus familiaritate coniunxerat; hos in consilijs adhibebat; horum denique impia dicta libenter arripiebat. doctissimorum verò Antistitum aduersus Monothelitas decreta rescidit; eosquè, qui secus quàm ipse de Religione sentiret, non modò contumelijs, & ignominijs addicebat, sed carcere, laqueis, fame, sagittis, gladio necabat. atqui hostile hoc in bonos odium vlti sunt ipsius hostes. congressus est cum Bulgaris, ac tandem ab ijs captus, illusus, ac miserè trucidatus: atque vt odium, quo in illum exardescebant, exsaturarent, cum caput à ceruicibus euulsissent, vbi extabuit, in poculi formam redegerunt, vt inde explerent vindictæ sitim de eo, quem sciebant non hostilem modò sanguinem sitijsse, sed ciuium. Stauratius quoque filius de imperio deiectus; qui tetrum illud os, ac supercilium ostentare deinceps nemini est ausus. ita Nicephorus dum duplicem nostro Soteri voluntatem, operationemquè fateri non vult, duplici exitio & se, & filium perdidit.

PERSECVTIO

GRVNNI BVLGARIAE REGIS.

Auidissimus Christiani præsertim sanguinis rex Bulgariæ Grunnus fuit; qui vt nomine ipso præseferebat, tanquā aper quidam Erymanthius in Religionis agro vastando deseuijt. inexplebilem cruoris sitim satis ostendit, cum Nicephori Imperatoris à se deuicti cranium in crateris speciem deformatum ad vsum symposii adhibuit: Christianos verò in bello captos dirissimis supplicijs afficiebat, nisi Religionem abiurarent. itaque alios carceri addictos fame necabat; alios catenatos post se trahebat; multos ad palum alligatos sagittis transuerberabat; plurimos obtruncabat gladio. sed illud impijssimè factum, quod Hadrianopoli capta sanctissimum eius antistitem, Manuelem nomine, immaniter trucidauit: ac primò quidem manus pontificio lituo verendas ferro præcidit; tum sacris infulis, ac tiara è capite extortis, ac ceteris insignibus spoliatum (proh facinus, quod nulla barbaria possit

An. Christi circiter 813.

agnoscere) per medium ferro diuidit, artus in frustra discindit;& cum omnem sæuitiam in lacerando exercuisset, demum cadauer huc illucque dispersum feris bestijs ad pastum proijcit. nemo fuit quin monstrum illud crudelitatis execraretur; itaque cum in suorum quoque odium incurrisset, in tyrannum impetum faciunt, oculos ei cruentæ cædis spectaculo pasci assuetos exsculpunt, atque eruunt. & quoniam inter ceteros cruciatus, resti Christianorum fauces oppresserat; hoc ipsum ei Deo vltore repensum est supplicium: nempe spiritum illum furoris anhelitu feruidum, ac tyrannico fastu tumentem laqueo intercludunt. Excepit deinde habenas regni Zocus filius. quid tum ille? num Deum scelerum vindicem est reueritus? num paternæ cædis exemplo deterritus? immò addidit aliquid immanius. statuit hoc ritu parentalia celebrare. iubet impijssimis *Manibus* Christi cultores tanquam victimas immolari. nec vna hecatombe satis litatum putauit, sed edicit, vt quotquot ex ea disciplina in tota *Bulgaria* essēt, vno impetu,& incursione facta trucidentur. statim lictorum agmina, atque carnificum tanquam signo dato secures expediunt; ac tota latè regio innocentium oppletur sanguine. tam impiam verò cædem sic vlti sunt pijssimi heroes, vt non multo post Bulgaria tota sanam mentem acceperit, ac lustralibus aquis abluta ritè,& initiata sit.

PERSECVTIO.

LEONIS ARMENI IMPER. MONOTHELITAE.

An. Christi circiter 775. Tertiò cum Leonibus congreditur Christiana Religio, tanquam amphitheatrale datura spectaculum: non mirum quod Armenia belluarum ferax Leones proferat, illud certè mirandum, quod cum in superioribus certaminibus Leones duo prostrati iam sint, adhuc quoque de Religionis viribus experimentum petatur. acuit hic quoque Leo vngues suos, & erigit, vt sacras impiè dilaceret, & concerpat imagines: hoc quoq; ceteris Armeniæ Leonibus acrior, quod imperij maiestate, exercitu, fascibus, ac securibus armatus.

malis

malis hic artibus ad imperium obrepsit; nec defuit præsagitio, quantam ille perniciem esset allaturus: Antistes enim sacrorum, qui tunc erat Byzantij, dum eum, inaugurat ritè, & coronam imponit capiti, sensit manum suam tanquam acutissimis vepribus, tribulisque cōpungi, ac vulnerari. detestatus est omen; ac verè vaticinatus est, huius Leonis vnguibus impactis in viscera, Religionem acerbè dolituram. aliquandiù agnum se simulauit, ac texit, non tàm horridus iuba, quàm mollis vellere, mitis erga nostros ac placidus; sed mox repentè Leonem asperum præsetulit. ausus est primò accitos ad aulam Antistites, & optimates ad suam sententiam de delendis sacris iconibus trahere: multa disputauit, vel garrijt potius. reclamauit in primis vir sapientia, & religione præstans Theodorus, Studita dictus. increpuit hic Leonem, quod temerè in Religionis controuersijs iudicem agere vellet, & aula vti prò curia, & pontificio senatu. ille ferina rabie succensus, adhuc liberè arguentem in teterrimum carcerem detrudit, vbi non modò pedore, & squallore, sed etiam fame periret. tulerat secum diuinam dapem: hic vnus suauissimus pastus fuit non animi modò, sed corporis. tū vt erat nō solùm sāctimonia, sed ingenio & doctrina præstās, epistolas nonnullis scripsit, quibus sacrarum cultum imaginum tuebatur: veritas dictorum insigni confirmata prodigio est. conflagrabat honestæ cuiusdam matronæ, ac diuitis domus excitato fortè incendio; extingui nulla vi poterat flamma proserpens, & maius subindè capiens incrementum: habebat illa apud se ex huiusmodi epistolis vnam; hoc visum est præsentissimum remedium: in ignem hanc conijcit. citauit vulgus mulierem minus religiosam, ac piam, quæ cum iacturam bonorum faceret suorum, perderet etiam aliena, præclarum præsertim sapientiæ monumentum. sed factum intra pietatem fuit: non modò enim epistola non arsit, sed incendium statim tanquam flumen iniectum obruit. solius Leonis furor ardens extingui non potuit; immò poterat, nisi à se diuinum illud scriptionis genus longè repulisset. tum ceteros optimates inuadit; Antistitum multos exilio damnat, Nicetam in primis olim patricium, & Irenes Augustæ consanguineum. àscetarum plurimos flagris acerrimè conscindi iubet. libenter hi fundebant cruorem, ne sacris imaginibus pigmenta deessent, quæ

ille ad eum vſum adhiberi vetuerat. ſpectata eſt in primis Mariæ Auguſtæ incredibilis virtus, quæ nupta Conſtantino Irenes filio, cum præter ius, faſque repudiata eſſet, parthenone ſe clauſerat. hæc ad regiam ab Auguſta filia inuitata, nulla ratione adduci potuit, vt eò pergeret, ne cum iconomachis ſermonem haberet. aulam, in qua Cœlites picti non eſſent, officina nequitiæ ſibi videbatur. Interim Leoni à coniuratis tanquam in venatione quadam tenduntur inſidiæ; repente adoriuntur nec opinantem gladijs. cum ille ad propinquam aram, & crucem velut ad aſylum confugeret, aduerſarij cruce ipſa pro claua vſi, belluam frangunt, conficiunt, interimunt: obfuit potius ſimulata pietas impio. tum cadauer in Circum efferunt, & ad ludibrium exponunt. fertur tunc è cœlo vox audita, quæ omnium aures compleret læto nuncio Leonis edomiti. Iam exterritus eſt Leo hic ante mortem prodigijs, & minacibus ſpectris, quadam venationis ſpecie obiecta, qua caperetur. fertur quippe præſenſionem accepiſſe, fore vt die natali Vindicis noſtri, & imperium, & vitam amitteret. erat in regia bibliotheca liber, qui oracula Sibyllina de Imperatorũ euentibus continere dicebatur. ibi formæ hominum, & ferarum expreſſæ; atque inter ceteras Leo etiam fera depictus, græcã literã χ tergo inſculptam habens; ponè vir ſtabat, qui Leonem per mediam χ confodiebat. accerſiti coniectores ad arcanum picturæ inuolucrum exponendum. Quæſtor aulicus ſic dicitur interpretatus: Imperatori diem Chriſti natalitium fore fatalem: nempe feram ſignificare Leonem ipſum; literram χ Chriſtum innuere; & quia per mediam χ haſta in Leonem infigeretur, Imperatorem Chriſti natali necatum iri. Nec minus matris terrebat inſomnium: videbatur illa ſibi in æde magnæ Dei matris Virginis cernere matronam quandam, quam adoleſcentes candidis induti veſtibus comitarentur; ædis verò pauimentum innatare ſanguine, audireq; matronam illam, iubentem propinari ipſi Imperatoris matri craterem eo cruore plenum; quod cum ipſa auerſaretur, illuſtrem illam matronã dixiſſe: (Atqui filius tuus eorum, qui me venerantur, ſanguine hos vas impleuit; nec intelligit, demens, quantũ ſibi impẽdeat mali. narrauit hoc viſũ filio mater; hortataque eſt, vti tandem ſacrarum cultores iconum inſequi diſiſteret, ne ab imaginibus ad rem ipſam veniretur. ſed iam moni-

monitis obſurduerat Leo: quamobrem tandem in aduerſariorum venabula incidens vaticinationi fidem fecit.

PERSECVTIO.

MICHAELIS BALBI IMPER. ICONOMACHI.

LEone Armeno recens interempto, coniurati Michaelem Balbum, catenis licet ferreis compeditum (ſiquidem illarum claues Leo apud ſe aſſeruabat abſconditas) in ſolio collocant, ſordibus adhuc carceris obſitum, & ſquallentem; malleo catenas confringunt, purpura induunt, diademate, ac ceteris inſignibus imperij ornant, Auguſtum ſalutant. depoſuit ille corporis, non item mentis illuuiem. monſtrum hoc fuit ex varia turpitudinum, ac ſcelerum colluuie concretum: quippe in ſuperiore Phrygia natus, & barbaricos induit mores, & Iudaicos amplexus eſt ritus; nec vllum ferè impietatis genus eſt, quod non animo hauſerit quaſi ſentina vitiorum. qui amaſtaſin corporis crederent, eos garrire, vel inſanire dicebat. ſanctiſſimorum vatum oracula aniles putabat fabellas. ſanctitatis titulum nulli Cœlitum concedebat; ſed Iudam proditorem in beatorum concilio numerabat. Cœlitum imagines Byzantio exulare iuſſit. ad omnem voluptatem adhinniit; in ſcortatione nullam agnoſcebat criminis labem; Kakodæmones eſſe pernegabat, futuros ſcilicet ſcelerum ipſius lictores, atque carnifices. & quoniam ipſe illiteratus erat, vt ne ſcribendi quidem, legendique peritiam haberet vllam, literas omnibus interdixit; Academias, Lycêa, ac cetera gymnaſia in ſolitudinem vertit; dialecticam artem, ac diſputationes impensè oderat, veritus ne coargueretur. denique turpe voluptatis mancipium turpiſſimè obijt, ac fœdiſſimè, alui ſcilicet immani profluuio. alij in phreneſin incidiſſe narrant; ſed hoc inſaniæ morbo ferè, quandiu vixit, laborauit. ecquando enim ille ſana mente fuiſſe dicendus eſt, qui nũquam fuit piæ

An Christi circiter 826.

PERSECVTIO.

THEOPHILI IMPERAT. ICONOMACHI.

An Christi circiter 832. HAEreditariam impietatem Michael Balbus, vnà cum imperio transmisit ad Theophilum. nihil hic minus præstitit quàm quod pollicebatur nomine: non enim amicus numini, sed infestissimus fuit. præcipuos eius cultores acriter est insectatus, veram Religionem hostiliter exagitauit. paternum confirmauit edictum de Cœlitum signis, pictisque tabulis tollendis, ac pœnas addidit acerbissimas. Antistites infulis, lituo, trabea spoliatos, atque è throno deiectos exulare coegit. Religiosos in primis homines aut probris affecit, aut ferro sustulit. erat Theophilo con uncta connubio Theodora Augusta, moribus, & institutis longè dispar: hæc vnà cum matre Theoctiste clàm sacras icones apud se habebat, ac piè deuenerabatur. delata Theophilo res est, & ambæ propè in vitæ discrimen adductæ. tantum tamen valuit coniugis eximia virtus, vt nihil vir auderet contra moliri. pulchrè autem, ac lepidè Theodora criminatorũ elusit obiecta: psuasit enim viro, illos delusos fuisse, quod in speculo dum se ipsa componeret ancillis septa, referri vidissent imagines. sed progressa porrò Imperatoris impietas est; neque enim cultum tantùm sacrarum imaginum interdixit, sed pictoribus edixit, ne quem Cœlestium coloribus exprimerent; auium potius, ac ferarum venationes, quibus delectabatur, pingi iussit. erat ea tempestate pictor insignis ex ascetarum numero, Lazarus nomine. effingebat hic belluas, sed ante Martyrum pedes placidè procumbentes, ac pro auibus alatos Cœlites. excanduit Imperator ira, ac manum illam præclaro labore exercitatam ferrea lamina ignita crudeliter adussit: tulit hic supplicium constanter, ac strenuè, Romano Sçæuola lõgè laudabilior, quia in Religionis causa; atque vt primùm conualuit, rediit ad opus: inter cetera Ioannem nostri Soteris prodromum apud Iordanis amnem mira arte depinxit; eam effigiem multis nobilitatam prodigijs ferunt: ita dum aquarũ fluenta penicillo velnti deri-

uabat,

uabat, ostendebit quodammodo, nihil se ignitas illa laminas pertimescere. In alios quoque sanctissimos viros, & praeclarissimos Theophilus impiè grassatus est, in Methodium maximè, itemque Theodorum, ac Theophanem fratres. illum post dura verbera non in carcerem, vt multos, detrusit, sed viuum in sepulchro defodit, custode apposito, qui vilem, ac modicũ cibum subministraret. hos autem per summam ignominiam stigmaticos fecit: amborum enim frontibus, ac genis, totique vultui duodenos iambos, contumeliosos magis, quàm elegantes, quos aiebant ab ipso Theophilo confectos, inuri, & inscribi iussit; tum quà ferreo calamo, quà virgeis flagris exaratos in vincula coniecit: at neque dedecora, neque supplicia illis eripuere constantiam, immò neque alacritatem; nihil enim honorificentius putarunt, quàm se tanquam Religionis trophaea inscribi; itaque, vt ostenderent quàm pacato, & soluto animo essent, tum Methodius è sepulchro, tum Theodorus, ac Theophanes è carcere & ipsi iambos scripserunt, sed pietate conditos, atque inuicem miserunt, mutuam sibi salutem impertientes: quae carmina plus habent acuminis, quàm ferrum illud, quo inscripti sunt horum vultus. sic igitur illi constricti vinculis ad Methodium sepulchro conditum.

, *Qui viuus inter esse viuos desiit,*
, *Vitamque praebet mortuus, terram incolens,*
, *Polumque obit, vincto grauati vinculis,*
, *Frontes ei scribuntque scripti literis.*

Ad hos rescripsit Methodius non minus acutè in haec verba.

, *Quorum libris inscripta sunt caelestibus*
, *Nomina, piae frontes & inscriptae notis,*
, *Hos, qui sepultus ante funus est suum,*
, *Vinctos salutat ipse vinculis grauis.*

Immortaliter & hic laudandus, qui in ipso sepulchri squallore tam eleganter cecinit; & illi calamo digni, qui cum vultus seruiliter haberent inscriptos, tam praeclarè, nobiliterque scripserunt. post haec Theophilus ad diuinationes aniles, & muliercularum vaticinationes insanas se conuertit. fatidicam quandam anum ex Agarenis in bello captam de euentis imperij consulit. respondet illa, post ipsius obitum sacras imagines à filio restitutum iri. acerbè hic praesensionem accepit;

ac iureiurando suos adegit, ne id fieri paterentur; sed filius hæres imperij voluit esse, non sceleris. extinctus est tandem Theophilus eodem modo, quo Pater, cuius impietatē secutus erat, sunt tamen qui putent, ipsum in extremo vitæ actu resipuisse, vt ex miro visu significatum est; subtractum videlicet exitio Theodoræ in primis piç coniugis monitis, lacrymisque permotum. id si verum est, auspicatò illæ tædæ nuptiales arserūt, quæ virum sempiternis ignibus subduxerunt.

PERSECVTIO

MICHAELIS III. IMPERATORIS.

An. chri sti circiter 860.

MIchael Imperator Balbi ex filia nepos, si minus ferrum in Religionis viscera infixit, certè minatus est. cum. n. contra fas, Ignatiū Antistitis insignibus spoliatū per vim loco amouisset, ac Photiū, turbulētū, ac semiuirū substituisset; ac propterea à Nicolao Romano hierarcha esset increpitus; minaces hic ad eum literas dedit, quibus significabat, se Romam ipsam ferro, flammaquè deuastaturum: responsum est egregiè per epistolam, pontificiæ dignitatis, & libertatis plenam. Ad hæc eiusdem hierarchæ legatos in itinere detinuit, ac malè affecit. restituit quidem imagines Cœlitum, modò exularent ab Vrbe. nec iccircò non omnino deleuit, vt veneraretur, sed vt vilipenderet. enimverò, quod omnem impietatem superat, aggressus est Religionem in contemptum adducere, omnibus illam ignominijs, ac probris exagitans: certè sæpe mors eligitur, ne incurratur in dedecus. minus sæuierunt alij tyranni occidendo, quàm hic irridendo. procedebat paludatus Imperator, septus parasitis, & scurris. hæc erat prætoria cohors; trahebat secum impurissimorum iuuenum, ac cinædorum gregem; comitabantur eum saltatores, mimici, ludij, pangelij, qui scilicet gestus imitando risum mouerent; hos autem ipse (facinus indignum) Antistitum infulis ornabat, & cum lituo pontificio in throno collocabat; se quoque Coloniæ præsidem faciebat. ex hac fæce hominum sacerdotalibus indutos vestibus ad aras admouebat quasi sacra facturos; ab

aris, ad ganeas, & gurgustia traducebat; ab his celebrari mysteria iubebat, sacras ceremonias fingi, indigitamenta referri, sacra vasa & instrumenta contrectari; hos in odèis delubrorum constituebat phonascos, ac musicos, qui sacros hymnos tanquam fescennina carmina decantarent. personabant templa cantiunculis ebriorum, qui nunc leni voce, nunc incitata, incompositis motibus garriebant. ex cinędis item erant aulœdi, citharœdi, lyristæ, scilicet moribus prorsus absonis. illud verò quàm impiè, & sacrilegè factum! inauratum calicem, & pretiosis lapillis ornatum, cuius vsus est ad diuinum sanguinem excipiendum inter mysteria, iubebat hic aceto, & sinapi impleri, atque ad aram scurris, ac mimicis propinari. nunquã tam flebiliter luxit, atque ingemuit Christiana respublica, quàm in horum cachinnis, & in Imperatoris sacrilegi risu. actitata fuerant hæc olim, sed ab ethnicis Imperatoribus, qui acerbissimis in Christianam Religionem odijs debacchabantur; atque illa ludibria nonnunquam diuinitùs cesserunt in decus: scimus Genesios, & Ardeliones, dum in scæna initiatos imitantur, repente mutatos; ac pro lustrali aqua, quàm per ludum aliorum capiti affundebant, suum profudisse sanguinem; qui animorum motus in huius Imperatoris histrionibus perspectus est nullus. videbantur hæc indignissima tum bonis omnibus, tum im primis Michaelis ipsius matri, quæ mœrore consenescebat, dolebatque monstrum se peperisse tam turpe. non desistebat increpare filium, impietatemquè detestari. quid tum hic? cum quotidiana monita ferre non posset, matrem à se repellit & in parthenonem abstrudit. Antistiti etiam cuidam illa eadem liberè reprehendenti, pugnis impactis dẽtes excussit: quamobrem tum ob sæuitiam, tum ob nefarias libidines Michael hic alter dictus est Nero: nec certè dissimiexitu clauserunt ambo fabulam vitæ. Basilium Macedonium imperij consortem Michael adlegerat; sed cum eum rebus à se flagitiosè gestis obsistentem haberet, intentat ei necem. vilissimum quendam Basilicinum pro Basilio Cæsarem creat; hominem scilicet è remigio, & scapha ad regimen Orbis terræ, è transtris ad solium euehit: tanquam nemo esset magis idoneus ad imperij gubernacula, quàm qui leuis nauigij clauum tractasset; nemo dignior sceptro, quàm qui remum. præsensit insidias Basilius, & incautum Michaelem ob-

truncat: ita funeſta Imperatoris impij nece illuſæ Religioni ſeriò litatum eſt.

PERSECVTIO.

DANORVM.

An Chri ſti circiter 870.

EFfuſi in Angliam Dani, quos nonnulli Dacas putant, more torrentis omnia latè vaſtarunt. duces his erant portentoſi nominis Hungar, & Scubba, immani robore præditi, trahentes ſecum exitia regnorum. ab his diruta mænia, euerſæ domus, vrbes incenſę; ſed in Religionem maximè graſſantibus ſpoliata templa, diſiectæ aræ, ſacra vaſa dirupta, nihil intactum inuiolatumque relictum. Erãt in celebri parthenone Deo dicatæ puellæ, quibus præerat inſignis caſtimoniæ, ac pudicitiæ Antiſtita. hæc cum nõ ignoraret, quàm impotenter, & effrenatè barbaries adhinniat ad libidinẽ, accitis Virginibus, quantum inſtet pudoris diſcrimen, oſtendit: quid autem eſſet agendum, miræ fortitudinis exemplo docet. nouacula ſibi nares abſcindit, ſuperius labrum incidit, totumque vultum cruore deturpat. ſtatim omnes eadem magnitudine animi nouaculam arripiunt; ſe quoque mutilant, & cruentant. nec mora; fit irruptio Barbarorum: parthenonem ingreſſis puellarum agmen, quæ ſpeciem deformauerant, obijcitur. hærent primò horrendo perculſi ſpectaculo, & quaſi laruarum aſpectu territi fugam ineunt: nouam illæ militiæ diſciplinam tenuerunt, vt vincerent, ſe feriendo, non hoſtem. nouum genus Amazonum, quia non mammas abſcidere, ſed nares. deinde illi admiratione in rabiem verſa, ſarmentis, atque malleolis parthenonem circumdant, ignemque ſubijciunt. nulla Virginum expauit, ingemuit nulla; omnes vno, eodemque rogo victimarum more concrematæ. non eſt quod quiſquam obijciat, contra ius faſque factum, vt obuiam occurrerint morti; certè ſapientium iudicio res intra laudem fuit: ſcimus & Apolloniam, & Pelagiam in eodem genere laudatas; neque enim hæ præcipiti quadam temeritate, ſed numinis afflatu actæ cenſentur. Poſt hæc Dani eadem feritate perciti regiam inuadũt.

regna-

regnabat in Anglia Eadmundus, vir singulari religione, atque pietate. is cum nihil in armis inesse præsidij animaduerteret, ad suam ædem tanquam ad asylum confugit, aram tenet. barbari nec oris maiestate, nec loci dignitate commoti Regem purpura exuunt, nudatum ad arboris ramum alligant; tum arcus intendunt, & sagittis excussis plurimis, & tanquam ad scopum directis perfodiunt, totum conficiunt, interimunt; deinde cruentum cadauer in sepem abijciunt inter vepres. ijs obtectum cum à suis quæsitum nusquam reperiretur, miro modo Eadmundus ipse exanimis sua voce se prodit. legimus fusum sanguinem aliquando fuisse vocalem; sed ille fratrem proditorem prodidit, hic se ipsum innocentem. Illud item quàm impiè & crudeliter à Danis factum? cum in Canutum Regem sanctissimum coniurati, quod decumas Religioni ritè pendi iussisset, manus intulerunt, peremerunt, rependentes pro auro ferrum: ex cuius vulneribus rectè ab historico dictum est, plus gloriæ manasse quàm sanguinis.

PERSECVTIO.

NORTHMANNORVM.

INter Daniæ populos Northmanni numerari solent, quasi Aquilonares homines dicas, vt qui apud Septemtriones præcipui essent: North enim patria lingua aquilo, man verò vir vocabatur. tametsi quoniam huic nomini venti quoque notio subest, aptè admodum eorum vis, impetus, furor significatus videtur. hi antequam nostris institutis imbuerentur, infestissimi fuerunt: nam per Ligerim fluuium excursione in Gallias facta, Andegauensem, ac Turonensem, aliasque finitimus ciuitates inuaserunt; omnia cùm profana, tùm sacra incendijs, cædibus, ac rapinis deuastarunt, depopulatique sunt, sed illud indignissimum, quod in religiosorum hominum asceterium ingressi, triginta, & amplius crudeliter obtruncarent. nam quid de Nannatensi cæde dicam? cum impetu facto in sanctissimum delubrum Ecclesiæ principis Petri, Guihardum Antistitem cum hierodulis, ac ceteris, qui ad illud asy-

An. Christi circiter 813.

lum confugerant, gladijs confoderant. quanquam non impunè abierunt, quà ingenti sinistrè pugnantium clade percussi, quà diris supplicijs diuinitus affecti. quo in genere non est omittendum, quod ipsis accidit, cum duce Ragenario, sæuissimo homine, atque impio, per Sequanam nauigijs Parisios appulerunt: non enim contenti priuatarum ædium præda, sacras etiam spoliare cœperunt. ex ijs vnus, qui eminebat audacia, in tumulum, atque vrnam Germani sanctissimi *Præsulis* irrumpit; districtoque gladio columnam marmoream ibi erectam terdecies totius corporis annisu ferit. continuò manus, quæ ictum intulerat, viribus destituta exaruit; atque ad vltimum vsque vitæ tempus ita immobilis mansit, vt fuerat extensa: manubrium verò ferri ita manui compaginatum inhæsit, vt nunquam inde aliquo ingenio, vel arte, nisi cum cutis parte auelli potuerit. reliquo corpore ita vexatus est, vt miseram trahens animam, plenus acerbitatis, & iracundiæ tandẽ Orco deuouerit. Tres itẽ ex ipsis cum delubri trabes per vim extrahere conati essent, subitò videndi vsu orbati sunt, ac palpando huc illuc errabundi fugerunt. affirmabat igitur ipsorum dux Ragenarius, se Parisijs inuenisse validiores mortuos quàm viuentes, immò mortuum vnum: patronos videlicet Vrbium Cœlites, Germanum maximè intelligebat; quòd plus possent post mortem precando, quàm militum copiæ depugnando. At verò dum idem dux reuersus ad regem suum Horicum, de prædis, atque rapinis, in primis de direptione templorum, ac sacri asceterij, ædisque Germano dicatæ se temerè iactat, dũ spolia ostentat; repentè ingenti membrorum tremore correptus in terram corruit, ac vociferans, Germani se virga, hoc est lituo pontificio acerrimè cædi, atque contundi dicit; moxque inter illa verbera exanimatus interijt. socij autem eius sceleris, & administri acerbissimo viscerum cruciatu vexati, ac fœda quadam lue consumpti passim extabescebant; quinetiam alios inficiebant: quamobrem Hericus veritus, ne illud malũ in caput quoque suum, totumque regnum recideret, eos, qui superfuerant ex illo facinorosorum grege, capite plecti iubet, ac tanquam piaculares hostias mactat ad auerruncandam pestem; eorum item capita Christianis tradit: hac ratione concitatum in se numen placari posse ratus. ita Religioni litatum est ipso Rege Northmannicæ gentis sacrificulo, ac victimario: atque

atquè apertè omnibus ſignificatum eſt, Religionis aduerſarios nullo modo ſupplicium euaſuros: vt,ſi quando hoſtes deſint,ſuo gladio iugulentur,verſis ipſis Regibus in lictores.

PERSECVTIO.

ARABVM.

INfeſtum, & implacabile genus hoc hoſtium vbique Religio ſemper habuit, *Mahomete* ſcilicet impuriſſimo homine, atque nefario tanti auctore belli. In Cordubenſi maximè Vrbe, cum regiones Iberiæ occupaſſent, aliquando deſæuijt. probata tunc eſt noſtrorum hominum virtus experimentis & magnis, & multis. elegantem de his hiſtoriam ſcripſit Eulogius; eamque, vt maior eſſet dictorum fides, proprio dedicauit ſanguine. qui primus religionis vexillum extul t,auſpicato ſatis nomine Perfectus vocabatur: vt vel hinc intelligi poſſet, quàm illuſtre illud bellum eſſet futurum, quàm præſtanti virtute militum terminandum,cui perfectio ipſa daret initium. hic igitur cum impia atque fœda Mahometis inſtituta libera voce damnaret,in tetrum carcerem à Proconſule detruditur. fecit ille è carcere mantèum: vaticinatus quippe ibi eſt Proconſuli ſupplicium,de impietate mox vltore Deo luendum. obtulit deinde Perfectus hic admirabili cum animi magnitudine ſecuri ceruices. ſtatim Proconſulem ignea corripit febris, quæ artus omnes incredibili cum cruciatu depaſcitur; tum viſcera ipſa fœdo ventris profluuio egerit. Abundij quoque,præter ceteros,virtus enituit in ſanguine largiter profundẽdo. Nec viri modò,ſed puellæ ſpectaculum dedere conſtantiæ:quanquam ex ijs vna, cui Aurea nomen erat, ad ferrum primò expalluit:eſt ſanè is color auri.exhorruit carnificis vultum; ſed cum ſtatim ad ſe redijſſet, redijt quoque auro pretium. Leocritiæ verò virtus inſuperabilis omnino fuit. hæc poſt necẽ proiecta in profluentẽ,mergi non potuit,quæ videlicet ſuperior ſupplicijs fuiſſet.Cõſignauit hæc,vti dixi,egregijs literarum monumentis Eulogius, nec caruit mercede præclari laboris,conſors effectus & certaminis eiuſdem,& gloriæ. *An. Christi circiter 856.*

depo-

deposuit tandem calamum manus, sed ne vacua laude remaneret, arripuit palmam. addictus est carceri, quòd alios & scriptis, & voce accenderet ad pugnam.constrictus est,arctèq; compeditus;sed & carcerē vertit in musæum;& dum pedes alligatos haberet, carmina metricis pedibus alligauit: quo simul ostendit quàm alacriter supplicia perferret. denique impiè iugulatur,& in torrentis alueo relinquitur. mirum dictu; non aduolarunt vultures,ac ceteræ rapaces aues ad pastum, vt sit;sed columba inusitati candoris, quæ passis alis sacrum cadauer obtexit. attoniti prodigio Arabes, ac veriti ne hoc Christiana Religio confirmaretur; certatim lapidibus columbam appetunt;sed perstat illa semper immota. demum accedunt,& manu apprehendere contendunt, illa protinus fugit, & ad proximæ turris culmen euadit; inde liberè respectat Eulogium; & quæ non exhorruit lapidum iactus,exhorruit sacrilegas manus.Inuidit tantæ Martyrum gloriæ,qui tum in Arabes dominabatur Abdaragmanus, edixitque nullum prorsus eis à quoquam exhiberi honorem. forte pendentia quædam è stipitibus eorum corpora intuitus, antequam à nostris raperentur,ac ritè aris,ceterisque insignibus decorarentur, in ignē proijci iubet. statim multa strue lignorum rogus accenditur; iam concremari cœperant; iam vibrantes ipsæ flammarum crepitantium linguæ concinebant quodammodo pæana victoribus;cum ecce diuinitùs vltio:repentè impio Regi linguæ vsus eripitur, qua crudele pronunciarat edictum; extabescit palatum;totus horrescit, totus pallore perfunditur; in lectulum deportatur,mox impuram exhalat animam, æternis ignibus concremandam.Succedit regni administrationi filius,Mahomadus nomine;sed nihil prodigio commotus, hæres paternæ peruicaciæ, atque consilij,eos, qui à Mahometis legibus abhorrerent, neci tradit: itaque multi strenuè lauream sunt adepti. quanquam nec alijs postea defuit materies coronatū. consecutus est alter Abdaragmanus, qui sæuitia & impietate superiori minimè cederet; quinetiam barbaris quibusdam cognomentis adscitis, se diuini iuris vindicem,se recta sentientium Ducem temerè appellabat, cum esset nequitiæ nomothetes,& amentium princeps. complures igitur è nostris,quos prauis institutis aduersantes haberet, de medio tollit. extat inter ceteros Eugeniæ fortissimæ heroinæ illustre monimentum

tum

tum haud multis ante annis è ruderibus erutum, vbi fusi pro Religione cruoris gloria eleganti consignatur elogio. Sed impij Regis audaciam, ac furorem tandem Ramirus rex Legionensis edomuit, atque fregit; nec sine singulari prodigio: nam indicto bello, in pugnæ procinctu, cum ipsius exercitus longè inferior esset, quàm vt congredi cum hoste posset; quippe hic centum quinquaginta millia peditum, equitum verò quinquaginta millia collegerat; ad diuinam opem nuncupatis votis accurrit; cum ecce pro auxiliaribus copijs Cælites duo, cataphractorum equitum habitu, atque forma, Ramiri exercitũ præire visi; qui ipso aspectu, tantum vel barbaris terroris, vel nostris fiduciæ attulerunt, vt cæsis octoginta millibus, ducto etiam captiuo Rege Maurorum, qui suppetias ferebat; cæteris verò in fugam versis, ac rege ipso Abdaragmano vix turpiter elapso, facillimè sit parta victoria: ita Christiana Religio suas iniurias Cœlitum fulta præsidio acerrimè solet vlcisci.

Aliud quoque certamen in eodem genere postea initum cum hisce hostibus in Hispania apud Canodignam Vrbem narratur illustre, Zaphamo ipsorum principe. erat ibi cœnobium in quo religiosissimi ascetæ ducenti versabantur; hos repente illi odio quodã in Religionem insito concitati, aggrediuntur, inuadunt, impiè trucidant. acta res est octauo Idus Augusti. consecutum est insigne prodigium, quod illorum gloriã egregiè propagauit. ferunt singulis annis eo die, quo cæsi sunt, pauimentum miro modo solitum rubescere, quasi recens cruor efferuesceret: quamobrem iure optimo eo loco inscriptum est præclarum illud Esaię vatis elogium: Ossa vestra quasi herba germinabunt: perinde ac cruor ille pro humore sit, quo irrigatus sacrorum corporum puluis herbescentem aliquando viriditatem induat, immortaliter permansuram.

PERSECVTIO.

SARACENORVM.

AGareni sic enim probri causa ab Agare magni parentis ancilla, quàm à Sara libera coniuge Græci eos appellare *An. christi circiter 940.*

lare maluerunt) ex Arabia profectos non modò Occidentis regiones, sed ipsa quoque Christiana Religio infestos habuit. gens hæc præfracti, & contumacis ingenij vbique semper occurrit, ac districto in nostrorum ceruices gladio incitata fertur. hi præter eas, quas commemorauimus, cædes de optimatibus factas, aliquando ad Vulturni fontes oppidum ingressi, dum omnia depopulantur, nacti insigne cœnobium religiosissimis viris refertum, impiè inuadunt ferro, atque inaudita crudelitate vno impetu nongentorum capita fractis ceruicibus demetunt. Nec multò post eadem sæuitia in Cassinenses ædes irrumpunt; omnia permiscent, ac vastant; Benedicti parentis sanctissimi familiam vexant, multos obtruncant; Bertharium in primis, qui ascetis præerat, vitæ sanctimonia, ac pietate præstantem, cuius genus à Francorum Regibus repetebatur, ad aram facientem, impiè, & crudeliter mactant. Præterea aliquot post annis cum eadem gens Hierosolymam occupasset, nihil antiquius habuerũt, quã vt Ioannẽ eius Vrbis antistitem interficerent. tum nobilissimum delubrum, quo nostri Liberatoris sepulchrum continebatur, per summam impietatem flamma, ferroque demoliuntur: adeò nihil huic genti sanctum, verendumque vnquam fuit. quanquam fortissimorum nostrorum Ducum gladijs magna cum ipsorum strage confecta sepè pœnas dedit audaciæ. Denique extat in sacris fastis memoria nonnullorum heroum è Franciscana familia, qui cum fœda Mahometis instituta libera voce detestarentur, pulchrè constantiæ trophæis erectis ceciderunt.

PERSECVTIO

TAICOSAMAE IAPONIAE TYRANNI.

An Christi circiter 1597

EXtremo loco commemoranda essent bella non minus immania, quæ non multis antè annis vera Religio cum eadem fortitudinis laude confecit, siue ab Hæreticis, siue ab Ethnicis illata. etenim ne virtus habesceret, rursus detonuere procellæ, rursus in arma itum. sæuitum est superiore seculo à transfugis, maximè apud Septentriones, & in Brittannia; sæuitum

uitum quoque ab exteris Regibus apud Barbaros, in Iaponia præſertim, & adhuc ſæuitur: ſed vndique collecta vberrima gloriæ meſſis. ſuperſedeo de omnibus dicere, tum quia, vt initio monui, qui ſtrenuè in hoc genere pugnæ ceciderunt, nondum ſacris ritè inſcripti ſunt faſtis, & adhuc Romani Hierarchæ iudicium expectatur; tùm quia ob magnitudinem rerum geſtarum ſeorsùm volumen requirunt. non tamen hìc omittendi ſunt, qui pridem beatitatis lauream adepti ritè ſunt, & aras meruerunt, quòd pro Chriſti fide ceciderint in Iaponia; inter quos tres illi è Societate Ieſu memorantur, *Paulus*, *Iacobus*, & *Ioannes*; hi certè triumphi ſui arbitros, ac deſignatores, ipſos habuerunt hoſtes, à quibus videlicet ad crucem tanquam ad Capitolij locum prouecti ſunt, currui alacriter impoſiti, quem ipſi ignominię vocant, re autem vera ſummi honoris, & amplitudinis, cui nullus veterum Ducum poſſit æquari. geſta ſunt hæc Taicoſama imperante, cum aduerſus Chriſtianum nomen ſecundò exarſiſſet, ſed ſemper furore vano; nam cum horum paucorum aures, vt mos eſt animaduertendi in reos, præcidi iuſſiſſet, tunc multorum Iaponum linguas, perſpecta illorum conſtantia, ad eandem religionem profitendam, aſſerendamque exacuit. Magna profectò ſuperioris ſæculi gloria, præclara laus, quo diuini nominis propagandi ſtudium heroici ſpiritus viris ad incognitas antea regiones nauigãdi fecit audaciam. Ingreſſi ſunt noui Argonautæ laureatis nauibus Oceanum, non fabuloſis infamem monſtris, ſed verè belluis immanibus obſeſſum, ęſtibus violentum, Euripis infeſtum. nimirum virtuti noſtrorum Orbis hic terrarum par non erat. totam iampridem Europam, Africam, Aſiam trophæis, atque victorijs Chriſtiana Religio peragrarat: itaque nouas nationes, ac populos indagare opus fuit. ſic illa curſum peregit, vt adgubernante numine, vnà cum alterius quoque terrarum Orbis ſitu ipſe victoriarum ordo nauigaret. vltra Gades excurſum eſt ad Solis occaſum, ad barbaras gentes humanum ſanguinē ore ructantes. Franciſcus verò Xauerius, dux ille, ac ſignifer cęterorum in Orientē profectus Iaponiā Inſulā, ſexaginta, & amplius regnis nobilē ſubijt; nec prius inde deceſſit, Sinas aditurus, quā multa millia ſimulacra falſorū Deorum fracta vidiſſet; ac trophęum Crucis in veterū delubrorum ruinis, nō ſine ſummo cōmunis hoſtis vel dolore, vel ſtupore fixiſſet.

PERSECVTIONVM ECCLESIAE ANACEPHALAEOSIS.

COmplecti libet breui quę dicta sunt pluribus, quamquam vel plurima habenda pro paucis in re tam varia, atque multiplici. neque verò datur vllus terrori locus, sub vnum aspectum Religionis hostibus constitutis, quippe iam exarmatis, debilitatis, ac fractis.

Iudaica natio, vt est contumaci ingenio, & insigni duritie, ità prima tela, quæ contorsit in nostros, fuere lapides. probata virtus est primò aduersus lapides, postea aduersus lapidea simulacra: sed auspicatò initium bellorum ductum est à corona, vt ceteri animarentur ad prælium; quippe Stephanus ad victorias sanguinis iter aperuit: dignum fuit spectaculum, cui interesset è cœlo Dei filius, non modò vt agonotheta, sed stās, & quasi commilitonem agens. Neque semel tantùm virus acerbitatis suæ Iudæus euomuit; sed sub Hadriano quoque, immò sub Constantino, Honorio, ac Theodosio iuniore. & quamquam dispersi per Orbem terrarum exules, & venales pœnas luere coacti, tamen sicut acriores esse solent morsus morientium belluarum, atque serpentium: ità illi obtriti plus sæuitiæ effuderunt, præsertim nacti aliquando Dunaamum Homeritarum regem, qui se vltro Iudæum fecerat; cuius sceptro quasi securi sunt vsi ceruicibus Christianorum frangendis.

Consecutus est Romanorum Cæsarum furor. Ipsum Neronis nomen quem non terrore percelleret? at non perculit Petrum: iam didicerat contendere procellas qui impunè calcauerat fluctus. Petro, inquam, tam grande munus obtigit, vt bellatricem illam Vrbem, viris, armisque nobilem, illam gentium Dominam, illam tot Regum, quot Ciuium altricem piscator in suas cōpulerit plagas, felicior quàm Timotheus, in cuius dormientis scapham Fortuna fingebatur Vrbes, oppida, regna verriculo capta conferre. nescias, citius nè, an felicius hæc egerit Petrus: quàm enim velociter, eius in Vrbem

ingres-

ingreſſus teſtatur, quòd introiſſe victoria fuit; quàm et facile, inde conſtat, quòd in ipſam Neronis regiam penetrauit, vnde Martyres extiterunt. Quanta porrò Domitiani vel dementia fuit, cum auguſtam illam aquilam, Ioannem dico, Romanis aquilis nobiliorem, & ſignis auſpicatiſſimam à ſe abegit; vel impietas, cum Flauiam Domitillam ſibi cognatione deuinctam rupto Naturæ vinculo expulit in alias terras. Traianus item aliquando impiè egit, ſiue cum Antiochenum antiſtitem leonibus obiecit; ſiue cum Clementem ſacrorum principem latomijs addixit, ac demum in mare demerſit. Adrianum verò cum dixero, Adriam procellis infeſtum effingo: teſtor decem millia noſtrorum in Arari monte confixa, & interempta. quid mirum? quando & ſub Antonino Pio impiè actum, Teleſphero hierarcha necato. Nec minus crudeliter ſub M. Antonino Vero, & Lucio Vero fidei veritas vexata eſt. Septimij quoque Seueri ſæuitiam expertus eſt inter ceteros præfectus ipſe auguſtalis Philippus, qui ſecures, ac faſces, quos pręferebat, ſuo ſe cruore potius, quàm alieno imbuiſſe lætatus eſt. Sub Macrino autem Aſclepiadis in primis Antiocheni Præſulis in tuenda religione conſtantia; & ſub Alexandro Cęciliæ virtus enituit. Quàm verò indoluit Roma, & quàm deteſtata eſt facinus indignum, cum Iulio Maximino imperante Pontiani hierarchæ humeri, quibus Orbis terræ nitebatur, ſubiecti ſunt lictorijs virgis! Quid Decius Imperator? quas machinas non admouit Chriſti cultoribus, vt eum abiurarēt? totis ſcilicet imperij viribus in exitium Religionis incubuit. quo tempore præclarum illud Chriſtianæ cōſtantiæ ſpectaculum datum eſt, cum Alexandrina Virgo Apollonia grauis annis, ſed leuis, & alacris animi fortitudine, in paratum ſibi rogum inſiliens præripuit carnifici palmam. nec minus illuſtre fuit illud fortiſſimi adoleſcentis, quem cum tyrannus omni ſuppliciorum genere terrere non potuiſſet, conuerſus ad illecebras, ac blandimenta, in molli ſtrato floribus reperſo colligauit; at ille pro telo linguam, quam tantùm habebat liberam, dentibus amputatam, & cruentam in lenonem inſpuit. Iam Gallo, & Voluſiano imperantibus, in primis duo illa Chriſtianæ Reipublicæ lumina extincta ſunt, Cornelius, & Lucius, ambo hierarchæ. Sæuitum quoque eſt dirum in modum Valeriano, ac Gallieno imperantibus; diſtractus eſt, ac rapta-

tus immaniter à conſternatis equis Hippolytus. at non impunè: quippe Valerianus in bello captus Sapori Regi Perſarum equum aſcendenti humeros ſubijcere coactus eſt. Nec Claudij imperium ſæuitia caruit; cum Marius ille nobilis Perſa Vrbem ingreſſus vnà cum familia, non modò inurbanè, ſed crudeliter affectus diriſſimo ſupplicio eſt, manibus ſcilicet præciſis, atque è collo ſuſpenſis, vt ſpectator eſſet aſſiduus ſuæ pœnæ. Aureliani verò immanitatem quis bonorum deteſtatus non eſt? cum Agapitum innocentiſſimum adoleſcentem poſt cruenta flagra abiecit in amphitheatro ad leonem; qui tamen eius pedes lingua delambens, tantùm non verbis declarauit, tyrannum præire feritate ferociſſimo belluarum. Nec probitas tuta ſub Probo fuit; nec Eutychiani ſummi Pontificis vita ſub Numeriano. Nunc ſe in conſpectum dant illa monſtra ſæuitiæ, Diocletianus, & Maximiani duo, alter Herculeus, alter Galerius dictus. his maximè propoſitū fuit Chriſtianum nomen omnino delere. vbi ſemel ſe grauis iſta, & immaniſſima in noſtros belli vis, atque tēpeſtas commouit, ſtatim quodam impetu prorumpens, longè ac latè detonuit; quod tempus haud facilè conſtituas, vtrùm tyrannorum furore atrocius, an virtutis noſtrorum experimentis ſpecioſius fuerit: prouidentia declarante, nihil obſiſtere virtuti poſſe. haudquaquam illo ſquallore carceris deformata Religio eſt; & cum cataſtis, & equuleis impoſita altius emineret, ſuperior ipſo Cæſarum faſtu fuit. inerat in vultibus etiam puellarum, quas impiè trucidabant, Amazonius quidam vigor, & quiddam ſpirabant inuictum. Non obfuit Marcelli Romani hierarchæ dignitati, atque ſplendori ſæuitia, atque impietas Maxentij, cum paſtorē populorum ſtabularium fecit. Non minuit integritatem fidei Licinius, cum immaniſſimè noſtrorum intercidit artus. Non Catharinæ conſtantiam peruertit volubilis illa rota Maximini, ſed inſerta triumphali quadrigæ eſt, quæ eam ad ſacri montis cacumen mirè prouexit.

Iam poſt tot, ac tanta certamina cum Romanis confecta Cæſaribus, luctandum quoque cum exteris Regibus fuit. Tiridates Armeniæ Rex eos, qui Chriſtianam Religionem profiterentur, fimo, ac fumo necabat, ignorans, illos vt eſt in parœmia, ex fumo dare lucem poſſe; in quo cum non ſolùm impius, ſed ferus videretur, miro modò Babylonij Regis tragœ-

diam

diam renouauit, quippè hominem exuit, ferinum aspectum induit: siue id insanæ mentis ludibrium fuerit, siue veritas facti. cœpit tum non tantùm Africa, sed & Armenia dici monstrorum parens. Persarum quoque Reges Christiana Religio infensos habuit aliquando, Saporem, Cabadem, Godoranum siuè Varanum, Isigerten, & Chosroas duos. nec mirum, quod qui ignem colerent, nostra oderint instituta, quæ initiari per aquas iubent: itaque multi acerbissimis affecti supplicijs sunt, quod negarent, immortali Deo debitum cultũ esse dãdum elemento sepulto sub cinere; nec sapientis esse putarent, pro numine habere, cuius aliqua pars ignis fatuus dicatur; sic enim Physici appellant ignis aerei genus, apud paludes & sepulchra cerni solitum, erronem, circumuagum, impostorem; quippe qui intempesta nocte in stagnorum, ac fluminum voragines, atque absupta loca ducat se sequentes, agatque præcipites: ignem dico, qui modò ex incendiarijs montibus erumpens cuncta loca peruastat, modò in xiphium cometen mucronatus prodigiosè Cœlum incestat.

Ethnicorum igitur siue Cęsarum, siue Regum furore contempto, superior Christiana Religio victrix triumphabat. iam per vniuersum terrarum Orbem Crucis signa explicabat, iam illa Crux in frontibus Regum intexta diademati, gemmis, auroque fulgens radiabat: Constantino scilicet diuinitùs admonito, inde decus, ac præsidium imperij petendum; cum ecce subito turbo, ac tempestas: hactenus ab exteris sæuitum gladio; tum cominùs ab Hæreticis, ac fædifragis: hi non solùm dialecticis quasi pugiunculis, quamquam plumbeis, sed etiam ferreis in materna viscera Religionis inuadunt. pugnauerat hoc genus hostium ab initio, nondum tamen quicquam ausi ferro, nec priusquam se Cæsarum auctoramento armarent. Arius primus hæresim è latibulis, & gurgustijs, in quibus id genus hominum clàm conuentus habere solet, in forum, atque in regiam ipsam, & augustale introduxit. vnius captiosæ voculæ, immò syllabæ scintilla Vrbes, ac regna incendio serpente corripuit. hoc infecti veneno Constantius, hoc Valens, & Constans; hoc etiam integræ nationes; hoc Gensericus, Hunericus, Trasamundus, Vãdalorum Reges; hoc Enaricus, Alaricus, Theodoricus, Totila, Gothorum Reges, & Leuigildus Visigothorum, & natio Longobardorum. nam Athanaricus

nouo capræ cultu, Iudaici vituli superstitionem renouauit: nisi quod fœdius. his igitur Ariana hæresis quasi torrens fluuijs auctus cum vires accepisset, impetum fecit in bonos; omnia repagula diuini iuris effregit; eo quasi diluuio Orbem terræ conuoluit, atq; obruit: in Antistites maximè furor desæuijt, pontificio throno deiectos, ac perfidis subrogatis: nudum enim Religionis latus facilè perfodi posse putarunt, si præsidio Præsulum spoliassent. omitto proscriptiones, & impias cædes. Minus Donatiani nocuerunt; nam eodem ferro, quo nostros, se ipsos interimebant, Martyrum gloriam affectātes; minus Eutychiani, quorum audacia à duobus Imperatoribus, Marciano, & Leone facilius compressa est. porrò ipsius Arij fœdissima mors, & ceterorum ex eius disciplina hostium infausti exitus, satis disertè declararunt, quàm scelestum sit Religioni esse fœdifragum. testetur hoc vel Theodorici Regis mensa illo piscis spectro in Symmachi, quem scelestè necarat, speciem deformato: ipsi inquam semesi cibi, & parentalia fercula, & cruenti spectaculi larua feralis. Alterius quoque Theodorici, Ebroino aulæ præfecto acuente ferrum, quanta sęuitia in optimates, & Pręsules fuit, Leodegario in primis Augustodunensi antistite subijciente ceruices! Iam de Iuliano quid dicam, impio illo transfuga, atque periuro? qui si aliquando pepercit nostrorum sanguini, ideò pepercit, quod inuideret gloriæ ex vulneribus mananti; nimirum perstringebat eius oculos illa Martyrum distincta radijs corona, erectæ aræ, excitata templa, imagines, statuæ, & in fastis inter Indigetes inserta nomina. prætermitto eius nefaria sacra, humana cæde cruenta; præstigias, ac magica murmura, quibus deuouerat neci Christianum nomen post confectum Persicum bellum; sed interrupit impium votum Deus, & ipsius sanguine litatum Religioni est. perfossa sunt inuido transfugę ilia acie ferri; sed multò acrius Gregorij stylo. *Anastasij* quoque *Imperatoris*, qui ex omnium hæresum colluuione concretum monstrum est habitus, cum par impietati telum deesset in terris, quo periret, è cœlo suffectum est, fulmen. Nec item impunè abiere Zeno, & Basiliscus, & ipsi Religioni infensi; ille malè de Religione philosophatus, viuus infossus tumulo; hic impietatis veneno tumidus interemptus ferro. De Iustiniano nihil attinet dicere, sed eius causam Sapientum curiæ committamus. alterum

rum

rum autẽ eiuſdem nominis iuniorem nemo iuſtè defenderit, præfracto ingenio in Romanorum põtificum decreta luctantem. Attila verò barbaræ crudelitatis exitiale portẽtum, cum ſe Dei flagrum dixit, haudquam terruit noſtros, ſed tanquam generoſos equos incitauit ad curſum; ac potius ipſe Leonem, & Lupum ſacri gregis cuſtodes extimuit.

Quid quod aulæ ſunt & fœminæ, eædemque Auguſtæ aduerſus veræ Religionis Duces infeſta arma impiè mouere? Iuſtina videlicet, ac Theodora Cæſarum vxores, nec non Fredegundis Sueſſonum Regina: tres illas furias diceres, Tiſiphonen Megæram, Alecto; quæ quia pares non erant ingenio, rabiem ac furorem acuerunt; ac Fidenatium quodammodo redintegratum eſt bellum, qui olim contra Romanos, quibus impares ſe videbant armis, ad terrorem mouendum, tædis armati, & diſcoloribus ſerpentium in modum vittis, Furiarum more, perrexerant; ſed habitus ille feralis exitij omen ipſis fuit: ita & hæ actæ furore, quem armabat regia poteſtas, aggreſſæ ſunt optimates inuadere; ſed inciderunt in viros Perſeo illo fortiores, qui poſſent huiuſmodi monſtra falcato veritatis enſe conficere. adiunge tribus his furijs Brunichildem Francorum reginam, Columbano infeſtam, & innocentium *Præſulum* cœde cruentam, Medæam alteram, aut Empuſam.

Ad hæc porrò, quæ commemorauimus certamina, acceſſerunt alia, Conſtantis, Philippici, Cæſarum Monothelitarum, qui cum vnam tantùm in noſtræ ſalutis Vindice voluntatem ponerent, ſatis apertè oſtenderunt quàm peruerſæ ipſi voluntatis eſſent, à veræ Religionis magiſtris temerè diſſentire auſi. Præterea certandum tanquam in amphitheatro fuit cum Leonibus tribus, Iſaurico, Porphyrogenito, Armeno; quorum tamen exertos vngues ad lacerandas imagines Cœlitum diuina virtus retudit, atque infregit. his porrò belluis immaniſſimis adde ſilueſtrem aprum, Grunnum illum dico impium Bulgariæ regem. adde etiam Conſtantinum Copronymum à fœditate ſic dictum, qui ab infantia ominoſus eſt viſus, ſacrum videlicet inquinans fontem fæce corpuſculi: vt iam tum indicaret, quid eſſet acturus, cum ſe per ætatem corroboraſſet audacia. Conſtantini quoq; Leonis filij in Romanos põtifices audacia debacchata, ſed cum ipſius exitio eſt. Penè par, ac gemina Michaelis Balbi iconomachi, & Nicephori Mani-

chæi

chæi Imperatorum insania. alterius quoque Michaelis quàm detestabilis impudentia? qui non est veritus ludificare, atque illudere Religioni; ad scurras, & pantomimos sacra traducere spoliare donarijs templa, sed exuendus miserè tandem vita.

Danorum item impietas, ac sæuitia Christianæ Reipublicæ quàm fuit infesta! cruentas hi manus infecerunt optimatiũ sanguine, etiam Regum. Northmanni quoque impia in nos arma mouerunt. Arabes autem quid intactum reliquerunt? quàm crudeliter in nos debacchari sũt eorum Reges portẽtosi nominis, Abdaragmanus, Mahomadus, & alter Abdaragmanus. Iam ex hac fæce Saracenorũ natio quoties in nostros distrinxit ferrum? Habdalæ ipsorum Regis quàm acre odium fuit? quàm immanis furor? quid ceteri Reges prodigiosę sæuitiæ? Haumarus, Zezicus, Euiladus, Madis, & Aarõ oppositus alteri prisco, nempè hostis sacrorum, quę templa demoliti nõ sunt? quas aras non euerterunt? cui parthenoni, cui asceterio pepercerunt? vnde sacrilegas, & cruentas manus abstinuerunt? sed tantum abest, vt, quod ipsis propositum fuerat, Christiana Religio extincta non sit, vt potius vires sumpserit. Itaque cum illa innumerabiles hostium copias strenuè profligasset, cum nihil superandum reliquum esset, ne deesset materia laudum, ac triumphorum; nouum ad noua certamina terrarum Orbem diuina prouidentia patefecit; vbi deuicta Tyrannorum, in primis Taicosamę sęuitia, ex intimis Indiæ nemoribus decerptas sibi laureas comparauit.

F I N I S.

Laus Deo, ac Deiparæ.

IN-

INDEX

RERVM PRAECIPVARVM

A Perſecutoribus Eccleſiæ geſtarum.

A

B.

C.

Bui-

H.

I.

Iulia-

Errata sic corrige.

PAg.15.versu antepen. metuendas. p.24.v.25. Antoninus p.27.v.2.moliti sunt. p.30.v.antepen. genere. p.33.v.vlt. compunctus. p.44.v.27 potuisset. p.56.v.29. idque malleolis. p.59.v.22. dele *autis*. p.72.v.18.itaque post. p.91.v.19. amentis.97.v.10. cœnosæ. p.111.v.32. nequiuit. p.120.v.5. iungit. p.122.v.24. παιδοχεῖ.p.128.v.17.despectaret, atque.p.135.v.2. effutiebat.p.149.v.6.accersit. p.179.v.15. ex morbo. p.150.v. antepen.solebant. p.182.v.30.scito fore. p.184.v.26. dictum est. p.185.v.6. cruentum.v. penult.Leoni. p.186. Zenonem.p.205.v.5.inuento.p.208.v.10.pollicitum.p.225.v.penult.è vita. p.239.v.31.sed decus.p.240.v.34. quæ viridi. p.245.v.24. ea aqua. p.252.v.1.& 26.Brunechildis. p.288.v.24. contemnere. p.292.v.vlt.Sapientium.p.293.v.22.Medèam. Cetera prudens lector facilè animaduertet.

30

